جیاوازیی مال و ئتیك "Ethos" … هلین

ئم نوسینە، گرکی نییە ووونکردنوەیکی ورد و درشت بە جیاوازی مال و ئتیك بکات. چونکە، وتارك توانایی تنویتی شکانی تواوی مژووی مال و ئتیك نییە. کە مژووکی بە یەنانی کن دگرتوە، بە سردمی ئفلاتوون و ئرستە. لو کاتی یەنانیکان بەدوای داهنان دگان بە ئوی چاك و شکە و باا بژین، بەدوایی ئو دگان کە چ دساتك دتوانت کملگیکی چاك دروست بکات، ئتیککی چاکیان هەبە. لو کاتو دستواژی «ئتیك/ بەرپرسیارییکی هلبژردراو» و «مال/ئخلاق» بەکارهنرا.

کچی لە زمان و زاری کوردییدا، بەدگمن نبەت، بە هی هژاری خوندواریی فلسفە و بەهزی نریتی باوی و ئخلاقیی باو، کە ئمش پیوندی بە دخی خلسالاریی و نریتی بالادستی دینییو هیە لە کمگی کوردستاندا، وشی ئخلاق هەمیشە لسر زارە، لە کاتکدا ئخلاق بە هی کالا و ماددو کالبتو و وشیاریی تاککسیش زر سنووردارە، بیە ئو دوو چمکە تکاو دکرن.

ئتیك"Ethos"، وشیکی گرکییە، لە وشی (ئتس)و هاتووە. ئتیك هشیاریی ئقلی مرڤە، شکمند و پخشندیی و ئاکاری چاکش دگرتوە. ئتیك تاکە کسیە، واتە تگشتنی مرڤ خیی، کە خی فری ئاکاری چاکە بکات، کە ئمش بە پروردە، زانین و هشیاریی مرڤ دبەت.

بەرزی ئتیك لودایە، کە مرڤ دبەتە خی، دبەتە خود لناو کمگکیدا. باایی خودیش لودایە، کە ئاکارانە بژیی، مبەست لە ئاکاریش لە وانگی ئرستە، چاکە و ویستخوازییە.

ئانکو دشین بژین، پیاوی چاك، ولە نك بەمانایی پیاو ئاینکان، کە مرڤی کیلە و اواز و نداریان ا پیاوچاکە. بەلکە، بەمانای نیتشیانە، بەرزە مڤ بەت. بەرزە مڤیش، چشنە مرڤکی باتر، مانای راستیی بە مژووکان دبەخشە.
نیتشە بە مڤە باکان دفرمووت "ئم بە "ئو"ە لە یاد بسنوە، ئی ئافنران! ئاکار باشی ئو خی داخوازی ئویە کە ئو کارتان «بەئو»، «لبەر» و «چونکە» ندابە. دبە گوی ختان

بە ئەم وشە بچووکە دەیینانە ببەستن.”

بەام، مەال/ ئەخلاق، کەمەلگە دروستی دەکا، پەیوەندی بە دینەوە هەیە، لە دەرەویی تاکەکەسیە. داب و نەریتەکی کەمەلگەیە. هەروەک نیتشە کتەبەکی بەناوی “رەچەکی مەرال” نووسیوە. لەوەدا رەخنەی تووند لە مەرالی مەسیحییەت و زانستکاران دەگرەت کە میراتگری قەشەکانن. بەواتایەکی تر، مەال/ئەخلاق بریتییە لەوەی کەمەلگە و تاکەکەسەکان چ کار و رەفتارەك بە هەە و راست دەبینن، کە ئەمەش لە نەوان کەی کەمەلگەدا لەسەری پەکهاتوون، هاوکاتیش دەکرە تاکەکەسەك هەلگری مەال بەت. کەواتە مەال مەرجەکە لە نائاگایی کەی کەمەلگەیەکدا، هەروەك کەمەلگەی کوردی، ئیشدەکا و بەیاری راستی و هەەیی بەسەر کار و رەفتارەکانی خەلکدا دەدا.

سەبارەت بەم دوو چەمکە، سوودم لە کتەبی دەناودەنی فەلسەفیی هەندرەن، سەرچاوەی جیاواز وەرگرتووە

هەلین

ئەوارەیەکی نامەیە ... سەرهەنگ خامەش

خەم بە دووبارە بونەوەی
ەازی شەو ئامادە کردووە
مەبیلەکەم دەگرمە دەست
دوا نامە دەخوەنمەوە
کەباس لە دواساتەکانی فیراق دەکات…

بەر لەوەی قاوەیەکی تا بخەمەوە
خەیا دەمباتەوە کەنار دەریا
ئای دەریا
چ پەکەکی گەورەی تە
بە هیچ شتەک ناخورەیتەوە…

د□□□م…
چیتر ئاو□ ل□ س□ب□ری خ□م ناد□م□و□
ب□د□م □□گاو□ ل□گ□□ ئ□ز□ل
□□د□چین□ ناخی ی□کتر
چ ح□شاما ت□ک□ بوون…

نام□و□ چیتر
ب□و ک□□انان□ □□ت بم
ک□ پ□ن ل□و بیر□و□ریان□ی
ل□و□رینی گ□□ا د□چن
و□□اناگ□م ک□یان بک□م□و□…

ل□گ□□ ئاوازی جریو□ی
چ□ل□ک□کانی س□ر دارت□لی ش□قام
چاو د□ب□م□ ئ□و ه□ور□چکان□ی
ل□ ن□و ک□ل□نی پ□نج□کانی (با)دا
س□ما د□ک□ن…

ل□ دوا و□ستگ□ی ز□م□ن
ناچار د□م د□خ□م□ ن□و ز□رف□ک□و□
بمبمور□ ئ□ی عیشق
ک□ ن□متوانی
داوای ل□بوردن ل□ ح□بیب□ بک□م…

□□ئ□و د□م□ی یـــــار د□، وش□ پ□ د□گر□! … شوان ش□فیق

□□س□□اوی شیل□
□□شار□ غ□مگین□ک□ی د□ دا د□پ□ش□
□□مچوورک□ی□ک ب□گیانما د□
□□بارگاویم د□کا ب□ وز□ی ع□شق،
چ س□ز□ک□!

□□ه□ناس□ ل□ گ□ش□ی ن□و□تدا و□ستاو□
□□ب□ ب□گ□□ خستن□و□ی
□□س□س□ت و ش□ست پل□ خوولان□و□م ب□ د□وری نق□م□کانی □وومتیدا
پ□ویست□!
□□چ ح□ج□ک□ ی□کگرتن!

□□ب□ ک□شانی تابل□ی□ک
□□ف□چ□ی□ک ل□ ورد□ مووی مووحیب□ت
□□ب□ ش□رابی ئ□و ئ□وار□ی□ د□گرم□و□
□□م□ستان□ خ□یا□ □□نگ د□ک□م
□□خ□ون ل□ چوار چ□و□ د□گرم
□□چ هاتن□و□ی□ک□!

□□ه□سان□ سنگی
□□نیگاکانم تیژ د□کا
□□ئ□ق□م دوو ل□ت د□کا
□□داوا د□کا
□□گ□رانیی□کی (ن□جم□ی غو□امی) ب□ ب□□م
□□ه□ش ل□ کلل□م س□ف□ر د□کا
چ تاسان□ک□!

□□ک□ی د□گات□ ج□
□□ل□نگ□ر بگر□
□□ئ□و ک□شتیی□ی
□□ل□ باکوور□و□ د□
□□ب□یار□ یار ه□□بگر□
چ گ□یشتن□ک□!

ب□رد د□ش□لم!
□□ئاو د□خ□م□ گریان!
□□س□رمسوو□ماو□ ل□ □□قی ه□ویر!
□□با د□گرم، خ□یا□ سرک□ ناگیر□!
□□گو□یش باخچ□ ج□ د□ه□□□
□□ پ□ د□گر□!

خوێنـــدنەوەی ڕۆژنامەکـــان و گۆڤارەکان … ئەحمەد کامەران

ڕۆژنامە و گۆڤارو کتێب، سێ برای جیاوازن بێ شرۆڤەکردنی بابەتەکان و ووداوەکان بە سێ دیدگاو بۆچوونی جیاوازدا.

قسەکردن لەسەر ئەم بابەتە لەوەدا دێت کە ماوەیەك لەمەو پێش بابەتێکم لەنێو ڕۆژنامەدا بڵاوکردەوە بە ناونیشانی (بابەتین بە دەستی کتێب) کە هەندێك سەرنج و پێشنیارو دیدی خۆم خستە ڕوو سەبارەت بە خوێندنەوەی کتێب دا,بەڵام پێویستە ئەم جارە قسە لەسەر دوو بلاۆکی تر یاخو دوو ناوەندی ڕاشنبیری گرنگ بکەم کە ئەویش ڕۆژنامەوە گۆڤارەکانە چوونکە ئەم دوانە هیچ جیاوازیەکی ئەوتۆیان نیە لەگەڵ کتێبدا چوونکە بە درێژایی مێژوو توانیویانە خزمەتی تاکەکانی کۆمەڵگا بکەن لەڕووی ڕاشنبیریەوە وە بەبێ هیچ جارە جیاوازیەکدا, هەرچەندە ئەمڕۆ لە کوردستاندا دەبینین چەندین ڕۆژنامە و گۆڤاری کاغەزی و ئەلیکترۆنی هەیە کە هەریەکەیان بە شێوازی جیاواز خزمەتی کۆمەڵگاکەیان دەکەن
هەروەها پێویستە ئەوەش بڵێم کە لەنێو ڕۆژنامەو گۆڤارەکاندا چەندین کەسی بەهرەدارو ڕاشنبیرو لەگەڵ چەندین نووسەری تێدایە کە هەریەکەیان خاوەن دیدگاو ئایدیای تایبەت بەخۆیانن بێ تاوتوێ کردن و قسەکردن لەسەر سەرجەم بابەتەکان داو لەگەڵ پێشکەشکردن یاخود بڵاوکردنەوەی چەندین بابەتی هونەری و ئەدەبی و ڕشنبیری دا بێ خوێنەرانی ئەزیز
بۆیە لە ئەنجامدا پێویستە ڕۆژنامەو گۆڤارەکان بێ ناز نەکەین لە خوێندنەوەیان دا وە هیوادارام ڕۆژانە کاتێکی تایبەتی بێ دابنرێت بێ خوێندنەوەی بابەتە جۆراو جۆرەکانی نێویدا هەرچەندە بە دیدگاو بۆچوونی تایبەتی خۆم پێم وایە سەرەتای دەست پێ کردنی خوێندن یاخود دروست بوونی خۆشەویستیت بێ خوێندنەوە پێوستە لە ڕۆژنامە گۆڤارەکانەوە دەست بە خوێندنەوە بکرێت بەتایبەتی بێ ئەو کەسانەی کە ئارەزووی خوێندنەوەیان نیە یاخوود لە خوێندنەوە ڕا دەکەن چوونکە ئەگەر تێ توانای بابەتێکی کورتی نێو ڕۆژنامە و گۆڤارەکانت نەبێت ئەوا بە بێ گومانی توانای خوێندنەوەی کتێبێکی دوورو درێژیش نابێت.

ئەمەی مرۆڤ هەتا وەکو لەم ژیانەدا هەناسە هەڵدەمژین, پێویستیشە لەگەڵیدا زانیاری فراوانین، بێ ئەوەی بتوانین ئاستەنگەکانی

بەرامبەرمان تێ بشکێنین.

ڕەمزی قەزاز و یەکەمین بەرنامەی منداڵانی کورد … ڕزا شوان

مامۆستای ڕەوانشاد (ڕەمزی محەمەدین قەزاز: ١٩١٧ــ ١٩٧٣) لە بنەماڵەیەکی ناسراوی کورد و کوردستان پەروەر، لە شاری سلێمانی، لە باشووری کوردستان لە دایکبووە.
بە ماویەک مامۆستایی کردووە، لە جیهانی وێنەوشەیی پاک و بێتاوانی منداڵانی کورد نزیکبێتەوە و ئاشنایان بووە، شارەزای زمانی سادە و شیرینیان بووە، لە هیوا و خواست و خەون و خولیا و لە راز و نیازی پاکیان تێگەیشتووە.
مامۆستا ڕەمزی قەزاز، لە ساڵەکانی شەڕی جیهانی دووەمدا، بە دیاری کراویش لە ساڵی (١٩٤٢) دا، لەگەڵ رابەری شیعری نوێی کوردیمان، شاعیری نەمر مامۆستا (عەبدوڵا گۆران) و لەگەڵ ڕەشنبیر و هونەرمەندی ناسراوی نەمرمان مامۆستا (ڕەفیق چالاک) دا، دەچێن بۆ شاری (یافا) لە (فەلەستین) بۆ بەدواوەبردنی رادیۆی کوردی لەو شارەدا، کە لە لایەن ئینگلیزەکانەوە دانرابوو.
مامۆستا ڕەمزی قەزاز، ڕەشنبیر و نووسەر و ڕاگەیاندکار و هونەردۆستێکی چالاک و ناسراو بوو. مامۆستایەک بوو پاوپە لە دەسەزی و کورداێتی و کوردستان پەروەری.

ڕەمزی قەزاز لەگەڵ عومەر قەزازی برایدا، یەکەمین کەسن کە لە ساڵی (١٩٤٢) دا، ئامێری پێشاندانی فیلمی سینەمایی هێنایە شاری سلێمانی. کە لە سینەما (سەلاحەدین) لە تەنیشت سینەما سیروانی ئێستاوە بوو پێشاندرا، یەکەمین فیلمیش کە پێشانیان دا فیلمێکی ئەمریکی بوو بە ناوی (گۆانەوەی فرانگ جیمس) بوو.

مامۆستا ڕەمزی قەزاز، ڕەشنبیر و نووسەرێکی و میدیاکارێکی

ناسرا و لەهاتوو، چەند پەرتووکەکی مەژوویی و چەرەکی بە منداڵانی کورد چاپ کردوون. لەوانەش:
١ـ بزووتنەوەی کورد.
٢ـ داستانی دوو پاڵەوانەکە.
٣ـ فەقە ئەحمەدی دارەشمانە.
٤ـ گەنەتەڵە ، چیرەک بە منداڵان.
٥ـ راستی و ئازایی ، چیرەک بە منداڵان.
کە بەشی رادیەی کوردی لە بەغدا لە بەرواری (٢٩/ یانوار/١٩٣٩) دا بوو بە ئیزگەی رادیەی کوردی لە بەغدا، واتە بوو بە ئیزگەیەکی سەربەخەی کوردی. کە یەکەمین رادیەیی کوردی بوو لە هەموو کوردستان دا، رادیەکەش بە قاسپە قاسپی کەو دەکرایەوە و دادەخرا. یەکەمین بەژەر و یەکەمین بەڵەوبەری رادیەی کوردی لە بەغدا خوالەخەشبوو (کامیل کاکەمین) بوو، کە تا ساڵی (١٩٥٨) ئەو بەڵەوبەری بوو. هونەرمەندی گەورەش مامەستا (عەلی مەردان) یەکەمین گەرانیبەژ بوو کە گەرانیی لەم رادیەیەدا تەمارکرد.. هونەرمەندی نەمریش (رەفیق چالاک) یەکەمین تیپی نواندنی کوردی لەم رادیەیەدا دامەزراند.. رادیەی کوردی لە بەغدا، سەرەای بەاوکردنەوەی هەواڵکانی رەژانە، رەڵکی گرنگیشی هەبوو لە ناساندن و پەشکەوتنی فەرهەنگ و کولتوور وئەدەب و زانست و زانیاری گشتی و لە هونەری هەمەڵەنگەی گەرانی و موزیکی کوردی دا.
مامەستا رەمزی قەزاز وەکو کارمەندەکی دەسەزی ئیزگەی رادیەی کوردی لە بەغدا، لەگەڵ هاوڵکانیدا، وەکوو شانەیەکی کورە هەنگ، دەسەزانە هاوکاری یەکتریان دەکرد و، رەڵەکی بەرچاویان هەبوو لە پەشکەوتن و لە پاراستی گەرانی کوردی دا.

بە داخەوە کە لە ساڵی (٢٠٠٣) دا، ئیزگەی رادیەی کوردی لە بەغدا، لە لایەن فرەکەکانی هاوپەیمانانەوە بەردوومان کرا. زەربەی ئەرشیفەکانی ئەم رادیە کوردییەمان سووتان و لەناوچوون.. پەویستە سەرلەنوە ئەم ئیزگەیە دابمەزرەنرەتەوە.
مامەستا رەمزی لە ساڵی (١٩٥٨) دا، لە ئیزگەی کوردی رادیەی بەغدا، بارنامەیەکی بە منداڵان ئامادە و پەشکەش دەکرد.. بەرنامەکەی بە ناوی (باخچەی منداڵان) یا (بەهەشتی منداڵان) بوو، نایەتەوە یادم کە کام ناویان بوو، بە زەری بە ئەوە دەچم کە (باخچەی منداڵان) بوو. ئەم بەرنامەیە سەر لە بەیانی رەژانی هەینی بە ماوەی نیو کاتژمەر، بابەتە هەمەڵەنگەکانی

بەاودەکردەوە. مامۆستا رەمزی بە کوردییەکی ڕەوان و پەتی و ئاسانی نزیک لە زمانی منداڵانەوە بەرنامەکەی دادەڕشت و بە بابەتی بەسوودی هەمەچەشنە دڵیازاندەوە، بە زمانێکی شیرین و بەچێژێکی خۆشەوە پێشکەشی دەکرد.. دەستپێکی بەرنامەکەشی بەم سروودە خۆشەی منداڵان بوو:

ئێمە منداڵین جوانین …… ئاواتی نیشتمانین
کامەرانین، شادمانین …… کە نەوەی کوردستانین

* * * * * * * * * * *

ڕۆژی خاکی پیرۆزین …… بۆیە هێندە بەڕێزین
شەو و ڕۆژ تەدەکۆشین …… بۆ وڵات بە پەرۆشین

لە دوای کۆچکردنی مامۆستای بەهەشتی ڕەمزی قەزاز، مامۆستا (نەژاد شەوقی) لە ساڵانی حەفتاکاندا، هەر لەسەر ڕێبازەکەی مامۆستا ڕەمزی قەزازی نەمر، درێژەی بە ئامادەکردن و پێشکەشکردنی بەرنامەی (باخچەی منداڵان) دا، ئەمیش بە جوانی دڵیازاندەوە و بە سەرکەوتوویی پێشکەشی دەکرد.

لە دوای ڕۆکەوتنامەی (١١)ی ئاداری ساڵی (١٩٧٠) مامۆستا ڕەمزی قەزاز کرایە سەرنووسەری گۆڤاری (بڕایەتی) کە لە سلێمانی دەردەکرا، دوایێش کردیان بە بەڕێوەبەری ڕێشنبیری کوردی لە بەغدا. لەو ماوەیدا بەردەوام هاتووچۆی ئیزگەی ڕادیۆی کوردی لە بەغدا دەکرد. تا ئەو کاتەی کەچی دوایی کرد.. گیانی پاکیان لە دامێنی گردی سەیوان لە شاری سلێمانی بە خاکیان سپارد.

من (نووسەر) لە ساڵی (١٩٥٨) دا، نە ساڵان بووم، یەک بووم لە گوێگرەکان و لە هەوادارانی بەرنامەی (باخچەی منداڵان) ی مامۆستا ڕەمزی قەزاز، هەموو بەیانێکی ڕۆژانی هەینی بە دیاری ڕادیۆکەمانەوە دادەنیشتم و بە پەرۆشەوە چاوەڕێی پێشکەشکردنی ئەم بەرنامەیەم دەکرد.. جارەکیشیان بووم بە خاتگری (مەتەڵی هەفتە)ی بەرنامەکە. ئەمەش زیاتر بەرنامەکەی لە دڵمدا شیرین کرد.. هەر لە ڕێی ئەم بەرنامەیەوە، هەگری ئەدەب و ڕاگەیاندنی منداڵان بووم.. منیش وەکوو مامۆستا ڕەمزی قەزاز (زۆر خەم لەو بە پایە بچووکتر دەزانم) سێ ساڵ مامۆستا بووم و بڕێی توانام لە بواری

پەروەردە و فێرکردن و هاندانی منداڵانی کوردمان بۆ هاوبەستبوون بە کوردستانی نیشتمانمانی پیرۆزمان درێغیم نەکرد و خزمەتی منداڵانی کوردم کرد.

لە ساڵی (١٩٨٤ــ١٩٩٤) بە ماوەی دە ساڵی تەواو، بە کۆنەی تەلەفزیۆنی کوردی لە کێرکووک بەرنامەیەکی هەفتانەم بۆ منداڵان ئامادەدەکرد بە ناوی (جیهانی منداڵان)ەوە، قوتابیێ چاوگۆشکانم پێشکێشیان دەکرد.. ئەم بەرنامەیە نیو کاتژمێر بوو، سەر لە بەیانی ڕۆژانی هەینی پێشکێش دەکرا.. بە هەمان سروود (ئەمە منداڵین جوانین) دەستی پێدەکرد و هەر بە هەمان سروود کۆتاییمان بە بەرنامەی جیهانی منداڵان دەهێنا.. بینەرێکی زۆری منداڵانی کوردمان لە هەموو کوردستاندا هەبوو.
مامۆستایەکی هاوڕێم کە مامۆستا (نۆزاد شەوقی) وانەی پێوتبوونەوە، وتی ڕۆژێک ماوستا نۆزاد شەوقی باسی تەی کرد و وتی:"ئەو ڕۆژا شوان ەی کە گوێگرێکی بەرنامەی منداڵانی مامۆستا ڕەمزی قەزاز بوو.. بەڵام لە ئێستادا خەی بەرنامەی جیهانی منداڵان لە تەلەفزیۆنی کێرکوکدا ئامادە دەکات"
من تا ئەمڕۆ و تا هەتایە، خەم بە قەرزاری مامۆستا ڕەمزی قەزاز دەزانم، چونکە لە ڕەی بەرنامەکەی ئەوەو.. هەگر و ئاشنای ئەدەبیات و ڕاگەیاندنی منداڵانی کورد بووم، تا ئەمڕۆش کەم نەداوە و لەم بوارەدا درێژە بەم خزمەتە پیرۆزە دەدەم.
وەکوو پەزانین و ئەمکداریێک، ئەم نووسینەشم بە پێناسینی مامۆستا ڕەمزی قەزاز و ڕەی لە بواری میدیا و خزمەتکردنی ئەدەبی منداڵانی کوردا هەنایەو یاد، هەمیشەش ماندووبوونی بەرز دەنرخێنم، ئەمەش کەمترین شتە لە ئاستی شکۆداری مامۆستا ڕەمزی قەزازی نەمردا. مەبەستیشم لە ناوهێنانی خەم، وەفاداری و قەرزاریمە بە ئەم مامۆستا نەمرە.. لەوەو فەرموومە کە خزمەتی منداڵانی کوردستان بکەم.
شایەنی باسیشە، کە مامۆستا ڕەمزی قەزاز یەکەمین کەسە کە بەرنامەی بۆ منداڵانی کوردمان لە ڕادیۆدا ئامادە و پێشکێش کرد.. بەرنامەکەشی درێژترین تەمەنی هەبوو.
هەزاران ڕەحمەت بە ڕووحی مامۆستا ڕەمزی قەزاز.. جوانترین چەپکە گوڵیش بە سەر گۆڕە پیرۆزەکەی بێت.

(*) بەجگە لە بیرەوەرییەکانی خەم دەربارەی مامەستا رەمزی قەزاز.. تا رادەیەکیش سوودم لەم سەچاوەیە وەرگرتووە. (عەلی مەردان .. بیرەوەری گەای پایز.. ئامادەکردنی : عەبدولقادر عەلی مەردان.. رەکخستن و لەکەینەوە : ئەحمەد سەید عەلی بەرزنجی.. هەولەر: ٢٠٠٨)
رەزا شوان
نەرویج : ٢٠١٩

ئەو هەکارە نهەنیەی وەزعی کەرکوکی گەی و کەس باسی ناکات؟ ... عیماد عەلی

تا ئەستا ئەوەی گوەم لەبووە باس لە هەکارگەك لە بارەی ئاەزبون و داگیرکردنەوەی کەرکوك دەکریت و زەرکلاسیکیانە و بە دوور لە کردەوە و پیلانگەریە گەورەکە دەخرەتە بەر باس و لەکەنەوە و خەیان لەقەرەی ژەربەەکە نادەن . ئەوەتا تاوەکو ئەمرە بە بە دەرخستن و تەنانەت ئاماژەدانیش باس لە ئەجەندای ناوچەیی و جیبەجەکردنی ستراتیجی وەاتانی دەوروبەری خاوەن بەرژەوەندی لە عیراق و، ئەجەندا و پیلانگەریەکانی پەکهاتە و هەزە نەوخەییەکانی عیراق و کەرکوك و، ململانەی شەفینیانەی نەتەوەیی و مەزهەبی پەکهاتە و لایەنە سیاسیەکانی عیراق و شارەکە و، نەبونی هەماهەنگی و بەرژەوەندخوازی حزبیی تەسکی زلهەزەکانی کوردستان و ناکەکیەکان و گوەنەدان بە دوارەژی شارەکە و گرنگیدانیان بە دزی و جەردەیی و ئەودیوکردنی نەوت دەرکەت نەك ئەو هەکارە سەرەکیەی کە ئەم ئەجەندانە لەکەوتەی ئەو بن و هەکاری لاوەکی بن لە چاو ئەو رەفتارە پەلانگیریە گەورانەی دەکرەن.
هەکارەکی گەورە و سەرەکی بەکو تاکە هەکارەك کە بە بەتە فاکتەری دەردانی ئەو پیلانگیریە بچوکانە، رەفتاری وەاتانی حیهانیە لەمەر کەرکوك و دەزە رەواکەی و چاوتەبرەنیانە لە سەروەت و سامانی ئەو شارە لەسەر حسابی خەکەکەی، بە تایبەتی بەریتانیا کە نەوتی

کرەکوك بە موکی تایبەتی خی لەقەەم دەدات و هەموو توانا موخابەراتی و فەل و پیلانگێیەکانی خستەتە گەر بۆ شەژانو شوقاندنی بارودخی کەرکوك و وەزعی سیاسی و ئابووری ئەم شارە لە پیاو زابون بەسەریدا و هەودان بۆ گەانەوەی وەزعی ئابووری و هەناردەکردنی نەوت بەپشمەرجی رەزامەندی و بریار و پلانی ئەو وەکو سانی دزینەوەی نەوتی پش خماکردنی، لەو بارەشەوە کمەیك کمپانیا هەموو توانای خیان بۆ ئەو مەبەستە تەرخان کردووە کە کاریگەریان لەسەر وەزعی سیاسی و ئابووری عیراق و شاری کەرکوکیش بت بۆ ئەوەی بە هەمنی ئەجندای گەورە و تایبەتی خیان بە کردەوەی مومخابەراتیانە جبەجبکەن لە پای بدەنگی و مەشغول بوونی سیاسەتمەدار و خەکی عیراق و کوردستان و سەرکردایەتیە سیاسیەکەی، رەفتارەکانی کمپانیانی برتیش پترلیم گەواهیدەری ئەم پیلانە ترسناکەن کە باس لەوەش دەکیت ئەم کمپانیایە یەکك لە هاندەرانی عەبادیش بووە بۆ هەنگاونانی داگیرکردنی ئەم شارە بە سوپای عیراق لە پاش ریفراندم .

بگومان لە پاش 16ی ئکتۆبەر کمپانیای برتش پترلیم گرنگی تایبەتی بە نەوت و وەبەرهنانی نەوتی کە لە بەسرەدا بوو و بە خی قرخی ئەو کارەی کردبوو، بەام پاش ئەوەی هزی کوردستان و پشمەرگە لە کەرکوك نەما و لایەنە کوردستانیەکان لاواز بوون و لەدووڕەوە تەماشای کاری وبەرهنانی ئەو شارە دەکەن و ئەگەر بیان بکرت وەکو سواك یان بە دزی و جەردەیی بەقەد بەرژەوەندی حزبی و کەسی لەنەوتی کەرکوك دەبەن و ئەوەی رێی ستراتیجی و هەناردەی نەوتی کەرکوك دەبینت و قورسایی خی لەو بارەوە لە بەسرەوە گواستەوە بۆ کەرکوك کمپانیای برتش پترلیمە، کە هەموان دەزانن ئەم کمپانیانە دارژەر و هاندەری سیاسەتی واتانی خیانە و لەوبارەوە پلانی تایبەتی خیان هەیە و حکومەتەکەیان بەوپە رەفتار دەکات. بە هکاری سەرەکی گنی وەزعی کەرکوك و مانەوەی بەوشوەیە پش ئەوەی هکارە بچوکەکانی تر بت سیاسەتی نهنی و بەخشکەیی جبەحکردنی ئەجندای ئەو کمپانیا زەبەلاحانەیە و لە پش هەموویان برتش پترلیم کە ئەمڕ زاە بەسەر سیاسەتی نەوتی کەرکوکەوە و کەس نە لەنزیك و نە لەدووریشەوە باسی ناکات و خی لەقەرەی نەدات، بە سیاسەتی فبازانەی کنیالیانەی بەریتانیانە کە لە کاتی خی بە زەبری هز و داگیکردن و کاری کنیالی بوو ئەمڕ لە رگەی کمپانیاکانیەوە دەیکات.

ئستا زەمان و دەورانی کاری کؤنیالیانەی خی بە شوەیەکی

سەردەمانە دەگۆڕێتەوە و، بۆ وەزعی کەرکوکیش؛ خەڵك بە هۆکارە لاوەکییەکیان سەرقاڵ دەکات بۆ ئەوەی خۆیان لە هۆکارە تایبەتی و سەرەکییەکەی گۆڕینی بارودۆخی کەرکوك و ئاڵوگۆڕبونی بەدوور بگرن و باس نەکەکەن، ئەمەش ئەوە ناگەیەنێت کە وەاتانی دەوروبەر هیچ ڕۆڵێکیان نیە لەمەدا، بەڵام تا وەزعی عیراق و کەرکوك بەو شێوەیە بمێنێتەوە لە پێشەوەی هەمووان ئەوکۆمپانیانە و وەاتەکەیان قازانج دەکەن و زیانە گەورەکەش بەر خەڵکی شارەکە و پرسە گەورە سیاسیە مۆژوویییەکەی دەکەوێت.

بۆیە وەك پێشتر غاندی و نەهرۆ و خەڵکانی شۆرشگێری زۆر باسیان لە ئینگلیز دەکرد کە سیاسەتیان کوشتنی بەرامبەرەکەیانە و لە گەڵ جەنازەکەیشیدا ماتەم دەگێڕن، ئەوەتا ئەمرۆش بە نهێنی کاری خۆیان دەکەن و خەڵك باس لە هۆکارە لاوەکییەکان دەکات و نەکەس دەزانێت ڕۆڵی کۆمپانیا برتش پترۆلیەم چی بووە لە گواڵنکاریەکان و نە کەس باسی سیاسەتی ئینگلیزیش دەکات کە ڕۆوی ئاسا گۆشتەکە دەخوات و خاوەنەکەیشی بە پارچە ئێسکێك دەخەڵەتێنێت.

لە ریفراندەم و سەربەخۆیی بۆ داگیرکردنی کوردستان … ئەحمەد ڕەجەب

گەلی کوردستان دووجار پرسەی ریفراندەمی وەك مافێکی سەرەتایی بەرۆوەبردووە و ئەنجامەکانی جێی خۆشی و شادی بوون و، لە پاش ئەو پرسەیە
زوربەی هاوڵاتیان دڵخۆش بوون بۆوی سەرکردایەتی هەرێمی کوردستان موژدەیەکی
گرنگ و خۆش بە گەلی کوردستان ئەبەخشێ و
هەر هەموچاویان بریبووە دەمی بەرپرسە
گەورەکانی کوردستان و بە ئاوات بوون بنێگە و موژدەکە کە سەربەخۆییە جاڕ بدەن.

بیرکەی سەربەخۆی لە
ساڵی 2012 لە لای بەرپرسانی کوردستان بە گەرمی تاوتێ ئەکراو، بە نیاز بوون لە
نەورۆزی هەمان ساڵدا سەربەخۆیی کە ئاواتی
گەلی کوردستان و سەرجەم نەتەوەی کوردە رابگەیێنن و، وڵە
بێنی بڕپرسێ گۆرکانی کوردستان تەنها سۆزو قسەی مفت بوون و، ئاواتەکە نەهاتەدی و، بەرپرسان بە کوردی
پەتی توشی دەراوکێ و ترس بوون و،
دیسانەوە هەڵە سوورەکانیان کاڵ بوونەوە و، داخوازییە رەواکانی گەلی کوردستان جارێکی تریش
پشتگوێ خران.

جێی نێگەرانییە ئەوانەی بە گەرمی باسی
ریفراندەم و سەربەخۆ کوردستانیان کرد،
لەمرەدا ئەو باسیان لە بیرچووەتەوە و، دەستیانکردووە بە گەمەیەکی گاوودێزو، لە باتی سەربەخۆی
کوردستان گێبی سەوزیان بێ تورکیا هەڵکردووە بە ئاسانی کوردستان داگیر بکات و،
ئەوەتا رەجەب تەیب ئەردەگان سەرەك کەماری تورکیا لە پاش داگیرکردنی خواکورك بە خەشحاڵی و بە ناوی خواو بیسمللا ئەڵت : سوپای
تورکیا ئەپەراسێنی (چنگ ٢) ی لە هەرەمی کوردستان دژی پارتی کرێکارانی کوردستان(پەکەکە) دەستپێکردووە.

پێشتر داواکراو وترا :باشتر وایە بڕپرسانی هەرەمی کوردستان پێش راگەیاندنی ریفراندەم داوا لە حکومەتی تورکیا بکەن بنکە سەربازییەکانی و، هێز چەکدارەکانی لە ناو خاکی هەرەمی
کوردستاندا هەڵگرێت و بڕۆ تورکیا بیانباتەوە، چونکە مانەوەی ئەو بنکانە
مەترسیدارەو ئامادەکاریە بە شەرەکی گاوو دژوار لە دژی گەلی کوردستان و، لە
ئێستادا تورکیا بە ئاسانی جادەو رێگاوبان بەرەو قوڵایی خاکی کوردستان قیرتاو
ئەکات و، خوێ بە شەرە گاوەکە ئامادە
ئەکات.

لە پاش رووداوەکەی هەولێرو کوژرانی کابرایەکی تورك ئەڵێن : سیخور بووە و،

ئاسایش رۆژ لە دوای رۆژ هاوڵاتییەك ئەگرێت
و، ئەیخاتە سەر ژمارەی
هاوڵاتیانی زیندانی کراو، بێ ئەوەی
ژمارەکە زۆرتر بێت.

بێ کوشتنی سیخورێك ولە بەر خاتری تورکیای داگیرکەر ئاسایش
چالاکانە کار ئەکات و، لێرەدا پرسیار ئەوەیە: کوا بکوژانی سورانی
مامە حەمە، بکوژانی سەردەشت عوسمان، بکوژانی کاوە گەرمیانی،
بکوژانی وداد حوسەین و عەبدولسەتار شەریف و، ئەوانی تر کە تا
هنوکە بێ سەروشوێنن؟.
ئەی بێ ئاسایش ئەو بکوژانە ناگرێت؟ دیارە خوێنی سیخورێك لە خوێنی
شەهیدانی
قەڵەم و، خوێنی هاوڵاتیانی کوردستان گرانترە.

.کوشتنی سیخورە تورکەکە لەم کاتەدا سیناریێیەکی توکمەیە و، خەڵك
تورکیا
تاوانبار ئەکات و، بە پاساوی ئەو کوشتنە لە لایەن دەسەڵاتی
کوردستان کار
ئاسانی زیاتر بێ تورکیا ئەکرێت.

لە 26/4/2012 لە
نووسینیکدا بە ناونیشانی { کوردستان لێ چنگی عروبێو بێ گرووی
ئێتاتورک} نووسیومە : بێ، بێ، بێ بێ سەربێخێی
کوردستان. نێء، نێخێر، نا
بێ کوردستانی سەر بێ تورکیا، بەڵام جێیداخە
ئێستاکە تورکیا سەربەستانە وبێباك خاکی زیاتر ئەخاتە ژێر
رکێفی خوێ و، هیچ کەس لە دەسەڵاتدارانی کوردستان نقەیان لیوە
نایەت و هەر هەموو بێدەنگن.

تورکیا (50) ساڵ نەوتی
کوردستان ببات و، کەس چاوی بە دینارێك نەکەوێت، دیارە ئەو خاوەن
ماڵە و،
بکوژو بەبرە و، بێیە هەرلێ ئێستاوێ و، لە پێناو پیرێزی خاکی
کوردستان ، ئێبێ گێی کوردستان
خێی ئامادێ بکات بێ شەر لێ گێ رەجەب تەیب ئەردوگانی کەللەپوچ و
رژێمی
تورکیای رەگەزپەرست.

29/7/2019

پنجری خنویستیی ... فتاح حسن

هاژی وبار
پانتایی دریا
همنیی زریا
خشویستیی منبتی .
تریفی مانگ
جریوی ئستر
گرمیی خر
خشویستیی منبتی .
توی وك،
گ و قد و
گاو گوی
خشویستیی منبتی .
هستی بینین
بن، بیستن،
چشتن، برکوتن
هستی ششم
خشویستیی منبتی .
کتبی پیرزی
زردشت ،
موسا
عیسا ،
موحمد
خشویستیی منبتی .
سازگاریی ئاو
سامیی ئاسمان
برداریی وك
دینی حق

چوارچێوەی پەنجەرەی
خەونوێستیی منە بۆ تۆ.

فەتاح حەسەن
دانیمارك/قالبی
2019

فەتاح حەسەن
دانیمارك/قالبی
2019

چیرۆک بۆ منداڵان .. شادی و پێنووس.. نووسینی : ڕزا شوان

ئەمساڵ شادی لە پێلی چوارەمی قوتابخانەی بنەڕەتیدا بوو، کە لە تاقیکردنەوەکانی نیوەی ساڵ بە دووەمی پلەکەی دەرچوو، باوک و دایکی پیرۆزبایی لێکرد. هەر بەم بۆنەیەوە باوکی پێنووسکی جوانی مارکەب وشکی بۆ کەی و پێشکەشی کرد.
شادی ئەم دیاریەی باوکی زۆر لە دڵ شیرین بوو.. تا ئەو ڕادەیەی کە پێنووسکەی بە هاوڕێیەکی جوانی خەی دڵزانی.. بەیانیت باش و ئێوارەت باش و شەو شادی لە پێنووسکەی دەکرد.
شادی بەیانییەک وەکوو ڕۆژانی تر، بەیانیت باشی لە پێنووسکەی کرد و گرتی بە دەستیەوە، لەسەر دیوار و دەرگای ژوورەکەیدا چەند وشەیکی نووسی.. پێنووسکەی ئاگاداری کردەوە کە ئەمە کارەکی هەڵە و ناشیرینە. بەڵام شادی گوێی بە ئاگاداریەکەی پێنووسکەی نەدا.
شادی چوو بۆ قوتابخانە.. کە دایکی چاوی بەو نووسینانە کەوت، تووڕە بوو، تا بە کفاو و ئاو سەینیەوە، هیلاک بوو.. هەڵەشەی کرد و وتی: گەر شادی ئەم کارە ناشیرینەی دووبارە بکاتەوە، پێنووسکەی فەدەدەمە ناو سەبەتەی خاشاکەوە.

پنووسکە لە دە خەیوە وتی: جا گوناهی من چییە؟ ئەو بە قسەی منی نەکرد.
کە شادی لە قوتابخانە گەایەوە، رەژ باشی لە پنووسکەی کرد.. بەام پنووسکەی بەم شەوازە وەامی دایەوە: رەژم باش نییە!
شادی: بە هیچ بووە..؟ بە پەست و کزەە دیاری؟
پنووسکە: ئەم پرسیارە لە خەت بکە.

شادی: تەناگەم .. من چیم کردووە؟

پنووسکە: کەتنەکەت کردووە و خەت بە ئاگادەکەیت.. ئەی بەیانی پەم نەوتی.. لەسەر دیوار و دەرگای ژوورەکەت مەنووسە.. گوەت لەنەگرتم.. بە هەی ئەم کارە ناشیرینەی تەوە، دایکت هەەشەی لەکردم کە فەم بدات.
کە شادی هەی پەستی پنووسکەی زانی، هەستی بە هەەکەی کرد و زانی کە کارەکی ناپەسەند و ناشیرینی کردووە.. شەرم دایگرت و پەشیمانی خەی دەربەی.
شادی: ببوورە هاوەی جوان و خەشویستم. دان بەوەدا دەنەم کە کارەکی هەەم کرد.
پنووسکە: بە داوای لەبووردن و بەخشین لە دایکت بکە.
شادی: دایکە گیان، لەم ببوورە کە ئەمە ماندووم کردی. بەەن بەت کە ئەمە یەکەمین و دوایەمین کاری ناشیرینم دەبەت.. هەرگیز کاری ناشیرینی وا دووبارە ناکەمەوە، لەسەر دیوار و دەرگای ماە و قوتابخانە و هیچ شوەنەکی تر، هیچ شتەک نانووسم.
دایکی: لەت دەبوورم.. هیوادارم کە هەردەم کاری جوان و پەسەندت لەبوەشەتەوە.
دەنیاشبە کە پنووسکەت فەنادەم، لەوکاتەدا تووەبووم، بەیە ئەو قسەیەم کرد.

ئاراستەکانی رەخنەی شانۆیی ... حەیدەر عەبدولڕەحمان

بە درۆژایی تەمەنم لەگەڵ پرسەی رەخنە نووسین دا، قەت بە بیرم نایە بۆ هیچ کارێکی هونەریی، پێش وەختە هیچ بڕیارێکم لەگەڵ خۆم دا هەبێ، یا پرسم بە هیچ بنیادەمێکی خوا کردبێ بۆ نووسین یان نە نووسین، بەڵکو ئەوە بەرهەمەکە خۆی بووە هەمیشە بڕیاری پێ بەخشیووم.
لەسەر هیچ بەرهەمێك، بیرم لە دووری و نزیکی هیچ لەوانە نەکردۆتەوە کە بەرهەمەکانیان دەخوێنمەوە، هیچ کاردانەوەیەکیشم بەلاوە گرنگ نەبووە، مادام لەوە دڵنیا بوومە کە ئەوەی دەینووسم لە نیەتێکی پاکو بگەردو لە دیدێکی تایبت و ئازادی خۆمەوە سەر هەڵدەدات ..

بە دەست من نەبووە، هەندێ لەو بەرهەمانە وەك تیر لە زاکیرەم چەقیوون، وەك زریان رایان ماڵیوم، لە تاریکی نیوەشەودا، وێنەو سینۆگرافیاو دیمەنە وروژێنەرەکانیان، ئۆقرەیان لێ هەڵگرتووم، وەك تاشە بەرد لە کەلەکەم چەقیوون، تا بەیانی هەرگێو وەرگێیان پێ کردووم، وەك خوێن بە ناخما گوزەریان کردووە، ناچاری ئەوەیان کردووم، لەژێر پێخەفەکە دەربێم و بە دوای چرایەك، چەند پەڕە کاغەزێك، قەڵەمێکی ون بوودا بگەڕێم و بیاننوسمەوە، ئەو کات بە ئارامی خەو چێتە چاوانم.
بەرهەمی واش هەبووە، هێندێکی گەورەی شانۆیان لێ کردووم زیندانێکی تەسك و تریسك، وەك چۆلەکەیەك کە لەتاو بە دیل گرتنی، ڕۆحی بە دارو دیواردا بدا، بەدوای کۆافەیەك، دەرگایەك، پەنجەرەیەك دا بگەڕێم بۆ هەناسە دان.
کە هاتوومەتە دەرەوەش، ئۆخەیەکم لە ناخمدا هەڵکێشاوە.. ئەوسا زانیوومە ئازادی چەند خۆشە.
کاتێ ئاوێزانی سیحری نمایشێکی شانۆیی دەبم و دەکەومە ژێر کاریگەرییە دەروونی و ستاتیکیەکانی، ڕەنگە تا دەمێکی دوور زمانم سڕ بێ و نەتوانم قسەیەك بکەم، باس لەو سڕ بوونە ڕۆحیە بکەم، کە بە ئاسانی بەرم نادات ..دواتر کە ئەو تێزو گەردە کاریگەرانەی سەر دەروونم هەڵنیشتنەوە، لەژێر سێزە کاتیەکاندا دەرچووم، ئەوسا دەتوانم ڕوونتر نمایشەکان لەزاکیرەمدا بگێڕمەوە، لێژیکیانە تر بیانخوێنمەوە..بۆیە پێم وابووە کارێکی زۆر نالێژیکییە کە ڕك

دوای کۆتایی هاتنی نمایش و لەژێر هەموو ئەو دەرهاوێشتەو کاریگەرییە سیحراویانەی شانۆ، بتوانیت راستەوخۆ بەلۆژیك قسە لە نمایشکی شانۆیی بکەیت و مافی خۆی بدەیتێ .

هەمیشە تەمەنی نمایش لە هزرو ناخی بینەردا سنووركی دیاری کراوی نیە، نمایشی وا هەیە بە ساڵان لە زاکیرەی بینەردا بە زیندوویەتی دەمێنێتەوە، لەهەر لەحزەیەکی گەانەوە بۆ ئەو زاکیرەیەدا چژێکی نوێت پێ دەبەخشیت، هەشە تەمەنی مانەوەی لەهزری تدا تەنیا سنووری دەرگای دەرەوەی هەیەکەیە..لەوەوە بە بیرت دا نایێ بزانیت ئەوەی تێ بینیت چی بوو؟ چونکە نمایشەکە نەیتوانی شوێنەوارێك لەرحی تدا بە جێ بهێڵێ بەهاکەی بای ئەو چەند خولەکانە بێت کە تێ بەو نمایشەت بەخشی.

هەر بینەرێك کەروو لەهێڵکی شانۆیی دەکات، هەر نازناوێك هەڵگرێت، بۆ ئەوە دێتە شانۆ، چژ لە نمایش وەربگرێت، پێداویستیە رحی و هزری و دەروونییەکانی خۆی لە شانۆوە وەربگرێت، ئەگەرنا خوێندنەوەی نمایش، یا رەخنەگرتن ناچێتە قالبی پرسەیەکی زرە ملێیی، کە تێ مادام لە نمایشکدا ئامادە بوویت، دەبێت بنووسیت، زۆر جاران جەخت لەخۆ کردن بۆ نووسین لە پەنای کەمەڵ پاساوی نالۆژیکی، زەرەرو زیان بە کردەی رەخنەیی دەگەیەنێت و ئاستی توانستی رەخنەگرەکە دادەبەزنێ و متمانەی لەگەڵ خوێنەرانی خۆی لەدەست دەدات، بە تایبەت ئەو نمایشە لاوازانەی شایەستەی قسە لەسەر کردن نین و هەموو بینەرێك بە ئاسانی توانای خوێدنەوەیانی هەیەو ئەو بەها هونەرییە گران بەهایانە بە خۆیانەوە هەڵناگرن کە شایەستەی ئەوە بێت رەخنەگر بیانخوێنێتەوە.

رەخنەگر وەك هەر شانۆکارێکی دیکە لەهەر کارێك دا دەکەوێتە بەردەم تاقیکردنەوەیەکی نوێ، ناتوانێت بەئاسانی متمانە لای بینەر دروست بکات، ئەگەر بۆ کەمەڵ پرسی لاوەکی، نووسینەکانی خۆی خستە بازاڕەوە، ئیدی هەر تەکتیکێك لە نووسین دا بەکار بێنێ، ئەوە ناتوانێت فێ لە بڕچوونی بینەر و قەناعەتی بینەر بکات، بینەری هوشیار زۆر بە ئاسانی دەتوانێت باگ راوندی ئەو تەکتیکە لە ژێر پەردەوە ببینێ کە رەخنەگر بەکاری دێنێ .

زۆری نووسین لەپرسەی رەخنەی شانۆیی دا بۆ ژمارەیەکی کەمی بەرهەمی شانۆیی، نیشانەی رەوتکی خەتەرناکە بۆ رشانەوەی رەخنە، چونکە رەخنە دەرهاوێشتەیەکی جۆریی بەرهەمی شانۆییە نەك بۆی شانۆیی.

لەو کاتەدا رەخنە ناکەوتە پگەیەکی باتر لە شان، بە ئەوەی شان بەرەو ئاراستەیەکی بلندتر لە خی راکش، بەکو لە پگەیەکی نزمتر لە شان دەچەق کە نەتوانت بزاڤی شانیی تەکان پ بدا.
بیە شوناسی پشکەوتنی رەخنەی شانیی لە ئامادەبوونی رەخنە نیە لە هەموو کارکی شانیی دا، بەکو پاراستنی رەخنەیە لە ئاست و وەزیفەی زانستی و ئەکادیمی و قودسیەتی رەخنەو رەی کاریگەری رەخنە لە بەرەو پشەوەچوونی شاندا.

گوادر ئی مارکسیست!!...موری بکچین-١-

گوادر ئی مارکسیست!!
By Murray Bookchin
و: زاهیر باهیر

بشی یکم:

لە ئستادا هەموو بەرماوە خراپکانی سانی سییکان وکو قسی گوواوی " هەی یا یزی چینایتیی"، " ەی چینی کرکاران" ، " کادیرانی بە ئزموون" ، " پارتی پشو" هەروها " دیکتاتریيتی پەلیتاریا"، سریهەداوتو. هەموو ئمان چتر لە سردمی پشتر و لە فرمکی خراپ و ناتندروستا هاتوونتو ئاراو. بای پشکوتوخوازی پارتی کار (The Progressive Labor Party) PLP ، بە تنها نموونیك نییە لەم بواردا، بەکو خراپترینیان. دتوانرت بنی هەمان گوو لە لقە جیاوازکانی SDS ،سشیال دیمکرات و مارکسییکان و یانە سشیالیستکان لەناو بینای زانککانا، بکرت، ئوە هەر باس لە گروپە ترتسکییکان و یانکانی سشیالیستی نونتویی و گنجانی دژ بە جنگ وفاشیزم، هەر مک.

لانی کم لە سانی سییکانا ، ئو کاتی کە ئمریکا بەهی قیرانکی گوری ئابووریيو کە قوترین و درژترین قیران بوو

لە مژوودا پکیکوتبوو [ئیفلیجبووبوو]، ئم قسو باسانە بەرحا. ئو کاتە تنها هزگلکی زیندوو کە لە گپانکدا دبینران و بگژ دیوارکانی کاپیتالیزمدا دچوونو کەکخستنە گورکی کمیتەی رکخراوی کرکارانی کارگە بوو، کە بشك بوون لە نونتوویی CIO کە مایل و ئاستەی جنگاوەریی ادیکالیانیان هبوو.
ئوان لە پشت مانگرتنە ئاشکرا و گورکانو بوون، لگپە پلیسدا لە ووبووبوونوی خونایدا بوون. ژینگەی سیاسییانە لە سراپای دونیادا بە هی پریشك و کشانایی وزەی جنگی ئهلی ئیسپانیاو تینی تزایو، کە دوا ششی کلاسیکیانەی کرکاران بوو، کاتك بوو کە هر هموو شانیکی ادیکال لە چپە ئمریکییکان دتوانرا لە کگای تابوورە میلیشیاکانی خیانو لە مدرید و برشلونە خیان ببینن.

ئو 30 سا پش ئستا بوو [بوکچین ئم تزەی لە سای1969 نوسیو کە بندکە لە کتبی Post Scarcity Anarchism – ورگپە] . ئوش ئو کاتە بوو کە هرکس بیتوانیایە هاواری دکرد " سکس بکە، نك شر بکە" ئمش ناوازە دبینرا، بیە دواتر هاوارکە گپرا بە " کار، ئیش ئافرینەر بکە نك شپە" هاواری سردمك بوو کە بارگاوی بوو بە نبوونی و شتکمی. ئمە لکاتکدا بوو کە بدستهنانی سشیالیزم پویستی بە " قوربانیدان" و هروها " قناخی گواستنو" بوو بە ئابووریيك کە دستبەری زریی کرسە [متیریاپ] پداویستییکانی بکردایە. بە منداپکی هژدە سان لە سای 1937 دا [بوکچین مبەستی خیاتی کە لو سادا تمنی 18 سا بوو -ورگپە] تگیشتنی یاخود چمکی cybernation بە ئو وکو فنتاسیایکی زانستی کویانە وابوو، فنتاسیایك بوو وکو بە براورد بە گشتکردن بە فزا، بوو.

ئو منداپە هژدە سا ئستا پی ناوتە تمنی پنجا ساییو، پگکانی لە سردمکی دوور کە زر جیاوازە لم واقیعەی ئستای ئمریکا، داکوتاو. خودی سرمایداریش لوکاتو گپاو، شوازگلکی جیاوازی چسپیوی زیاتری وای بخو گرتو کە سی سا لمو بر پشبینکردنیان گرانبوو. کچی ئستا داوامان لدکرت کە بگپینو بە " یزی چینایتی یا هی چینایتیی" و " ستراتیجییکان" و " کادرکان" و هروها شوازك لە کخستنی ئو سردمە دوورە کە ئمش فرامش کردن و خدزینو و خبەدوورگرتنە لە پرسە نویکان و گریمانکان، کە سریان

هەداوە.

بە خاتری …؟ باشە ئەمە کەی دەتوانینن بزوتنەوەیەك ئافرینەدە بکەین کە ئایندە ببینێت لەبری ئابوردوو؟ کەی دەتوانین لەوەوە فەربین کە دەتە دونیاوە نەك لەوەوەی کە دەمرێت؟ لەڕدا دەکرێت ستایشی مارکس بکەین، کە ئەو هەوڵی دەدا لە هەژی خەیدا ئەوە بکات. ئەو لە بزوتنەوە شەشگەریەکەی سالانی 1840 و 1850 هەوڵی دا کە هەحەتی ئایندەگەریی، ببزوێنێت. "ترادتسوێنی هەموو نەوە مردووەکان وەکو کابوسی خەو قورسایی خەی لەسەر مێشکی زیندووەکان، داناوە " [مارکس لە هەژدەی برەمەر- لویس بۆناپارت] " وادەردەکەوێت کاتێك کە خەیان سەرقاڵکردووە بە شەشگەکردنی خەیان و شتەکانەوە لە خولقاندنی شتەکا کە بە تەواوی نوێیە، هەڵك ئا لەم سەردەمی قەیرانی شەشگەییەدا ئەوان پێشەکاوانە داوای هەح و ئیلهامەکانی ئابوردوو بە خزمەتکردنی خەیان بە قەرزکردنی ناوەکانیان، دروشمی جەنگەکانیان و نەریتیان، دەکەن، تاکو نواندن و نمایشی نوێی مێژوی جیهان ئا لەم وەختە بەسەر چووەدا بەم زمانە موزەیەف و سپێنراوە، پێشکەش بکەن. بەم شێوەیە Luther ماسکی Apostle Paul پێشی و وێنە و کەشەی شەشکەی 1789 بە 1814 ئاسان لە خەیەوە جارێك وەکو کەماری هەمانکان و جارکیش وەکو ئیمپراتەرییەتی هەمانکان ، شەشکەی 1848 بە خەی شتەکی باشتری لە ساتەرێك پێنەبوو، هەر ئاواش شەشکەی ساڵی 1789 و ترادیسۆنەکەی 1793 تاکو دەگاتە 1795… شەشی کەمەایەتی چەرخی نەزدە ناتوانێت وێنەی تابلۆکان لە ئابوردوو بکەشێت، بەکو تەنها لە ئایندە دەتوانێت.

ناتوانێت دەستبەکاربێت پێشئەوەی پوچگەرایەکان کە پێوەستن بە ئابوردووە لەخەی دانماەت.. . شەشی چەرخی نەزدە بە ئەوەی بگاتە ئامانج و ناوەرۆکی خەی، دەبێت لەگەڵین مردووەکان، مردووەکان بنەژن. لەوەدا بگەکە جوهەر و ناوەرۆکەکەی تێپەڕان، بەڵام لەڕدا جوهەر و ناوەرۆکەکە بگەکە تێدەپەڕنێت." 18ی برەمەر- مارکس.
لە کاتێکدا کە بەرەو چەرخی بیستوویەك دەچین ئایا گرفت و کێشەکانی ئەمە جیاوازییەکیان هەیە لەتەك سەردەمی پێشوودا؟ جارێکی دیکەش مردووەکان دەنەوە نەوانمان و گاتەجاریانە هەدەکەن، خەیان بە ناوی مارکسەوە دەناسێنن، ئەو پیاوەی کە ویستی مردووەکانی چەرخی نەزدە بنەژێت. بەم جەرە شەرشی ئەمەمان هیچی باشتری پێ ناکرێت جگە لە لاسایی کردنەوەی شەرشی ئۆکتۆبەر لەگەڵ جەنگی ئەهلی 1918 – 1920 بە یارمەتی و هاوکاریی 'هەلی یا ێیزی چینایەتی' یەکێیەوە

لگ ‘پارت بلشڤیککی و دیکتاتریتی پرلیتاریاکشییو. ئمش بجختکردنو لسر نریتی ئیلتیزامی ئخلاقیان لژر دروشمی ‘دستاتی سڤیت’ دا، بدچت.

تواوکردنی هموو لاینکانی ششی ژانك کتیایدا دژین ، سرنجام دتوانت پرس مژوویيکی ” پرسی کمایتی” کزاد و لدایکبووی سردمی نبوونیی و کمیی پداویستییکان و پاوانکردن و کمی هیرراشیت/ قووچکییی، لابلابکاتو. ئمش بدووکوتنی ترادیسونی شش بچوک تواونبووکان کیکلاینان بوون و لابووردوودا وویانداو و و ماونتو بئستا، کتنها شوازی ” پرسی کمایتیی” سیستمك بیککی پاوانخوازی هیرراشی دیک، گیو. لکاتکدا کخودی کمی بورجوازیی لپرسی یکابوونوی [هوشاندنوی] چینکمایتییکاندایی، ئیدی سقامگیری بخی داو، ئمگومان لداخوازییبفبتاکانی، وکو ” یزی یا هی چینایتی” دبت.

لسردمکدا کسراپای دسگ سیاسییکانی کمی هیرراشی کپدننن سردمکی بگنی قوو، ئا لوکاتدا ئمگوبیستی داخوازییبککککانی وکو ” پارتکی سیاسیی” و ” دوتکی کرکاریی” دبین. لکاتکدا کهیرراشییت/ قوچکیت دبنجگای پرسیار، گودری داخوازی ” کادیران” و ” پشوان” و ” ابران و سرکردان” دبین. لکاتکدا کنوندگرایی و دوت گیونتحدی خای تقینو لمژووی نریانیاندا، ئمگومان لداخوازی توهاتی: “بزوتنویکی نوندگرایی” و ” دیکتاتریی پلیتاریا” دبت.

درژی هی…..

…دساتی هرم چاکسازی

هناگرت! عبدوا محمود

سرئنجام کابینی نهمی حکومتی!! هرمی کوردستان دوای زیاتر لە ٩ مانگ پکهات. چ لە کارنامە ئینشاییکی سرکی کابینی نوە، پداگری لسر ووبووبوونوی گندی و چاکسازی کراو، چ دزگا اگیاندنکان و کادر و برپرسانی حزبکان و ژمارەیکی زر لە نووسر و قەم پدراو وکو ماشنکی ئاراستکراو باس لە چاکسازی و ووبرووبوونوی گندی دکن. پتای باسی چاکسازی و ئومد بستن بوی چاکسازی دست پدکات و وستانو برووی گندیدا میدانکی گرنگی کاری حکومت و کابینی نوە، پانتایکی گوری میدیایی تنیوو.

باسی چاکسازی" یک یزی نیشتیمانی!!" پکهناو. بتە دستپکی هەدانی چترک بە ککردنوی زوربی لاینە سیاسیکانی بشدار لە کابینی نوە و ئپزیسینی پرلمانی حکومت و درەوی حکومتی تازە.

دیارە ئو هموو باس و خواستە لسر پرسی گندی و اچنین بە دستدانە چاکسازی، نیشانی ئویە گندی و لەاستیدا دزی و تانی هموو لاینکانی ژیانی سیاسی و ئابوری و کمایتی و فرهنگی و گشت سکترکانی وکو پروردو فرکردن، تندروستی، گیاندن و گواستنو، میدیا و کاری رژنامگری، خزمتگوزارییکان، بازار، نوت و غاز، زوی وزار، دامزراندن، بازرگانی، پیشسازی، خاە سنورییکان، کومرگ، کاری بیندرایتی، کایی سیاسی و حزبایتی... گرتتوو بوارک نماو دزی و تانی و گندی وکو زروو نچووبتە گیانی.

هموو ئو دزی و تانی و گندیش لەهموو بوارکاندا، لەلاین برپرسە دسات بدست و دسترشتوکانی حزب و بنماە لە هرمی هرە بای دساتی سیاسیدا، دستی پکردوو و پاشان شربتو بە خوارتر برپرسکانی تر و حزبکانی تری ناو مای" کوردی" و لوشو پیوتو ناو کایکانی تر ناو ژیانی سیاسی، کمایتی و فرهنگی و ئیداری و...تاد.

ئو هموو دزی و تانییە ئاشکرایو تانت بنخشو سیستماتیکە، لە زر سکتردا، لەلاین دساتدارانی سیاسی و خەک لە میدیاو نووسر و رژنامنووسی راسپردراو بە گندی ناو دبن، ئامانجیش لوی کە ناوی ئو دزییە بنین گندی و ناشفایت، لەلایکو بە ئویە تا ئاستی ئم فرهود و دزییە

بهن ئاستکی نزم و خوارو و بن گندی لهموو دنیادا هی، تا رادی ئو دزی و تانیی ئاشکرایی هرم بگندی وتانی تر بچونن. لالیکی تریشو بـ ئویی، شانی خیان لو تاوانی ئم دزیی خای بکنو و بـ دست پیاهنانکی روکش خیان لـ تورییی و نفرتی جماوری دوربخنو.

دساتی سیاسی لهریم" لهردوو زونک" و ئپزیسینی پشو و ئستای دساتیش، ئو استی باش دزانن، کـ هکاریکی سرکی تویی و نفرتی جماوری و خپیشاندان و نارزایتیی جماورییکان لسر ئاستی شقام و هکارکی سرکی بایکتی جماوری لـ کایی یاسایی!! و هبژاردنکاندا!! … دزی و تانی و ئو نابرابریی ئابوریی و کمایتی بوو کـ دایان سپاندوو. تانی و دزی بـیاسایکراو" وکو موچی چند ملینی و ئیمتیازی ملینی بـ ئندام پرلمان و وزیر و بروبرگشتییکان و ئردویک لـ خانشینانیان و ژماری خیالی موچخری بن دیوار" و زری هز" وکو دست بسر زوی داگرتن و داگیرکردنی موکی گشتی، دزینی نوت، کنتری بازارو بازرگانی و بیندرایتی و سرانـ سندن و قاچاخچتی کردن…لالین برپرسانی بای حزبی و بنمای دستشتوودا، ری سرکی هبوو لـ خوقاندنیدا.

دزی و تانی بـ یاساییکراو و دزی و تانی لیگای زری هزو پگی دساتو، لالیکو کمایتیکی حزبی کردوو بـ سرمایدار و سرمایداری هتقیوو، لـبرامبریشدا زوربی زری جماوری کرکار و زحمتکش و کارمند و موچخرانی رووبووی ژیانی مرو مژی کردتو. هاوکات کمگشی برو داروخانی تواوتی بردوو، خزمتگوزارییکانی وران کردوو، کرتی پروردو تندروستی داماندوو،….تاد.
هنانـ گی باسی چاکسازی لم خولی نوی پرلمان و کابینی نودا بو چییی ورییان خستوو، هوکی بنخشیـ تا لرگای ئنجامدانی هندک هنگاوی رووکش و ناچیز و ئاست نزمدا، بزوتنوی نارزایتی جماوری خامش بکنوو سواری شپلی روای ئوردوی ملینی بـبشانی کمگـ بن. بـتایبتیش کـ ئمجار ئپزیسینی بروژازی لدروی دسات ئامادیی نماو تا بتوانت هسانی جماوری کنتر بکات… ئگر و ترسی تقینوی تورییی جماوری لهر ئان و ساتکدا متکی سر دسات و کابینی نوی حکومت و دساتی سیاسی لـ زنکاندا.

ئەوەی کەدەبەت ڕەشن بەت، ئەوەیە کە ئەم دەسەڵاتە ناتوانەت چاکسازی بەرچاو بکات و دەست ببات بە کورتکردنەوەی دەسەڵاتی بەرپرسە باڵا حزبی و حکومیەکان، چ لە ئاستی دزی بەیاسایکروادا ناتوانەت" موچەی ئەندام پەرلەمانەکان، بەڕێوەبەرگشتیەکان، وەزیرەکان، فەرماندە سەربازییەکان لە سلکی پەشمەرگە و ئاسایش ئەردی بن دیوارە خانەنشینەکان بە پلەی باڵا و...تاد" بهەنەتە خوارەوە بە ئاستی موچەیەکی تاڵادەیەک نەرماە... بەنموونە دوو بەرابەر و سە بەرابەری موچەی کرەکاران و کارمەندان....

هەروەها ناتوانەت دزی لەرەگای زەر و دەسەڵات و پەگەی حزبیەوە، دەستکاری بکات. دەستبەسەراگرتنی سەدان و هەزاران دەنم و هیکتار لە زەوی موەکی گشتی و لەلایەن پارتی و یەکەتیەوە و بزوتنەوەی گەان و حزبەکانی ترەوە دەستی بەسەردا گیراوە... و تەلبەند کراوە، کراوە بە کەشکی نیشتەجە بوونی سەرانیان، کراوە بە سەربازگەی بەرگری لەدەسەڵاتیان، کراوە بە بارەگای حزبی و پەگەی کەناڵە میدیاییە پوچەکانیان. بە دانپیانانی خەیان زەوی نەماوە بە دروستکردنی قوتابخانە و بنکەی تەندروستی و پارک و ... هەمووی بەخاوەنکراوە و حکومەت!! دەبە زەوی بکرەت... خاوەنی ئەو زەویانەش بەپرسانی باڵای حزب و بنەماڵەن. بازاریان قەرغ کردووە، بازرگانیان پاوان کردووە، کیەگە نەوتیەکانیان دەستبەسەردا گرتووە، بەزەری هیز باج و سەردانە دەسەنن و هەرچی قاچاخچەتییە لەدەستی خەیاندایە. دەمیان ژەنیوەتە هەموو سلکەکانی پەروەردەو تەندروستی و بیناسازی و کەمپانیاکانی گەیاند و گواستنەوە و تەرەکانی ئەنتەرنەت و میدیایی...تاد

ئەوانەی داهاتی کوردستان دەدەشن، دەستیان بەسەر جومگەکانی داهاتی کەمەگەدا گرتووە، گەورەترن لەدەسەڵاتی حکومەت، دەسترەشتوترن لە یاساکانی پەرلەمان!!" ئەگەر یاسایەکیان هەبەت".

دەستبردن بە چاکسازی بەجەستە، پەنابردن بە گەرانەوەی موەکی گشتی، دەرهەنانی سەرچاوەکانی داهات لەدەست بەرپرسان، رووبەرووبوونەوەی یاسایی!! ئەگەر "یاسا" هەبەت، دەست بەسەر سامانەکانیادا" نەقدی و غەیرە نەقدییاندا دەگریت، و بەمانای روخاندنی دەسەڵات دیت... ئەم دەسەڵاتە چاکسازی هەڵناگرەت.

ئەگەر نیاز پاکەکانیش بیانەوەت، چاکسازی بکەن، دەسەڵات دەستیان دەگیرەت و دەبەت... مانەوەی دەسەڵاتی حزبی و میلیشیایی پشتی بە کەنتەڵەی داهات و دزین و تاڵانی سەرچاوەکانی دارایی و داهاتی خەڵکی کوردستان بەستووە.

ئەم دەسەڵاتە بەم هەموو تایبەتمەندییە شەرمئاوەرەوە، هەرگیز

چاکسازی هناگرت… ئگر باسی ووبرووبوونوی گندییی، ئگر حکومت و یاسا هبت، سامانی کاکراوی و نقدی و غیر نقدیان دبی دستی بسرا بگیرت و بهی نایاسایی بوونی ککردنوی ئو هموو سامانو، بدرنی دادگا و زیندانی بکرن… ئگر بریار بت کسی شیاو، بخرتی شوینی شیاو… ئوا برپرسانی حزب و حکومیان نا لایقی و بتوانایی خیان، بی رشنترین شو لی برو بردنی کمگی نیشانداوو، هشتا خک تامزری ئاوی پاک و کاربان …و خزمتگوزارییکان نک هر برو خراپتربوون دچن، بکو خریکن ئو خزمتگوزاریی گشتیکانی کماون هرزان فرش دکن. بی چارنوسیان دوورخستنوو لیپرسینوی یاسایی دبت.

بی دستبردن بی چاکسازی ریشیی بی کتایی دساتی خیان بکتا دگات… بی نک ناتوانن و دستی بی نابن، هر کس و لاین و دامزراویکیش بجدی دست بی ئم دسییی برت، چارنوسی دکوتی مترسیو. تنانت چاکسازی زر ناچیزو روکشیش بی خشی خیان ناکن ئگر نخرنی ژرگوشارو. بی ئم دساتی چارسر هناگرت و خرند و بشایی یاسایی و ئاسایی و حکومتداریی و دوتداری… لگی ویست و ژیانی گوزرانی خکی کوردستاندا، هندی برین و فراوانی، پینی ناکرت و بیک ناگینرنو…
ئم دساتی دبی لی ریشو، هتکنرت و لدسات بخرت. هرچشنی خشباورییک بوی ئم دساتی چاکسازی برجستی دکات، یان دست بی باشترکردنی ژیان و گوزرانی خکی دبات، لی خشخیایی و خزمت بدسات زیاتر هیچی تر نییی. پویستی نخشو هنگاوکانی کتاییهنان بو دساتی، قیبلنومای بزوتنوی نارزایتی و جماوری و بزوتنو کمایتییی شرشگرکان بت.

ناوراستی تموزی ۲۰۱۹

دژی گندی با لی تی دست پی

بکات! … کرمانج فەتاح

گەندەڵی یەکێکە لە کێشە هەرە گەورەکانی ئابووریی لە جیهاندا، بەتایبەت لە وڵاتانی ناوەراست، وڵات نییە گەندەڵی تێدا نەبێت؛ بەڵام هەرێکەو بەپێی هەتا وڵات زیاتر دواکەوتوو بێت گەندەڵی تیادا زیاترە پێچەوانەکەشی ڕاستە…(گەندەڵی واتە شتێک یان مافێک هی تۆ نیە و بە تۆ نیە بتەوێت بە هەڵگایەکی نا یاسایی و نا ئەخلاقی نا تەندروست بەدەستی بهێنیت)

گەندەڵی کارێکی(abnormal)ە واتا نا یاسایی ناگونجێت لەگەڵ نەرم و هاسانکاری(rules)کەمەڵگە، ئەم هەڵسوکەوتە دەخرێتە خانەی هەڵسوکەوتی نائاساییەکان، هەم دژی اخلاق و دژی کەمەڵگەیە،لەبەردا تاک بە گەیشتن بە حەزو و ئارەزووەکانی یاخود تێرکردنی غەریزەکانی هەوە بە وەدیهێنانی خۆنەکی ناتەندروست و دەست دەبات بە قەرغکردنی مافی خەڵکانی تر، لەڕێگای گەندەڵییەوە دەیەوێت بگات بە (باڵای)ی لە کاتێکدا ئەم تاک شکاندنی خودی (باڵایی) تاکێکی گەندەڵکاری لەم چەشنە کە نغرۆی گەندەڵی دەبێت، هەمیشە حەزەکانی پێش هەموشتێک دەخات و ناتوانێت سانسەر بە حەزکانی دابنێت، لەردا تاک بەکەسێکی (نەخۆش)دا ئەندرێت. کە لە دەروونزانیدا دەڵێت:هەر کەسێکە ناتوانانێت کۆنترۆڵی حەزەکانی خۆی بکات، بە تاکێکی ناتەندروست هەژماردەکرێت.کەواتە گەندەڵکار تاکێکی (نەخۆش)ی نەو کەمەڵگایە. کە ناتوانێت زاڵ بێت بەسەرخۆیدا کە زیاتر (ID) لە دەبینێت واتا حەز وغەریزەکانی، منی باڵا واتا (supar ego)ی کە بەرپرسیاریەتییە دادەبەزێت.

دوو هۆگا بۆ چارەسەری گەندەڵی
1:-ئەخلاق و هەست کردن بە بەرپرسیاری (منی باڵا)
2:-یاسایەک بۆ سزادان (حکومەت)

لەبەردا ئەوەی پێویستە بکرێت چاکسازی نییە، بەڵکو بنبڕ کردنی گەندەڵی و ناوخنی گەندەڵییە، چونکە گەندەڵیش دەرهاوێشتەی سلوک و فیکرەو کردارەکانی مرۆڤە، بۆیە دەبێت سەرتا کار لەسەر (تاک) بکرێت تا متمانەی بنچینەیی بە دروست ببێت، تا متمانەیەکی تەکەمیان هەبێت بەرپرسیاریەتی راستقینە،تا بتوانین ئاشنابین بە بەرپرسیاریی هەقیقی، تاکەکان لەم کەمەڵگەیەدا بەدەست شەرپێنجە گەندەڵی دەناسنن، ئەبێت تاکێک دروست بکرێت بە مانای ڕاستقینە بەرپرس بێت لەو بەرپرسیاریەتییە کەی پێی ئەدرێت،هەژموونی زەرمان

هەیە و بیندراوە لە عێراق و هەرێمی کوردستانیش، کە وێنایەکی جوانی بەرپرسیاریان نیشان نداوە، بەیە گەندەڵی شتێکی نامە نییە! ° بەڵکو دەبێت بە تایتلێکی گەورەو بنووسین،(گەندەڵی لە دیاردەو بەتە حاڵەت)(Phenomenon)!

سزا و یاسا!

لە فەراغی یاسا و نەبوونی لەپرسینەوەی یاسایی، تەوی گەندەڵی بە ئاسانی گەشە دەکات و زەر بە زویی موتەربە و نەشونما دەکات و گەورە دەبێت. لەرەدا سزا گرنگی و ڕۆڵی خۆی دەبینێت، بەوەی کە تە هەڵبژاردەی بەرپرس دەکەیت بە بەرەوبەرایەتیەک یاخود هەر وەزیفەیک، ناکرێت بە بە یاسایەکی دیاریکراو هەژموونی کارەکانی ئەی بکات، ئەبە لە بەرامبەر هەر کارێکی نا یاسایی سزایەک لەپاڵیدا بێ بتاشیت. تا لە چوارچێوەی یاسایەکی تەکمەدا،کێت بەندبکرێت، بە ئەوەی تاک نەکەوێتە گەڕاوی گەندەڵیەوە.

(لە هەندە وڵاتدا، هەر کەسێک گەندەڵی بکات، بە عاموودێکی کارەبایی دەیبەستنەوە، بە ئەوەی هەموو خەڵک بیبینێت.) وەک سزایەک.

دژە گەندەڵی لە تەە دەست پێدەکات !
چونکە ئەوکات زنجیری گەندەڵی دەپسێت و بەردەوامی نابێت.. بەیە دەبێت هەریەکە لە ئەمە زنجیرەکە بپسێنین و هەنگاو بە دژە گەندەڵی بهاوێژین. خەبەختکاری و پەکەوتەیانی هاوبەش و مافدان بەوانیتریش با کاری من و تە و ئەوانبێت، ئەوەی پێت وایە هەیە تەنیا هی تەیە هەڵەیت! چونکە بەرپرسیاریەتی واتا خزمەتکردنی ئەوانیتر. بەم جۆرە ئەتوانین واتایەکی تر بەبەر بەرپرسیاریەتیدا بکەینەوە.
لە راستیدا دەوڵەت لە رووی عقلیەوە ویستی مرۆڤکان ڕەک دەخات، بە یە دەبێت تاک بەشێکی جیانەکراوەی دەوڵەت بێت.

کرمانج فەتاح

گەندەڵی و بازرگانی کەرتی تەندروستی خنکاندوو … شوانە حەسەن ئەبوبەکر

لەهەموو وڵاتانی جیهان وەک ئاشکرایە دەبینرێت کەرتی
تەندروستی هەستیارترین کەرتە و لە هەموو کەرتەکانی دیکە زیاتر
پەیوەندی ئاستەوخۆی بە
ژیانی هاونیشتمانیانەوە هەیە ، بەڵام بەداخەوە لەهەرێمی کوردستان
لە سایەی دەسەڵاتی
دوو بنەماڵەی بازرگان و مافیا ، ئەم کەرتە بووە بە ئامرازێکی
بازرگانیکردن و سەرتاپا
وەک کەرتەکانی دی بە حیزبی کراوە . بازرگانیکردنی دەرمان لە لایەن
سەرمایەدارێکی حیزبەکەوە
چەندان کەسی نەخوێندەواری هاوشێوەی خۆی و دەوروپشتی خۆی
قەرغکراوە وەهەروەها بەپێی
قسەی شارەزایانی دەرمان کوالێتیەکی نزمی دەرمان هاوردەی ئەم
هەرەمە دەکرێت . بەڵام
هیچکام لەو شارەزایانە ناوێرن دەنگ بگرن یاخود سکاڵایی یاسایی
لەسەر ئەو دەسیە گەندەڵیە
تۆمار بکەن ، چونکە هووبەوی زیندانیکردن و ئەشکەنجەدان و
تەنانەت مردنیش دەبنەوە
. ئەو سەرمایەدارە مافیا ئاسایانە لەم هەرەمەدا لە سەروو
یاساوەن. بەنموونە لە ماوەی
ئابردوودا پزیشکێک بە ناوی (بەختیار ئەمین) هووبەوی
ئەشکەنجەدان بویەوە تەنها لەبەر
ئەوەی دەنگی لە کوالێتی دەرمان گرتبوو ! وەهەروەها کارمەندێکی
تەندروستی لەنەخۆشخانەی
قەڵادزە کەناوی (عبدلرحمان هەشەی) و هەگری بەوانامەی
ماستەرە لە بەدواداچونکدا
گەندەڵییەکی گەورەی بەرەوبەری گشتی تەندروستی ئاپەرین و
بەرەوبەری مەبەندی تەندروستی
ژاراوەی سەر بەقەزای قەڵادزە ئاشکرا دەکات

ڕەحمان هەشەیی پێشتر لەسەر ئاشکرا کردنی گەندەڵی
لە نەخۆشخانەی قەڵادزە نەقە کرا بە ژاراوە،

چونکە لەو مەبەندە تەندروستییەی قەدزش گەندەییەکی گەورەی
ئاشکراکرد وەک کارمەندکی
بوێرو چاونەترس و خەمخۆری خەڵک و خەمخۆری کەرتی تەندروستی بەڵام
بەداخەوە تاوانبارانیش
هیچ ئیجرائاتێکی یاسایان لووبەروو نەکرایەوە !
سەرەڕای سکاڵای یاسایی پزیشکەکە !

ئەو لایەک لایەکی ترەوە شانبەشانی دەستبەسەراگرتنی
نەخشخانە (بە ناو) حکومیەکان ، نەخشخانە ئەهلیەکانیش لە لایەن
سەرمایەدارانی دوو
حیزبەکەوە دامەزرێندراون . بۆیە بە شێوەیەکی بەرچاو نەخشخانە
حکومیەکانیان پشتگوێ
خستوە و خەڵکی متمانەیان بەو نەخشخانانە نەماوە ، بەمشێوەیش
ژمارەی سەردانیکەرانی
نەخشخانە ئەهلیەکان زیادی کردووە و لەم ڕێگەیەوە خزمەتی
سەرمایەی خۆیان کردووە .

ئەم گەندەکاریەش تەنها لە ئاستی باڵادا نیە ، بەڵکو
شەبەتەوە بە کارمەندانی تەندروستیش (پزیشک ، دەرمانساز ،
کارمەندانی تەندروستی
..هتد) . بە شێوەیک لە کاتی دامەزراندنی نەرینگەیەکی پزیشکیدا
پێویستە ڕێکەوتنێک لە
نێوان پزیشک و دەرمانساز و کارمەندی تاقیگەدا ئەنجام بدرێت . کە
زەربەی ڕێکەوتنەکان
بەم شێوەیە (پارەی ئۆفیس و سکرتێری پزیشکی پسپۆڕ لەلایەن
دەرمانساز و خاوەنی تاقیگەوە
دابین دەکرێت و لە بەرامبەر ئەوەدا پزیشک دەرمان و پشکنینی زیاتر
بۆ نەخۆش دەنوسێت
) . بەمشێوەیش کارمەندانی تەندروستی بازرگانی بە ژیانی نەخۆشەوە
دەکەن و بۆ پارەیەکی
زیاتریان دەستدەکەوێت ! و تاکە زەرەرمەندیش کە فریودەدرێت نەخۆش
و هاونیشتمانیانن
. بەم شێوەیە کەرتی تەندروستی بووە بە تۆڕکی بازرگانیکردن . کە
شکڵی یەکەک لە پیرەزترین
پیشەکانی (کە پزیشکیە) بە بەها کردووە .

سەرەڕای ئەم هەموو گەندەیە ، هیچ لێپرسینەوەیک
لەو گەندەکارانە ناکرێت و لێژنەی نەزاهەش بەدەنگی هەڵبژاردووە !

ئاخۆ ئەبێت کەی بێت
و ئەو گەندەڵکارانە بدرێنە دادگا ؟! کەی سیستەمێکی پێشکەوتووی تەندروستیمان هەبێت ؟!
کەی نەخۆش و کارمەندانی تەندروستی خاوەن مافی خۆیان بن ؟ کەی حیزب و سەرمایەداری لە
خزمەتکردن جیا بکرێتەوە ؟

ئێم پرسیارانە و چەندان پرسیاریتر بە وەڵام ماونەتەوە
و تاکو ئێم دوو کەمپانیایە حکومەت بەڕێوەبەرن گەندەڵی بنەبڕ نابێت و خەونی من و هەزارەها
گەنجی وەک من بەدی نایەت و هەرگیز هەنگاوێک ناچینە پێشەوە بە ئاراستەی پێشکەوتن.

ڕۆژنامەنوس : شوانە حەسەن ئەبوبەکر

سەرم لە دەرناچێ، نوقتە سەری دەنێ... ئارام ئازاد

سەرم لە دەرناچێ: دکتۆرێ و سپێرتێری مەلا عەلیێ!!
نوقتە سەری دەنێ: خاوەنی یەکێک لە گیادەرمانەکانە.

سەرم لە دەرناچێ: جمهوری مەسیح و هاندۆری پورتوگالێ
نوقتە سەری دەنێ: لەوێ ئەچێ خزمەکی باییزی عەراق بە لە پورتوگال.

سەرم لە دەرناچێ: کەشتیەکەی ئەمریکا دوو بست لە ئەمەوە دورە کەچی هەرشە لەئێران ئەکا
نوقتە سەری دەنێ: زەر ئاسایی واتێ پێگەی خۆت بزانە.

سەرم لە دەرناچێ: مەلاکەی لای ماڵمان سەوتی زەر ناخۆشە بە ناشوکری نەبێ
نوقتە سەری دەنێ: پەی بلێ وازبێنە ئەتکەین بە وەزیر ، حاشا لە مزگەوت و باوکیشی ئەکا.

سەرم لە دەرناچێ: ئەیانوت دوێنێ خەوتنی تێ و کارەبا حەشریان

کردوە یەکی 24 تان قەپات کرد
نوقتە سەری دەن: باوە گیان پێیان ڕابواردوی دوێنێ تە بیست دەقە خۆتوی کارباش هەر ئەوەندە سەری لێداین.

سەرم لێ دەرناچێ: دەستی شکاوم هەڵبژاردنی ڕابردو دەنگەکەی خەمم فەوتان ئەوە نامورتاحی کردوم
نوقتە سەری دەن: ئەکیدم ئەوانیش حیسابی نامورتاحی تێیان کردووە.

سەرم لێ دەرناچێ: عیشقەکی ئەبەدیمان لەگەڵ وەاتی دەوروبەر هەیە
نوقتە سەری دەن:
عیشقە ئاساسیەکەمان بە هەتەل و باڵ و کچە جوانەکانیانە و مانزەری جوانیشمان کردەتە بیانو بۆگەیشتن بەم ئامانجانە .

سەرم لێ دەرناچێ: جیرانەکەم پێنج فەرزە سەر لەسەر نوێژ کەچی لەخانوی کرێدایە و بەرامبەرەکەی ئەبوجەهل و سەرخۆشی وەک خۆی نیە کەچی مورتاح لە خانوی خۆی دایە
نوقتە سەری دەن: چونکە نیەتی سافکی ئیمان لە دڵ .

سەرم لێ دەرناچێ: سەرم لێ دەرناچێ
نوقتە سەری دەن: باشترە سەرت لەدەربچێ و خەتابەنی لەگەڵ بارودۆخ نەبادا ببیتە نوقتە و پەندی سەری دەن.

ئەوا ئەردەگانیش دانی بە پیلانەکەی نا … عیماد عەلی

تا رادەیەکی باش ئەردەگان لە دوا لێدوانی پیلانە ترسناکەکەی دەرخست، ئایا چارەسەرە هەمەیشەییەکەی ئەردەگان بۆ تیرۆر چیە کە تەنها مەبەستی پەکەکەیە؟ کەتا لێدوانە ڕاشکاوەکانی ئەردەگان بۆ حزبەکەی زۆر شتی دەرخست و جگە لە ئاماژەدان بۆ نەبونی هیچ هەماهەنگیەك لە گەڵ ئەمریکا بە پێچەوانەی پێشوتر و، هەرەشەی گەران بەدوای ئەتەرناتیڤی چەکی ئەمریکی و بەتایبەتی فڕۆکە و دابینکردنی ئامرازەکانی ئاسایشی تورکیا و پێویستی ڕووکردنە ڕژهەات و تکاو پارانەوە لەلایەك و گوتەی نیمچە هەرەشەی

دورکەوتنەوە لە ئەمریکا بە رووکردنە ڕێگەی تری پاراستنی ئاسایشی نەتەوەی تورکیا لە لایەکی ترەوە. زەرشتی دەرخست بێ ئەوەی ئاگاداری قسەکانی بێت یان بەمەست بوو لەم کاتەدا، دەرخستنی جێبەجێ کردنی ئەو پیلانە نهێنیە دارێژراوە کە زەرخەك لەم ماوەیە باسی دەکەن و بە هاوکاری هێزی ناوچەیی و وڵاتانی دەوروبەری کوردستان هەنگاوی بێ دەنێن و بەرژەوەندەیەکانی خۆیان دەپارێزن، کەچی کوردیش لە گوێی گادا نوستووە . ئەردۆگان دەڵێت؛ هیچ سزایەك ریگە لەتورکیا ناگرێت پێشینەی کارەکانی ئەوە بێت دابینکردنی ئاسایشی وڵاتەکەی بپارێزیت و ئەو لەو ڕێگەدایە کە تیرۆر بە شێوەیەکی هەمیشەیی و بنبر کۆتایی پێبهێنێت! مەبەستی کۆتاییهێنان بە پەکەکەیە لە قەندیل وەکو چۆن زەرجار بەرپرسەکانی لێدوانیان لەوبارەوە داوە.
بەڵام پرسیارەکە لەوێدایە چۆن کۆتایی بە بەناو تیرۆرەکەی دێنێت و کێ یارمەتیدەری دەبێت و بەرژەوەندی ستراتیجی کێ لەگەڵ ئەوەدایە کە پیلانەکەی تورکیا سەربگرێت و نیوەی هەرێمی کوردستان بکەوێتە ژێر ڕەحمەتی هەتاهەتایی تورکیا و ئەو خەونە دێرینەی سەتەنەتی عوسمانی لە ویلایەتی موسڵ و شارەزور بێتە دی. هەر لەوێدا ئەردۆگان ڕووی دەکاتە ئەمریکا و دەڵێت فڕۆکەی ئێف 35 مان نادەنێ؟ باشە مافی خۆمانە ڕوو بکەینە شوێنێتر، بەڵام دەستبەرداری موشەکی ئیس 400 نابین.
ئەوەی ڕوونە بێ ئەمریکا کە کێشەکەی لەوێدا نیە موشەکی ئیف 400 بگاتە تورکیا و تا ماوەیەکی تر نەیخاتەگەر کە ئەندامی ناتۆشە بەقەد ئەوەی لە ڕووی ستراتیجی گۆڕینی سیاسەت و ڕووی تورکیا بەرەو ڕوسیا خەریکە بێ ئەمریکا ڕوون و یەکلایی دەبێتەوە، کە تورکیا لە ئەمریکا و ئۆرپا بێئومید بووە و ڕێگەی شەنگەهایی پێباشترە، باشترین بەگەشێ ئەوەیە کە ڕوسیا نەك هەر موشەکەکەی پێدەدات بەکو بە پێی قسەی ئەلیکسەندەر میخاییفی بەرێوەبەری کۆمپانیای (ڕوسی ڕسێربێرن ئیکسپۆرت)ی ڕوسی بێ هەناردەکردنی چەکی حکومەتی ڕوسیا ئەوەیە کە لەوانەیە لەمەودوا هەندێك لە بەشەکانی ئەو موشەکە لە تورکیا بەهەمبەهێنێت، ئەمە جگە لە هەلیکۆپتەر و کەتیبەی موشەکی بەرگری ئاسمانی و دژە فڕۆکەی تر وتەنانەت لە بواری وزەشدا، ئەمەش زەرشت ڕوون دەکاتەوە کە تورکیا تەنها موشەك ناکڕێت بەکو ئەگەر داواکاریەکانی لەلایەن ئەمریکاوە جێبەجێ نەکرێت ئەوا بەیەکجاری ڕوودەکاتە ڕوسیا و پشت لە ئەمریکا و ئەوئەگەرەش لە ئارادادەبێت کە لە هاوپەیمانی ناتۆ دەربکرێت و ئەم وڵاتە ببێتە چەقی شێوە ململانێیەکی ترسناکی جیهانی لەم ناوچەیە کە بێ حەوت سەدەیە بەم شێوەیە نەبینراوە.

ئستاش ئەمریکا و تورکیا لە قناغکی چارەنوسسازدان لە پەیوەندی و چنتی گەیشتن بە رگەی سیەم، بەام خزاندنی تورکیا بو نو لیستی سزاکانی ئەمریکا بە پی یاسای کاتسا لە ئارادایە کە تا ئستا ترامپ بە بەهانەوە دوو دیەوە لەوەدەروانت و بیاری یەکلاکەروە لەو کاتەدا دەدرت ئەگەر ئەمریکا بە تەواوی ئومدی لە تورکیا ببرت و یەکلایی بتەوە کە بواری گەانەوەی نیە.
ئەوەی مەبەستمانە لرەدا بیین ئەوەیە؛ ئایا تورکیا دەتوانت بەیەکجاری وەکو خی دەت بنبی هەمیشەیی تیرر بکات کەمەیەستی پەکەکەیە و، چن ئەردگان ئاوا بە ئاشکرا و بە بوغراییەوە لەم کاتەدا بەم شوەیە باس لەوە دەکات؟ کو یارمەتیدەری دەبت و لەم بارەوە رکەوتنی پشوەختەی لەگە کدا کردووە و رلی کورد یان پارتی و یەکتی لەم ئامانجە چیە و چن مامەی لەگەدا دەکەن و هەوستی کتاییان چی دەبت؟ ئەگەر ئەم پیلانە سەربگرت کوردی هەرچوار پارچەکە توشی چی دەبن؟ بدەنگی ئران چی دەگەیەنت؟ ئایا ئەو هەی باس دەکرت بو گەمارۆدانی قەندیل سەری سەرانی هەرمی کوردستان و ئەزمونەکەی کوردیش ناخوات کە تا ئستا نوتقیان باوە تا ئستاش کە خەریکە هە پانەکەی ئەم پیلانە دەردەکەوت کەچی ئەمان قروپیان لکردووە؟
بچی تا کاتی بەسەرەوە ماوە خەك و رکخراوە مەدەنی و راگەیاندنە بە هەوستەکان و زرك لە حزبەکانی کوردستان لەمەر ئەم ترسە بدەنگن و بچی جموجوی پویست ناکرت و هەوستی کەس روون نیە ؟ عیراق رلی چی دەبینت و ئایا ئەویش بەشدارە لەم پیلانە کە جگە لە کورد کەس زیانی تدا ناکات؟ ئەمە و پاش دەرکەوتنی راشکاوانەی سەرەداوی پیلانەکە وا پویستە خەك کە خی خاوەنی پرس و کشەکەیە لە چاوەروانی ئەشبەتاییکی تر دەستەوەستان نەبیت و ترسناکی ئەم پیلانە قزەونە کە رژ لە دوای رژ زیاتر دەردەکەوت بو رای گشتی و هەموو لایەك روونبکرتەوە و ئەوەی لە توانادایە کاری لەسەر بکرت و رگری لە سەرکەوتنی بگیرت و ئەگەر بکرت بە هەموو توانایەك بو بەربەستی بخرتەبەر بخرتەگە و چاوەری دەسەلاتی کوردستان نەبت، با بو سەدەیەکی تر میلەتەکەمان نەکەوتە ژر دەستی عوسمانی و عەرەب و عەجەم و ئەزمونی حوکمرانی کورد دیزەبەدەرخونە نەکرت. پرسیارەکە ئەوەیە ئایا مەعقولە سەرکردایەتی و دەسەلاتی گەندەی کورد درك بەو مەترسیە نەکەن و هیچ هەوستك نە نونن و بەکو لەوانەیە لەوەدا ژربەژر لەبەر بەرژەوەندیەکی تەسك و کورتبینی و هەی ستراتیجی گەورە کە لە کتاییدا سەریان دەخوات لە پیلانەکە بەشدار بن. لە کتاییدا دەبت ئەوە بین کە ترسناکیەکە لەوایە ئەگەر ئەوە خەبت هەندك

وەاتی قەزەون کە مژووی پرە لە پیلانگێڕی و کەسیش ناوی ناهێنێت لەم پیلانە بەشداربێت، ئەگەر بزانێت سەد ساڵی تریش قازانجە ئابووری و سیاسیەکانی خۆی لەسەر حسابی خەڵکی ئەم ناوچەیە دابین دەکات.

ژوورەکەت بۆچی بۆ هەشت ؟ … نەوزاد بەندی

گاڵتەم کرد ، ووتم وا هاتم ..
قاوەکەت بۆ نەخواردەوە ،
گاڵتەم کرد ،گاڵتە..
کە ووتم
دە دەقیقەی تر
لێ لاتم ..!

ناتوانم بڕم ..
تەنانەت گەر خەشت بوەم ..
ناتوانم بڕم ..

من لەگەڵ تۆ
دانیشتووی ئەم جیهانە نیم
دانیشتووی ناو خەیاڵاتم ..

/نەوزاد بەندی /

ئاوودەبوون بە سەکس … ئەحمەد

کامەران

کاتێك گومان لە وشەی ئاووەبون دەبێت هەنگە ئاستەوخۆ بیرمان بۆ خواردنەوە کحولیەکان و کشانی مادە هۆشبەرەکان بۆوات، بەڵام لە بنچینەدا چەندین بابەتی تر هەن یان چەندین ئامرازی تر هەیە بۆ ئاووەبونی تاکەکانی کۆمەڵگا, کە لە نۆیشیاندا ئاووەبوونە بە سێکس کە ئەمەش واتە خۆ بەدەستەوەدان بۆ حەزوو ئارەزووەکان یان بەشێوەیەکی تر واتە کێلە بوون بۆ ئارەزووە سێکسیەکان, هەروەها مەترسیدارترین ئاووەبونی سێکسی بریتیە لە سێکسی نێو تۆڕەکانی ئینتەرنێت , چوونکە ئەم جۆرە سێکسە ڕۆژانە تاکی کۆمەڵگا بەتایبەتیش گەنجان لە هەر شوێنێك و لە هەر کاتێك دا لەڕێگەی مۆبایل و لاپتۆپەکەیانەوە بینەری ئەو ڤیدیۆ سێکسانە دەبێت کە لە نێو سایتەکان دانراون, بەبێ هیچ جۆرە سانسۆر دانانێك .
ئەمەش لە ئەنجامدا وا لەو تاکە یاخود ئەو گەنجە ئەزیزە دەکات کە نەتوانێت لە
نێو کۆمەڵگادا ڕووبەروی سەرجەم بەربەستەکان ببێتەوە کە دێنە پێشی یاخود ناتوانێت بیر لە چۆنیەتی بنیاتنانی داهاتووی خۆی بکاتەوە,چوونکە ئەو لە بنەڕەتدا ئاووەبونی هەڵبژاردوە بە هۆی نەبوونی ئەو ئاستە ڕۆشنبیریەی بۆ بابەتەکان بۆیە لێرەدا پێویستە هەموو تاکەکانی کۆمەڵگا و لەنێوشیاندا چینی گەنجان کە گرنگترین چینی کۆمەڵگان خۆیان لەسەرجەم بابەتەکاندا ڕۆشنبیر بکەن چوونکە ئەمە لە ئێستادا لە سەردەمێکداین کە ڕووبەوی شتی زۆر مەترسیدار دەبینەوە بۆ سەر ژیانمان دا بۆیە هەتاکو چەند بە ڕۆشنبیریەوە هەنگاو بۆ ژیان بدەین ئەوا ژیانێکی ئاسوودەو تەندروستمان دەبێت بۆ خۆمان و خێزان و کۆمەڵگاکەمان.

هیوا خوازم گەنجی کۆمەڵگاکەم کە خۆیان لە شتە بێ کەڵك و زیان بەخشەکان بە دوور ڕابگرن و بڕۆنە لای ئەو شتانەی کە سوودو خزمەت بەخۆیان و کۆمەڵگاکەیان دەکات.
*گەنجی ئەزیز پێش ئەوەی تۆ دەست لە مۆبایلەکەت یاخود لاپتۆپەکەت بدەی بیر لەوە بکەوە تۆ چ شتێکی پێ دەکەیتەوە.

ئایا دەڕۆیتە نێو ئەو سایتە سێکسیانەوە کە زیانی خۆتی بۆ ئاووە دەکەیت و زیانی تەندروستی لە خۆت و دوایش لە کۆمەڵگاکەت دەدەیت؟ یان بە پێچەوانەوە بۆیاری ژیرانە دەدەیت و لەو سایتە بۆ کەڵکانە بە دوور دەکەوێەوە وە ئەڕۆیتە نێو ئەو سایتە جوانانەی کە خزمەت بە ئاستی ڕۆشنبیری تۆ دەکەن لە کۆمەڵگ بواری جۆراوجۆردا.

ئیتر لەرەوە بەیار دان دەکەوتە ژەر دەستی خەت چوونکە تە تاکەکی ئازاد و سەربەستی لە بەیاردان لەسەر گەینی ەرەوی ژیانتدا.

*هیوای کەمەگایەکی تەندروست و ئارام دەخوازم بە سەرجەم تاکەکانی

ئەحمەد کامەران| قوتابی کەلەژی ئاداب

لە چاوچنەکییەو بە نامە بوونی مرەڤ لە سیستەمی کاپیتالیزمدا ئاسەس ...

لە ئەستادا سیستەمی سەرمایەداریی بالی بەسەر جیهاندا کەشاوە، کە جەخت لەسەر ئابووری و بازاڕی بەناو ئازاد دەکاتەوە. لە ئەنجامی ئەم سیستەمەدا کە لەبەرژەوەندی کەمەیەکی بچووکدایە، بەابەرایەتی چینی بەرژوازیی، جیهان و مرەڤایەتی تووشی قەیران و کاولکاریی زیاتر دەبەتەوە ئەمەش بە بەدەست هەنانی قازانجی زیاتر. بە ئەوەی بە باشی لە نەخەشییەکانی سیستەمی کاپیتالیزم تەبگەین دەبە بگەینەوە لای "کاە مارکس" وەک بلیمەترین و حەکیمترین کەس، بە ئەوەی چارەسەر و نەخەشییەکانی کاپیتالیزممان بە دیاری بکات و بەرەو ئایندەیەکی باشتر بچین.
مارکس (١٨١٨ – ١٨٨٣) لە شاری تریەری ئەمانیا لە دایک بووە. مارکس هەر زوو پەیوەندی بە پارتی کەمەنیزمەوە دەکات، کە گروپەکی ەشنبیران بوون. ئامانجیان نەهەشتنی چینایەتی و مەکایەتی تایبەت بوو. مارکس خاوەنی چەندان کتەب و وتارە، لەسەر کەشەی ئابووری و سیستەمی سەرمایەداری دەدوا، هەر چەندە لەسەردەمی خەیدا ناو بانگەکی وای نەبوو، بەام لە سەتەی بیستەمدا دەبەتە مەشخەی زەربەی شەشەکان. مارکس کەشەکانی مرەڤ دەگەنەتەوە بە لایەنی ئابووری کە استەوخە کاریگەری بەسەر ژیانی مرەڤەوە هەیە. هەروەها بەلای ئەوە چاوچنەکیی و زیادەخەریی هەزی بزوەنەری مەژووی مرەڤایەتی بووە، ئەمەش وادەکات مرەڤ لە جەوهەری مرەیی خەی بکەوەت و وەک نامرەڤ دەربکەوەت.

ئارەزوی زیدەخۆریی و چاوچنۆکیی ئیدی تەنێ لە لای سەرمایەدار و چینی بۆرژوا قۆتیسنەماوە، بەڵکو سیستەم ئەمڕۆی هەناوەتەوە ناو چینی کرێکار و پرۆلیتاریاوە، لە جیهانی نامۆ بووی سەرمایەداریدا کرێکارانیش پەلکەشکراون بۆ ئەو گەمەپانەی سەرمایەدارەکان بۆ زیدەخۆریی و چاوچنۆکیی دایانهێناوە، ئیدی کرێکار کەیلەیە لەبەرامبەر سەرمایەدا (پارە – خوای سەرمایەداریە). مارکس پێیوایە مرۆڤ بە پەرستنی پارە وەک سەروەرێکی بە دەستهێنات، وەک هەزێکی هووخنەر دەرکەوتووە، کە دەتوانێ تەکەڵەی بەها و پێوەندیەکان دژی خۆی هەڵگەڕێتەوە. بە جۆرێک پارە دەتوانێ باشە بە خراپە، خراپە بە باشە و کەیلە بە سەروەری و سەروەری بە کەیلایەتیی، خۆشەویستی بە نەفرەت و نەفرەت بە خۆشەویستی، هۆشیاریی بە نەزانی و نەزانی بە هۆشیاریی …هتد بگۆڕێت و هەڵیگەڕێتەوە، ئەمە سیحری بەهای پارەیە لە سیستەمی کاپیتالیزمدا.

کاتێک پارە بەها بە هەموو شتەکان دادەنێت، بەهایەکیتر نامێنێت مرۆڤ بۆرو نامەیی لە خۆی و بۆرهەم هێنانیش دەچڕێت، ئەمە وادەکات مرۆڤ نامۆ بێت بەرو جیهانە و کارەی تێیدایە. مارکس نامۆ بوونی مرۆڤ دابەش دەکات بەسەر چوار جۆر لە نامۆ بوون: یەکەم: نامۆ بوونی مرۆڤ لە بۆرهەمی کاری خۆی. دووەم: نامۆ بوون لە پرۆسەی بۆرهەم هێنان. سێیەم: نامۆ بوونی مرۆڤ لە سروشتی کۆمەڵایەتیی خۆی. چوارەم: نامۆ بوونی مرۆڤ لە هاوکار و هاوپیشەکانی خۆی. مارکس پێیوا بوو کاپیتالیزم مرۆڤ تووشی ئەو نامۆ بوونە دەکات.

١_ نامۆ بوونی مرۆڤ لەبۆرهەمی کاری خۆی: بەبۆچوونی مارکس دەتواندرێت ئیشکردن یەکێک بێت لە سەرچاوە گەورەکانی ئاسوودەیمان، بەڵام دەبێ کارکەرەکان خۆیان لەو ئیشەدا بدۆزنەوە کە دەیکەن، بە واتایەکیتر خۆیان لەناو بۆرهەمەکانی خۆیاندا بدۆزنەوە، بەڵام کارەکانیان بکەن. کرێکار لە سەرمایەداریی بەپێشەزایی بوودا لە بۆرهەمەکانی خۆی نامۆ دەبێت، بۆرهەمی ئەو هی ئەو نییە، بەڵکو لەلاین بەگانەکان وەک خاوەنی تایبەتی ئەوان سوودیان لێوەردەگیرێت. جگە لەمەدا کرێکار توشی ئەوە دەبێتەوە، کە هەرچی زیاتر بۆرهەم بهێنێت بەهای قازانجەکەی کەمتر دەبێتەوە. هەروەها تاوەکو کاڵا بەهەرزانتر بۆرهەم بهێنێت خۆی وەک کاڵایەک هەرزانتر دەبێت. هەروەها کرێیەکی کەم وەردەگرێت بەبۆراود بەو قازانجی لەبۆرهەمەکەی دەکرێت.

٢_ نامۆ بوون لە پرۆسەی بۆرهەمهێنان: کاپیتالیزم وا لە مرۆڤ دەکات هەمیشە شەڕاو بێت و وابەستی دەکات بە کار و دەخێکی

ناچارکراو، چونکە لەم سیستەمدا کرێکار وەک هەکارێکی نێو هەکارکانیدیکەی بەرهەمهێنان حسابیان لەگەڵ دەکرێ، لە کاپیتالیزم هەر کاتێک کرێی کرێکار بەرز بووەوە، لەسەر کارکەی دووری دەخرێتەوە، یان ئەگەر تواندرا بە تەکنەلۆژیا و بابەت شوێنی پەدەکرێتەوە. هەر وەک مارکس دەڵێت: "کرێکار تەنیا لە دەرەوەی کار هەست بە خۆی دەکات، هەروەها لە ناو کاریشدا هەست بە دەرەوەی خۆی دەکات." واتە مرۆڤ هەرچەندی زیاتر کار بکات زیاتر تووشی نامۆبوون دەبێت و کەمتر وەک مرۆڤ دەردەکەوێت، دووردەکەوێتەوە لە ژیانی ئاسایی و ئەو چێژەی پەیوستە لە ژیانیدا وەریبگرێت.

٣_ نامۆ بوونی مرۆڤ لە سروشتی کۆمەڵایەتیی خۆی: لە دیدی مارکس مرۆڤ وەک بوونەوەرێکی سروشتییە و هەمیشە لە گەشەدایە. مرۆڤ وەک ئافرێنەر لە جیهاندا دەردەکەوێت، بوونی خۆی دەسەلمێنێت هەر وەک مارکس دەڵێت: "گشت مێژووی جیهان بەجگە لە بەرهەمی مرۆڤ لە هەگەی کاری خۆیەوە، شتێکیتر نییە." واتە مرۆڤ ئافرێنەرێکی کۆمەڵک شتە کە لە سروشت و کولتووری مرۆیی بەرهەمیهێناون. لە کۆمەگەی سەرمایەداریدا کرێکار لە بوونی ڕاستەقینەی خۆی نامۆ دەکات. بە دیدە مارکسییەکەیەوە مرۆڤ بە پێچەوانەی گیانەوەرانەوە، کە تەنها بە پەداویستییەکانیان کاردەکەن، مرۆڤ بە سەرجەم مرۆڤایەتی کاردەکات و زانست و کولتوور بە سەرجەم جیهان بەرهەمدەهێنێت. بەڵام سیستەمی سەرمایەداریی کۆششی مرۆڤ لە بەرهەمهێنان بە سەرجەم مرۆڤایەتیی، تەنها لە ڕازیکردنی پەداویستییە جێستەییە کەسییە تایبەتییەکان کورت دەکاتەوە.

٤_ نامۆ بوونی مرۆڤ لە هاوکار و هاوپیشەکانی خۆی: سەرمایەدارەکان لە سیستەمی کاپیتالیزمدا هەمیشە کرێیەکی کەم دەدەن بە کرێکارەکان، لەسەر هێزی هەزر و بازوی ئەوان سەرمایەیەکی زەر کەدەکەنەوە، ئەوان دەوڵەمەندتر و دەوڵەمەندتر دەبن، لە کاتێکدا کرێکارەکان هەژارتر و هەژارتر دەبن. لە ئاکامدا کرێکارەکان لەم سیستەمە تووشی لە خۆ نامۆ بوون دەبن، بەهۆی ئەو کێبەکێیەی لەکار بەیان دروست دەبێت بە بەدەست هێنانی سەرمایەی زیاتر، ئەمەش نامۆ بوونی مرۆڤ لە مرۆڤ دەنێتەکایەوە. واتە مرۆڤ یان کرێکار لەگەڵ هاوپیشەکەی لە ئەنجامی کێبەکێدا لە نەوانیان تووشی نامۆ بوون لە سروشتی زاتی مرۆڤ دەبن.

مرۆڤ بەهۆی پاڵنەرە غەریزیەکانی بە بەدەستهێنانی سەرمایەی زیاتر و دانانی کاتی زیاتر بۆ کارکردن و خۆ دوورخستنەوە لەو ئەرگانە سەرەکیانەی کە پەیوستە لە ژیانێکی ئاساییدا هەبێت، بەرەو نامۆیی

و نا ئاسوودەیی دەچێت، تاوەکو زیاتر خەی لێناو کار و بەدەستهێنانی سەرمایەی زیاتر قوربکاتەوە زیاتر لە خەی و مرۆڤکانی دەوروبەری نامە دەبێت. کاپیتالیزمیش هەکاری سەرکیەیە بە هەشتنەوەی ئەو دەخەی مرۆڤ، بەمەش مرۆڤ هەمیشە لە شۆڕان و نامەبووندا دەمێنێتەوە.

ئاسۆس

قەسیدەی (هەوڕین) … عبدالله احمد

زەمانێکە هەڵدەوڕم…!
بەسەر دار، دیوار
بەم خەرابات‌دا هەڵدەزنم!
بە یادگاریەکانی منداڵیم دەگەڕێم!
وێ دەبم،
هیچیانم بە نادەزرێنەوە!
چەندە غەمگینم "لەرە"
یەکێکیان سەر لەو تەنیایی و ئاکۆاکی خیاڵەم نادەن!
نە تۆ، نە نیشتیمان، نە ئازووە دەرینەکانم!
هەناوم پڕیاتی لە دەردە سەری زەمانێکی دەرین و داوخاو، وێران وێران!
بەجێماوم لە ئاوێنەیەکی وردوخاش بوو،
لە ئێستەڕی هەوڕیوو،
لە بەدبەختی ئەواریەکی نەهاتوو
هەشتا چاوەڕێی خەر ئاوا بوونێک دەکەم!
ئەو من بووم دەگریام!
ئەو من بووم هاوارم دەکرد!
لەبەردەم دەرگایەکی ژەنگاوی کە پیت بە پێت و وشەگەلێکی سەیر سەیرم لەسەر دەنوسینەوە!
ئەمئێستا ئەم پیت و وشانە بەیەکەوە نووساون…
کە لە دانیشگا و پەیمانگاکان دەخوێنرێنەوە،

وەڵە بەیان لەکنادرێتەوە!
بەنی ژەنگی دەرگاکە و هەوەرینی منیـــــــان لە دەت...!
کە سەیری ئەرە دەکەین، هەمووی گڵاوە.
کڵانەکان پەبوون لە تەوژمی بـــاوبەران...!
پەن لە هەناسەیی بەن سارد
پەن لە بەنی باڵندەی مردوو...
کڵانەکانی ئەرە
زەمانەکە خەریان لە ئاوا بووە
هەزاران ساڵە تاریکی باڵیان بەسەردا دەکێشێت...
ئیتر کڵستانەکە کڵانەکانی ئەم نیشتیمانەی لەباوەش گرتووە...!

تەماشاکە ئەی دەست!
بەسەر خەرابا تەکی کەندا هەڵـــەوەریووین،
گشت بەدەنمان بەتە تەپو تەز و خەڵ،
بیابانەکمان لەخەم،
لە بەکەسی،
لە نەداری و هەنجڵـــیدا دروستکردووە...!
ئەی دەست،
ئەی ئەحبابی من؟
تە نازنی ئەز چەند بریندارم؟
هەموو ئاوازەکانی مردنم لەبەر کردووە،
وەک گڵایەك کە پایزان وەرینی خەی لەیـــادە...!
چەندین جار کەوتومەتە بەر شاڵاوی مردن و
چەندین جار خۆنم بینیووە.
بینیم
لەژەر لولەی تفەنگ و زرمە و هەڵەی قەنداغە تفەنگکانی ئەو چاو
هەنگووینییە لووت درێژانەدا خوێن دەڕژا،
دەمبینی خوێن لەسەروگوڵاکی ئەو کیژە شەخانە دەتکا
کە بەشەڵەفی خەیان سوێندان دەخوارد:
هەرگیز ماچ لەلەویان نەکراوە،
لەمسی خەشەویستی نەڕژاوەتە نەو سینەیانەوە،
گوێیان لەئاوازی پیاوە شەلە یەك قاچکان نەگرتووە!
قەت بە تەنورە و فانیلەیکی قەڵە کورتەوە نەسواونەتەوە بەسەر
سەرشەقامە پیس و پەخڵەکانی ئەم شارەدا،
بە ئەبەد نەگریاون،
تەنها خەندەیکی سەوز لە لەویان دەتکە!
دەپرسم بە دەبە وابێت؟

بە دەبە خوەن و فرمەسك تەكەە بە ویژدان، سەزمان بەت؟
بە دەبە غەم و پەژارە تەكەە بە هەناسە و ژیانمان بەت؟
تەش ئەی جوانترین كچی نەو ئەم تاریكستانە،
لەشەوەكی وەها پە ەەشەبا و تەفاناویدا لە من هەهاتی؟
ئەمە دەمانویست
بەووناكی تاریكی ئومەدەوار بكەین.
بەنووكی پەنووسەكی شكاو حەقیقەت و عەشق بنوسینەوە.
دەمانویست مانگ و خەر لەیەك باردا ەابگرین
بەچەترەكی مەرەوە لەژەر بارانەكی بەلەزمەدا سەمای سەفییانە بكەین
خەشەویستی پەخش بكەین.
بەام ئەفسووس ئەمە كەوتینە بەر ەەشەبا،
من لەژورەكی تاریك گەشەگیر
تەش لەبەر خەرهەتاوی مانگی تەموزدا
چاوەەی گەانەوەیەكی بە سنور بووی،
ئەمەستاكە سنوری ئەمە تەلبەندەكی بەشومارە لەدەك،
بەشومارە لە تاەی، ئازار و ناەی جودایی…
من ببینە!
ئەستاش بەنی عشقم لە دەتكەت،
من پاشماوەی جەنگەكی خوەناویم!
خوەناویتر لە جەرگ و هەناوەكی بەنەشتەر تیخكراو!
خوەناویتر لە ماسییەك كە بەدەمی نەورەسەكی بە ەەحمەوە خەی ەادەپسكەنەت،
خوەناویترم لە كراسی ژنەكی كوژراو
كە ماچەك قەرزداری مندا ەەكەی ناو سكی خەی بوو!
ئیدی ئەم قەرزە بەهیچ فریشتە و ئەهریمەنەك نادرەتەوە!
من ئەو دەەپە خوەنانەبووم كە هەەوەریم
لەجەستەی هەر ژنەكی كوژراوی
نەو ئەم نیشتیمانە چەكن و تاریك و بەرە،
ئەی بەرە نیشتیمان؟
ئەی چەكترین كراسی خوەناوی؟
ئەی هەناسە ساردترین پیاوی نەو ئەم جەنگەە؟
ئەی خراپتر لەخەم و پیستر لەتە؟
من كەم و تە كەیت و ئەو كەیە؟
نیشتیمان چیەوە و خاك چییە؟
ئەم هەموو نابوتگەراییە چیە و چەن وەك عەقەیەكی زنجیر بەستراون بەیەكترەوە؟

ئیدی لە ئاسمانەکی دیکەوە
دڵەوانمە خەر هەڵاتن و ئاوابوون!
لەرە ئاسمانەکی ڕەش بەسەر
نیشتیمانەکی تەپ و تەزاویدا دڵەوانێت!
هەزی ئەوەم نیە باڵندەکان
بگەڕێنمەوە ئاسمانی ئەم جەنگەە!
هەزی ئەوەم نەماوە تریفەی مانگ و
ئەستێر و گەلاوێژکی چاو ڕەش
بگەڕێنمەوە بە ئاسمانی نیشتیمان،
لەشەوکی وەها درێژ و خـــامەش دا…!
زەمانەکە خەرم نەدیووە!
ئەستاش لە بیری ئاوابوونیدام!
دەزانی!
لەوساوە دەگرانم کە نیشتیمان
لەگەشەیەکی تەنیایی خویدا منی گلاند؛
ئەوســـا هـــەوڵریم!
ئەوســـا ژانی عەشق بەرکیگرتم!
ئەوســـا نـائومێدبووم
بەچەشنێك کە نائومێدی بەتە عەشی ئەم ناوچەیە!
ئیتر ئەمە وەچەی پەژارەیەکین
کە هەشتا لەبـــــاوەش نەگیراوە…!

(قەسیدەی هەوڵرین)
نوسین: عبدالله احمد

21/7/2019

ژمارەکان … نەوزاد باندی

چەند
زەرن
ژمارەکانی تە لەلای من ..

چ□ند
ک□من
ژمار□کانی من ل□لای ت□ ..

لای من
گردبوونو□ی ملی□نی ت□ی□ و ..
لای ت□
م□نع□ ت□ج□ولی من ..

لای ت□ ،
س□رقا□ی ئ□ژمارکردنی من ل□ لیستی ت□ر□ر
لای من ،
س□رقا□ی □□زل□نان ل□ یادگاریی ت□ ..

لای من :
ت□ ئازاد..
لای ت□ :
من زیندان ..

/ن□وزاد ب□ندی /

ن□ب□رد□کانی ن□و□ی□ک /□اپ□□ینی لاوان وخو□قانی ئینسان□کی نو□ … ج□مال ک□شش

واز ل□ ژینگ□ بهـ□نن، ،سیست□م بگ□□ن

ن□و□ی سفر□کان، ن□و□ی سا□انی دوو ه□زار□کان ب□دواو□، پ□کهاتوویـ□کی کـ□م□□ایـ□تین لـ□ ئا□نکاریی□کی نو□دا ئامادن ب□□اپ□□ین ،ب□ ه□□ت□کاندنی دونیای ک□ن ، ب□ د□ستدان□ پ□شخستنی ک□م□□گا ودام□زاندنی جیهان□کی ئازاد(□ادیکا□ د□ب□ت□ واقیع/ه□فت□نام□ی تسایت/ئ□لمانیا، س□ر□تایی ٦.٢٠١٩). ن□و□ی□ک سا□□ خ□ماویی وتاریک□کانی د□ی□ی ن□و□د□کانی منا□ی ، ل□ ن□و ر□ژ□

لاویی وسەرکەشیەکانی پە شەوق وسەوزاییەکانی چەکردەتەو، زانستە کەمەایەتی وسەسیەلەژی وتەکنەلەژییەکانی ، توانایەکی هزری وبیری تیژی بەیاری دروست وخەرای پەداوە..
نەوەیەک لە نەو وکپپیدیایەکی زانیاری مەزندا، لە نەو گەورەترین کتیبخانەی دیجیتالیدا، بە دوو چرکە بتوانەت لە بارەی خەی ودونیاو کەشە وپرسیار وگومانەکان لەسەرهەقیقەت لە مەحەکبدات. نەوەی گلەبەلایزەیشن وکەکردنەوەی دونیا لە چەند دیسیکیک وداتای پە زانیاری چەند هەزار ەاپەیی یە، نەوەیەک چەند زمانی زیندووی جیهانی دەزانەت ورەژانە لە پەیوەندییەکانیدا وبە چالاکیەکانی وبە کارو بە بەهرەو خولیاکانی بەکاریدەهەنەت.
نەوەیەک، فورسەتیکی ناوازە وهەرزان وکاراوگونجاوو سادەی کەوتوتە بەردەست، بتوانەت بەشدارو چالاک وزیندوو بەت لە دروستکردنی بیروەای گشتیداو لەکەلیکتیفی چالاکیە رەژانییەکاندا، لە، نەوەیەک بەرهەمهاتووی قەناخەکی نوە یە ، هەست ولەکدانەوەیەکی شەو گشتیان لا دروست بووە، کە نامە وتوەن بە هەموو شتەکی ئەستای کەن، لەدژی هیرارکیەت، پاتریەتیستی ، ناسیەنالیستیت، بەزارن لە سیاسەتی، لەکلتوری، لە نەرم، لە پەیوەندییە کەمەایەتییە ترادسەنیەکانی، لە پیرەزییەکانی، لەکاریزما و لەدەگمە فکرییەکانی. نەوەیەکن وە تەنانەت کەوتونەتە ئەو دیو دابەشبونی جەندەری، کەنفسیەن وناسەنەو. ئەم نەوەیە زەر بەدیار کەشە فەلسەفیەکانەو دانانیشەت، زیاتر پشت بە لەکەینەوەی بواری زانستە سروشتی وفەلسەفە کەمەایەتیەکان وئەزمون وداتا وستاتستیک دەبەستەت.

نەوەی سالانی سفرەکان، نەوەیەکی تەلیرانس وکراوەن، هاو نیشتمانی جیهانی وکەسمەن و چەپخواز وئینساندەستن. نەوەیەکن(زەر لە نەوەی سالانی پەش شەشی گەورەی فەرەنسا) دەچن، نەوەیەکن لەدایکدەبن وەک ئەوەی جیهان هەروا بوە، لە حیکایەتی سەرەوری بەزارن، قەشتی شارو لادە نەوانیان خەریکە نامیینە ولادەیەکان یان دەچنە باوەشی قەهراوی پەراوەزی شار و یان خەیان بە هەموو چەم وجەبارەو بەرەو شارەچکەیەکی مەدەدنی گەشە دەکەن.

لە نەو ئەربانە مەدەرنە گەورەکاندا، کەمایەتیەکی زەر کەم تەواوی سەروەتی کەمەگایان قەرخکردووە و وەحشی دوای قازانجن ،لە ململانە ولە کەبەکەیەکی زەرەملەی نەو خەیانداو شکاندنەوەیی بە ناچاری بەسەر توند کردنەوەی هەلومەرجی بەرهەمهەنانەو ، وەک تاکە دەروازەی مانەوەی سیستەمی کەپیتالیزم، نائارامی و ەاکە ەاک و ئومەد وژیانی ملەنان ئینسانی ەاپەچی نەو مانەوەی فیزیکی کەمەگا

کردووە. ، شەی گەورەی ماوەرانی، فەزاحەتی فەادانی هەزاران تەن خواردن بە دانەبەزینی نرخ، بەخەەمشکردنی سەدان هەکتار زەوی بە ئاوەی کەمپانیایەکی گەورەی جیهانی بتوانێت بەکەمەک هەرزان ترلە کەمپانیا ەکابرەکەی مەوادە خاوەکانی بگوازێتەوە.
ئاوی خواردنەوە لە ئاستی جیهاندا ، لەلایەن چەند فیرما وکارتیلی نەو نەتەوەییەوە، مەنەپلکراوە(نیستلەوئیڤیان…) . ئەم خەرەندە گەورە کەمەلایەتیە، لەلایەن دامەزراوەکانی دەوەتانکەوە، کە زەر کەم باکی بە ژیان وگوزەرانی ئەم نەوەیە هەیە، بە ەووی هەموو ناەزایەتیەکدا ئەم کەمایەتیە دەپارەزرێت و بە ئەم ەاسپاردەیەش،پەرلەمان وماسکی میدیایی و تەواو و سەربازیشی لەمەچکدایە.

ئەم نەوەیە لە پەو کەمتر لە دەیەیەک لەبەرامبەر پەنجەرەیەکدا وەستا کە دەەوانێتە پانتایی ەەهەندەکانی ژیان وبیەوێت بەچەند چرکەیەک جەوهەر وپروسەی ەاستیەکانی بە دەرکەوێت.(لەکاتیکدا سوقرات پەی وابوو ناتوانین ئەگەرەکان دیاری بکەین، یان تەبگەین و دیاریبکەین). نەوەیەکن زەر لەبەرامبەر سیکسولیەتیێت وکراوەن و دیدگایەکی ئینسانیان بە نەە خەیان پەیداکردوە، منان وژیان وکەسایەتی منان، دەبێتە سەنتەر(دەستدرەژی بە سەر ماف وکەرامەتی منان، وەک تاوانی یەکجار گەورە دەژمەردرە وژیانی منان دەبێتە سەنتەری ئەهتماماتی کەمەلایەتی وسیاسی وئابوری وئایدەلەژیەکان). کەشەی پەنابەران و ژینگە و پرسی گەورە لە ئایندەی خەیان بەوەام ناهەلن. لەبارەی سەردەمکانی گەشەی مرۆڤایەتیەوە، زەر جار لەگەە هەر داهەنان ووەرچەرخانکی مەزن لە بواری میدیا و زانیاریدا، زەمینەیەکی یەکجار گونجاویان بە ەاپەینەی جەماوەری وشەشە کەمەلایەتیەکان پیکهەناوە. وەک دەزینەوەی ئەلف با، لەکەماری یەنانی کەن وەرەمادا، چاپ لە شەشی گەورەی فەرەنسادا.

هەموو سیستەمەکە بەگەنی کردووە ..

لە کەتایی مانگی ۱۲ی سالی پارەوە ، وەتا ئێستا زیاتر ۱۲۰ وەاتی جیهان، لەشارە گەورەکان وشارەچکەکان وقوتابخانەکان ، خوەندکاران ولاوان وهەلسوراوانی ئەکە سیستەم و خەکی ناەازیی ، خەپیشاندان دەکەن ومیتنگی جەماوەری وکەو کەبونەوە ساز دەدەن. سەرەتا کەم وبایەخ وگرنگی ئەوتەی نەبوو، ئێستا هەفتانە بەردەوام خەپیشاندانەکان لەسەرانسەری جیهان بەسەدان هەزار کەس تەدەپەنێت و بزوتنەوەکەیان لەژەر ناوی ((هەینی بە ئایندە)) ئاسەی ئالتەرناتیفی سیاسی/ کەمەلایەتی بە دەربازبون لە وەحشەتی قازانج

و کشکانی کمگای ئمی سرمایداری ورگرتو.
بتایبت لـ ئوروپا(سر زمینی واقعی نمای بزوتنوک)مری بـ زر لاینی کمایتی وسیاسی ورشنبیری کمگاو کوتاو. ئو پرس وپرسیارانی ئم نویـ ، وک چارتا وپلاتفرم ومانیفیستکی خی بدوریدا کبوتو، و شوازو تاکتک وئامرازکانی تکشانی بـ دکن ، لـ برتسکی دیدگای لیبرالیزمی کلاسیکی تدپنـ و ناتبا ودژ بـ نیولیبالیزم و وژورنالیزمی ئاراستکراو، زر کس بـ درژ وگشپکردنی (بزوتنوی ئکیپای ستریت) ئمریکا دزانت لکاتی ئزمی ئابوری سالـ ۲۰۰۸ ویان فرمکی نوی (نا ازایتی هک زردکان)ی فرنسا، برجستترین نمونی سرکوتنی میدیای ئو فلمـ ٤٥ دقیقیـ بو، کـ (ریز /Rezo) ناوک بـ تکشکاندنی جبروتی پارتی دیموکراتی مسیحی ئلمانی لـ یوتوب کـ خی درهنری بوو، باوکردو، ۱۳ ملین کس بینیوتی لـ کاتکدا هیچ کام لکنالـ تلفزیونیـ زر بناوبانگکانیش ناتوانن بو ژماریـ بگن.

پارتـ سوزکانی ئوروپا وئم نویـ

پارتـ سوزکان بتایبت لـ ئوروپای رژئاوا، کمژویکی ۳۰ /٤۰ سایان هیـ، توری سرکیان مسلی ژینگپارزی بوو. دورانی جراوجر، لـ ولاتانی جراوجر بابتکی کمایتی/سیاسیان وک توری خبات بدستو گرتوو وکمپینی جراوجریان ببدیهنانی سازداو. دمک لنوبردنی ئتم، دمک مافی ئاژان، دمیک سیستمی تندروستی ، دمک مافی کمایتیکان، مافکانی مرڤ وبتایبت پنابران، سیستمی خویندن، سیستمی گ وبان و پاراستنی ژینگ وکمکردنوی گازی ژهراوی و لاستیک و..هتد. بدرژایی ئم ماویش چ استوخ لگ سسیال دیموکراتکان لـ حوکمانی ودوتدا بون یان لـ شقام لگ سسیالیستکان وئانارشیتکان وکمنیستکان وکنیسکاندا بپی تیماو داواکانیان کمیتی هاوبش وبری برنگارییان پکهناو. بام بردوام لـ پراوزی کمگا و بـ نینک لـ دساتدا بوون.

هیچ کات بئندازی ئم یکدوسایی دوایی سرنجی میدیا لسریان نبوو هیزی سیاسیان لکمگا ودساتیان لپرلمان ودامزراو فرمیکاندا نبوو. پشتر زر ادیکا ولـ دژی لیبزالزمی نو بون، وک دوترا(شووتی بون، ناوو سورو درو کسک). هندک بـ کمنیزمی سدی بیست ویکی دچواند. استـ

ئەم نەوەیە میل وسمپاتیان بە گشتی بە سۆزەکان هەیە وئەمەش خاڵە لاوازیانە، لاوان بەگشتی پشتیان لە پارتە تەقلیدیە سواوەکان کردووە، ئەم چەکارکردنەوەی سۆزەکان ،دەتوانین بەکورتی دیاریبکەین، ئەو گەنجانە چەنایەتیە یە لە پارتە سۆزەکان،لە بری ئیدیکالیەتی دژی کاپیتالیزم، خەباتی چینایەتی ئێستا پێکەوە ژیان وسازانئ کەمەنایەتی یە،لە بری ناکۆکی چینایەتی وسیستەمی کاپیتالیزمی بە کارساتکانی ژینگە،. لەو کاتەی پارتە تەقلیدیەکانی تری کەمەگا لە شوێن خەیان بەدیار بەرنامەکانیاوە دانیشتبوون، پارتە سۆزەکان ئەو خەگونجاندن وپشێویان پەرەپێدا، کە لاوان وهیواکانیان وخەونەکانیان لە خەیاندا بگونجێنن. پەرچەمی خواست وخەونەکانی لاوان، خوێنگەرمانە بەرزکەنەوە وخەیان لەگەڵ ئەم نەوەیە بسازێنن.

لاوانی کوردستانی عەراق (عەراق) وپرۆژەی کەمەنیستی

نەوەیەکی بەئاگا وسەرکیش وتووڕە لە دەسەڵات ولەکەی سیستەمی پیکهاتەی لەقەبدانی تەنگی ژیانی پەیدا بووە. ئەم نەوەیە، بەدەست سیاسیە کەنەپەرست و دەستکەوتە پیرۆزکانی ئابروقارمانە نەتەوەییە چاوچنۆکانەوە، رەحی هەڵاهەڵا بووە. ژیانی رۆژانەی ئاسایی، ئەم نەوەیە، گیردەی گەورەترین چەقبەستنی سیستەمی سیاسی وکەمەنایەتی وحزبی بوە. لە نەو بازنەی بەتاڵی حوکمەانی بنەماڵەیی ودەسەاتکی قەهراوی دا، سەرگەردان بەئەبەدی دەسوڵتەوە، نەوەیەکن، چاوەوانی وتموحی باشترکردنی ژیانیان، لەگەڵ دیواری بەرزی حەسارکانی دەسەات وکەمەگادا، لەگەڵ تفەنگبەدەستکانی ((ناوچەو مەبەندکان))و یاساوەڵ چاو زیتکانی مەال وئاین وکلتورو پایە بەرزی دەوەمەندە دەبەنگکاندا، ووبەووو دەبەتەوە.

نەوەی سانی سفرکان، بەراورد بە نەوەی سانی نەوەدکان، مانەوە لە کوردستان گیریان خوارد . شپەلی ناەزایەتیە جماوەری وتاکیەکان، خەرشنبیرکردن وچالاکیە فکری وسیاسی وهونریەکان، بایکەتی هەلیژاردنی پەرلەمانی وووڕگەان لە پارتە تەقلیدی وکەنپارز وهەرمیەکان، روناکی بەخشن وتاکە ئومەدن کە خەیان ەگایکی جیاواز بە ئازادی وبە پشکەوتن و بشەش هەبژرن.

لە تەواوی ئەو هاوەاتیانەی کوردستان، لە یک کەسی هەموو ئەو لاوانەی لەەگای کچ وهەاتن، زیندانیکران لەلایەن دەوەتانەوە، خنکان، سوتان، بریندار بون، بزر بوون، سەقەت بون ، بەزار دیپەرتکرانەوە، چارنوسی منااکانیان، هاوسەرکانیان، ئەوان

هاوەاتی پلە دەیی نیشتمانی دایک نەبوون، حکومەتی هەرەمی کوردستان، میشەک میوانی نەبوو، نە شکاتەک، لەپرسینەوەیەک، تەلەفەنەک، سەردانیەک، نەبوو. تەنانەت خەرجی لاشەی کارەساتەکانی ەەگاوبانیشی نەگرتە ئەستەی.
ئەو نەوەیەی مانەوەش لە کوردستان، هیچ نلەپرسراوەتیەک ونەخشەیەکی حکومەتی هەرەم نەبو، بە ەەخساندنی هەلومەرجی گونجاوتر بە ژیان وپلاندانان بە کەمکردنەوەی کەچ ولە نەوبردنی هەکارەکانی هەەاتن و سەرهەەگرتن.
ئەم نەوەیە جوانترین ەەەەکانی لە جەنگی بەرەنگاری لەدژی دەسەەاتی بەرژوازی کوردیدا گیانیان لەدەستداوە، لە بەردبارانکردنی بنکەو بارەگای حزبە دەسەەاتدار وئەپەزسیەنە هەلپەرست وپەپەلیستەکاندا (ەەژوان وسورکیووبیلال وگەرمیان و.....). لە دژی هەژاری ونەداری، بەرەزی وشکەدا(سەرانی مامە حەمە)، لە دژی گەندەەی وتاەان ودیکتاتەری ژەنەالەکان(کاوە گەرمیانی)، لە دژی کەی سیستەمی گەندەەی وپاتریارکی و چاوچنەکی وپاوانی موەک وماە وسیاسەت ودەسەەات وجیاوازی چینایەتی(سەردەشت عوسمان).

شوناس وخەباتی چینایەتی

نەوەی ساەانی دوهەزارەکان، نەوەیەکن خەون وخولیای جیاوازیان لا پەیدا بوە. زەر ئینساندەست وژندەست وژیاندەست وکتیب دەستن. ئەو نەوەیەی پەیدا بووە، کەمتر پیاوسالارو ئەگرەسیف وشەەاوین. نەوەیەکن ئیدی حیکایەتەکان، کەمتر جەگای خوەقاندنەوەی داستانە سەرمەدییەکانیان دەبەت. دەورانی(زیندانی سیاسی وپەشمەرگەی کەن وشەەشی ئەیلول)، کەتایی دەت ، بابەتە کەمەەایەتی ویەکسانی وئازادییە سیاسی ومافە مەدەنی یەکان وهاوەاتی بون وخەشی وشکە وەەزو بوونی ئینسانی، جیگای دەگرەتەوە. ئەم نەوەیە ناکەکی یە چینایەتیە کلاسیکیەکانی کەپیتالیزم بە شەپەلە هزری وفەلسەفیە نوەیەکان پەرچەمدار دەکات.
ئەم نەوەیە کوردبون، ناکاتە تاکە شوناسی و ئیسلامیش بە نامە دەزانەت بە بونە جیهانیەکەی. ئەم نەوەیە ،دەبەتە بەشەکی هەلپەکراو لە لە تەوژمە جیهانیەکان وئارەزووی قولی شکاندنی سنورەکان و گەەیدەیە وتینووی گەشت وگوزارە. ئەم نەوەیە ئیدی ناتوانەت لە حەساری خەزانە گەورە خەلەکیەکاندا، ئاسودە بەت وهەست بەئارامی بکات. ئەم نەوەیە دەیەویت ئازاد بەت وماف وکەرامەتی پاەەزراو بەت. ئەم نەوەیە سیما وئاکار، جل وبەرگ وئادابی، هەلسوکەوتی رەژانەو مامەەەی لەگەە دایک وخوشک وهاوسەروباوک وبراو

هاو□□□ کاندا، نو□ یـ□ ودیـ□وت کـ□سایـ□تیـ□کی درـ□ژکراو□ی میژوی کـ□ن نـ□بـ□ت. شوناسی نـ□و□ی نو□، نـ□خـ□ملـ□و□، بـ□□ام فرچکـ□کـ□و گـ□لاوـ□ژکـ□ی یـ□کجار ئایندـ□ بـ□خشن.

نـ□بـ□ردـ□کانی ئـ□م نـ□و□یـ□:

(واز لـ□ ژینگـ□ بهـ□نـن، سیسـتـ□م بگـ□□ن)، (هـ□مـوو سیسـتـ□مـ□ کـ□ بـ□ گـ□نـ□)، لـ□ خـ□پیشانـدانـ□ گـ□ورـ□کـان وبـ□زمـانـ□ جـ□راوجـ□رـ□کـان بـ□رز دـ□کرـ□نـ□و□، ناو□□□کی دژی کاپیتالیستی ئـ□م □اپـ□□ینـ□ی لاوان وـ□نا دـ□کات. کـ□ □□نگـ□ زـ□ریش خـ□پیشاندـ□ران لـ□ ئالـ□زی سیستـ□مـ□کـ□ نـ□گـ□ن. نـ□بـ□ردـ□کی واقعیـ□، ئـ□و جدالاتـ□ فکری وسیاسیانـ□ی ئـ□مـ□□ی کـ□مـ□□گا، لـ□ ناتـ□بایی بـ□رهـ□مهـ□نانی سـ□رمایـ□داری لـ□گـ□ل مانـ□و□ی ئینسانیـ□تی ئینسان،ناکـ□کی چارـ□ هـ□□نـ□گری سودی سـ□رمایـ□ وتـ□بایی وخـ□شگوزـ□رانی کـ□مـ□□ایـ□تی دانیشتـوان. هـ□ر پـ□شکـ□وتنـ□کـی بـواری زانست وبـواری گـ□شـ□پـ□دانی کـ□مـ□□ایـ□تی، دـ□کاتـ□ سـ□رچاو□ی فـ□رهود وکـ□بـ□کـ□□ کـ□□□کـ□ی سـ□رمایـ□.لاوان لـ□ نـ□و ئـ□م ژینگـ□یـ□دا ، لـ□ نـ□و ئـ□م پرسیارو تـ□وژمـ□ سیاسی وفکریانـ□دا، لـ□ نـ□و ئـ□م خـ□پیشاندان ومانگرتنانـ□دا، دـ□توانن ئاسـ□یـ□کی گـ□شی سـ□شیالیستی بـ□دی بکـ□ن.

ئـ□م نوسـینـ□ کـورتـ□ تـایبـ□ت نیـ□ بـ□ خـ□بـاتی لاوان بـ□ مـاف وداوای تـایبـ□ت بـ□ خـ□یـان وتوـ□ژکـ□یـان ، بـ□ فراوانکـردنـ□و□ی بـاخچـ□و ودروشـانـ□و□ی پرشنگـی جـوانی وبـ□ختیـان، بـ□□کـ□ گیـان وئایـدیا و خـ□ونـ□کانیان لـ□ گـ□رینی سـ□رتاپای کـ□مـ□□گادا، وـ□ک داینـ□مـ□ی هـ□زـ□کی نو□ی شـ□□شگـ□ر، وـ□ک پـ□یدابوونی ئینسانـ□کی نو□ کـ□ دـ□یـ□وت بـ□ زوویی لـ□ چـ□وسـانـ□و□، لـ□ ئـ□شکـ□نجـ□، لـ□ هـ□ژاری، لـ□ شـ□□، لـ□ نـ□زانیـن،لـ□ دـ□سـ□□اتی دیکتاتـ□ری □زگاری بـ□ت. ئـ□م نـ□و□یـ□ هـ□زـ□کی نو□ مارکسیزمی ئـ□رسـ□دـ□کسی دـ□کاتـ□ ئـامـ□ازی رـ□شنکـردنـ□و□ی واقعیـاتی چینـایـ□تی وکـ□مـ□نیزمـی نـو□ش دـ□کـاتـ□ پراتیکـی شـ□□شگـ□□انـ□.خـ□یـا□ی نیـ□ و مجـامـ□لـ□ش نیـ□، بـ□شـاییـ□کی سیاسـی گـ□ورـ□ هـ□یـ□، لـ□بـ□ردـ□م بـابـ□تـ□ کـ□مـ□□ایـ□تی ویـ□کسانی وئـازادییـ□ سیاسـی ومـافـ□ مـ□دنـی یـ□کـان وهاو□□اتی بـون وخـ□شـی وشکـ□ و□□□زو بـوونی ئینسـانی، جیگـای ئالتـ□رناتیفیی کـ□مـ□نیستیدا چاو□□□ی نـ□و□یـ□کی هـ□شیاروبـ□ دـ□ربـ□ست دـ□کات.

گریمـانی یـ□کجـار زـ□رـ□، شوناسـی سیاسـی ئـ□م نـ□و□یـ□ لـ□ □□کخـراوی کوردستانی ئـ□لتـ□رناتیفی کـ□مـ□نیستی لـ□عـ□راقدا، بـ□رجـ□ستـ□ ببـ□تـ□و□. پـ□رچـ□مـی نـ□و□یـ□کـی ئینسـانی سـ□سیالیسـت وئـازادیخوازو هـ□شیـارو نا□□زایی بـ□دـ□ستـ□و□ بگرـ□ت. ئـ□م نـ□و□یـ□. ئینسانـ□کی نو□ یـ□.

جەمال کەشش
١٤.٦.٢٠١٩

چۆنێتی خوێندنەوەی دەروازەیەک بۆ ئاشنابوون بەکتێب ... ئانانی/سەدیق سەعید ڕواندزی

ئەزموونی خوێندنەوەی خوێنەران چەند لە ئاستی ستایل و کرداردا لە یەکتری جیاوازبێت، دواجار هەموویان لەو خاڵەدا یەکدەگرنەوە کە ئەویش چۆڕ بینینە لە خوێندنەوەی کتێب. چۆڕێك کە مرۆڤ ناتوانێت گوزارشتێکی ڕاستە قینەی بە زمان لێ بکات، مەگەر خێی خوێنەری کتێب و لە نێو دنیای کتێب نەبێت. بۆیە ناکەم لە ژیانی مرۆڤەکاندا، بە تایبەتیش لە کۆمەڵگا ڕۆژهەڵاتییەکاندا، هیچ نێوەندو ئۆرگانێکی پەروەردەیی و کۆمەڵایەتی، هێندەی کتێب مرۆڤ فێری پەروەردەکردن وزانست و مەعریفە بکەن.
نێوەندەکانی خوێندن لە کوردستاندا، تاکی خاوەن بۆیانامە بەرهەم دەهێنن، بەڵام تاکی بیرکەرەوەو خوێنەر دروست ناکەن. ئەمە دەڵالەتە لەوەی کە پەروەردە و فێرکردن بە گشتی لە نێو ئێمەدا، ڕۆڵێکی ئەوتۆیان لە بە کولتووریکردنی خوێنەوە و ئاشنا بوونی مرۆڤ بە کتێب نەبینیوە. لێرەوەش زۆر بە ئاسانی درك بەوە دەکەین کە قوتابیانی زانکۆو پەیمانگاکانیش، لەو تۆژانە نین کە دەخوێننەوە. ئەوەی سەرو کاری لەگەڵ کتێب و دنیای خوێنەوە هەبێت، دەزانێت کە کتێب چ بە خشش و سەرمایەکی مرۆیی گەورەیە کە مرۆڤەکان فێری چییەتی و چۆنییەتی ژیان و ئامان و بیرکردنەوە دەکات. ئێمە میللەتێکین بەداخەوە ناخوێنیینەوە، بۆیە زۆربەی کێشە مەعریفی و هوشیارییەکانی کۆمەڵگا، ڕەنگدانەوەی نەبوونی ئەو پاشخانە کولتووریەیە کە سەرچاوەکەی لە خوێنەوە دروست دەبێت.
بۆیە چەند هەوڵی بە کولتووریکردنی خوێنەوە و ناسینی دنیای کتێب بدەین، ئەوەندەی تر لە داهێنانەکان و پێشکەوتنەکان نزیك دەبینەوە. کتێبی(چۆڕی خوێندنەوە) هەوڵێکە بۆ ناساندن وگوزارشتکردن لە پەیوەندی نێوان مرۆڤ و کتێب. ئەم کتێبە،

ئەزموونی چواردە نووسەر لە بارەی ئامان و گوزارشتکردن لە کتێب و خوێندنەوە لە خێدەگرێت. ئەگەرچی دیدگای هەریەك لەونووسەرانە لە بارەی کتێبەوە جیان لە یەکتری، بەڵام دەکرێ بڵێین دواجار هەموو ئەو دیدگایانە بە ڕوانینکی هاوبەش و جێگیردەگەن لە بارەی کتێبەوە کە دەکرێ لە چەند لایەنکەوە پوختییان بکەینەوە.
بە بۆای هەموو ئەو نووسەرانە، ئەگەرچی لە ڕووی تەمەن و زەمەنی ئاشنابوون بە کتێب جیاوازیی لە نێوانیان هەیە، بەڵام هەموویان کێکن لەسەر ئەوەی کە دوای ئاشنابوون وپەیوەندییان لە گەڵ کتێب، بوونەتە کەسیەتیەکی دیکە. بەدەربڕینکی تر،دەکرێ بڵێین کتێب یەکێکە لەو ئامرازانەی کە ستایلی ژیانی مرۆڤ دەگۆڕێت. لە دیارترین سیماکانی ئەو گۆڕانکاریەش، بیرکردنەوە و تێڕوانینی جیاوازە بێ ژیان و دەوروبەر.کتێب وا لە مرۆڤ دەکات بە شێوەیەکی دیکە دنیا ببینێت.
جیاوازتر لەوانەی ناخوێنەوە، بیر بکاتەوە و سەرنجی هەبێت. بە بۆای هەریەك لەو نووسەرانە، کتێب بێ ئەوان کردنەوەی دەرگایەکی دیکەی جیاوازبووە بە ڕووی ژیاندا بەدەر لەوهەموو دەرگا کلاسیکییانەی ژیان کە مرۆڤەکانی تر پێیەوە ئاهاتوون. ئەو نووسەرانە، باس لەوە دەکەن کە ئەوان لە دوای ئاشنابوونییان بە دنیای فراوانی کتێب،بوونەتە بوونەوەرێکی دیکە.
ئەگەرچی مەرج نییە کتێب مرۆڤکی سوپەرمانی دروست بکات، بەڵام بێگومان، دەیکاتە کەسیەتیەکی جیاواز لەوەی بەرلە ناسینی کتێب هەبووە.چونکە کتێب خەیاڵ و بینینی مرۆڤ لەبەردەم دنیادا فراوانتر و ئاسۆی بیرکردنەوەی گەورەتر دەکات.کتێب سەرچاوەی زانین و مەعریفەیە، دەشێ مرۆڤ لە هەر کتێبکدا، بە زانسێکی نوێ و هوشیاریەکی نوێ بگات. خاڵکی دیکە، کە دیدگای بە شکی زۆری ئەو نووسەرانە هاوڕان لە سەری ئەویش ئەوەیە، کە ئەنگە هەموو کتێبێك وەك سەرچاوەی زانست و داهێنان و خزمەت بە مرۆقایەتی سەیرنەکەین.
بە بۆای بە شکی زۆر لەو نووسەرانە، دەشێ بەشێك لە کتێبەکان، ژەهرێك بن بێ بیری خوێنەرو لێیەوە مرۆقەکان فێری دەمارگیری و ئەگەزپەرستی و دڵگمایی بێت. دەکرێ بەشێك لە کتێبەکان، وەك سەرچاوەی دروستبوونی ئاشووب و کێشەی گەورە ببینین کە هزری مرۆڤ بەرەو داخراویی و دڵگمایی دەبەن و کتێب وەك هەوڵێك بێ تاریککردنی دنیا دەبینن.
بۆیە دەبێ لە هەڵبژاردنی کتێبەکاندا، خوێنەر هوشیارو بیر کراوە بێت و ئەگەر بەرکتێبکی لەو جۆرەش کەوت، ئەوا نابێت خوێنەر لە ڕووی هزرییەوە بکەوێتە ژێر کاریگەریەتی. ئەمڕۆ بە شکی زۆری کتێبەکان، بە جۆرێك لە جۆرەکان، هەڵگری گوتارێکی دەمارگیری و

پەپەلستینە و هەزری مرۆڤ بە بیری تونددڕەوی و هەتکردنەوە بارگاویدەکەن.
بۆیە نابێ هەموو کتێبێك وەك سەرچاوەی هوشیاریی و کرانەوە و بیری نوێ ببینین.بەپێچەوانەوە دەشێ بەشێك لە کتێبەکان تونڕەوکی تاریك بە سەر هزری خوێنەردا بکەنەوە کە دواجار کتێب لە بری ئەوەی ببێتە هەکارێك بۆ بینینێکی دیکە و پێشکەوتنێکی دیکە، ئەوا هزری قەتیس دەکات. بۆیە نابێت بڕوامان وابێت ئیدی کتێب بەگشتی فریادرەسکە و سەرتاپای بوون و ژیانمان بۆ شۆوەیەکی دیکە دەگۆڕێت. بڕگومان کتێب فۆری بینینێکی دیکەمان دەکات، بەڵام هەموو کتێبێك نا. چونکە نابێ ئەوەمان بیر بچێت کە هەفتارو کردەوەی تونددڕەوی و دەمارگیری، هەنگدانەوەی هزرەکەن.
بەومانایەی دەشێ کتێب مرۆڤ فۆری بیرکی تونددەو تاریك بکات،کە دواجار ژیان وڕانتربکات. وەك ئەوەی گرووپە تونددەوەکان باوەیان پێیە. خاڵکی دیکە هەر پەیوەست بە خوێنەوە ئەوەیە، کە ئەگەرچی سەسیال میدیا و پێشکەوتنە خراکانی سەردەم و میدیای ئەلکترۆنی بەگشتی، کاریگەریەتی لە سەرخوێنەوە و کتێب هەبووە، بەڵام دواجار چۆزی هیچ خوێنەوەیەك ناگات بەو چێژەی کە خوێنەر کتێبێك بە دەستەوە دەگرێت ودەیخوێنێتەوە. هەرگیز شۆوەکانی دیکەی خوێننەوە لە میدیای ئەلکترۆنیدا،وەك کتێب چۆزو هەستکی تایبەت بە خوێنەرنابەخشن.

بە تایبەتیش بۆ خوێنەرانێك، کە زەمەنکی درێژە بە کتێبەوە ئاشنان و خوێنەوە بەشکی سەرەکی پێداویستییە هزرییەکانی ژیانیانە. ئەم کتێبە دەکرێ وەك دەروازەیەك بۆچۆزو بینینی کتێب، وەك سەرچاوەی زانست و هوشیاری مرۆڤەکان ببینین. کە تیایدا کەسانێك هەر تەنها پەیوەندی خۆیان بەکتێبەوە باس ناکەن، بەکو ئەو دنیا شاراوەو جیهانە نوێیەش بە خوێنەر دەناسێنن، کە لە پەراوێزی ئاشنابوونیان بە کتێبەوە پێی گەیشتوون. ئاخرهیچ شتێك وەکو کتێب، مرۆڤ لە هەگەوە ناگۆڕێت و نایکاتە کەسکی جیاوازترلەوانی تر. هیوادارم ئەوانەی تائێستا ناخوێننەوە و کتێبییان نەناسیوە، ئەو گەوهەرە بەهادارە بناسن، کەدنیام هەرگیز لە ناسینی بە درێژایی ژیانیان پەشیمان نابنەوە..

ڕانانی/سەدیق سەعید ڕواندزی

*ناوی کتێب/چێژی خوێندنەوە/ ئامادەکردنی(شاخەوان سدیق) بۆاوکراوەی هەفتەنامەی هاووڵاتی_سلێمانی 2019.

ر□مانی … ئەفسانەی رەنگستان یان رەنگستانی ئەفسانە … عەبدو□□ا سە□اج

ناوی کت□ب: ئەفسانەی رەنگستان یان رەنگستانی ئەفسانە؟
نووسەر: عەبدو□□ا سە□اج
نەخشەسازی بەرگ: بەرزین قاسم
پیتچنین و نەخشەسازی ناوەر□ك: سامی عەلی بندیان
چاپ: چاپخانەی ر□شنبیری

ب□خو□ندن□و□ی ئ□م کت□ب□ کلیکی ئ□ر□بک□ن …..

ه□□□ ستراتیژیی□ سیاسیی□کان کوشند□ی□ … جیهاد موح□م□د

ه□□□ی ستراتیژیی، ه□□□ی□کی کوشند□ی□، د□ب□ت ب□ ن□خ□شی□کی در□ژخای□ن، ه□تا ژیانی سیاسیی ئ□و حیزب□، یان ئ□و بزووتن□و□ی□، یان ه□□گرانی ئ□و ف□لس□ف□ و دیدگای□ بم□ن□ت ل□ ک□□یان نابت□و□، و□ک د□□□ن ه□تا مردن ل□گ□□ ن□خ□ش□ک□دای□ و ن□خ□ش ناتوان□ت خ□ی ل□ □زگار بکات. ه□□□ی تاکتیکیی، ک□ ز□ر جار د□ش□ت ئ□م ه□□□ی□ش کوشند□ ب□ت، شکستهن□ر ب□ت، و□ل□ ئاسانتر□ ل□ ه□□□ی ستراتیژیی و د□توانر□ت ل□ ق□ناغ□کدا حیزبی ه□□□کار خ□ی ل□ د□ربارز بکات. ه□□□ی ستراتیژیی ل□ د□ستدانی د□رف□ت و بواری ج□ب□ج□کردنی دیدگا و جیهانبینی□ ب□لس□فیی□کان□، ب□ ه□رچ حیزب و بزووتن□و□ی□کی ه□□□کار. جگ□ ل□ ل□د□ستدانی د□رف□ت و بوار و د□ریچ□کانی □زگاری و ئازادی و س□رفرازی چین، یان ن□ت□و□ی چ□وساو□، ک□ حیزب و بزووتن□و□ ه□□□کار□کان ه□□گری ئ□و دروشمان□ بوون،ل□ پ□ناویاندا

هاتوونەتە ئاراوە. جار هەبووە حیزبی هەڵکار خاوەنی خەباتێکی دوورودرێژ بوون و بە مەلاین خەڵکی ستەمدیدەی چینە چەوساوەکان، یان نەتەوە چەوساوەکانیان کردووە بە سوتەمەنی خەیان، بەڵام بە هەڵە ستراتیژیە سیاسیەکانیان، چ لە تیۆریدا، یان لە پراکتیکیدا، هەرچییان کردووە و هەرچیان هەنیوەتەوە و چنیویانە بە جارێک هەوەشێنراوەتەوە و، هەموو خەڵکە ستەمدیدەکەش بوون بە ئاردی ناو دەک و پەرت و پەرتەوازە بوون لە یەکتری. ئیتر ئەم دەردە کوشندەیە دەیان ساڵی خایاندوە و بە متمانەیی و بە باوەڕیەکی زۆر گەورە لە ناو خەڵکدا تەشەنەی کردووە، هەم بە هاوبەر و پشتوا و حیزبە سیاسیەکان، هەم بە ئیرادەی خەیان. ئەم بە متمانەیی و بە باوەڕیە تەنها خودی حیزبەکانی نەگرتووەتەوە، بەڵکو درێژەی کێشاوە بە بە متمانەبوون بە فەلسەفە و جیهانبینیەکەیان، بە ئایدەلۆژیەکەیان، بەو بنەما تیۆریانەی کە لەسەری کاریان کردوە.
بە نموونە حیزبە ناسیۆنالستیەکانی کوردستان، جگە لەوەی خەیان کرد بە ئامانج و مەسەلە نەتەوەیەکەیان کرد بە ئاماژ بە خەدەمەندکردن و درێژدان بە حوکمانییەکی هەتا بڵێی خراپ و نادادپەروەر و نایەکسان، کە ئەمە هەڵەیەکی ستراتیژیی گەورە بوو کردیان. جگە لەم هەڵە ستراتیژیە ئیداریی و سیاسیە، هەڵەیەکی ستراتیژیی سیاسیی گەورەتریان کرد، بە دانانی سەرکی حیزبەکانیان بە فریادڕەس و کاریزمایەک بە وێنەی "خواوەند" بە پەرستن. کاتێکیش کە سەرک و هاوبەر فریادڕەسە خواوەندیەکەیان تووشی شکستی سیاسیی دەبێت، وەک مەلا مستەفای بارزان، یان تووشی مردن و نەخۆشی کوشندە دەبێت وەک جەلال تاڵەبانی و نەوشیروان مستەفا، ئیتر حیزبەکانیان تووشی شکستی گەورەی سیاسیی و ئیداری دەبن و خەیان بە هاست ناکرێتەوە، ئاخر کە "خوا" مرد، لە نەوان خەلیفەکاندا بە مەراتگریی و جەگرەوە جەنگ بەرپا دەبێت. ئەم حیزبە ناسیۆنالیستانە، وەک پارتی و یەکێتی و لەم دواینەشدا بزووتنەوەی گۆران جگە لە قسەکردن بە چاکسازی و هەوەدانێکی بە سوود بە گەلانەوە بە حیزبێکی مەدەنی سیاسیی، بە هیچ جۆرێک ئەم قسەکردنانەیان بە ناکرێت بە پراکتیک و ناتوانن ڕزگاریان بێت لەو تەنگژە سیاسی و فەسادیەی تووشی بوون. ئەوەتا نێک هەر ناتوانن دوای ئەو ئامانجە بکەون کە لە پێناویدا دروست بوون، بەڵکو خودی حیزبەکانیشیان تووشی گەندەڵی و دەستگەریی و ناکۆکیی گەورە بوون لە نەوان خەیاندا. هەرچ دەستە و گروپێکیان، هەرچ سەرکردە و کەسی دیاریان ناچار بە خە پاکردنەوە، کە ناتوانن خەیان پاکبکەنەوە، دەستە و گروپەکانی تر و کەسەکانی تر تەماتبار دەکەن و دەستی چەوری خەیان بەیەکتری دەسڕن.

حیزبە ناسیۆنالستیکانی کوردستان، دوو دەیە و نیو زیاترە بەردەوام هەوڵی ستراتیژیی دەکەن، بەردەوام وازیان لەو ئامانجە هێناوە کە لە پێناویدا دروستبوون، خودی خەیان و حیزبەکانیان بوون بە ئامانج، خەریکی خەدوومەندکردنن. خە دوومەندکردن و گوێدان بە هیچ ڕەخنەیەکی خەک، وای لەکردن تووشی دەیان فەسادی ئیداری و سیاسیی و حیزبی بوون، خەکیان تووشی دەردیسەری کردووە، بە هەمان شێوەی خەیان خەکیان تووشی فەساد کردووە، بە تایبەتی چینی بازرگانەکان و دەوڵەمەندەکان و کاسپکارانیان تووشی فەسادی کردووە. ئێستا وا خەریکە لەسەر دەوڵەمەند بوون و پێگە فەسادیە گەورەکەیان دەبەت بە شەڕ و ئاژاوەیان، هەرچ ڕەژە و لە کۆنەکەوە کەسێکی سەرکردە بە ئاشکرا دەردەکەوەت و دەیەوەت خێی بکات بە فریادەسی حیزبەکەیان و خەکی کوردستان.
ئەم حیزبانە بە تایبەتی یەکەتی و پارتی ناتوانن هیچ جۆرە چاکسازییەک بکەن، ناتوانن ببن بە حیزبی مەدەنی و سەردەمیانە لەگەڵ دنیای سەردەمدا بەڕەو پێشەوە. هەرچی دەیەڵێن و دەیکەن هەمووی وەک بەقی سەر ئاو دوای ماوەیەک فش دەبەتەوە.
یەک ڕاستی هەیە کە ئەتوانم بڵێم هەموو کەس لە کوردستاندا ئەگەر خێی گەل نەکات دەیزانەت! ڕزگاربوون لە فەسادی ئیداری و حیزبیی و ماڵیی، ئەم حیزبانە بچووک دەکاتەوە و ئەم قەوارە گەورە زەبەلاحەیان نامێنەت، ئەمەشیان پێ قبووە ناکرەت، بەیە ناتوانن خەیان و حیزبە فاسیدەکانیان ڕاستبکەنەوە. ئەمان ناتوانن ئەم هەنگاوانە هەبێن:

١- لە پێش هەموو فاسیدەکانی کوردستاندا، خەیان بچێە بەردەم دادگایەکی عادیلانە و لەپرسینەویان لەگەڵدا بکرەت و پرسیاریان لە بکرەت"ئەم دەوڵەمەندی و بزنسکاریی و بازرگانیەتیەت لە کوێوە هێنا؟"

٢- دەست هەبگرن لە دەیان و سەدان پرۆژەی بازرگانەتی.

٣- واز لە دەیان کۆناەی تەلەفزوێنی و ڕۆژنامەی ڕاستەوخۆ و سەبەر بهێنن.

٤- واز لە دەیان هەزار موچەخۆری بندیوار بهێنن، کە بوون بە لەشکرەکی گەورە لە هەبژاردنەکاندا بەکاریان دەهێنن بە دەنگدان بەم حیزبانە.

٥- دەستبەرداری فەوفۆی سیاسیی و ئۆژنە شکاندنی یەکتری بن.

٦- واز لە تێکەڵکردنی دەستی چەپەیان بهێنن لەگەڵ وەاتانی دەوروبەر و عێراقدا.

٧- درێ نەکەن و ڕاستگۆیانە داوای لێبوردن بکەن لە خەڵکی کوردستان، هەرچیان هەیە لە پارەوپول و سەروەت و سامانی دزراو و قایمکراو لە ناو بانکەکانی ئەوروپا و دەوڵەتانی دەوروبەردا بگەڕێنەوە بە خەڵکی کوردستان.
٨- یاسا سەروەر بکەن و خەشیان وەک هاوەاتی ئاسایی یاسا بەسەریاندا جێبەجێ بکرێت.
٩- لە هەڵبژاردنەکاندا ساختە نەکەن.
١٠- یاسای هەڵبژاردنەکان بگەڕێن بە یاسایەکی دیموکراتیانە.
١١- باج و خەراج بە شێوەیەکی دادپەروەرانە بخرێنە سەر هەموو بازرگان و دەوڵەمەندەکان.
١٢- ژێرخانی ئابووری ببوژێنەوە.
١٤/ دیموکراتی بن لەگەڵ هەموو هاوەاتیاندا وەک یەک ١٤- فەزای حیزبییەکانی خۆیان، یان سەرکردەکانی خۆیان نەدەن بەسەر خەڵکی تردا.
١٥- پاکسازی بکەن لە زیاتر ٤٠٠٠چوار هەزار ئەکخەراوی بەناو مەدەنیدا، کە لە سەدا ٩٧ی ئەم ژمارەیە فاسیدە و هی خۆیانە. ١٦- کەشکانیان لە گەڵ پەکەکە و حیزبەکانی ئێڕهەڵاتدا بە شێوەیەکی عەقڵانی و سیاسیانە چارەسەر بکەن.١٧- پەروەردەیەکی دیموکراتی و نوێ دامەزرێنن کە بنەمای ئیدارە و حوکمڕانی و دیموکراتی پشکووتوو. ١٨- واز لە تووندووتیژی بهێنن١٩- دیموکراتیانە لەگەڵ خەپیشاندەراندا مامەڵە بکەن٢٠- لە خودی خۆیانەوە وەک سەرکی هەرێم و سەرکی حکومەت و سەرکی حیزبەکانیانەوە دەستپێبکەن بە چاکسازی و پاکسازی و لێپرسینەوە. ئەمەی ئەمان کردویانە لەماوەی حکومڕانیاندا، هەڵەی ستراتیژیی گەورەیە، خۆیان بە ناستناکرێتەوە، ناتوانن بە هەتا هەتایە خۆیان لەو نەخشیە کوشندەیە ڕزگار بکەن.

– لە پێش هەموو فاسیدەکانی کوردستاندا، خۆیان بچنە بەردەم دادگایەکی عادیلانە و لێپرسینەوەیان لەگەڵدا بکرێت و پرسیاریان لێ بکرێت"ئەم دەوڵەمەندی و بزنسکاریی و بازرگانیەتیەت لە کوێوە هێناوە؟" ٢- دەست هەڵبگرن لە دەیان و سەدان پرۆژەی بازرگانێتی. ٣- واز لە دەیان کەناڵی تەلەفزۆنی و ڕۆژنامەی ناستوخۆ و سەبەر بهێنن. ٤- واز لە دەیان هەزار موچەخۆری بندیوار بهێنن، کە بوون بە لەشکرێکی گەورە لە هەڵبژاردنەکاندا بەکاریان دەهێنن بە دەنگدان بەم حیزبانە. ٥- دەستبەرداری فەوفڵی سیاسیی و ئۆژنە

شکاندنی یەکتری بن. ٦- واز لە تەکۆکردنی دەستی چەپەیان بهێنن لەگەڵ وەاتانی دەوروبەر و عێراقدا. ۷- درێ نەکەن و ئاستگیانە داوای لێبوردن بکەن لە خەڵکی کوردستان، هەرچیان هەیە لە پارەوپول و سەروەت و سامانی دزراو و قایمکراو لە ناو بانکەکانی ئەوروپا و دەوڵەتانی دەوروبەردا بگەڕێنەوە بە خەڵکی کوردستان. ۸- یاسا سەروەر بکەن و خەشیان وەک هاوەاتی ئاسایی یاسا بەسەریاندا جێبەجێ بکرێت. ۹- لە هەڵبژاردنەکاندا ساختە نەکەن. ۱۰- یاسای هەڵبژاردنەکان بگۆڕن بە یاسایەکی دیموکراتیانە. ۱۱- باج و خەراج بە شێوەیەکی دادپەروەرانە بخەنە سەر هەموو بازرگان و دەوڵەمەندەکان. ۱۲- ژێرخانی ئابووری ببوژێنەوە/۱۳ دیموکراتی بن لەگەڵ هەموو هاوەاتیاندا وەک یەک ١٤- فەزای حیزبییەکانی خەیان، یان سەرکردەکانی خەیان نەدەن بەسەر خەڵکی تردا ١٥- پاکسازی بکەن لە زیاتر ٤٠٠٠چوار هەزار هەڵکخراوی بەناو مەدەنیدا، کە لە سەدا ۹۷ی ئەم ژمارەیە فاسیدە و هی خەیانە. ١٦- کۆشکانیان لە گەڵ پەکەکە و حیزبەکانی هەژهەڵاتدا بە شێوەیەکی عەقڵانی و سیاسیانە چارەسەر بکەن.۱۷- پەروەردەیەکی دیموکراتی و نوێ دامەزرێنن کە بنەمای ئیدارە و حوکمەانی و دیموکراتی پێشکەوتووە. ۱۸- واز لە تووندووتیژی بهێنن۱۹- دیموکراتیانە لەگەڵ خەپیشاندەراندا مامەڵە بکەن۲۰- لە خودی خەیانەوە وەک سەرکەی هەرەم و سەرکەی حکومەت و سەرکەی حیزبەکانیانەوە دەستپێبکەن بە چاکسازی و پاکسازی و لێپرسینەوە. ئەمەی ئەمان کردویانە لەماوەی حکومەانیاندا، هەڵەی ستراتیژیی گەورەیە، خەیان بە ئاستناکرێتەوە، ناتوانن بە هەتا هەتایە خەیان لەو نەخشیە کوشندەیە ڕزگار بکەن.

جیهاد موحەمەد

قۆزێکەی دیکەی فاشیزم... نوێترین کتێبی نووسەر

ئیسماعیل حەمەئەمین

نوێترین کتێبی نووسەر ئیسماعیل حەمەئەمین لە لایەن بڵاوکراوەکانی نووسیار چاپ و بڵاوکرایەوە.
فاشیزم چۆنە و چۆن بیردەکاتەوە؟ ئەقڵی نکوڵیکردنی فاشیزم لە جینۆسایدا چۆن کاردەکات؟ بڵچی فاشیزم خۆی کۆپی دەکاتەوە؟ شەڕە لەدژی فاشیزم لەکوێوە دەستپێدەکات؟ هەقیقەتە ئەقڵانیەکان چین و هەقیقەتە ئیالیستیەکان چین؟ بە چ شێوەیەك پێچکە بچوکەکانی فاشیزم چۆن دوای هێووخانی دیکتاتۆریەت جارێکیتر فۆرمێکی دیکە لە فاشیزمی نوێ بەرهەمدەهێنن؟ ئەمە و چەندەها گفتوگۆ بەزمانێکی شیکاریانەی هێون و بە گرێ و قسەکردن لەسەر چەندەها نمونەی تر لەدادگایی سەدامەوە تاوەکو دادگایی نازیەکی وەك ئادۆلف ئایشمان و پشت بەستوو بە فەیلەسوفی گرنگ (هانا ئارێنت).

پێرگرافێک لە کتێبەکە:

ئادۆلف ئایشمان لە دادگاییکردنێکیدا زیرەکانە دەیوێت لەو تاوانباریە خۆی پاکبکاتەوە، بەوەی بڕشدار بووە لە کوشتنی بە کۆمەڵی جوولەکەکان لە سەربازگەکانی هەڵەکەست. ئایشمان نکۆڵی لە بڕشداری هاستەوخۆی ئەم تاوانە دەکات و دەڵێت؛ من تەنها لە بڕشکدا تاوانبارم نەك هەمووی، تاوانبارم تەنها لە بڕشی ئەوەی من بەپێی ڕێنماییەکانی حکومەت کاری ترانسپۆرت و ئۆرگانیزەی ترانسپۆرتی جوولەکەکانم کردووە و لەوەدا هەڵەم هەبووە. ئاوەها ئادۆلف ئایشمان خۆی وەك پیاوێکی دەسەزی دەڕێتی نمایش دەکات و چەمکی (ئەرك / الواجب/ Pflicht) و مۆراڵ و ئەخلاقی ئەم ئەرکە بەجێهێنانە دەخاتە ئاستەی خۆی و تێنانێت لە بڕشکی دادگاییکردنەکەدا پێنادباتە بەر ئەم چەمکە و باسی فەیلەسوفێکی وەك کانت دەکات و بە مۆراڵیستێکی ئەرك بەجێهێنەری گەورەی خۆی لەقەڵەمدەدا. خانمە فەیلەسوفێکی وەك هانا ئارێنت ئەم بەرگریکردنە بە (بڕشەرمانە) پێناسە دەکات.
ئایشمان تێنانێت خۆی بە تاوانبار دەزانێت بڕشوێکی ناهاستەوخۆ و لە بڕشکیدا، بە قسەی خۆی نەك هەمووی! بەوەی تاوانبارە لە ترانسپۆرتکردندا بەڵام لە کوشتندا ئەو تاوانبار نییە! ئەمەش ئەو ئەقڵیەتە ترسناکەمان نیشاندەدا کە ڕژیمە تۆتالیتاریستە و فاشیستەکان لە مرۆڤکاندا دروستی دەکەن، بەوەی ئەوان بڕشدارنین بەکۆپیانکردوون و ئەمان فەرمانبەرن وەك چۆن دەتوانن لە حکومەتی داهاتووشدا هەمان ڕۆڵی جێبەجێکردن ببینین، لەرشدا

مەترسی ئەم بکەرە بەشدارە پشتمەزە دەردەکەوێت، بەوەی زۆر هووکەشیانە و کاڤامانە بیردەکاتەوە. ئەم خودی کە بیرناکاتەوە و هووکەشە کاراکتەرەکی گەورەی کەسایەتی خودی ئەو مرۆڤەیە کە لە هەناوی مەدەرنەدا دێتە دەرێ و پێی دەڵێن؛ مرۆڤی مەدەرن.

پرۆفایلی کتێب
بەاوکراوەکانی نووسیار
نوسەر: ئیسماعیل حەمەئەمین
بابەت: فەلسەفە
چاپی یەکەم 2019
ژمارەی لاپەڕە: 182
نرخ: 4000 دینار، قەبارە: 21*13،5
ISBN:978-87-93854-02-4

دووڕووی لە دیاردەی بە حاڵەت! … کرمانج فەتاح

لە دونیا ئەستادا قورسە مرۆڤ بتوانێت، بەجۆرێک لەنێو ئەو تەنگژە قوڵە دووڕوویدا(Murphy personality) مرۆڤکان بناسێتەوە، بەجۆرێک تا بڕکەوتنی دەمارکانمان هاتووە . پەمان وایە ئەو دووڕوویە ئەتوانین مرۆڤکان بەجۆرێک لە دەروروبەرمان کەبکەینەوە، هەم نزیک بن لێمانەوە هەم بتوانین سود لە توانا و یان بە بڕژەوەندیکانی خەمان بکاریان بێنین ئەوەش جۆرێک لە نەخشیە چونکە لە راستیدا بە ئەوەی کەسکی دووڕوویت ڕەنگە بتوانیت ببیت بەو کەسەی کە خود خۆی دەیەوێت، ئەمەش لە ئەنجام بەوا بوونە بە توانا و تەڵامانکانی لەهەم بڕ پرسکاندا ! بە ئەوەی ببیت بە تاککی خۆشەویست و ئارەزوومەند لەناو کەمەگادا ، کە ئەمە ساخلەمەتی یەکی گشتی و تایبەتمەندە بە بەهرەدارەکان و بەتواناکانە ئەوان دەتوانن جێ بەجێی بکەن، بەڵام هەوڵدان (ببیت یە خۆشەویستی خەڵك)کارکی ئەستەم نییە، نە پێویستە مرۆڤکی دووڕووبیت نە پێویستکات مرۆڤ لە پێناو خۆتدا ئاراستە بکەیت.

دووڕووکان:- بەدەست خیانەت ، کەسکان خودی خیان ئەزانن کە

دووەوون لە گوفتار و کردارەکانیان دووەوون دووفاقن بە مەبەستەک دووەووی ئەکەن.
دووەووی کارەکی چاکە یاخود خراپ ؟ بەدەنیایەوە خراپە بە حاەتەکی دەروونیدا دائەندرەت.

بەام ئەوەی لەرەدا گرنگە هەکاری دروست بوونی مرەڤی دووەووی چیە؟

★هەکارەی یەکەم:- نەبوونی ژینگەیەکی تەندروست تا بەوەی مرەڤ نەکەوەتە ژەر کاریگەری نەرەنی لە هەم بەر ژینگەی خەزان و کەمەایەتی بوون، ئەمەش ەنگە چەند فاکتەرەک ببەتە هەکاری خوەقاندنی ئەم دووەوویە. وەک ژینگەی خەزان لە هەم بەر نەبوونی گرنگی پەنەدان یاخود پەنەدانی بەوا بە تاک ئەمەش ەنگە ببەتە هەکاری ئەوەی لای تاک گومان لە توانا و ەا و بەچونەکانیدا دروست ببەت، ەنگە ئەوەش هەکار بەت بە ئەوەی مرەڤەکی دووەوی بە متمان دروست بکات.

★هەکاری دووەم:-لایەنی پەروەردەی قوتابخانە،کە ەنگە هەکارەکی سەرەکی بەت بە ئەوەی تاک تەیدا دووەوو دووفاق بەتە بەرهەم؛ هەم لەوکاتەی مرەڤ لە ژینگەی ماەوە دەتە ژینگەی بەکەمەایەتی بوونی،سەرتا دەچەتە قوتابخانەیە، کە زەر جار قوتابی بە شاردنەوەی کەم و کوریەکانی هەوە ئەدا بیانوو بە شکستەکانی بەنەتەوە؛ زەر جار لە کەوتنی قوتابی لە وانەکانی هەوە و بە دەزینەوەی بیانوەک ئەدات تا لە ماەوە شکستەکانی پەردەپەش بکات.کە هەکارەکەشی بە سەرتای تاک دەگەرەتەوە کەخەزانە، چونکە ەنگە هیچ کات گرنگی بە بیرو ەاو جیاوزایەکانی نەدرابەت، ئەمەش دەکرەت کاری جدی بە بکرەت لە ەووی پەروەردەیەوە. کە تاک بە ناوخنی خەیدا ئاشتبکرەتەوە.
★هەکاری سەیەم:- میدیا و ەایەنی رامیاری؛نکەی لەوەناکرەت ئەم دووفاکتە کاریگەری گەورە بەسەر تاک جە دەهەلن بەوەی چەن تاک ئاراستەبکەن. بەهەی گەشەکردنی میدیا و تەکنەلەجیاوە، کاریگەری هەژموونی میدیا بەسەر هزرو سەزو ەفتارو بەیاری تاکەکانەوە ەژ بەەژ زیاتر بەدەر دەکەوەت.
میدیا خەی و چالاکیەکی کەمەایەتی وەەفتاری تاکەکان ەك دەخات و ئاراستەیان دەکات .چونکە میدیا خەی خزاندەتە نەو کایەکانی مرەڤەوە.
میدیا وئازادی دووەوی یەك دوان، هەر یەکەیان فاکتەر بە گەشەکردنی ئەوی دیکەیان .، بەیە ئەم دووفاکتەش بەدەر نین کە چەن کاریگەریان هەبەت لە سەرتاک لە نەحیەی سایکلەژیەوە… لە بوون بە کەسەکی دووەو، ئەبە میدیا زەر کات ەەی گرنگی هەبەت لەسەر ئەوەی

چ□ن ئاراست□بکر□ت. تا ل□ ب□□ژ□و□ندی گشتی ب□ت.

کرمانج ف□تاح

گ□ن□د□□ی ئ□و چ□مک□ی□ ک□ کوردای□تی ناشیرین کرد! ... شوان□ ح□س□ن ئ□بوب□کر

ل□ئ□م□دا ئ□گ□رت□□ام□نین د□بیین ئ□و گ□ند□□یی□ ئیداری و سیاسی، دادو□ری، ئابووری و ک□م□□ای□تیی□ ک□ ه□کار□ک□ی ن□بوونی سیستم و ر□کخستن و ن□زم و دسیپلین و س□رو□رای□تیی یاسای□ ل□ه□ر□می کوردستان ک□ ل□ ر□گای حیزب□کان□و□ د□ستی ناو□ت□ بینی ک□م□□گای کوردستانی باشوور، ل□ راستیدا ویستی ک□م□□ ل□ ر□ب□رانی ب□ه□ز و د□س□□اتی س□رد□می خ□باتی شاخی حیزب□کان□ ک□ ه□تا ئ□ستاش ک□م□□گا و ن□ت□و□ی کورد ل□ باشوور و ل□ پارچ□کانی دیک□ش ب□ ق□رزار و من□تباری خ□یان ئ□زانن و پ□یانوای□ ئ□وان ل□ ئاسمان□و□ دا ب□ز□نراون ب□ ئاغای□تی و س□رو□رای□تی ب□ س□ر ک□م□□گای کوردستان□و□ و چاو□□وانیشن خ□□ک ب□د□نگ و ملک□چیان ب□ ل□ز□نی س□وز بن□ما□□ی تا□□بانی پیاو سالار□ و ل□ز□نی ز□رد بن□ما□□ی بارزانی پیاوسالار□.

ئ□م□ ل□ راستیدا ئ□وان ئ□یانتوانی ببن□ خ□ش□ویست و پا□□وانی (ماند□لا و گاندی)ئاسا ب□ کوردستانی باشوور و پارچ□کانی دیک□ش. ب□□ام ب□ پ□چ□وان□و□ ئ□وان خ□□کی کوردستانیان ل□ د□ستی ب□عس رزگار کرد، دام□زراو□کانی ب□عسیان ل□ کوردستان ه□□پ□چا، ب□□ام هیچ ئالت□رناتیڤ□کیان ب□ ن□بوو. ه□ر ب□ی□ ه□ر□می د□س□□اتی ر□ب□رسالاری، بن□ما□□ سالاری، خ□□ سالاری، ع□شیر□ سالاری ج□گای دام□زراو□ چ□وس□ن□ر□کانی ب□عسی ل□ کوردستانی باشوور گرت□و□ و ئ□مان□ش ه□ر کام□یان ل□ ک□مپ□ینی حیزب□کدا خ□یان ر□کخست و رکاب□ر□ی□کی ناساغی حیزبیان□یان ب□و پ□کهات□و تایب□تم□ندیان□و□ د□ست پ□کرد ک□ ل□ ئ□نجامدا ب□زراوترین جاش و س□رکرد□ جاش□کان، خ□یان ل□و رکاب□ر□ی□ ن□خ□ش و پ□کهات□ ناساغان□دا ج□گا کرد□و□.

بەکورتییەکەی ئەو پەکھاتە نەخشە، زیاتر لە چارەکە سەدیەکە رەبەر و سەروەری پارچەیەکی کوردستانە، بەڵام دەبینین ئەستاکەش هەر ئەو کەسانە دەسەڵاتدار و بەیاردەری سیاسی، ئیداری و ئابووریین کە چل ساڵ لەمەوبەر لە شاخ و سەنگەر بوون و هەندەکیان پلەقاژەی مەرگ ئەکێن، بەڵام دەست لە ئیقەکانی دەسەڵات بەرنادەن. لەوەش خراپتر هەموو مناڵ و خزم و کەسوکاریان لە جومگەکانی حکومەت و حیزبا جێگیر کردووە، سروەت و سامانێکی زەر و زەوەندیان بە خیان و بنەماڵە و داهاتوویان پاشکەوت کردووە و گەراشیان بە دەسەڵاتداری و سەروەرایەتی و ئاغایەتیی پشتاوپشتیان بەسەر خەڵکی کوردستانەوە ناوتەوە، کەچی خەڵکی کوردستان ئەستاش لە پتەختی هەرەمەکی و ناوەندی پارێزگاکانیشی خوون بە کارەبای بەردەوام، بیمەی تەندروستی، بیمەی سەرتایی و ئینسانیی دیکەوە ئەبینێ. هەتا ئەستاش زیاتر لە نەوەد لەسەدی کاەای بازاڵەکانی کوردستان ، هەر لە پتاتە، تەماتە، سەوزە و رزق و رزی و پەداویستیی رۆژانەی خەڵکەوە بیگرە لە دەرەوەی کوردستان هاوردە ئەکرێ و ئەمەش بە تەعبیرێ یانە دەست لە بنی هەمانکەوە درچووە.ئەم سیاسەتی حیزبایەتی، کوردایەتی و دەسەڵاتداری و بەڵەوبەرییەی لە هەرەمی باشووری کوردستان هەیە، نمونەیەکی ناشیرین لە رزگار بوون و ئەزمونی دەسەڵاتداریی خەماڵی بوو کە پیشانی پارچەکانی دیکەی کوردستان و تەواوی گەلانی تری دونیا دراوە .

ڕۆژنامەنووس : شوانە حەسەن ئەبوبەکر

ئازادی جوانترین ناسنامەی تاکەکانی کۆمەڵگایە … ئەحمەد کامەران

ئازادی وشەیەکە لەووی ڕۆزمانەوە پێك دێت لە شەش پیت بەڵام بە کۆکردنەوەی ئەم پیتانە دەبێتە جوانترین ناسنامە بۆ تاکەکانی نێو کۆمەڵگادا, بەبێ جیاوازی ڕەگەزی و نەتەوەیی و ئایینی دەبێت هەموو تاکێك ئازادی بۆ خۆی دەستەبەر بکات بۆ ئەوەی کۆمەڵگایەکی

تەندروست و پشکەتوخواز درووست بت, هەروەها لەپا دەستەبەرکردنی ئازادی پویستە کەلتوورك دروست بکەین کە ز لە ئازادی و بیرو بە چوونەکانی یەکتری بگرین و هەوی شکانەوەی یەکتری نەدەین لە بەرامبەربە ئازادی وبیروبچوونە جیاوازەکانمان دا, بەداخەوە ئەمە کەلتوری شکاندنەوەی یەکتری لەنو کمەلگای کوردی بتە بە پیشەیەك لەنوان تاکەکانی کمەگادا کە ئەمەش د شکان و لکترازانی لە دەکەوتەوە.
هەروەها سنورەکانی ئازادی بە مرڤ (تاك) زر فراوانە, بەام ەها نیە سەرەرای ئەوەی کە پویستە سنورەکانی ئازادی فراوان بت , لەگە ئەوەش نابت تاکەکانی کمەگا ئەو سنورە فراوانە ببەزنن بەو ئەندازەیەی ببنە ئەگەری دەست درژی کردن بە سەر ئازادییەکانی تاکەکانی دیکەی کمەگا, بیە پویستە تاکەکانی کمەگا خیان ببنە چاودر لەسەر ەفتارەکانی خیان و خیان ملکەچی یاسا سنورەکانی کمەگا بن جا ئەو تامە لە هەر پلەو پستکدا بت.
ئازادی چەمککی فراوانە و چەندین لایەنی هەیە لەوانە ئازادی بیورا و ئازادی کارکردن و ئازادی ژیان و ئازادی ئاین و…هتد.

لە بەشکی جیهان ئازادی بتە خای ناککی نوان تاکەکانی کمەگا ژانە لە جیهاندا لەسەر ئاینە جیاوەزەکاندا مڤەکان دەبنە قوربانی وە هەروەها لەنو کمەگای کوردی و عراقی دا ئەم جرە هرشکردنە لەلایەن بەشکی تاکەوە دەبینین کە هرش دەکەنە سەر ئازادی ئاینی کەسانی ترەوە ئەوجا چ بە قسەی ناشرین بت یاخود بەهرشکردن کە ئەمەش دەبتە هی تك چوونی ئاراستەی همنی و ئارامی بەیەکەوە ژیان لە کمەگادا, خوای گەورە مرڤەکانی بەئازادی درووست کردوە کە چ ئاینك بخیان هەدەبژرن وە چنیش دەژین وە هەرخیش سزاو لپچینەوەیان لەگە دەکات لە بەرامبەر هەر هەنگاوك کە مڤ دەینت لەژیانی دا بیە
ئمە بمان نیە لپیچینەوە لەگەل یەکتری دا بکەین بەرامبەر بە هەلبژاردنی هەر جرە ئاینك و بازکی دیاری کراودا بە پچەوانەوە دەبت ز لە ئاین و بازی یەکتری بگرین کە ئەمەش دەبتە بەشك لە ەوشتە بەرزەکانی مڤی ئازادی خواز.
.
کاتك تە بە ئازادی دەژیت و بە ئازادانە بیر بکەیتەوە هەرگیز هیچ جرە ستەمك قبول ناکەیت و دەبیتە مڤکی میهرەبان و بەخشندە.

نووسین(ئەحمەد کامەران)
قوتابی کلژی ئاداب

مـــژوویـک لـ ژیـــان، مـــردن! ... شوان شـفیق

سـوـکان شکان
بـلـمـکان غـرقبوون
منـــــــــیش ژیام!

ماسییـکان سـرئاو کـوتن
بـقـکان خنکان
منـــــــــیش ژیام!

دـستـکان شکان
پـنووسـکان فرـشران
منـــــــــیش ژیام!

کـلـپچـکران ئازادـکان
پـ دیل بوون زیندانـکان
منـــــــــیش ژیام!

عاشقـکان تاوانیانکرد
ژووانگـکان چـکران
منـــــــــیش ژیام!

گـرانییـکان سـربـان
ئاوازـکان قـتیسبوون
منـــــــــیش ژیام!

زـوییـکان فرـشران
سـنگـرـکان چـکران
منـــــــــیش ژیام!

شاخـکان خاپوورکران
دـشتاییـکان سووتـنران
منیش ژیام!

منداڵکان بەناز بوون
دایکەکان زریکاندیان
منـــــــــیش ژیام!

چاوەکان پڕ فرمێسک بوون
دەستەسڕەکان تڕ بوون
منـــــــــیش ژیام!

ژنەکان کوژران
تاوانەکان داپۆشران
منـــــــــیش ژیام!

سەرچەپیان گرت قەڵەشەکان
لە سێدارەدران پاساریيەکان
منـــــــــیش ژیام!

بە تاسەوە چاوەڕێ بوون
چاوەکان کز و مات بوون
منـــــــــیش ژیام!

بەرنەکان دەندران
دەکان شکێنران
منیش ژیام!

دەمەکان وشک بوون
زمانەکان لاڵ بوون
منـــــــــیش ژیام!

جگەرەکان فڕەدران
تەپڵەکەکان شکێنران
منـــــــــیش ژیام!

پیاڵەکان پڕ کرانەوە
پڕکەکان خورانەوە
منـــــــــیش ژیام!

گورگەکان تێر بوون
مەڕەکان وریا بوون
منـــــــــیش ژیام!

تابلۆکان شۆنران
مۆزخانۆکان تاۆانکران
منـــــــــیش ژیام!

شوان شۆفیق

سۆعات نۆ ... نۆوزاد بۆندی

یوم الحساب نۆ پیت
ئۆلئۆنفال نۆ پیت
کوردوستان نۆ پیت

سۆعاتۆکی مۆچۆک
بۆ مۆۆتۆکی کاتیی
هاتۆتۆو ..
پۆمان بۆ :
لاویم بۆ دیار
ۆزینی مۆچۆکۆکۆو
بۆسۆر چوو..

سۆعاتۆکی
سیتیزن
ئۆرۆنت
یان ۆیکۆ ..
داخۆی هروب بووۆ ،
هۆتا بۆت و پۆمان بۆ :
باش نیم ..
لۆیشم مۆپرسن بۆ ..

ئۆمۆ ئیتر
هیچ شک نابۆین
چونکۆ سۆعاتۆکانی ئۆمۆ
داهاتوویان
هۆرگیز باشتر نابۆ لۆ تۆ .

هاتووم بە گوەتدا بچرپەنم ... یوسف ابراهیم

هاتووم بتبینم
پەیڤی جوان
لە نیگایەکت بچنم
و بیرفەنم بە دەرکانم
وەک هەنگاوەکانتـ
ەیز کەم و
لە پاەتەو
بەوریایی بەگوەتدا بچرپەنم
و بتهەنمەو
هاتووم نیگارکەشەکم پە بناسەنی
بەدیارتەو دانیشە
لە خەرهەەات تا خەرئاوا
بتوانە تابلەەەک بنەخشەنە
دەرحەق بە جوانی تە بە
هاتووم شاعیرەکم بە بدوەنی
بە وشەکانی بتوانە
بە دیوانەکیش بە
وەنای جوانی تە
بە گوەی گوەگرا بچرپەنە
رەبوارەکم بە بدەزیەو
بەدەوری زەوی
وەات وەات سورابەتەو
تەی پیشان بدەم
سەرسام ەا دەمەنە
هەروەک تازە ئەوەی بینیبە
کە بەدوای دەسورایەو
هاتووم پەت بەەم
بەزمانەکی بازاەی بنووسم
وشەکانم لەنگیش بەت

باسی تۆ بکەم
جوانترین شیعر دەبێت

یوسف ابراهیم

چەپکێك هۆنراوە بۆ منداڵان … تاجی سەرکەوتن

تاجی سەرکەوتن
عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی
تەماشا چـــــەند بەختەوەرم
چونکە تاجی سەرکـــــەوتنم
بـــــەجوانی کردۆتە ســـەرم
….
وا مامۆستا و بابـــە و دایـــە
کـە بـــــەمشۆوەیە دەمبینن
خۆشییان زۆر لـــە دڵـدایـــە
……
لەدووڕەوە بانگم دەکـــــــەن
باوەشم بۆ دەکـــــــــەنەوە
ماچ و خەندەم بۆ هەدەدەن
….
ئای چەند دڵم شادومانە
باخچـەی منداڵان جێدێڵم
دەڵم بەرە و قوتابخـانە
18/5/2019 ….

دیارییەکەی دایکم
عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی
ئای چەند خۆشبوو لەسەرخۆ
دایکم کـــەوتە گفتـوگـــۆ
وتی ڕۆڵەی شـــــــیرینم

دیـــاریم هـناوه بـ تـــــ
…
منیش زر به پـــــه‌رشی
سه‌رم خسته ســـه‌ر کشی
ده‌ستی هـنا به‌ســـه‌رما
دنیایه‌ك خـــشیم نشی
…
پاشان دایه ده‌ست و برد
هات منی ماچ باران کـرد
ماچ خه‌ات و هـــانده‌ره
بـ ئـمه‌ی ژیکـه‌ه و ورد
…
هـنده‌م زانی دایه خان
وتی فه‌رموو ـــه گیان
ئه‌وه چـه‌ندین کتـب و
گـڤاری نوی مندان
…

وتم دیـــــاری تـ و بابه
بـــــه‌بـــــاشی دنیابه
چونکه دســـزی ئـمه‌ن
زر بـــــه نرخ و نایابه
…
وا منیش بـیـــار ده‌ده‌م
کتـبخانه‌ی ژووره‌کـــه‌م
به‌و هاو بـه‌نرخـــانه
زیاتر فراوان بکـــــه‌م
…
27/12/2016

خه‌ون و خـزگه

عه‌لی حه‌مه‌ه‌شید به‌رزنجی

مندا‌کی بچـــــــــــکـلانـه‌م
به هـــاوشـوه‌ی په‌پوله و هه‌نگ
پـ پـم لـــه به‌هـــــره و هیوا و
دنیایه‌ك خه‌ون و خـزگه‌ی شـه‌نگ

…
ســـــــەیری چەند بە گورجوگۆڵی
بەرەو ئاســـــۆ هەنگـــاو دەنێم
لە هـــــەوێدان ماندوو نابـــــم
بە خـــــــەندەوە ســـرود دەڵێم
…
زۆر حەز دەکـــــەم ببمە پێشەنگ
لـــە کـــاروانی پێشکـــــــەوتنا
بەهۆز و بـــــۆوای بـــــــەتینم
تا دیـار بم لە ســـــــەرکەوتنا
…
7/6/2018

منداڵ و ئایندە
عەلی حەمەڕەشید بەرزنجی
هـــەر منداڵان ئایندەی
گـەشی کۆمەڵن هەمـوو
پڕن لە بەهـرە و هیوا و
خەون و خۆزگە و ئارەزوو
…
بەوانەوە شـــــانۆی ژین
ڕەنگا و ڕەنگ و شـیرینە
پڕە لە قاقا و خـــەندە و
هەرخـــۆشی و پێکەنینە
…
بڵێن بۆ هەر جێگایەك
شـــادی لەوێ میوانە
سیمای دڵگیری منداڵ
هەتاکو بڵێی جـــوانە
…
دەڵێی خەرمانی گوڵن
هێندە بۆگەرد و پـاکن
بنیاتنەری کۆمەڵگەن،
ئایندەی گەل و خـاکن
6/2018/ 20

□□مانـك و دوو وەرگ□□ و چەنـد سـەرنجـك! ... سـەدیق سـەعید □واندزی

□□مانی ئازارەکانی کچ□ك، باس لە چارەنووسی دایك و کچ□ك دەکات، کە بە ه□ی سەختی ژیان و د□خی خ□زانی و ک□مە□ایەتییان، □ووبە□ووی نەهامەتی ز□ر دەبنەوە و ئەو ئازارە دەب□تە سیمای بەردەوامی چارەنووسی ژیانیان تا مردن. پا□ەوانی سەرەکی ئەو □□مانە پەروانەیە. پەروانە دوای ئەوەی سەعیدی هاوسەری کە بەه□ی خ□شەویستییەوە ژیانی هاوسەرگیری لەگە□ پ□کهـ□نابوو لە دەست دەدات و دەمر□ت، ئیدی نایەو□ت جار□کی دیکە شوو بە هیچ پیاو□کی دیکە بکاتەوە. چونکە ب□وای وایە لە دوای خ□شەویستەکەی، ئەستەمە بتوان□ت لەگە□ هیچ پیاو□کی دیکە بژیت و خ□شی بوو□ت.

وەل□ دایك و باوکی ز□ری ب□ د□نن و ناچاری دەکەن جار□کیتر هاوسەرگیریی بکاتەوە. ئەویش دوورلە خواستی خ□ی، لە ژ□ر فشاری دایك و باوکیدا، ئەو ب□یارە دەدات و شوو بە پیاو□ك دەکات کە ئەویش پ□شتر لە ژنەکەی جیاب□تەوە.ئەگەرچی پەروانە، بەو ئوم□دەوە بەهزادی هە□بژارد کە لە گە□ی بژیت و هەست بە بەختەوەری بکات ، وەل□ بە پ□چەوانەوە هەموونەهامەتی و ئازارەکانی ئەو ژنە لەو چرکە ساتەوە دەستییان پ□کرد کە چووە ما□ە نو□یەکەی لەگە□ هاوژینەکەی. بەهزاد ئەگەرچی بە□□نی بە پەروانە دابوو ئاسوودەی بکات، بە□ام هەر لە سەرەتاوە بە ل□دان و ئازاردان و شکانەوەی پەروانە دەست بەو ژیانە تازەیە دەکات.

بەهزاد کەس□کی گیر□دەبووی ماددە ه□شبەرەکانەو بەو ه□یەوە ژیانی پەروانە و صەنەمی کچی کە لە هاوسەری پ□شوویەتی،دەب□تە د□زەخ□کی کوشندە. بەهزاد و□رای ئەوەی کەسیەتییەکی گیر□دەی ئەو کارانەیە، هاوکات ئەو پە□ی هە□سوکەوتی توندوو شکانەوە و ت□هە□دان لەگە□ ژن وز□ کچەکەی دەکات و □□ژانە ئازارییان دەدات. ژیانی ئەو دایك و کچە لە چوار دیواری ما□□کی ب□ دەنگ، بە ئازارو نەهامەتییەکی ز□رەوە □□ژانە دەگوزەر□ت و تەنانەت خواردن و پ□داویستی

ژانەشیان بۆ دابین ناکات.

بەهیچ شێوەیەکیش ئاگە نادات پەروانە لە ماڵ بچێتە دەرەوە. بەم شێوەیە ژیانی دۆزەخی ئەو دایك و کچە درێژەی دەبێت تاکو بەهزاد دەگیرێت و دەخرێتە زیندانەوە. پەروانە لە دوای گرتنی هاوسەرەکەی، واهەست دەکات کە دەرگای بە خێتەوەرییەکی هەمیشەیی بۆ کراوەتەوە وخۆی وەصەنەمی کچی بەتەنها دەژین و هەر چۆنێك بێت دوور لە ئاژاوە و تێهەڵدانەکانی بەهزاد ئاسوودەن، وەلێ ئەو بەختەوەرییان درێژە ناکێشێت، چونکە دایك و باوکی پەروانە کاتێ دەیانەوێت لە هاتەنداوە بگەڕێنەوە بۆ ئێران و بچنەوە لای پەروانە و صەنەم، فڕۆکەکەیان تێکدەشکێت و دەمرن. دیسانەوە خەم و خەفەت ژیانی پەروانە دەگرێتەوە.

ئەو کە ئومێدێکی زۆری هەبوو بە گەیانەوەی دایك و باوکی کە ژیانیان خێشتر دەبێت، هەر زوو ئەو خەونانەی لێ ژاکان. ئەمجارەیان، گوزەرانی ژیانیان دەکەوێتە ئەستۆی ئەو. هەموو کارێك دەکات و شەونخووونی ماندووبوونی زۆر دەبینێت تەنها بۆ ئەوەی بتوانێت ژیانێکی ئاسایی دوور لە ستەمی باوکی بۆ صەنەمی کچی بەخسێنێت و ئەویش درێژە بە خوێندنەکەی بدات. بەڵام سەرەنجام ئەو کارکردنە بە تەندروستی خۆی تەواو دەبێت و پەروانە تووشی نەخێشییەکی کوشندە دەبێت کە ئەویش شێرپەنجەی گەدەیە. صەنەم کە هێشتا تەمەنی چواردە ساڵە و جوانترین و بەهادارترین دیاریی بە جێماوی سەعیدی هاوسەری پێشوویەتی بۆ پەروانە، ناچارە لەو تەمەنە بچووکییەی خۆی واز لە خوێندن بێنێت و چاودێری دایکەکەی بکات. ئەگەرچی دوای ساڵانێك لە زیندانیکردنەکەی، بەهزاد ئازاد دەبێت و جارێکی تر دەگەڕێتەوە لای پەروانە و صەنەم، وەلێ ئەو هەر مرۆڤە دڕندەکەی جارانە و تۆزقاڵێك نەگۆڕاوە، بگرە زیندانیکردنەکەی لە ئەستۆی ئەوان ئەزانێت و دیسانەوە ژیانی ئەو دایکە نەخۆشە و ئەو کچە جوانیکلەیە دەکاتەوە بە دۆزەخ.

بەم شێوەیە ئازاری ئەو کچە درێژەی دەبێت و پاشانیش بە مردنی پەروانەی دایکی، ئەوەندەی تر بۆ لانە دەبێت و دەکەوێتە ژێر دەستی بەهزاد و پەردیسی زۆدایکی، ئەوانیش وەك کارەکەرێکی نوماڵی خۆیان نەك وەك منداڵکییان هەسوکەوتی لە گەڵ دەکەن. هاوکات دەیانەوێت لە برای پەردیسی باوەژنەکەی مارە بکەن، کە چەندین ساڵ لە خۆی گەورەترە. بەڵام دواجار صەنەم بۆیار دەدات لە ماڵ هەبێت و دەچێتە ماڵی پووڕکی و بەم شێوەیە ژیانێکی دیکە دەست پێ دەکاتەوە و هاوداوەکانی ئامانەکەش کۆتایی دێت. لێرەدا بە پێویستی دەزانم

چەند سەرنجێکی کورت لە بارەی وەرگێڕانی ڕۆمانەکەوە بنووسم. ئەم ڕۆمانە،ئەگەرچی دوو کەس بە هاوبەشی و هەریەکەیان چەند بەشێکیان لە وەرگێڕاوە، بەڵام بە هیچ شێوەیەك ئاماژەیان بەوە نەکردووە کە ڕۆمانەکەیان لە چ زمانێك وەرگێڕاوە، کە بۆوام وایە بۆ ئەوەیە خۆیان لە هەڵەکان بەرپرسیار نەکەن .

وەرای ئەمەش چۆن دەبێ دەزگایەکی چاپ ڕۆمانێکی وەرگێڕدراو بۆاو بکاتەوە، بەبێ ئەوەی ئاماژە بۆ ئەو زمانە بکات کەلێی وەرگێڕاوە.هاوکات چەند هەڵەیەکی دیکەش هەن کە لە خوارەوە باسییان دەکەین:_
*ڕاپەڕەی 8نووسیویانە:_(پەروانە لە سەر سستەمەکە نووستبوو). ئەو دوو وەرگێڕەی،چونکە وورد نەبووینە لەوەرگێڕانەکەیان، کەوتوونەتە ئەو هەڵەوە.چونکە ئەوان مەبەستییان(سیسەمی خەوتنە) کە چی وشەکەیان بە هەڵە وەرگێڕاوە کە تەواوی مانای ڕستەکەی ئاوەژو کردۆتەوە.چونکە(سستەم) یانی ژۆمی سیاسی!.
*ڕاپەڕەی 8 نووسیویانە:-(چاوە قەوییەکانی) من نازانم ئەوان مەبەستییان لەو وشەیە هەنگی(قاوەییە) یان وشەی(قەوییە) کە بەمانای بەهێزی دێت؟!. دواتر نازانم ئەوانە ڕۆمانەکەیان بۆ خوێنەری کورد وەرگێڕاوە یان عەرەب؟.

ڕاپەڕەی 32نووسیویانە:([illegible]).[illegible]
*ڕاپەڕەی 69نووسیویانە:([illegible]).[illegible]. *[illegible]72:(ژانی کۆتایی مانگی ئیسفەند بوو). نازانم مەبەستییان لەو مانگە چ مانگێکی ساڵە؟ئایا ئەوان بیریان لەوەنەکردۆتەوە کە خوێنەری کورد ئاخۆ دەزانێ ئیسفەند چ مانگێکە؟.
*ڕاپەڕەی 78نووسیویانە:([illegible]). *[illegible]79:-([illegible]).

فیراردایه؟ههڵبێت جوانتر نهبوو؟خۆ وهرگێڕان مانای ئهوه نییه دهق وشهی ئهوزمانه بنووسینهوه کهنووسینهکهی پێ نووسراوه . ئهی وهرگێڕان مانای چییه؟ .نایشارمهوه کاتێ وشهی فیرارم بینی، بهداخهوه فیراربووهکانی سهردهمی بهعسم بیر هاتهوه !. *لاپهڕه 87نووسیویانه :(پزیشك ئەنجامی تاقیکردنەوەکەیان پ□ ئەداتەوە). ئەو دوو وەرگ□□ە وایانزانیوە(پشکنین)و(تاقیکردنەوە) هەر یەك واتایان هەیە. لە کات□کدا تاقیکردنەوە بە مانای(امتحان)بە□ام پشکنین بە مانا(فحص)د□ت. کە لە□استیشدا پزیشك ئەنجامی پشکنین دەداتەوە نەك ئەنجامی تاقیکردنەوە،وەك ئەوەی ئەوان ت□ی گەیشتوون و بەهە□ە وەریانگ□□اوە..

*□اپە□ە 88 نووسیویانە:(سپڵی زهڕبهیهکی کوشندهی بهرکهوتبوو). به داخهوه بهشێك له وهرگێڕه ناشارهزاکانی ئێمه، له بری ئهوهی زمانی کوردی له میانهی وهرگێڕانهکانیاندا جوانترو بهپێزتر بکهن، دێن تهعریبی دهکهن .چونکه ئهوهنده وشهی عهرهبی دهنووسن !!. *لاپهڕه 104□□□□□□□□□□:(تەماشای چاوە شەفافەکانی دەکرد) سەرنج لەوشەی شەفاف بدەن.

□اپە□ە 105 نووسیویانە:(□□□□□ کرد فهقههڕاتی تێك شکاوه). سهرنج لهوشهی فهقههڕاتی بدهن !ئهمه زمانی وهرگێڕانه یان زمانی ئاسایی دهربڕین و قسهکردن؟ *لاپهڕه 127 نووسیویانه :(ئیزعاجتان ناکەین). سەرنج لەوشەی ئیزعاج بدەن.

*□اپە□ە 151نووسیویانە:(□□□□□□ گهرووی پزیشکهکهی گرتبوو). دهبێ مهبهست حوزنێك واتا غهمگینییهك بێت،که زۆرجار مرۆڤ به هۆی دڵتهنگییهوه گهرووی دهگیرێت و قسهی بۆ ناکرێت .چونکه بوغز،بهمانای بوغزاندن و ڕقلێبوونهوه دێت . پزیشکهکه لهو کاته ئهو ههستهی بۆ دروست بووه که نازانێ چۆن به صهنهم بڵێت پهروانهی دایکت تووشی نهخۆشی شێرپهنجه بووه ودهمرێت.بۆیه ئهوهی گهرووی پزیشکهکهی گرتووه بوغز نییه بهڵکو دڵتهنگییه، دهبوو ئهو دوو وهرگێڕه ئهو حاڵهته دهروونییانه له یهکتری جیابکهنهوه . *لاپهڕه 184 □□□□□□□□□□:(بریسکەیەك دای لەخەیا□ی).ل□رەدا مەبەست لە بروسکەیە کەوەك تەزوو□ك و ئاگاه□نانەوەیەك دەکەو□تە بیری مر□ڤەوە، کەچی ئەوان کردوویانە بەبریسکە، ب□ ئاگا لەوەی بریسك بەمانای بریسکانەوە د□ت!.

*□اپە□209 نووسیویانە:(زەینی تەشەنوجی کردبوو).دیارە نەیانزانیوە هاو واتای تەشەنوج لە زمانی کوردی چییە، هەرب□یە تەشەنوجەکەیان نووسیوەتەوە!.

□اپە□ە213نووسیویانە:_(ئەگەر صەنەم بچ□تە پەروەرگا).ل□رەدا

مەبەست(پەروەرشگا)یە،واتە ئەو خانەیەی منداڵی بۆ دایك و باوکی لە دەژیت.بەڵام دەبوو ئەو دوو وەرگێڕە بزانن کە لەزمانی کوردی(ماڵی بۆ سەرپەرشتان)و(خانەی نەوجەوانان)و(لانەی بۆ دایك و باوکان)بەکاردێت. چونکە ئەوان ڕێمانەکەیان بۆ خوێنەری کورد وەرگێڕاوە نەك فارس!..

ڕاپەڕە 215نووسیویانە:_(دەستی بۆ گێناکانی بردوو لە مسی کرد). بێگومان هەموو وەرگێڕانێك،دەبێ لەگەڵ زمانی بۆوەرگێڕدراو بگونجێت.بۆئەوەی لە کاتی خوێنەوەیدا خوێنەربەئاسانی درك بەمانای وشەکان بکات.مەرج نییە هاوواتای هەموو وشەیەك لە دووزماندا هەبێت، بەڵام مەرجە هاوواتای ئەو وشەیە بکرێت کە لە فەرهەنگی زمانەوانی ئەو نەتەوەیە هەیە. لە نێو ئێمەدا چونکە دەزگایەکی تایبەت بە وەرگێڕان نییە،ئیدی هەرکەسە و بەپێی تێگەیشتنی خێی دەق وەردەگێڕێت. هەربێیەشە دەبینین بەشێك لە وەرگێڕانەکان، لەجیاتی ئەوەی زمانی کوردیمان وەك زمانی دایك لاشیرنترو پیرێزتربکەن،لەبیرمان دەبەنەوە. پێشنیاریشم بۆ ئەو دەزگایەی ئەو ڕێمانەی چاپ کردووە ئەوەیە، کە هەر ڕێمانێکییان وەرگێڕا لەهەر زمانێکەوە دەبێ بنووسن لەو زمانەوە وەرگێڕدراوە. ناکرێ خوێنەر ڕێمانێکی وەرگێڕدراو بخوێنێتەوە،بەبێ ئەوەی بزانێت لە چ زمانێك وەرگێڕدراوە!!!….

*پەراوێز:_ ناوی ڕێمان(ئازارەکانی کچێك)نووسینی(مەهسا تایع)وەرگێڕانی (کامیل محمد[illegible]).[illegible] [illegible] [illegible]سلێمانی 2019…

*ئەم بابەتە لە ڕۆژنامەی هەولێر ژمارە 3100ڕۆژی 13-6-2019بڵاوکراوەتەوە…

لێپناو خزمەت بە کێی رێنجبێران … نووسین و ئامادە

کردن: سەعید ئەمانی

کورتە باسێک سەبارەت بە ڕەمانی" ڕۆژی ڕەشی کرێکار"، لە نووسینی ئەحمەدعەلی خودادادە، کە وەک یەکەم بەرهەم و بنچینە لە بواری ئەدەبیاتی کرێکاری لە مەژووی ئێراندا چاوی لێدەکرێت. و بە پشوازی لە ئەوەی مانگی مەی ڕۆژی هاوپشتی جیهانی چینی کرێکار لە ساڵی ١٣٩٨ بەرابەر بە ٢٠١٩ ئامادە کراوە.

نووسین و ئامادە کردنی: سەعید ئەمانی

ڕەمانی" ڕۆژی ڕەشی کرێکار" کە لە دەیەی سەرەتای ١٣٠٠ ی هەتاوی خراوەتە ژێر چاپ، وەک یەکەم ڕەمانی ئەدەبیاتی کرێکاری ئێران بە ئەژمار دێت.
ئەم کتێبە کە ژیانی وەرزێرێکی ئاسایی وێنا کردوە، بە وتەی نووسەرەکەی" ئەحمەدعەلی خودادادە" ئاگەرچی بە واڵێت ڕەمان و ئەفسانەیە، بەاڵم لە ناوەرۆکدا واقعیاتی ژیانی کۆمەاڵیەتی- سیاسی پارێزگاکانی ڕۆژئاوای ئێران و هەروەها تاران ی لە ساڵەکانی ١٢٧٠ تا ١٣٠٥ ی هەتاوەدا بە وردی و بە دروستی گێاوەتەوە. لە سەردەمێکدا ئەو کۆمەڵگای خستەتە بەر زەرەبینی زەینی خوێنەرانە و چینایەتی خۆی، تازە خەریکە مناسباتی سەرمایەداری لە کۆمەڵگای ئێراندا دەردەکەوە و گەشەدەکات.
نووسەر سەبارەت بە باروودۆخی نابەسامانی دێهاتەکان، مناسباتی کۆمەاڵیەتی، زوڵم و زەرداری خاوەن مەکەکان، تاڵانچیتی دەسەاڵتداران و مفتەخۆری دەستوپێوەندەکانی دەوڵەت لەسەر مااڵی خەڵک، نا ئەمنی ڕێگاوبانەکان و هیتر، ڕوانگەیەکی نوێ و وردبینانەی هەیە. سەبارەت بە باروودۆخی دژواری کار دەنووسەت؛ باس لە نەخۆشیەکان و نەبوونی بەهداشت و پاکوخاوێنی و دەرمان دەکات؛ لە خەراک و خاردنی خەڵک؛ لەو شتەی کە بەناوی ماڵ و سەرپەنا تێیدا دەژین؛ سەبارەت بە ڕێگاکان؛ ئیدارەی ڕێگاوبان و باج و ماڵیات دەدەت. باس لە باروودۆخی ژیانی ئەو منداڵانە دەکات کە، ئاگەڕ شانسیان هەبەت و بە زیندوویی بمێننەوە، قوناغی منداڵییان نابەت و لە گەنجیدا پیر دەبن. باس لە بەش و سەهمی ژنان دەکات لە کۆمەڵگایەکی کشتوکاڵیدا. ژن لە ڕەمانی" ڕۆژی ڕەشی کرێکار" دا وەک هەموو ڕەمانەکانی ئەو سەردەمە لە ئێران، خاوەنی کەسایەتیەکی ئەوتە نییە؛ بەاڵم ژنەکە کە کاردەکات و لە ماڵەوە زیندانی نەکراوە.
ئەحمەدعەلی لە ڕوانگەیەکی ئەمانیستی سۆسیالیستیەوە ڕوانیوەتە

کەمەگا و ئەوەی بەلای ئەوەو گرنگ بووە نەک ەگەز و نەتەوە و ئاین و پەگەی کەمەایەتی کەسەکان، بەکو تەنیا ئینسان بوون بووە، و خوازیاری ئەوەیە کە هیچ جیاوازیەک لەنەوان ەگەز و نەتەوەکاندا نەکرەت و هەموان وەک ئینسان و خاوەن پلە و موقعیەتی وەک یەک ببیندەن و گرنگیان پەبدرەت. لەم بارەیەوە دەنووسە:" کورد، تورک، لوە و فارس یەکسانن و ەوانییە جیاوازی لە نەوانیادا بکرەت.
ئەم کتەبە، خەریکی روون کردنەوەی زوەم و ستەم و زەردارییەکە؛ کە لە شکە و شەوازی جەراو جەردا روویانداوە. دنیا، لە رەژی ەشی کرەکاردا، دنیایەکی لە و تاریک و پە لە تارماییە. سەبەبکارانی سەرەکی ئەم تاریکییە، لە ەوانگەی نووسەری ئەم رەمانەوە، دامودەزگای پان و بەرینی حکومەتی قاجار، شەریعەتمەداران و تاجرانی ئاینین. ئەمانەن کە خەکیان لە نەزانی و دواکەتوییدا ەاگرتوە. بەام ئەوە تەنیا دەسەاتداران نین کە دەکەونە بەر تیغی ەخنە. خودادادە هەسوکەوتی مەحکومان و ژەردەستانیش دەخاتە ژەر وردبینیەوە. ئەگەر لە شارەکاندا کەسانی زمان لوس و فەلباز بوونیان هەیە و خەریکی گزی و کەاو لەسەرنانن، لە ئاواییەکانیشدا خەک سادە و ساکار و شەرمەون و ەواەت بینن. ئەم ەوانگە ەخنەگرانە، لایەنەکی مودەن ئەداتە گەانەوەکەی خودادادە؛ لەبەر ئەوەی کە یەکەک لە هەماکانی نزیک بوونەوە لە مەدەنیتە، ەوانگەی ەخنەگرانەیە سەبارەت بە ەابردوی کەمە، وەک ئەوەی کە چەن بوین، لە کوەداین و چیمان دەوە.

بە تەپە بوونی کات و توەژینەوە لەسەر ژیانی کەمەایەتی دانیشتوانی ئەران، نووسەر بەو ئاکامە دەگات کە توەژی ئاخوندەکان کاریگەرییان بووە لەسەر بەناوشیار مانەوەی خەک. خودادادە لەگە ئەوەی کە خەی هەشتا بە تەواوەتی مەزهەبی وەلا نەناوە، بوونی ئاخوند بە یەکەک لە گەورە ترین و سەرەکی ترین هەکارەکانی دواکەوتویی ئەران دەزانە و بە ئاشکرایی دەەت تا ئەوان لە ژیانی کەمەایەتی و سیاسی کەمەدا بوونیان هەیە، دەرگاکە هەرلەسەر پاژنەی پەشوی دەسوەتەوە؛ کەوایە واباشترە لە گەپانی ژیانی کەمەایەتی دوور بخرەنەوە.
نووسەر باس لە قوتابخانە و ژیانی شاری دەکات و دەە:" لە شارەکاندا قوتابخانە خەریکە جەگای مەکتەب دەگرەتەوە؛ شار خەریک توەژ دەهاوەژە و فەرهەنگی شاری دەبەتە جەگرەوەی فەرهەنگی کەن و شەوە دەهاتیانە. کەین و فرەشتن و سەودا و مامە پەردەگرەت." هەروەها باس لە دەست تەکە کردن و پیلانەکانی ئەربابەکان و کاربەدەستانی حکومەتی دەکات. دارەغە و قازی بە مشەخەر و زەر وەژ

و دەست لەنێو گیرفانی خۆیکدا ناو دەبات و دەڵێ خوویان بەو کارەوە گرتوە. ئەم ڕەمانە تەنانەت باسی شەوازی کشتوکاڵ کردن و ئاوداشتن و بەروبوی وەرزێران و سەهمی ئەربابەکان لەم بارەەمەی دەستەنجی کارو زەحمەتەش دەکات.

ڕەمانی ڕۆژی ڕەشی کرێکار سەرەڕای گرنگیەکی مێژوویی کە هەیەتی، هەم وەک ڕەمان و هەم وەک بەڵگەیەکی گرنگ لە مێژووی کۆمەڵایەتی ئێراندا، بەو هەکارانەی کە لە پەشوتاری کتێبەکەدا هاتوە، بە نەناسراو ماوەتەوە. ئەم کتێبە کە بەرگی دووەەمی قەت لە ئێراندا چاپ نەکراوە، بەم دواییانە لە دەرەوەی وڵات، و لە بەرگێکدا، بەشی یەکەمی ڕەمانەکەشی لەگەڵ چاپ کراوەتەوە.
میرزا ئەحمەدعەلی خودادادە دینوەری لە دایکبووی ساڵی ١٢٦١ یان ١٣٦٢ ی هەتاوی لە ئاوایی شەرخانی دینوەرە. ساڵی ١٣٣٤، نووسەر و چالاکی سیاسی ساڵەکانی سەرەتای سەدەی ٢٠ بووە. ئەو ئەندامی حیزبی دیموکراتی عامیون ی ئێران بووە، و لەگەڵ نووسینی کتێبی داستانی ڕۆژی ڕەشی کرێکار، یەکەم بارەەمی بە زمانی فارسی لە بواری ئەدەبیاتی کرێکاریدا و هەروەها ئەدەبیاتی ناوچەیی لە ئێرانی بارەەمهێنا. ئەو وەک بنیاتنەری ئەدەبیاتی کرێکاریش لە ئیران دەناسرێت.

ئەحمەدعەلی لە ساڵی ١٣٠٥ ی هەتاوی کتێبی" ڕۆژی ڕەشی کرێکار" ی لە کرماشان چاپ کردوە. ئەم بارەەمە لە سەرەتای سەرهەڵدانی ئەدەبیاتی داستانیدا بارەەمهات و لە کۆشکی دەهاتیانە کە بەسەر ناوچەی دینوەر ی کرماشانی کوردستانی ئێراندا زاڵ بوو، نووسرا. لەم ڕووەوە دەکرێ بڵێین یەکەم بارەەمی ئەدەبیاتی داستانیە لە ناچەکەشدا. ئەم ڕەمانە لە ماوەیەکی کەمدا وەرگێڕادرایە سەر زمانی ڕوسی و لە ساڵی ١٩٣٥ ی زایینی لە تاشکەند، لە ئوزبەکستان، چووە ژێر چاپ. خودادادە لە پێشەکی کتێبەکەیدا دەڵێ": لەبەر ئەوەی ڕۆژگار سەری سازگاری لەگەڵ هەژاران و زەنجبەراندا نییە ئینسانەکانیش بەپەی بارودۆخی سەردەم دەچن بە هانای یەکترەوە، ئەم کەسە بی قدر و پلەوپایە واتە ئەحمەد کوردی دینوەری بە خزمەت بە عالەمی بەشریەت، بە پێچەوانەی نووسەرانی بە تەواو مانا، کتێبەکەی بەناوی چینی کرێکار و کەی زەنجبەرانەوە پێشکەش دەکات. مەبەست لە نووسینی ئەم کەمەیە کە بە هەواڵەت ڕەمان و ئەفسانەن و لە ناوەڕکدا هاستیەکی پاکاوتەن سەبارەت بە ژیانی زەحمەتکەشان، پێکەشی بارگای تاک بە تاکی بەشریەت دەکەم. و هیوادارم جیاوازی هەبەت لەگەڵ هەموو ئەو

نووسراو و گڤارانی لە لایەن دەسەاتداران و سەروەتمەنادنەوە، بە ئاوەتەکردنی هەزاران ەاستی و ساختە و کەک و درە، دەازەندرەنەوە. و ببەتە سەرتایەک بە ئایەندەگان و چاوەانم کەس بە چاوی سووک سەیری کەسی تر نەکات و تەمەنەک بە خە بەزل زانی و تەکەبوری ئاوەتە بە نەزانیەوە بەسەر نەبات. فارس، کورد، تورک و ئەوانیتر بەچاوی ەەزەوە لە یەکتر بەوانن و دوور بکەونەوە لە دەندە خوویی.

ماراسەنەکی نەبەاوەیە ژیان … حەمەی شانە

خەرا ەائەکەم
کەچی هەر لەجەگای خەمدام
وەک ئەومریشکە پەە وبا سپی و پاکیزەیەی
لەدوا لەحزەی چەقەهەنان بەملی دەیەوە
هەبەت ، دەمەوەت هەبەم
هەبەم لەناوەکەم .

خەرا ەائەکەم ەائەکەم
کەچی چاو دەکەمەوە
ئەوەتام هەر لەنەو شارەکەم
بەیانیان لەگەە غەریبەکانم
نیواەوان لەگەە یادەوەریەکان
عەسران لەگەە تەنهایی ئەچم بە پیاسە
ئەوارانیش لەگەە خەر دەست لەمل یەک ئەکەین
ئەو ئاوا دەبە و منیش بەسەرخەشی
دەگەەمەوە نەو ژوورەکەم
دەچمە سەرجەخەوەکەم دەخەوم
دایە لەخەویشمدا ەائەکەم وئەمەوە هەبەم
لەپەلیس و کەلەپچەکان.

خەرا ەائەکەم بخەوم

دمو هبم
لم ژیان کبت متک لم

ائکم و ائکم ئاخر بیستووم
ئن ئمشو کاتژمری سف
تش خرا ئم شیعر بخونو
تاکو تپکان نتقیون.

ژیان ماراسنک
ب وستان دب اکی
من بپی پتی ائکم
لبرخونی برینکانم
زویک بت فرشی سور
کچی ئوانیش
بماشن.
بفرک
بکشتی گور.

خرا ائکم و ماندوونابم
ئوژ باراناوییم بیردتو خرا بکینی
قاپک پاقل شتم بام کهاتم چترکمت
ف دابوو ، سواری ماشنک بووی و شتی

لمنایو دن خرابـ
خرا وانکان بنوسنو دنا ئیسمو ،مامستاکم
خرا ب درو و زوو ورو دنا لت ئدم ، دایکم
گورش بووم هردیانگوت خرابـ
خرا چیمنتم ب بن ،وستاکم
خرا ور داوام دنا شووئکم ، ددارکم
ئم دیگووت خرا ئو دیگوت خرا
خرا بر مر تر فر کر ..
لم خرایی شتکم ل کوت
وابزانم دم بوو.
وابزانم بیانی هینی.
وابزانم بیانی ئکتبر
باشتر خم بپچمو اکم
خرا خرا.

ئەم خەڵکە حەزیان بەشتی خەرایە
قیاگرا دەخان تاخرا خوێن بچێ بە ماسولکەی نەرینەیان.
سەاوی گەرمی نەو نامەکان نەماوە
بەپەلە تەدەپەن بەتەک یەکترا دەڕن های
بەپەلە شەفری دەکەن و جنێوئەدەن
بەپەلە قسەدەکەن و گوێ لێیەکتری ناگرن
بەپەلە ەائەکەن و پشوو نادەن
بەپەلە بەپەلە بەپەلە
تەقینەوەیەک ەوویدا.

سەرم دەشێ
دەڕی مشتەک تی ئێنتی بخەم
مەشکم بتەقێنمەوە
ئێژدادی هەموو ئێویادگاریەنێ بسوتێنم
کە خەرا خەرا گەردنم دەگرن
ناهەڕن بەئاسودەیی
پیاسێ بکەم
ناهەڕن کەباب ببرژێنم
گەرانی بەڕنم
هەڕپەڕم
خەرا ئەم شیعرەم نوسی
تا هەڕبەم
لەم شارێ گەورەیە.
شارێ گەورەکان
مرۆڤ تێیدا بەکەنتەڕێ ئەکرێ
شار کە گەورەبوو
خەڵکی زەر دەناسی
هاوەڕت زەردەبێ
کە هاوەڕت زەر بوو
یادەوەریت زەر دەبێ
کە یادەوەریت زەر بوو
مەشکت دەگێ.

یوسف دایکی نەسیحەتی کردبوو
کەگەڕایەوە ماڵ خەرا بەبەردەم چاخانەی بازاڕەکەدا
تەپەڕێ و بەخەرایی ەابکات
نەبادا شەرێ مەدفەع بیەفنێ

خ□رایی غ□در□کی گ□ور□ی ل□ منا□ان کرد.

ح□ب□خ□ول□خ□ر□ک□م ن□ب□ت
هیچ شت□ک د□ر□ق□تی ئ□م □اک□ □اک□ی ژیان نایات

ئ□م شیعر□م ب□نیو□ ناچ□□ ج□ د□□م د□ب□ت □اک□م
خ□را □اک□م، □اک□م و □اک□م…

“ح□م□ی شان□“

ش□هید س□ران پ□□□ی□کی ش□رم□زاری د□س□□ات … ش□وان□ ح□س□ن ئ□بوب□کر

بن□ما□□ی ش□هید س□ران ل□دوای □اپ□□ینی ب□هاری سا□ی ۱۹۹۱ ل□ترسی □ژ□می ب□عس شاری ک□رکوك ج□د□ه□□ن□و □وود□ک□ن□ شاری سل□مانی، ل□حامی□ی سل□مانی نیشت□ج□د□بن، ئ□و د□م□ س□ران تاز□ چووبوو□ قوتابخان□، ف□رمانی برای د□□□ت، ز□جار د□مبینی ک□ ل□دیوار□کانی حامی□ شیعری د□نووسی، ه□ر ل□و س□رد□م□و□ ه□ستمکرد ک□ س□ران منا□□کی ه□ستیار□و جیاواز□ ل□مندا□□کانی تر.

س□رانی ما□م ح□م□، سا□ی ۲۰۰۳ کات□ك ل□پ□لی س□ی□می ناو□ندی د□ب□ت، ی□ک□مین با ب□تی □□ژنام□نووسی د□ربار□ی ک□ش□و ن□بوونی خزم□تگوزاری ل□چ□مچ□ما□ ب□اود□کات□و□، ف□رمانی برای د□□□ت “س□ران ل□منا□ییو□ ع□شق□کی ز□ری ب□ خو□ندن□و□و نووسین ه□بوو، ب□ منا□ییش کات□ك ل□پ□لی دوو، س□ی س□ر□تاییدا بوو□ ل□دیوار□کانی حامی□ شیعری نووسیو□، کات□ك س□ران ل□پ□لی س□ی□می ناو□ندی بوو ل□سا□ی ۲۰۰۳، □□ژ□ك ل□ک□□ دایکمدا د□چن ب□ چ□مچ□ما□ ب□ س□ردانی گ□□ِی باوکم، س□ران د□بین□ت گ□□ستان□ک□ پ□رژینی نیی□و ز□ر پیس□و پ□□ ل□ئاژ□□، د□ت□و□ ما□□و□و با ب□ت□ك ل□س□ر ئ□و□ د□نووس□ت□و ل□□□ژنام□ی کوردستانی نو□ ب□اوید□کات□و□و دوای نووسین□ک□شی شار□وانی پ□رژین ب□ گ□□ستان□ک□ د□کات.

بداخو سران لزنی مرگداو لژر سبری تیرردا کاری ژنامنووسیی کردوو سرانی مام حم کاتك شهید بوو تمنی ۲۳ سا بوو، لناو دونیای ژنامگریی کوردیدا، ژنامنوسك بوو لزنی مرگدا کاریدکردو لژر سبرو شمای تیرردا بوو سران لناو دونیای شانی کوردیدا، ئکترك بوو لشانی فرشتنی نیشتیماندا ی پاوانکی دزگری دبینی، بام شانگرییکو وك هموو شتکانی تری ئم وات پچوان بووو بوو بدیاردیکی استیو دواجار دزکان ببرچاوی هموو دونیاو پاوان حسووککی ناو شانگریی فرشتنی نیشتیمانیان شهیدکرد.

کاتك سران شهید بوو، خریکی نوسینوی چیرکی ئو گنجانی شارکی بوو، ک نیاندزانی جیاوازیی ژیان چیی لنوان دستی تیرری بعسییکانی دونو تیرری ششگکانی ئمدا، هوکانی ئو ب ئو بوون پیانبت؛ ئم لبر ئوی همیش ژردست بووین وا پروردکراوین، دیکتاترکی کوردیمان پباشتربت لدیموکراتخوازکی بگان.
مخابن تا هشتا بکوژانی شهیدی قم سرانی مام حم ئاشکرانکراون، برایکی سرانی مام حمش دت هز ئمنییکانی کرکوك زانیاریی تواویان لسر بکوژانی سران لالی، بام ناورن ئاشکرایبکن.فرمان مام حم، برای شهید سران، ئاماژ بو ددات ک هز ئمنییکانی کرکوك، بتایبت هزکانی پلیس زانیاریی تواویان لسر بکوژانی سرانی مام حم هی "ئم دنیاین، پلیسی کرکوك زانیاریی تواوی لسر بکوژانی مام حم هی، بام مبستیان نیی، یان ناورن ئاشکرایبکن، چونک نگ خشیان بشك بن لتاوانکو دستیان لکارکدا هبت.

بداخو شهید سران لزنی مرگدا کاری ژنامنووسیی دکردو بردوام لژر هشی تیرردا بوو، سووربوونی شهیدی قم سرانی مام حم لسر ووماکردنو خستنرووی گندیی برپرسانو دساتی کوردی لشاری کرکوك ، چندان جار ئوی ووبووی هرشو مترسی کردبووو دوومانگ بر لشهیدکردنیشی، هشی کوشتنی لکرابوو.

سرانی مام حم ب خستنووی گندیو فزاحتکانی دساتی کوردی لشاری کرکوكو خاونی چندان اپرتی گرنگو ب بایخبوو ک بوو بوو مایی هراسانکردنی برپرسانو کسانی گندی حیزبی

لەو شارەو بە بەترسو سەمینەوە لەاپرتەکانیدا ەووی ناشیرنی ئەوانی گوزارشت لەدەکرد سەران بەوای وابوو کە "گەندەڵیو خیانەتی جەراوجەر لای دەسەڵاتی کوردی بووەتە فەلسەفەو کردوویانە بە فاکتەری بەهەز بە مانەویان .

پەڕەفایل

– سەران محەمەد عەزیز ناسراو بە سەرانی مامە حەمە لە ١٩٨٧/٢/٢ لەگەڵکی شەریجەی کەرکورك لەدایکبووە.
– لەساڵی (٢٠٠٣)ەوە دەستی بەکاری ڕۆژنامەنووسی کردووە.
– شاعیرێکی هەستناسكو بە توانابووەو خاوەنی دیوانە شیعری (وەرزی بەتاقەتی)ـە.
– قوتابیی پەیمانگای هونەرە جوانەکانی کەرکوك بەشی (بیستنو بینین) بوو.
–بەرپرسی نووسینگەی کەرکوکی گەڤاری لڤین بوو.
– لە ٢٠٠٨/٧/٢١ لەبەردەم ماڵەکەی خەیاندا لەگەڵکی شەریجەی شاری کەرکوك شەهیدکرا.

ڕۆژنامەنووس : شوانە حەسەن ئەبوبەکر

شانەی نەخشی لەبیرچوونەوە .. و: ڕەزا شوان

شۆن و کەسایەتییەکان:
١ــ دکتەر باراک (پزیشکێکی پسپۆری ناسراوی کەشە دەروونییەکانە)
٢ــ نەخشەك (پاوەکە لە شەستەکانی تەمەنی دایە، تووشی لەبیرچوونەوە بووە)
٣ـ خاتوو گوڵخەنان (سکرتێرەی نەرینگەی دکتەر باراک)
(شۆن.. لە نەرینگەی دکتەر باراک دا.. پیاوە تووشبووەکەی لەبیرچوونەوە.. دەتە ژوورەکەی دکتەر باراک.. بە پشکنین و چارەسەر)
دکتەر باراک (تەوقەی لەگەڵ پیاوە تووشبووەکە دەکات): بەڕێز

بخربیت.
نخشک: بیانیت باش گورم.. دتوانم ئو بزانم، کی بزتان بی سردانتان کردووم؟
دکتر باراک (بی سرسومانکو): دی چی؟ پویستی من ئم پرسیاری لی تی بکم.
نخشک: چن؟
دکتر باراک: تی سردانی منت کردوو.. تی ئستا لی نرینگکی مندایت.
نخشک: ئها.. ئها.. کواتی من لی لای تم.. زر بی گرمی پیرزبایی ئم نرینگیت لدکم.. شونکی جوان و پاک و رکی.
دکتر باراک: سوپاسی هستت دکم.
نخشک: دی ئستا پم بی، بزتان بچی هاتووی کی راوژم پی بکیت؟
دکتر باراک: چی.. چی؟! تی هاتووی راوژ بی منی دکتر بکیت.. دربارِی تندروستیت قسم بی بکیت.
نخشک: دربارِی تندروستی من؟.. ئاه.. رنگی وابی.. چونکی تی دکتری.
دکتر باراک: بی.. بی.. بی دنیاییو من دکترم.
نخشک: ئها.. ئها..! کواتی پویستی ئر ماوومان بت.. تی بی چارسری من بانگکراویت.. سوپاس بی هاتنتان.. دکتر گیان ئی بی دانانیشی تا قاویک بخینو؟
دکتر باراک: گورِی بزم.. تی رکت هگایو.. تی هاتووی بی لای من.. تی ئستا لی ماوتان نیت.. بکو تی لی لای منیت.. لی نرینگکی مندایت.
نخشک: راستی ئوی دییت؟ کواتی من لی لای تم.. باشی.. باشی! ماکت زر جوانی.. پی بی دی پیرزباییت لدکم.. ئی ژنکت لی کویی..؟ دی ئستا پم بی کشت چییی.. بچی کشیک هاتووی.. تا پرس بی من بکیت..؟
دکتر باراک: کابرا گوم لبگری.. گر بم شویی بوات.. ئمی ناگینی ئنجامک.
نخشک: تی زر سیری.. تی بی هموو دکتوی هاتووی بی لای من.. بام ناتوی هی هاتنکت بم باس بکیت.. بخوای تی سیریت.
دکتر باراک: گوی بگری.. ئو زرفی چییی بی

دستو..؟
(نخشک زرفی نامیکی بدستویـ)
نخشک: من زرفم بـ دستویـ؟.. نا.. بـ.. بـ راستـ.
دکتر باراک: بـ رووخستی خت.. ئو زرفم بدر؟
نخشک: دکتر تکات لـدکم ..
دکتر باراک: ئو نامیـ بـ منـ.. رنگ رووناکی بخاتـ سر ئوی ئمی تـداین.
نخشک: تـ دنیایت کـ ئم نامیـ هی تـیـ؟.. ئم نووسراو ناوی تی لسر؟
دکتر باراک: بـی وکو دبینیت.. ئو ناو و ناونیشانکی منـ لسری.. بمدر.
(دکتر باراک نامک لـ نخشک وردگرت و هیدبچت و.. دیخونـتو:)
بـز دکتر باراک، من مردکم بـ لای بـزتان نارد.. ماویک تووشی نخشی لـبیرچوونو بوو.. ئو لـ نوان خولک و خولکی تردا، هموو شتکی لـبیردچتو.. لی ناگـم بـ تنیا لـ ما بچتـ درو.. لـ ترسی ئوی کـ نک رگای گانوی بـ ماوی لـبیربچتو.. بـ هی هندی سرقام لـگـ یاور تایبتییکیدا، پم نکرا خم لـگـیدا بـم.. ناچاربووم کـ ناو و ناونیشانکت بدم بـ شفرکی تکسی و بـ ئودا ناردم بـ لات.. تکسییکـ لـ بردم نرینگکتدا، چاوی دکات.. تا لـ دوای پشکنینی دووبار بیهنـتو بـ ماـومان.. تکایـ دکتر، پشکینکی باشی بـ بکـ.. چونکـ بارودخی زر نائارامی کردووم.
لـگـ رز و سوپاسم دا… خاتوو/ پلار.
دکتر باراک (نامکـ دکاتو ناو زرفکی و دـ): ئستا لـ هموو شتک تگیشتم ؟! ژنکت خاتوو (پلار) تی بـ لای من ناردوو.. تا پشکنینت بـ بکم.
نخشک: خاتوو پلار..؟ من ژنک بم ناوو ناناسم.
دکتر باراک: چی دـیت؟.. ئو ناوی ژنکتـ.
نخشک: ژنکمـ؟.. کـ دـت ئو ژنی منـ؟.. ناوی چییـ؟
دکتر باراک: ناوی خاتوو (پلار).. ئی تی بـز پلار نیت..؟ ئی نابـ ئو بزانیت، کـ ژنکت نازناوکی.. لـ نازناوی تو ورگرتوو؟

نەخۆشەکە: کەمی بوارم بدە.. تا راستیت پێ بڵێم.. بەگومان من پسوولەیەکی سەردانم لە گیرفان دایە (دەست دەکات بە گیرفانیدا و پسوولەیەک دەردەهێنێت).. ئەمە پسوولەکەیە، ناوی (سیلستان پێلار) ی بەسەرەوەیە.. راستە.. بڵام ئەو خاتوونەی کە تۆ قسەی لەسەر دەکەیت ناوی چییە..؟
دکتەر باراک: بەگومان ناوی خاتوو (پێلار)ە.
نەخۆشەکە: خاتوو پێلار.. بە راستی ئەمە رەکەوتێکی سەیرە..! دوور نییە کە ناوی یەکێک لە دەستە خۆشەویستەکانم بێت..(قاقا بە بەچوونەکەی خۆی پێدەکەنێت)
دکتەر باراک: ئەوە سروشتییە.. کە ئەو نازناوە هەبێگرێت.. مادام کە پێم وتی، کە ئەو خاتوونە ژنەکەتە.
نەخۆشەکە: راستە.. بڵام بە شەرم ناکەیت.. کە دەربارەی ژنەکەم قسەم لە گەڵدا دەکەیت..؟ من بیرم ئاڵێز.. ئەو خۆی هاتووە تا بتبینێت.. بانگی دەکەم.. بڵام ناوی چییە؟.. ئەنتوانێت.. جولێت.. نا.. نا.. ناوەکەی کورتە وەکو (ڕۆز).. ناوەکەی بە
پیتی (پ)ی دەست پێدەکات.. بڵێ .. تەکەم دا.. ناوەکەی دوو وشەیە.. نا.. نا دوو وشە نییە.. ئەه..
دکتەر باراک: خێت ماندوو مەکە.. تۆ لە بابەتەکە لات دا.. من دکتەر باراکم.. دکتەرێکی دەروونناسیم.. بڵام تۆ لە ماڵەکەی خەتدا نیت.. بڵکو لە نەرینگەکەی منداید.. خاتوو پێلار بە ئەوە تەی بە لای من ناردووە.. تا پشکنینت بۆ بکەم.
نەخۆشەکە: ئاه.. ئەمە کێشەیەکی ئاڵێز و سەیرە..! من چی نەخۆشیەکم هەیە..؟
دکتەر باراک: تۆ تووشی نەخۆشی لەبیرچوونەوە بوویتە.. واتە تۆ لە بیرهێنانەوەدا لاوازیت.. لە نێوان خولەکێک و خولەکێکی تردا، هەموو شتێکت لەبیر دەچێتەوە.
نەخۆشەکە: من تووشی نەخۆشی لەبیرچوونەوە بووم؟.. بڵێی ئەمە راستە و شتێکی بەزارکەرە.. پەویستە ڕۆژێک لە ڕۆژان سەردانی دکتەرێک بکەم و ڕاوێژی پێ بکەم.
دکتەر باراک: تۆ ئێستا لە لای دکتەریت..! من لێتی دووبارە دەکەمەوە.. کە تۆ لە لای دکتەر باراکی.. بۆ ئەوە هاتووی دەربارەی لاوازی لە بیرچوونەوەت ڕاوێژم پێ بکەیت.
نەخۆشەکە: راستە، بڵام ئەمە ڕەکەوتێکی خۆشە.. ئەوەی

پ□ویست□ ل□س□رمان پشوودر□ژیی□.. د□ب□ چاو□□□ی بک□ین.
دکت□ر باراک: ب□ پشوودر□ژیی□و□، چاو□□□ی ک□ بک□ین..؟!
ن□خ□ش□ک□: دکت□ر باراک، ت□ ل□ پ□ش من□و□ هاتیت ب□ ئ□ر□.. یا ل□ دوای من□و□ هاتیت؟
دکت□ر باراک: من دکت□ر باراکم.. ت□ د□ خول□ک زیاتر□ ل□ ن□رینگ□ک□ی مندایت.. د□م□و□ت گو□م ل□ د□خی د□روونیت ب□ت.. گو□ بگر□ من (راج□ت□ی□کت) ب□ د□نووسم.. ئ□و□ی ل□م راج□ت□ی□دا د□ینووسم.. د□رمانن ب□ ئ□و□ی ب□ر ل□ ه□موو شت□ك ت□ندروستی گشتیت باش ب□ت..(د□ست ب□ نووسینی راج□ت□ک□ی د□کات..) باش گو□م ل□بگر□.. ئ□و□ی ل□م راج□ت□ی□دا نووسیوم□ چار□س□ر□.. پ□ویست□ ئ□و□ی نووسیوم□.. ب□ باشی ج□ب□ج□یان بک□یت.. ئ□م د□رمانان□ی نووسیوم□ چالاکی ب□ بیرت د□ب□خشن.. بارود□خی د□روونیت باشتر د□ب□ت.. شت□کانیش ل□بیرناک□یت.
ن□خ□ش□ک□: سوپاس دکت□ر.. چ□ند□ پار□ت د□و□ت؟
دکت□ر باراک: دوو ه□زار ف□ر□نگ.
ن□خ□ش□ک□ (د□ست ب□ گیرفان□کی باخ□□یدا د□کات.. دوو ه□زار ف□ر□نگ□ک□ د□رد□ن□ت):
ها ئ□و□ پار□ک□ت□.. ب□□گ□ی دانی پار□ک□شم ل□ت ناو□ت.. چونک□ من ز□ر ب□وام ب□ ت□ ه□ی□.
دکت□ر باراک (پار□ک□ی ل□ و□رد□گر□ت و.. راج□ت□ک□ ب□ ن□خ□ش□ک□ د□دات): بگر□ ئ□م□ ب□□گ□ی دانی پار□ نیی□.. ب□□کو ئ□م□ د□رمان نام□ی□ واتا (راج□ت□ی□).
ن□خ□ش□ک□: راج□ت□..؟! ک□وات□ ت□ دکت□ری.. ئ□ی ل□وساو□ ب□ ئ□م□ت پ□ ن□وتم؟
دکت□ر باراک: کابرای□کی ز□ر ب□زارک□ر□.. ز□ر ب□زارک□ر.. من تا ئ□ستا ک□ش□ی وام ن□بینیو□.. وریاب□ ونی ن□ک□یت.
ن□خ□ش□ک□: چی ون□ک□م..؟
دکت□ر باراک: راج□ت□ک□.. ئ□و کاغ□ز□ی ب□ د□ست□و□ی□.. ئ□و□ راج□ت□ی□.
ن□خ□ش□ک□: راج□ت□! دکت□ر ل□می م□گر□.. من ب□ ه□□□ ل□تم و□رگرت.. ها بیگر□.
دکت□ر باراک: نا ب□□□زم.. ب□ ه□□□ ن□مدایت□.. ب□می م□گ□□□و□.. ئ□و راج□ت□ی□ ل□ لای خ□ت ه□□ی بگر□.. ب□□ ب□ (د□رمانخان□ی□ک) ئ□و د□رمانان□ بک□□.. ک□ ت□یدا ب□م نووسیویت.. خاو□نی د□رمانخان□ک□.. خ□ی ت□د□گ□ی□ن□ت ک□ چ□ن

بۆکاریان بهێنیت.. خاوەنی هیچ دەرمانخانەیەک دەناسیت..؟
نەخۆشەکە: نا کەس ناناسم.. بەڵام بۆچی بچم بۆ مەیخانە؟
دکتۆر باراک: کورە کابرا.. من وتم دەرمانخانە.. نەمووت مەیخانە.. راجێتەکەم بۆ دەیخۆمە ناو ئێم زەرفەوە (راجێتەکەی لە وەردەگرێت.. دەیخاتە ناو زەرفەکەوە و لەسەر زەرفەکەش ناونیشانی نزیکترین دەرمانخانەی لەسەر دەنووسێت... دووبارە زەرفەکە دەداتەوە دەست نەخۆشەکە) ها بیگرە.. هەر لێرە دەرچووید.. یەکسەر بچۆ بۆ ئەو دەرمانخانەیەی کە ناونیشانەکەیم لەسەر زەرفەکە نووسیوە.. هەر پێنجا مەتر لێرەوە دوورە.. لە شەقامەکە مەپەڕەوە، بۆ دەستە راستی نەرینگەکەی مندایە.
نەخۆشەکە: هەزار جار سوپاس.. گەورەتان کردین.. با لەمە زیاتر راتان نەگرم.. رەم پێ بدەن.. با تا دەرگای ژوورەکەم بەڵێزتان بۆ بکەم.
دکتۆر باراک: نا.. نا.. بەڵێزم.. ئەمە ژوورەکەی منە و.. من تۆ بەڵێ دەکەم.
نەخۆشەکە: بەڵێز.. هەرگیز شتی وا نابیەت.. تۆ لەمن گەورەتری.. تۆ پێشم بکەوە و من تا دەرگاکە بۆ دواتا دەم.
دکتۆر باراک: تکایە..
نەخۆشەکە: من دووبارە زۆر سوپاست دەکەم.. کە بۆ ئەوە هاتیت چاوت بۆ من بکەوێت.. بەڵام میواندارییەکی کورت بوو.. پێم خۆشە زوو زوو سەرمان لێبدەیت.
دکتۆر باراک: باشە.. باشە خواتان لێگێ (دەرگای نەرینگەکەی دەگرێت.. کەمێک لە ژوورەکەیدا بۆ داتەکەی خەریکی نووسین دەبێت..) ئای کە کابرایەکی بەزارکەر بوو.
(لە دەرگا دەدرێت..)
دکتۆر باراک: فەرموو.. وەرە ژوورەوە.. (دەرگای ژوورەکەی دەکرێتەوە و.. کچە سکرتێرەکەی.. کە ناوی (گوڵخانان) ە.. دێتە ژوورەوە.
دکتۆر باراک: گوڵخانان خان تەی.. با نەخۆشەکی تر بۆتە ژوورەوە.
گوڵخانان: دکتۆر.. ئەو پیاوەی پێش کەمێک.. کە لە ژوورەکەت هاتە دەرەوە.. پێی وتم.. زۆرم پێناچێت.. بۆ زوویی دگەڕێمەوە بۆ ئێرە.

دکتر باراک: ئو دی چی.. وتی دگمو بر ئر؟
گوخنان: بر گورم.. ئم راست.. کو ئو وای وت.. ریی و بر ئوی کو شبقکی سری برت.. پم وت: شبقکت بر.. وتی با لر بت تا دمو.. زرفکیشی بدستو بوو.
دکتربارا‌ک: بر.. ئو راجت بوو.. چی رووی دا..؟
گوخنان: پی وتم.. دنیا بو کو دچم ئم زرفو دخم سنووقی پستو.. زوو دگمو بر ئر.
دکتر باراک: چی.. راجتکو دخاتو پستو..؟! ئی هاوار.. لگو ئم کابرایدا.. هیچ سوودکی نیی.. گوخنان نخشکی تر بکر ژوورو.

(کتایی)

(*) ئم شانیو لو زمانی عربییو، بو کمک دستکارییو ورم گاوتو سر زمانی کوردی.. ناوی نووسری شانییکش نو نووسراو.. دقو عربییکش ورگانو لو زمانکی ترو.
رزا شوان

چن به پنج ژ دەبیت بە کورد؟ ... مەروان عەلی... و: موکەەم ەشید تاەبانی

چن به پنج ژ دەبیت به کورد؟
نووسیین: مەروان عەیل
و: موکەەم ەشید تاەبانی

بخوندنوی ئم کتب کلیکی ئربکن ....

گوزاری چیرک بە منان … ڕزا شوان

بە خوەندنەوەی ئەم نامیلکەیە کلیکی ئەربکەن …..

ڕەوت – ژمارە 2

بەاوکراوەیەکی سیاسی مانگانەیە رەکخراوی بەدیلی کەمەنیستی لە عەراق دەری ئەکات.

بەخوەندنەوەی ژمارە 2ی ڕەوت کلیکی ئەربکەن ….

نامیلکەی:چەپکەک لە لای لایەی دایکانی کورد… ڕزا شوان

ناوی کتەب : چەپکەک لە لای لایەی دایکانی کورد
بابەت :لەکەینە وە
نووسەر : رەزا شوان
دیزاین : رەی للطباعه والنشر

چاپ : رەی للطباعه والنشر/ العراق

بەخوێندنەوەی ئەم نامیلکەیە کلیکی ئێرە بکەن ...

... گەانی خوێنەر بەشوێن شتەکاندا محەمەد حیکمەت

هیچ کتێبێك بەر بوون و ماهییەتی بییرکردنەوە و تێگەشتنی من دەکەوێت؟ لەگەڵ پرسیارێکی وادا؛ هەوڵێکی کاك موحسین ئەدیب، بەنموونە "دادگایی کردنی جەلاد، دادگایی کردنی عەدالەت-هەوڵێك بۆ پێناسەکردنەوەی چەمکی عەدالەت لە رۆمانی"شاری مۆسیقارە سپییەکان"دا.
هیچەن سەرنجێکی ریالیستیی و دادوەرانە، لەگەڵ چەمکی عەدالەت و هەوڵێکی سیزیفییانەی کاك موحسین ئەدیب.
لەنێوان رۆمانی "شاری مۆسیقارە سپییەکان"ی بەختیار عەلیی و کتێبی "دادگایی کردنی جەلاد-دادگایی کردنی عەدالەت، هەوڵێك بۆ پێناسەکردنەوەی چەمکی عەدالەت لە رۆمانی "شاری مۆسیقارە سپییەکان"دا: کە لێکۆڵینەوەیەکە لەسەر هەمان رۆمان، لەنوسیینی کاك موحسین ئەدیبەوەیە.

نامەوێت زۆر و بۆر خوێندنەوە و تێگەشتنێك پێشبخەم، هاوکات نامەوێت لەشەرقەوە بیبەم بۆغەرب؛ ئەوەی هەیە چەن گەنکە لەنۆو پەڕەکاندا، لەناو دونیایی نوسییندا. زۆرن ئەو کتێبانەی لەناو مەنگەنە چێوەکاندا دەزۆن و خوێنەر وەك دەروێشێك بێبەش دەبێت لەجۆرێك عیشق کە بۆدونیای سەردەمی خێی هەیەتی. کتێب زۆرن کەلەسەر بییرەوەریی، یاداشت، لەبەرگرتنەوەی دەقێکی ئۆرجینال نوسرابن، بەڵام کەمن بتوانن لەپاڵ دەقە ئۆرجینالەکەدا هەڵگری شوناس و واتاسازییەکی نوێتر بێت؛ بە نموونە چەندێك ئەو لێکۆڵینەوەی دەنوسرێت توانای تێپەڕاندنی دەقە ئۆرجینال(شاری مۆسیقارە سپییەکان)ەکەی هەیە؟ دەکرێت ئەوەی دەنوسرێت سنورێکی فراوانتر و قوڵاییەکی زیاتر لەدەقە ئۆرجینالەکە بۆات، کتێبی"دادگایی کردنی جەلاد-دادگایی کردنی عەدالەت، هەوڵێك بۆ پێناسەکردنەوەی چەمکی عەدالەت لەرۆمانی"شاری مۆسیقارە سپییەکان"دا لەنێو ئەو بۆسنوریەدا جێ دەگرێت، بەوەی هەڵگریی خوێندنەوەو ناساندنێکی

فراوانتر و قوتره بە هەندێك "چەمك، واتا، تێز" هاوكات؛ ئەمەش لەگرنگیی دەقە ئەرجینا(شاری مەسیقارە سپیەكان)ەكە كەمناكاتەوە.

ئەوەی زیاتر واتایەكی نوێ و ریالیستییانەی هەیە؛ رەفتارە لەگەڵ چەمكی"عەدالەت"دا، بەجەرێك لەنێوان جەلادێك و مەزڵومێك عەدالەت لەدەقە ئەرجینا(شاری مەسیقارە سپییەكان)ەكەدا هەڵگریی رەحەتی دادگایی و تەڵەكردنەوەیە، بەمانایەك لەماناكان؛ عەدالەت شكانی غروریی جەلادە بەزەلیلیی! ئەمەش بینینی چەمكەكانە وەك ئەوەی كەهەیە، پرسیار ئەوەیە؛ ئایا ماهیەت و كاری عەدالەت وایە؟ لەمێنتاڵێتی خێدا؛ "عەدالەت لەوەرگرتنەوەی خوێندا دەبینرا، گەر خێڵێك كەسێكی لەخێ یان بنەماڵەیك بكوشتایە، یان كەسێكیان لەتێە و ماف وەرگرتنەوەدا دەكوشت یان ژنێك! كە لەپەراوێزی كێشەكەدایە وەك سوێحی خوێن دەدرا بەیەكێك لە ئەندامانی ئەو بنەماڵەیەی كە ئەندامێكیان كوژراوە." رەماننوسێكی گەورەی وەك بەختیار عەلیی لەگەڵ خودی ئەو چەمكانە هەڵگریی شوناسێ نوێتر نییە و چەند رەخنێی لێو چەمكانەش گرتبێت، هێشتا لە دەرەوەی چەمكەكانەوەیە و نەگەیشتوە بەناوكی چەمكەكان، ئیشكال لەوەدایە ئەدەبیاتی ناوچەكە ئەو چەمكانەی لەو كولتوورەوە وەرگرتووە بێ هیچ دەرگیر بونێك لەگەڵ واتاسازیی نوێدا. رەماننوسێكی گەورەی وەك بەختیار عەلیی-ش بێبەش نییە لەم ئیشكالە، بەو پێناسە باوەی هەیەتی خێی لێ دانەماڵیوە بەتەواوەتیی و تاڵادەیەك لەگەڵی رێیشتوە. كاك موحسین مەیلێكی وای هەیە، بێ پێناسەكرنەوە و ناساندنێكی كامێتر و داماڵینی ئەو جێرە كولتوورە لەم چەمكانە.

یەكێك لەو رەخنانەی لە دونیابینیی و فیكر و ئەدەبیاتی "بەختیار عەلیی"دا جێگەی تەعەجوب و رەخنە لێگرتنێ؛ ئەو دونیابینییە باوەیە بێ چەمك و تێزەكان كە هەیەتی، بەڵام لەم كتێبەی كا موحسین-دا ئەو خوێندنەوە و دونیابینییە تێپەڕدەكرێت، تا ئاستێك، عەدالەت لەوەدا نییە، جەلادێك وەك ئەوەی بكوژ بووە بكوژرێتەوە، بەجەرێك مومارەسەی تێگەشتنێكی وادەكات، رێیشتنە بەناو هەناوی چەمكی عەدالەتدا: بەوەی شوناس و هاوسەنگییە لەگەڵ چەمكی لێبوردەیی. ئێستا ئەوەی دەمەوێت لەنێوان رەمانی"شاری مەسیقارە سپییەكانی بەختیار عەلیی، كتێبی "دادگاییكردنی جەلاد-دادگایی كردنی عەدالەت"دا كە هەوڵێكی كاك موحسین ئەدییبە، بەراوردی بكەم: چەمكی مەرگدێستیی و ژیاندێستیی و هیومانیزمیێ.

لای رەماننوسێكی وەك بەختیار عەلیی ئەو چەمكەی لە خولانەوەدایە، چەمكی عەدالەتە بە رەحەتی مەرگدێستیی و دادگاییەكی تەڵەسێن،

هاوکات که تێگەشتنەکە لەگەڵ دەرەوەی چەمکی عەدالەت، وەك چۆن جەلاد هەڵگریی جەلادبوونە، ئاوەهاش لەبەرامبەر عەدالەتتدا گیرۆدەیە بە کوشتن، لێرەدا عەدالەت سوانەوەیە بەدەوری پاراستنی حەقی ئینسانی غەدر لێکراو و جەنگاوەرێکی تینو بەتۆڵە، ئەمەش دیدێکە لە مەجەڵای مێژوودا هاتووە و دادگا و عەدالەت ماتەوزەی لێوەردەگرن.
بەڵام لەلای کاك موحسین ڕەیشتنە بەناو تاریکایی و هەناوی چەمکی عەدالەتدا، پرسیاری گەورە لەم هەوڵەی کاك موحسین ئەدییبدا، گەانە بەدوای ناوکی عەدالەت، گەانە لەگەڵ چەمکی لێبوردەیی وەك ناوکی عەدالەت لەپێوەندییدا بەژیانەوە، بە پێچەوانەی بەختیار عەلیی، عەدالەت لای کاك موحسین ڕەفتارە لەگەڵ ژیاندۆستیی و لێخۆشبون و لێبوردەیی.

ئەم هەوڵەی کاك موحسین دەگات بەجۆرێك ڕەحانییەت کە هاوتەریبە لەگەڵ ژیان و دونیا دا ، لەبەرئەوە دەبینین مامەڵەکردنێکی ئەهاوا لەگەڵ ڕەحانییەت و دونیا و ژیان، ناچارە مامەڵە لەگەڵ بۆچونێك بکات، چەندە سەروکاریی لەگەڵ فەلسەفەی مەرگ و مردن هەیە، هێندە لەپێوەندییدایە بەژیان و هیومانیزمەوە کە خۆی لەکاراکتەرێکی وەك "دالای لاما" دەبینێتەوە کە بەدوای ماناکانی ژیانەوەیە، بەردەوام ڕۆی جەنگاوەرێك دەبینێت لەبەرامبەر مردندا لەبەرخود دایە.
ڕوونتر بڵێیت: "دەلای لاما عەدالەت لەکوشتندا نابینێت، کوشتن و مردنێك لەپێناو هاوسەنگکردنەوەی جەلادێك و مەزڵومێك، ئەمەش واتادانە بەپێوەندیی لەگەڵ مردن و مەرگدۆستییدا".
هەمان دیدیش لای بەختیار عەلیی ئامادەیە، هاوکات هیچ پاساوێك بۆ کوشتن نییە.
هەروەك "دەلای لاما" دەڵێت: "دەشێ کوشتنێ سەگێك سیستمی جیهانی سەراوژێر بکات". ئەوەی کاك موحسین کاری لەسەر دەکات؟ ئەم دنیابینیی و تێگەشتنەیە.

گۆشەیەکی دیکە کە جێگای گرنگییە لەم کتێبەدا؛ مامەڵەیەکی تایبەت و فراوانە لەگەڵ چەمکی عەدالەتدا، فراوان بەواتای سەرکۆشانی ئەم کتێبە بەلای فەلسەفەی گریکییدا، تایبەتیشە بەوەی تەنها مامەڵەیەکی پەتیی ڕووتی نییە بەلای فەلسەفە و زانستی یاسا، بەکو سەرکۆشانییەتی بەلای کەسێتییەکی تایبەت و جیهانییدا، ئەویش "دالی لامایە" پێموابێت ئەو دیدەی کاك موحسین دادەبڕێت لەگەڵ ئەو دونیابینییەی بەسەر ڕەمانی شاری مێسیقارە سپییەکانی بەختیار عەلیی-دا هەیە، هەوڵی کاك موحسینە لەگەڵ ڕەحانییەتی"دەلای لاما"دا.
لەپاڵ ئەم هەوڵەی کاك موحسیندا، فۆرم و واتادانەوەیە بەچەمکی

یاسا، یاسایەك دابێاوە لە بەراوردی رووتی جەلادێك گیرێدەبێت بە مەزڵوم بوون.

ێیاسا تەنها مامەڵەیەکی فیکریی و عەقڵانی رووت نییە، بەڵکو؛ هەڵگری بەرخودی ڕەحانییە بێ لێخۆش بوون، لێبوردن، پەروەردە، سنگ فراوانیی..تاد.
ێتا ئاستێك یاسا کاری پاراستنی مافی کوشتن نییە، زیاتر سەروکاری لەگەڵ بەرهەمهێنانەوەی بەها و پەروەردە و هیومانیزمی نێوان دوو جەنگاوەرە، ێجەنگاوەرێك عاشق بەقیینە، لە بەرامبەر جەنگاوەرێك تینوو بە تۆڵە، بەڵکو ئاشتکردنەوەی ئەم دووجەنگاوەرەیە بەجۆرێك فێر لێبوردن بکرێن، ێلەگەڵ پەروەردەدا رام بکرێن.
ێگەر بەواتا خۆڕەکیی و باوەکەی "یاسا کاری پاراستنی مافی کوشتن بێت" یاسای ستەمکاریی"، لەم هەوڵەی کاك موحسیندا یاسایی پاراستنی مافی ژیانە، بەجۆرێك، یاسا دەرگییرە بە پارستنی شکڵی مرۆیی بوونی مرۆڤ و پاراستی جیهان، ڕەحانییەتی مرۆڤ، تا ئاستێك یاسا وەك فۆرمێکی نادیار و نەبیندرا و کاری پیرۆزکردنی جیهانی نادیار و شاراوەی مرۆڤ و بونەوەرە، مرۆڤ گەر گەوزابێت لە نێوان تەپوتۆزی دۆڕەقیی و جەلادبووندا، ئێوا هێشتا وەك بوونێك نەفی ناکرێت، کاری جەلاد گەر چەپاندن بووبێت، ئەوا کاری مەزڵومێك پێوەندیی کردنی جەلادە بەجوانیی و ڕووناکیی و ژیان و دونیا.

ێبەپێچەوانەوە یاسا لای بەختیار وەك دەستێکی نادیار، هێندە سەروکاری بە مامەڵە و ڕەفتار هەیە لەگەڵ دەرەوەی مرۆڤ و بوونەوەرەکاندا، هێندە لەپێوەندییدا نییە بە دونیای نادیار و شتە شاراوە و پەنهانەکانی مرۆڤەکان. واتە؛ لەپێوەندییدا نییە بە ڕەحانییەتی مرۆڤ؟ بەڵکو لە ڕەفتاری بەختیار عەلیی لەگەڵ واتاکانی مەرگ، زیاتر مەیلێکە بەلای کوشتنی ماهییەت و بوونی مرۆڤ، ئەمەش دەرگییربوونە لەگەڵ ئەو دونیا باوەی لەگەڵ چەمکەکاندا هەیە.
ێ"یەکەمین پێوەندیی مرۆڤ بەیاسا و ڕسا؛ پێوەندیی مرۆڤە بە تەرز و بانگەشە ئاسمانیی و ڕەحانییەکان، یاسا پێش ئەوەی هەوڵێکی عاقلانیی و فیکریی بێت، هەوڵێکی میژڵۆژیی ڕەحانییە."
ێبابەتێکی گرنگتر و پێ بایەخی تری ئەم کتێبە؛ ئێو چەمکی هارمۆنیایە بەڵام چ هارمۆنیایەك؟
ێهارمۆنیایەك سەرلەبەری لە نێوان خولانەوەی کاردانەوە و دژە کاردانەوە، لە پێوەندییدایە (بەو واتایەی لای "بەختیار عەلیی" لە پێوەندییدا بە ڕەمانی ناوبراو ئامادەیە)، هەوڵی کاك موحسین دیسان خەریك بەرکەوتنێکی نوێ و ژیاریە؛ بێ جۆرێك، هارمۆنیا لە

ناو گشتەك و دەخەكى تايبەتدا، تەنها لە كاردانەوە و دژە كاردانەوە ناوەستێت، بەكو هەوڵدانە بۆ نەرمكردنى پێوەندیى تاك و گشتەك كە ئامادەیە لە پانتایى پێوەندیى تاكەكاندا.

ەوەك گوتم:" پاراستنى رەحانییەت لە پێوەندییدا بەژیانەوە، بییرهێنانەوەى دید و دونیابینیى "دەلاى لاما"یە"
دیسان هارمۆنیا، لەم هەوڵەى كاك موحسین ئەدیبدا؛ بونیادنانى تەكنیكى فراوان و یەكێتییەكى فراوانە لەگەڵ مەجاى ئومێد و لێبوردەیى و ژیان و هیومانیزمدا، بە جۆرێك هارمۆنیا لێرەدا هەڵهاتنە لە هارمۆنیایەك كە گیرۆدەى گشتەك بێت لە سەربنەماى چەپاندن و دیسپۆتیزمى مەجالە گشتییەكان بەسەر مەجالە تایبەتییەكاندا خۆى گرتبێت، هارمۆنیا لێرەدا دیدێكى گەشبینە بەوەى شتەگەلێك نابێتە بابەت و لەم شوناسەى هارمۆنیا دا شوێنكى واناگرێت كە دژى ماناكانى ژیان بێت، هاوكات، دەسدرێژیى بۆ سەر واتاكانى ژیان وەك رۆسایەكى گەردوونیى ببینێت، هارمۆنیا لێرەدا قەبڵاندنكە واتا وەك ناوكى ژیان دەبینێت، رەفتار لەگەڵ مردندا بۆاوەتەوە و خودێك لە ناو ئەم هارمۆنیایە دا رادەگرێت كە دەپەرژێتە سەر ژیان و دونیا.

هارمۆنیا لەپانتایى رۆمانى "شارى مۆسیقارە سپییەكان" لەلاى بەختیار عەلیى، بییرهێنانەوەى ئازار و دەرهاویشتەى مرۆڤى ڕۆژهەڵاتییە، واتە هارمۆنیایە كە مرۆڤى ئەمە بەشێوەیەكى غەمگین و داشكاو و مات پیشاندەدات، بە جۆرێك پەیامى بەختیار عەلیى هێندە رووى لە رۆژئاوایە هێندە رووى لە رۆژهەڵات نییە! گەر وانەبێت، خۆ مرۆڤى ئێرە ماندوە لەو جۆرە هارمۆنیا و غەمگینییە، چ پێویست دەكات دەخكى ئەهاوا ئاوارتە و پۆ ئازار پیشانى بونەوەرگەلێك بدرێت كە لە هەناوى ئەم گۆڕەوكەدان، دەخكیان بۆ نوسیتنى لەو شێوەیە خۆشكردبێت، هەم دیسان بۆیتەوە هەمان بلورە و شمشاڵى كۆن كە بۆنى ستوى سوتاوى لێدێت بۆ مرۆڤى ئێرە بژەنیتەوە! ئەى كەى مرۆڤى ئێرە پێبكەنێت؟ بە جۆرێك ئەم هارمۆنیایە شتێكى تازە نییە بۆ مرۆڤى رۆژهەڵات؟ مرۆڤى ئێرە دابۆاو نییە لە ئازار و بەرخودى ژینگە و چەپاندنى مەجالە تایبەتییەكان لەلایەن گشتەكەوە كارى لەسەر گشتاندنە، مرۆڤى ئێرە بە سروشتى خۆى، بەدەرگیربوونى لەگەڵ ژینگەى ئێرە، بەو مەجەڵا مۆژووییەى لێرە لە گوزەردایە، مرۆڤكە ئازارى لێ دەتكێت، ئەو ئازارانەى بەختیار عەلیى كەوەك هارمۆنیایەك پیشانى تاكى ئێرەى دەدات، نامۆ نییە بەمرۆڤى ئێرە؟ بەكو ژیان لێرە ژیانكردنكى بەردەوامە لەگەڵ ئەو هارمۆنیا و

ئازارانەدا.

هارمنیا لەپیوندییدا بەزەمەن و شونی مرڤی ئرە کە ی با بە باندەیەك و هەوا بە و جود و ئاو بە ماسی دەگت. هارمنیایەك دەخوازت چەندە لە هەوی پیشاندانی مرڤی ئرەیە بە رژئاوا، بە شوەیەکی مات و کسکەوتو و غەمگین، دەبت هارمنیایەك بت بەلای مرڤی ئرەدا، پبت لە گەشبینیی و ئومد و ژیان. بەختیار عەلیی ئەو ونەی پیشانی رژئاوا دەدات هەمان ونەیە کە پیشانی بونەوەری ئرەی دەدات، هەوی کاك موحسین لرەوەیە، کارکردنە لەسەر ئەم رووەی هارمنیا بە مرڤی ئرە، گەر بەختیار عەلیی ئەو کارەی نەکردبت، ئەوا نائاگا بت یان بە مەبەست، زەمینەی بە لە دایك بوونی ئەم هەوەی کاك موحسین ئەدیب خش کردوە.

بەپچەوانەوە لەم هەوەی کاك موحسین ئەدیبدا؛ هارمنیا پەیوەست نییە بە بییرهنانەوەی ئازار و هارمنیایەکی رزیو و سواو کەکار لەسەر نستالیژیا و سزی تاکی ئمە دەکات و بەردەوام برینەکانی دەکولنتەوە، هارمنیا لرەدا بییربردنەوەی ئەو ئازارانەیە، بە شوەیەك بونەوەری ئرە بپەرژنە سەر ژیان، دەستی مرڤی ئمە دەگرت بە لخشبون و پاراستنی مانا و واتای ژیان، گەورەترین سزا دروستکردنەوەی جەلادە بە دخکی هاوسەنگی رحانیی و بەرکەوتنی لەگە ئەو مەجالانەی رژانە توش بەرکەوتن دبت لەگە دونیادا.

هارمنیای بەختیار عەلیی لە نو ئەم هارمنیایەدا، کاك موحسین کاری لەسەر کردوە، هارمنیای "ئەزمون"ە، چیتر هارمنیایەك نییە کاری لەسەر بکرت، بەکو هارمنیایەك گرنگە مرڤی ئرە تیدا پبکەنت و بەشادییەوە روو لە مرڤی ئرە بوەستت. گرنگییەکی دیکەی ئەم هەوەی کاك موحسین ئەدیب لەپیوندییدا بەهارمنیا؛ هەبوونی ویژدانە، ئگەر بە هارمنیای ویژدانیی ناوزەندی بکەم زر دروستە؟ پەیامی ئەم جرە لە هارمنیا بەستنەوەی پیوندیی و دخ و مەجالەکانە، لەسەر بنەمای نەرمی نواندنکی گشگیر لە نوان مەجالەکان(تایبەت، گشیتی). کارەکتەری ناو ئەم هارمنیایە لە دخی کاردانەوە و دژە کاردانەوەدا رناگت؛ بەکو وەردەسوت بە قبوکردنی مەجالەکان، جرك لە پەیمانی کمەایەتیی: پابەندە بە ژیانکردنکی پلورالیزمان لەگە تگەشتن، و مەجالی نەرم، وردە پیوندیی و جوەکردنی مرڤ لەکات و شونە سکراوەکان.

لە پیوندییدا بە هارمنیا، مرڤ و بونەوەر لەو هارمنیای کە

بەختیار عەلیی خەریك بە كۆشانییەتی، مرۆڤكی پاسیق و كشاوەیە، بەردەوام شین دەگ[illegible]ت،عاشق بەگریان و غەمگینییە! دەست لەئەژنۆ تەماشای رووداو و شتەكان دەكات، ناتوانێت لە ناو مەدرنەدا وەك بونكی بەرگریی كار ئامادەبێت.
بەپێچەوانەوە؛ ئەو كاراكتەرەی لە نێو هارمۆنیای كاك موحسیندا ر[illegible]دەگ[illegible]ت، مرۆڤكی كارایە، بەردەوام لەگەڵ خۆسازییدایە، بەردەوام لە جوڵە و پێوەندییدایە، هارمۆنیایەكی رۆشبین-یش نییە، بەردەوام لەگەڵ ئاماژە مرۆییەكانی مەدرنەدا لە گەشبینی و فراوانكردنی مەجال و پێوەندییەكانیدایە.
لە كۆتاییدا ئەم بۆچونەی ئێمە گرنگیی-دانكی زیاترە بە بەختیار عەلیی و هاوارێكە لە خوێنەران كەئەم هەوڵەی كاك موحسین بكەن بەسەرەتایەكی گەشبین بۆ خوێندنەوە.

ملیۆن هۆناسەی سەركۆت تارۆ … جەمال سالح

لە ڕۆژانی بیست وهەشت وبیستو نۆی مانگی شش، لەناشقیی ویلایەتی تەنسیی، شانۆیی ملڕ[illegible]نك هۆناسە كەلەنووسین ودەرهێنان و نواندنی سەركۆت تارۆ بوو، وەبەهاوبەشی لەگ[illegible] جەستن پیتەردا تەكستی گۆرانی یەكانیشی نووسی بوو، بۆزمانی ئینگلیزی نمایشكرا.
لە خانوی كۆسایەكی خۆرئاوای ناشقیێ بینیمەوە بۆ جارێكی تر، پاش ماوەیەكی زۆر دابڕان.
شوێنەكە زۆر كەن بوو، دیوار و زەوی جگەكە گواهی ئەوەی ئەدا كەلە سەدەكانی ڕابردووەوە ئەم خانوە بنیاتنراوە، بەوەی كە كلۆسایەكی كۆنیش بوە، نەزانراوە كە چەند یەكشەممە لە سەدیەكدا نوێژی تیاكراوەو چەندەها كەسی تیا تەعمید كراوە«باپتایز كراوە»؟؟
لەوە ئێچە لەكاتی خۆیدا كرابێتە جێی پیشاندانی فیلمی سینەمایی ، دە بۆ پازدە ڕۆیز كورسی تیایە كە هۆئەدرێنەوە، لەدوو بڕی هۆ[illegible]كە بۆ ڕاوەكی پلیكەدار جیاكراوەتەوە. كە جێی نزیكی سەدو سی كەسكی تیا ئەبێتەوە، لەبەردەم ڕۆیزی یەكەمیشدا بۆشایی یەك هۆیە لە نزمایی دا، كە نمایشی مۆنۆدراماكەی تیا كرا.
بۆ ترس لە ترسدا دەستی پێكرد، لەو جۆیی كە سەركۆت تارۆ كە

کاراکتەری سەرکیی مەندراماکە بوو هەموو ووداوەکان لەدەوری ئەو ئەخولانەوە، تەدا لەناو ژووری بەندیخانەیەکدا بە ماوەی دە مانگ دەستبەسەر بوو. لەگەڵ کەمەڵەک کەسی تر ولە ناشناتیی جیاواز، کە بە کورسی یەک ودو عارەبانەی کەسانی پەداویستی تایبەت ودارشەقەک و گەچانەکی بچووک وەنا ئەکران کە سیمبولی پاشماوەی ئەو شەو کاولکاریانەی پیشان ئەدا کەلەسەدەکانی نەزدەو بیستدا بەسەر میللەتی کوردا هاتوون وقوربانی وەرانکاریەکانی مرەڤ لە جە یانەی کەپەنایان بە ئەم وولاتە هەناوە و لە کەسیی سەرکەوت خەیەوە ئەمانبینین. کە دیارترینیان کاراکتەرەکی لاتینی بوو.

ئەمان بە بەهانەی پەناهەندەی نایاسایی لە ئەمریکا بوون، و سەرکەوتیش کە سەر بەووەاتی عەراق هەژمارکراوە، بە بەهانەی تیرەریست دەستبەسەرە.

لە گەڵانەوەکانی کاراکتەر ئەمانگەتەوە بە زەدی خەی کە کەرکووکە، و لەو دەرگا شوومەی کە چاوەڵەی هەواڵەکی خەشی لە ئەکات، کە جگە لە هەواڵی لابەلا بەولاوە هیچی تری لە نایەتە ژوورەوە، ئەمانباتە ئەودەرگایەی کە هەموو ڕژی ماچی ئەکرد لەکاتی خوەندکاریی لە کەرکووک، کە هەمیشە بەختی باشی بە ئەهەنا وبە پلەی باش دەرئەچوو.

ئەیبردینەوە بە ژوورە ڕەشپەشەکەی دایکی جەرگسووتاوی کە سە کوەی شەهیدو یەکەکی تری لە غوربەت هەنسکی چاوپەکەوتنەوەی هەڵئەکەشە، کە ناتوانە جارەکی تر بیبینەتەوەو باوەشی گەرمی پیا بکات، بەوئاواتە ناگات.

لە ژوری زیندانەوە هەمان ئەگرەت و ئەمانباتە ماڵە چەڵەکەی خەی کە هاوسەرە تاقەباڵەکەی و سەگە بەوەفاکەی-ەز- ڕژانی بە ئەمیی تەنیا باڵیی بەسەرئەبەن، کە دوو نەگبەتیی تر زەفەریان پە ئەبات، لەلایەک ەز وون ئەبەت و ئەوی تریان کەوتن وقاچ شکانی هاوسەرەکەیەتی.

پرسیارەکی کلاسیکی دەربارەی تەمەتبارکردنی ئەم وەک تەرەرەستە لە بینەر ئەکات کە بەرەوووی بگییرانی ئەکاتەوە بە ناڵاستەوخەیی!!

لە ترس بترازە، ئەم لەخەم هەڵکەشراوە، خەمی خەیەکی بەناهەق گیراوو، خەمەکی ووەاتی کەت وبەندکراو بە چەند ڕەهەندەکی خەڵەتەنەر لە حیزب وئایین، کەهەردوک دوو دیوی دراوەکن. خاکەکی دابەشکراو بەسەرچوار ژمارەی یەک لەیەک قەڵبتردا.

بە ڕوانینە کارە میلەدراماکانی سەرکەوت تارەدا بەت دەرئەکەوە کە نواندن لەخوەنیایە، وکوردایەتیش لە دی ئەن ئەی دا.

ئەکسسوارەکانی کەبوو بوونە دیکەر ، وموزیک وەووناکی وا ئاوەتەی یەک بوو بوون، کەلەگەڵ هەموو جوەیەکی کاراکتەرەکەدا بینەری

ا پچی ئو کش وهوایی ئکرد کی لو ساتدا تیا ئژیا، زیندان، ماوو، درو، بردرگا، کرکوک و هی تریش.
لکتاییدا پی بدم هاوار ئکات وئپرس:

بچی ئم کشانی یک بدوای یکداو ژانی وومان تی ئکات؟؟ کی تکایان شکیان کردووم!!
ئایا من بوونوکم وک مرڤ؟ یان نازیندووم؟ برد؟ ئگر بردم، ئستا کاتی تقینوولک شق بوون وهاوار لدست بریککوتنی ئزلیکان!!
بام لکاتی گیرانمدا لقوایی گرتووخانکدا هرگیزهستم نکردو کمرڤم. ئی گردلوولی کشکان، هردم شمکردو لگت، لدووتوی نووسینی ئدبیکانمو، و دزینوم بی نهامتیکان وکشی دنیایکی تر.
ئستا کاتی ئو هاتو کی ئق ئوژیانی تکاتو کتنها هز و سیاستی بگن کنتری ئکات.
ئستا کاتی خوی قوم تا باوش بکم بدایکمدا کلوانی دنیایکی زیاترئاشتی یانی جیاواز لم ژیانی بت.
دایک؛ بی نتهشت لبری ئو بمرم، بچی؟.. چونکی من قم لکوشتنی بشر، هموو بوونورکان یان هرشتی لسر ئم زوی یی، چونکی ناتوانم سنوور دستکردکان بشکنم، و ناشتوانم لی ناو قووایی هیواکانم و تواناکانمدا لناوندی ئم دنیایدا نامبم.
ئگر سنوور ودرگا داخراوکان بمنن بی هتا هتا، دکواتی لمگن با بنووم، لمگن با خوکی قووییی هتا هتایی بکم.
سرکوت تار بی ملینی هناس خیمان پی دناسنی، کی لچندها هو تکشکاندنی یو، هشتا هر ئو درختی بی پل وپیی یی کی پیرمرد ئاسا ئی: پی برد بی پلی برزو لقش بی سر پلی بردار.
هرچندی ماوی نمایشکردنی میلی دراماکی تنها دوو ژ بوو، بام ئگر بوار بخسایی ودستی بگیرایی، هق وا بوو زیاتر بکرایی، بی ئوی خکی زیاتر هلی بینینیان بی بخسایی.
لی ناخی دو پیرزبایی لی کاک سرکوت تار ئکم، هیوای ئوپی سرکوتنی بی ئخوازم.

دیو شاروکی پشت کوشتنی جگری کونسوی تورکیا چیە ! ... شوانە حسن ئەبوبەکر

ئەگەر شیکردنەوەیەکی سیاسیانە بە ئەم ووداوەبکرەت تەدەگەین کە هەر دەست درەژیەک بەرامبەر بە سەلامەتی دیبلەماتکار و کارمەندانی کونسەخانەکان هەرشەیە بە سەر بەرژەوەندیە باڵاکانی خەڵکی کوردستان، بەڵام ناشکرەت سەرکایەتی هەرەم و حکومەت هەندە زوو تەنگەتاوبن و پەش ووداوەکە بکەون قەندیل تەمەتباربکەن.

ئەگەر سەرنجبدەین لەم ووداوەدا دوو گریمانە هەیە!!

یەکەم : یان لەتەڵە سەندنەوەی شەهیدانی ئەو چەند ڕەژەی پەش ئەستا (هەڤاە دیار غەریب) و (هەڤاە سەرحەد ڤارتە)ی سەر بە پەکەکەیە ، (ئەگەر pkk لەپشتی بن ئەوا بکەرانی ئەم ووداوە نەجاتیان نابەت لە شەقامەکی بەکامەرا چاودەریکراو سەرەای بونی هەزەکی ئەمنی تەکمە لەوشارە.
دووەم : یان سیناریەی تورکیایە بە شەرعیەتدان بەپەشەلکاری و بەزاندنی سەروەری خاکی عەراق تا زیاتر سنورەکانی هەرەمی کوردستان ببەزەنەت و بەمبارانی قەندیل بکات و سەرکردەکانی puk بکاتە ئامانج، لەو حاەتەدا بکەرانی ئەم ووداوە نادەزرەنەوە و دیزە بە دەرخەنە دەکرەت.

رەژانە سەدان هاوەاتی کورد شەهید دەکرەن لە بناری کورتەکی سەر بەقەزای پشدەر و برادەست و چەندین ناوچەی سنوری تر وەهەروەها ووداوەکە دوەنە ئەوگەنجەی لەتورکیا ئاەای کوردستانی هەدا جگە لەمانەش دیارترینیشیان بەردومانەکەی ئەمشەوی کەمپی مەخمور بوو بەدەست تورکی فاشست کەچی یان باسناکرەت یان گرنگی ئەوتەیان پەنادرەت لەمیدیاکانمان، ئەمەش جەگەی داخە
تورکیا دەبەت لەوە تەبگات تەنها چارەسەری دەخی ئەمنی و ئاشتەوایی تورکیا و باکوری کوردستان ، پەیوەستە بەچارەسەر کردن کەشە جەوهەرییەکانی کورد!!

بەردەوام بونی ئەردەغان لەسەر ئەمجەرە سیاسەتکردنە حیاتی سیاسی بەرەو نەمان دەبات.
بەم هەکارانەش زیاتر ووندبەتەوە کە گەڵەی ئەرەغان بەرەو لەژی

دەستی پێکردوە!

یەکەم : ئەمریکا بەهەی کەینی سستەمی ئەس ٤٠٠ لەوەاتی ەوسیا سزای بەسەردا سەپاندوە .

دووەم : وەاتانی ئەوروپا خەریکی میحوەربەندین لە دژی تورکیا و هاوەای سەپاندنی سزان بەسەریدا .

سێهەم : کەشەی ناوخەییەکانی حزبەکەی ئاکپارتی و سەرکردەکانی بەرەو پەرتەوازەی بردوون.

چوارەم :کەشەی درەژخایەن و نەگەیشتن بە ئەنجام لەگەڵ کوردانی باکور سوپای تورکیای هیلاک کردوە.

پێجنەم :دەڵانێ گەورەکەی هەڵبژاردنی شارەوانیەکان.

شەشەم:کەشەی گولەنیەکانی بەهەڵواسراوی ماوەتەوە و خەیان بە دەرفەتێک مەڵێسداوە.

ەژنامەنووس : شوانە حەسەن ئەبوبەکر

خلیسکانی تورکیا بۆ نێو زەلکاوی یاسای (کاتسا)ی ئەمریکا … عیماد عەلی

یاسای (کاتسا)ی ئەمریکا لە ساڵی 2017 لە دژی کوریای باکوور و ئێران و روسیا دایرشت، ئەم یاسایەش کە بە یاسای دژە نەیار و دوژمنەکانی ئەمریکا و بەکورتکراوی (کاتسا) ناسراوە، چەندین برگەی قورسی تێدایە و مامەڵەی ئەمریکا لەگەڵ ئەو وەاتانە دیاریدەکات کە بە نەیا یان دوژمن ناوبروان و سەرەتای جێبەجێکردنی یاساکە بە سەپاندنی سزای ئابووری و سەربازی دەست پێدەکات و بە جۆرەها رەگەی دژایەتی قورسی تێدایە کە بە کوشتنی سارد یان لە سەرخەی دوژمن یان نەیار ناودەبرێت.

تورکیا بە تەواوکردنی بەندی کەینی موشەکی ئەس 400ی روسی، خەی خستە لیستی ئەو وەاتانەی کە ئەو یاسایە دەیانگرەتەوە. ئەردوگان گرەوی لەسەر قسەکەی ترامپ دەکرد کە وتبووی؛ تورکیا ناچاربووە لەو رەفتارانەی و هیچ چارەسەرەکی نەدەزیوەتەوە جگە لە پەنابردن بە روسیا، پاش ئەوەی ئەمریکا لە زەمانی باراك ئەباما موشەکی پاتریەتی پینەفرەشتوون، بەەام مەزەندی گرەوی ئەردەگان شکستیهەناو لەم رەژانەدا و پاش گەیشتنی موشەکە روسیەکەی روسیا بە تورکیا، ترامپ نەیتوانی تورکیا لەو یاسایە بپارەزەت و، بەوشەوەیەش توریکا خەی لە چەقی سزاکاندا دەبینەتەوە، بەیە ئەستا ئەردەگان قاچی لە قوەخسەتەکە گیریبەستووە و نازانەت روو لەکوە بکات؛ لەگەە روسیا بمەنەتەوە و تەواو لەو زەلکاوەی بەدەستی خەی دروستیکرد نغرە بەت یان پەشیمان بەتەوە و ئەمەش نەك هەر قورسە بەەکو ئەستەمە و تا رادەی مەحاەیشە، لەبەر ئەوە هەر هەنگاوەك بە پەشەوە یان پاشەوە هەر زەرەری گەورەی خەی تەدایە، بەیە ملهوری و نەرجسیەت و زوەم هەر ئەمەی لەدەکەوەتەوە و لەمەودوا دەردەکەوەت کە گوریسەکەی ئەردەگان چەن کەوتەتە لەژی و ناتوانەت پییرابگات و بیگرەتەوە.

دوەنی و بە کوشتنی جەگری قونسەگەری وبەو شەوە ئاەزە و بەدەستی نادیار و بە شەوەیەکی بەوەنە و هەەگری هەزار ئەگەر سەرەتای قورسبونی سیاسەتی دەرەوەی ئایندەی بە تورکیا دەرخست و دەبەت چاوەرەی هەنگاوگەلەکی ئەوتە بکات کە بە ماوەی زیاتر لە شەست ساەە بەخەیەوە نەیبینوە و بە ئارامی و ئاسودەیی ژیاوە وکوەە بەنازەکەی ناتەبووە و لە زەر بەربەست و تەگەرە پارەزراوە. ئەمرەش دەبەت چاوەرە کردەوەی قورس و خلیسکانی زیاتر بەت، بەیە هەلەکی زەرینە کە هەزە ئەپەزسیەنەکانی تورکیا و بە تایبەتی کورد هەنگاوە راستو دروستەکانی خەیان دراسەت بکەن پەش ئەوەی رەفتار بکەن و بە وردی مامەە لەگەە پەشهات و ئایندەی ئاەزی تورکیادا بکەن و دەتوانن زەرترین قازانج لە هەە گەورەکانی ئەردەگان بەدەست بەنن.

تا ئەردەگان لەم رەفتارانە و کەلەرەقی و ملهوریەی خەی بەردەوام بەت ئەوەندە هەلی زیاتر دەخاتە بەردەست کورد کە کەلەنەکانی لەبەرچاو بگرن و لە هاوکەشە نوەکان بەکاری بەنن. ئەوەی جەگەی دەخەشیە هەوەکانی تورکیا لە خەپاراستنی بە ئەوەی نەکەوەتە لیستی ئەو وەاتانەی بە نەیاری ئەمریکا دەناسرەن و خەی لەو یاسایە بپارەزەت شکستیهەناو، ئاواتی لەسەر ئەوە هەچنیبو کە یاسای کاتسا لە 2017 ئیمزا کراوە و تورکیا بەندی کرەنی موشەکی ئیس 400ی لە 2016 ئیمزا کردووە، بەو ئەگەرە ی یاساکە نایگرەتەوە و

بەرپرسەکانیشی لەو هەوڵەدا بوون ئەو کەلێنە بقۆزنەوە، بەڵام لەمەدا سەرکەوتو نەبوون، بەپرسانی ئەمریکا جەختیان لەوە کردەوە کە ئەو یاسایە تورکیاش دەگرێتەوە و لەمەودوا دەردانەکانی زۆرتر دەبن و ئەگەر وەکو ئێران و کۆریای باکووری پێشتر مامەڵەی لەگەڵدا نەکرێت ئەوا زۆر باشتر نابێت.

پرسی کورد ...لە ناوچە کێشە لەسەرەکان دا ... ئەحمەد کامەران

کورد هەمیشە لە ناوچە کێشە لەسەرەکان دا بوونەتە سووتەمەنیەکی هەش لەسەر دەستی هەردوو حکومەتی هەرێم و ناوەند, هەرکاتێك ئەم دوو حکومەتە کێشەیان هەبێت بەتایبەتی هەندێ کێشەی تایبەتی واتە هێك نەکەوتن لەسەر کەمەڵك بەرژەوەندی تایبەتی خۆیان , ئاستەوخۆ ناوچە کێشەلەسەرەکان و کورد لەو ناوچانەدا باجی پەرژەوەندیەکانی هەردولا دەدەن, هەروەها کورد لەو ناوچانەدا بە تایبەتی دوای ووداوەکانی 16 ئۆکتۆبەرەوە زۆرترین ووداوی ناخۆشیان ووبەرو دەبێتەوە کە ووداوەکان هاوشێوەی ووداوەکانی سەردەمی ژێمی بەعسە,وەك سووتانی دەغل و دانی کوردان و تەعریب کردن و لەگەڵ چەندین کاری تر کە لەرامبەر کوردانی ئەزیزی ئەو ئاوچانە ئەنجام دەدرێت,هەروەها تەك چوونی بارودۆخی ئەمنی ئەو ناوچانەش , کە هەر لەم ماوەیەی ئابردووداو تەقینەوەیەکی خۆکوژی ووێدا لە خانەقین کە چەندین قوربانی لێکەوتەوە, کە ئەمەش بەداخەوە ناخ هەژێنە

بەڵام لێرەدا پێویستە بێ هیوا نەبین لەسەر پرسی کورد لەو ناوچانەدا بە تایبەتی کە لە ئێستادا کابینەی نێیەمی حکومەت پێك هێنرا لەلایەن بەڕێز مەسرور بارزانی وە هەروەها هەبژاردنی نێچیرڤان بارزانی وەکو سەرکی هەرێم کە هیواخوازین کورد پێ بنێتە قۆناغێکی گەورەوە هەروەها پێویستە ئەم دوو کەسایەتیە ئاڵی کاریگەر ببینن لە پرسی کوردا لە ناوچە کێشە لەسەرەکاندا بە هەماهەنگی لەگەڵ لایەنەکانی تردا لە نێویشیاندا یەکێتی نیشتمانی کوردستان کە دەنگیکی گەورەی هەیە لەو ناوچانەدا بەتایبەتی (کەرکوك) کە بەقودسی کوردستان ناسراوە , بەڵام بێ کورد تاوە کو

ئەستا وەکو دەزەخ وایە.
لەکۆتایشدا پێویستە ئەوە بڵێم ئەگەر ئەمجارە لایەنە کوردیەکان بە تایبەتی پارتی و یەکێتی دەنگێکی یەکگورتویان نەبێت وە هەورەها خەمی ڕاستەقینەیەیان نەبێت لەو ناوچانەدا ئەوا ئەو ناوچانە بێ کورد کۆتایی دێت.

لە شاعیری تورك (ڕوشتو ئونور)ـەوە ... و: نەژاد عزیز سورمێ

(1)

پوختە

کێ دەمرم دایێ
تەنیا ئێو تەایەتییەت بێ دەمێنێتەوێ ..
لێ بری قەرز ،
قەساب چاکەتەکەم دەبا
بەقاڵ باتەکەم ..
بڵام
چی لێ دوای من ڕوودەدا
لێ چیرۆکانی دەداری
لێ قەسیدەکانم ..
ئەی تۆ
چۆن بێ تەنیا
ڕووبڕووی ڕاژت دەبیێوێ ؟
چۆن تەماشای
سیمای خاك دەکەی ؟
بێ کورتی دایێ
هیچ سامانێکم ،
لێ عەمبارەکاندا نییێ و

هیچ ژنکیش لە ماوە ..
بە ووتی هەنامتە دونیا و
بە ووتیش دەم .

(2)

بەختیاری
من ئازاردەر نیم
من ،
وەکو هەنگم لە شانە و
وەك مەل لە هەللانەیدا
بە ئیشوکاری خەمەوە سەرقاەم و
لەژەر شەپقەی خەمدا دەژیم
خەندەم ،
کە هیچ بیانوویەکی نییە
لە خەشیان ،
بەوباناندا دە و دەچە ..
ئەم شەتییەش ،
تا دەگاتە ئەوپەی شەتایەتی
لە ناخمەوە دە ..
من لاە نیم تا بەدەنگ بم
وەنەی مردووان
لەم دونیایە جوانەدا .

(3)

نەستالیژیا

دەبە بزانی
شارە خەشەویستەکەم
من بە خەون ژیام
وەختی خەوتنی کرەکاران
هاەمەنیکەم
لە شەقام لە دەدا ..
تە بە منی
شارە خەشەویستەکەم
وەك دەست و چاوەکانم
شارە خەشەویستەکەم
ئەستا ،

هەموو شتێك ئامادەیە
بۆجێت بەم
كەشتی ئامادەیە
چارەگەكان بۆ تەی كردنی دەریا
كراونەتەوە ..
بەڵام بۆچی
مردوو یەخەم بڕنادەن ؟

(*) هۆشتو ئونور : شاعیری تورك (1929 ـ 1942) ماوەیەك مامۆستا و ماوەیەكی دیكە فەرمانبەر بووە لە كانگەكانی خەوز، وەك دەبینین بەگەنجی كۆچی دواییی كردووە ، قەسیدەكانی لە زۆربەی ئەنتۆلۆژیاكانی شیعری تورکیدا هاتووە و بەهەند وەرگیراون.
بڕوانە سایتی گۆڤاری (كیكا) :
http://www.kikahmagazine.com/?p=4952

و: نەژاد عزیز سورمە

شۆپۆل … شیعر: اردلان سرفراز … وەرگێڕانی : پشكۆ ناكام

“”””””،

شیعر: اردلان سرفراز
ئاواز: فرید زولاند
گۆرانی :داریوش اقبالی

وەرگێڕانی : پشكۆ ناكام
“”””””،

من ئەو شۆپۆلەم
ئارام ناگرم……
بۆ ئاسانی
سەری سازش نالەقنم

هەردەم لە هات و چۆ
لە یەک شوێن ناحەوێمەوە
بە قەرارم .....
من ، یانی سەفەر
و
چاونەترسی من
هەردەم ڕۆشتن
و
هەرگیز نەوەستانن
هەزاران کەنار بینین
و
نەبینین
بە پرسیارە بە وەڵامەکان
گەیشتن

من لە تەوری دەریا
لە نەوەکانی کانیاوی
وەک لافاووم
ئازاد تر لە ئازادی
خانوی بە خانووم

کەنار دەریا ماڵی من نیە
کەتایی کاری من نیە
هاودەرد و یاری من نیە
کەسێ کە یاری من نەبێ
لە چاوەڕوانی من نیە

دەنگی زیندو بوون لە هاوارما
بەڵام خامۆشم
بەسەر کەنارا
کە دونیا لە بیری ئەمیا نیە
بە مەرگیش
لە ماڵەوە شوێنک نیە

ڕەوا نیە
گەر بە خامۆشی دانیشم
دە لە دەریا دەرهێنان
کاری ئەمە نیە

من لە تەوری دەریا
لە نەوەکانی کانیاوی
وەک لافاووم
ئازاد تر لە ئازادی
خانوی بە خانووم

،،،،،،،،،

17/7/2019

.....

باەدارەکی غەدر لەکراو باە فە دەکا ... شوان شەفیق

قیژە قیژی نەورەسەکان
گوەیان پەکرد لە نزا
لەنجەولاری گەاکان
چاویان پە کرد لە ئاو
ماندوو بوون چەلەکەکان
دەرناکەوە هەتاو
تەماشاکە!
لە دەرچەیەکەوە
ئاواز لە هەناسە قەتیسبووەکانەوە دەژەنرە
نایبیستن کەترە گمەگمکەرەکان.

خەندەیەک لە مەزەخانەدا هەەگیراوە
ەەژگارەک کە تیایدا دەگرین با هەەیگرین!
لە دەروازە بە خەتەکی ەەشی قەترانی نووسراوە
بە چوونە ژوورەوە بلیتی عەشق پەویستە!
چ تاریکە!
خەمگین، خەمگین
دەگرین، دەگرین
ترووسکایی تیادا نابینرە ژیان،

چۆن پێبکەنینەوە وەک سەرەتا؟
پەرژان دەمانخاتە ژان.

گریان پیشەی ژنانە
هەنسک هەڵکێشان کاری شەوانە
لەشاو لەشاوی فرمێسک سەدەی نوێ دەشواتەوە،
کۆشەی خەتە چەند ماندووی
ژیان بە کام ڕەگای بردووی
کرێی خەمگینیت لە وەردەگیرێ
موحیبەت چی بەسەرهات؟
دەتەوێ خاترتبگرێ!

باڵندەکان لەترسیاندا نییە
هاوڕێی مرۆڤەکان ناکەن
پەپوولەکان لە ناسکیاندا نییە
لەسەر گوڵەکان دانیشنەوە
تاک و تەرا باڵندەیەک لەسەر دەستی مرۆڤ
مەحکووم کراوە بە زیندانی خاوەندارێتی،
بە بەشکراوە لە ئازادی
کوا بە کوێ گەشتی کردووە شادی؟

هەنج دەدەی
لە باخچەدا پیاسە بکەی
گوێیش بگۆنیکردووە
ئەوەندە غەدری لێکراوە
چ ئیستاتیکایەکە!
ڕەچوون بە درزەکانی
پەنجە قەیشاوەکاندا.

زیەزیەی نەبوونی نان
شیەشیەی نەبوونی سەز
لاف و گەزاف و پەز
ئەی ماسک پەش!
بە ئەسپەن خەمان بشێن؟
بە وشکبوونەوە دەچینە بەر با
گڤگڤی با
بەرگی حەقیقەت لا دەبا.

شوان شەفیق

شەوەک ... نەوزاد بەندی

شەوەک
باران
دەستم ئەگرێ و ..
ئەمبا لەگەڵ خۆی ..

ناهەڵێ
دوو کراسی دەقکراو
لەگەڵ خۆم ببەم
ناهەڵێ گەرەویێکەم
لێ پێ بکەم ..
تەنانەت
ناهەڵێ
خواحافیزیی
لێ هیچ کەس بکەم ..
ئەڵێ خەراکێ ،
بێ وا خاو ئەبێی ؟!!

ئێ تێیش
لێ گەرمەی خەوای ..
دەرگا و
پەنجەرەی ژوورەکەت ،
کەم دراون ..
ناتوانم بتبینم ..
خەمم بێ نەخۆی ..!

Nawazad
BANDY

گـورگ و بـەرخـە سـپی … گـۆیـنـی : محـەمـەد بـەرزی

منداڵە ژیرەکان : جارێکیان لەناو لەوەڕگایەکی گوندی پڕ لە سەوزە گیادا ، بەرخێکی خرپنی سپی زۆر پچکۆلانە لە گەڵ دانە مەڕەکدا دڵخۆشان . بەڵام بەرخەکە بە دڵم خواردنەوە وردە وردە ملی بە پشووە نا و بە تەواوی لە شوان و مەڕەکان دوور کەوتەوە و بە بە ترس بە دوای گیای تەڕ و تازەدا دەگەڕا . پاش ماوەیەک پەڕە گیایەکی دڵزیبەوە و لە خۆشیاندا بە هەر چوار پێل سەمایدەکرد ، بەڵام نەیدەزانی زۆر لە دانە مەڕەکە و شوانەکەی دوور کەوتۆتەوە و ئاگاداری ئەوەش نەبوو ، کە گورگێکی چاوبز لە پەنای پیرە دارێکی گەورەدا خەی بە ماتداوە .

ساتێک بەرخەکە هەستی بەوەکرد ، کە زۆر لە مەڕەکان دوور کەوتۆتەوە ، بەیاریدا بگەڕێتەوە بە لایان . بەڵام کاتێک گورگە برسییە فێبازەکەی بینی ، کە خەی شاردبەوە بەی ، زۆر شپرزە بوو ، لە ترساندا هەموو گیانی کەوتە لەرزین . جا چونکە گورگەکەی زۆر لەوەی نزیکبوو ، نەیدەتوانی هابکات و خەی لە دەستی رزگار بکات .
بەرخەکە بە دەنگێکی پڕ لە گریانەوە بە گورگەکەی وت : (ئەوە تە دەتەوێت بم خەیت ؟) … گورگەکەش بە دەموچاوێکی ترش و تاوەوە وەڵامی دایەوە و وتی : (بەڵێ بە خواردنی تە هاتووم ، ئەی گوایە بۆچی هاتووم) .
بەرخەکە سەرلەنوێ بە گورگەکەی وت : (من ئەمە لە بیانییەوە گیا دەخەم ، ئێستا هەموو گەدەم پڕ پە بووە لە گیا ، جا تکایە تۆزێک لێسەرم هابوەستە ، تا گیاکە هەرسدەکەم ؟ . چونکە ئەگەر ئێستا من بخەیت هەر وەک ئەوە وایە گیا بخەیت و تامی گەشتە ناسکە خۆشەکەم ناکەیت و تەنها تامی گیا دەکەیت ، جا وا باشترە تۆزێک لێسەرم هاوبوەستیت) .
گورگەکە بەوپەڕی خۆشییەوە سەری بەزاماندی بە لەقاند و وتی : (دەزانم تە لە پێش منەوە لەرەیت و منیش هیچ کێشەیەکم نییە و دەتوانم کاتێکی زۆر لێسەرت هابوەستم) . بەرخەکەش زۆر سوپاسیکرد .
پاش ماوەیەک گورگەکە تاقەتی نەما و ویستی لە پڕ پەلاماری بەرخەکە

بدات و بیخوات . بەڵام بڕەکە ، کە بەمەی زانی گورج گورگەکەی وەستاند و وتی : (گورگی ئازیز : تکایە تۆزکی کەش لەسەرم ئابووستە ، چونکە هەشتا گیاکە لە ناو گەدەمدا بە تەواوی هەرس نەبووە ، جا تکایە ڕێگام بدە تۆزێک هەڵپەم ، تا زووتر گیاکە هەرس بکەم) . ئەمجارەش گورگەکە بەمە ڕازی بوو . ئنجا بڕەکە کەوتە هەڵپەین و بە هەر چوارپەل سەمایدەکرد ، بەڵام لە ناکاو لە خەیاڵ وەستا .
گورگەکە سەری سوڕما ، بۆیە وتی : (ئەوە بۆ وەستایت ؟ ، دەی تا دەتوانی خێراتر هەڵپەڕە ، تا زووتر گیاکە هەرس بکەیت) .. بڕەکەش لە وەڵامدا وتی : (ئەوی ئاستی بێت ، چونکە هەڵپەینەکەم مەسیقای لێگەدا نییە ، ئەوا ناتوانم بە خێرایی و بە دڵی خۆم هەڵپەم . جا تکایە وەرە ئەم زەنگانەیە لە ملم بکەرەوە و زەر بە قایم ئایبوشنە ، ئەو کاتە منیش بە دەنگ و ئاوازی زەنگەکە خێراتر سەما دەکەم و زووتریش گیاکە هەرسدەکەم) .
گورگەکەش چونکە خواخوای بوو زوو بڕەخ سپییە ناسکەکە بە بە کیشە بخوات بەمە ڕازی بوو ، بۆیە بە ئەسپایی لە بڕەکە هاتە پێشەوە و زەنگەکەی لە ملی کردەوە و زەر بە قایم ئایوشاند … لەو لاشەوە شوانەکە دەگەڕا بە دوای بڕەکەدا . جا چونکە دەنگی زەنگەکە زەر بەرز بوو ، شوانەکە گوێی لە دەنگەکەی بوو . بە خێی و گەچانەکەیەوە بەرەو دەنگەکە چوو ، پاش چەند هەنگاوێک گورگ و بڕەخەکەی پێکەوە بینی و بە گەچانەکەیەوە زەر بە گوێ ئایکرد بە گورگەکە ، گورگەکەش ، کە گەچانی شوانەکەی بینی زەر ترسا و هەتا توانی ئایکرد و دوورکەوتەوە ، بڕەخ سپییە جوانەکەش بەخێی ڕزگاری بوو .
جا منداڵە ئازیزەکان : ئەم چیرۆکە ئەوەمان فێردەکات ، هەز تەنها مەرجی سەرکەوتن نییە ، بەڵکو بیرکردنەوەی ژیرانەش دەتوانێت بەسەر هەزی زەر گەورەدا سەربکەوێت .

٢٠١٧ / ١٠ / ١٨

تێبینی : ئەم چیرۆکە بە دەستکاریەکی کەمەوە لە ئینگلیزیەوە کراوە بە کوردی ، بەڵام ناوی نووسەری لەسەر نییە .

بۆچی "فەرهاد پیربال" تان گرت؟ بۆچی "مالی وەفایی" تان سوتاند؟ … نیهاد جامی

وەفایی ماڵکەی ئەسووتا

فەرهاد کتێبی ئەسوتاند

هاوڕێکانم بڕیان سووتانی کتێبەوە

وێنەی پیری خەیان دائینا

ماوەیەک بەهەی نووسینەوە سەرقاڵ بووم ئاگام لەفەیس بووک نەمابوو، سەرلەنوێ هەواڵی سوتاندنی کتێب هاچنینەکی سەیری تیا خوێقاندم، بڕیارم هاتم تا
ببینم جارێ هەواڵەکە چیە، کەشەی ئەمە ئاوایە هەشتا لەئاستی هەواڵدا زانیاریمان
نیە، دەکەوێنە تەمەت بەخشینەوە، بەشکی زەری ئاو نووسینانە خەیان لەنێوان
"دەست" و "دوژمن"، ستایش و سەرزەنشت کردن، لایەنگیری هەر یەک لەو دوو مرۆڤە.

رامانێکی باشترمان پێویستە، تا لەئاستی کاری وادا نیگەران بین نەک
دەست، نائومێد بین نەک دوژمن، واز لە هەمنی ولەسەرخۆیی سەرانی ماڵی وەفایی بێنین،
تا ستایشی جوانی ئاو کوڕە نەکەین کە هاوڕێ و خۆشەویستی هەموومانە، با بەهەی
هەڵفتارکانی ئەم دواییەی د. فەرهاد پیربال نەکەوێنە سەرزەنشت کردنی، ئاو دنیایەک
بوێرو جوانی لەئادەبیات بەخوێنەر بەخشیووە، لەدەرەوەی ئاو دوو وێنەیە، دەبێت
هەوداوەکە بخوێنینەوە، ئاوەی ماڵی وەفایی دەسووتێنێت، فەرهاد پیربال دەستگیر
دەکات، ئاو ئاکاری دەسەاتی دەزانێت چۆن دژی کتێب و نوسەرکان هەڵفتار بکات،

بەهەمنی دەچەتە نەو ئەو پەیوەندیە، تا هەندەکمان بەین ئەو گەانەوەی مافی
نووسەر، بەیە مالی کتەب دەسووتەت، هەندەکیش دەخەش بین، چونکە نوسەرەکی شەت
دەستگیر کراوە.

روانین لەو دوو پەرتەتە لەاستیدا نیگاکردنە لەوەنە استەقینەکەی ئەو
دیو پەرتەتی دەسەات، ئەوە گومان کردنە لەو دوو پەرتەتە.. مالی سوتاو و نوسەری
دەستگیر کراو، لەپشت تاوانبار و بەتاوان، گوناهبارەک هەیە پەلینکاری دەبەخشەت،
یەکەکیان ماە سووتاو ئەویتریشیان ماە سوتەنەر، من ناچارم بە قسەکردن لەو بابەتە
ماندووتان بکەم، سنوری ئاستی هەوالی و پەستی فەیسبوکی ببەزەنم و لەسەر چەند
ئاستەکی ئەو ەووداوە بووەستم، دەشەت ئەوە زەرینەی هاوەکانی نەو ئەو تەە
کەمەایەتیە بەزار بکات، چونکە ەەنگە بیانەوەت منیش وەک ئەوان بەدەرەک بەچونی خەم
بخەمە ەوو، بەەام هەرزوو ئەو چاوەوانیە دەمرەت، تەنیا ئەوانە دەتوانن لەگەم
بەردەوام بن، کە توانای گومانیان هەیە لەئاستی یەکەم کە ئاستە هەوالیەکەیە، لەو
دوو پەرتەتە کە تەواوی تویت و پەستی لاپەرەکانی داگرتووە، دەمەوەت گومان بکەم،
گومانەک هەر لەسەرتاوە باسم لەوە کرد کەبەچی هەلساون بەکارەکی دوو لایەنە
نوسەرەکتان دەستگیر کرد و ماەک لە کتەبتان سووتاندووە.

فەرهاد پیربا ئەو نووسەر سریالیە کوردیەی هەر لەسەرتاوە وەنەیەک
پەک دەنەت کە پەکهاتەکە لەدادایزم و سوریالیزم، کەمەکی بەشەک لەشەوەکاران دەکات بە
کردنەوەی پیشانگاکان و تەنانەت دامەزراندنی دەستەی تەم بەجەرەک لەجەرەکان جەرەک
بوو لەکاریگەری ئەو، سەرباری ئەوەی وەنەی ەوونی خەی لەەەگەی شیعر

و چیرک لالایک
و درکردنی گڤاری وران لالایکیتر سرتای خستنووی دنیای ئو وک نووسرک،
ئگرچی ئو بر لو ونیو وک نووسرک لئوروپا دردکوت، هروها چند
تکستکی شانییش دنووست، بواتای ئو دیوت گش بو ونیو بدات کو بوای
پیتی، ئگرچی من وک خم ئارزووی جری نووسینی ئو نکم، دشت ئو پیوست
بت بچژی ئدبیو، بام ناکرت گرنگی ئو وک نووسرک فرامش بکم، ئو
ونیو لهر ئاستکدا بت دپتو ناو جر پیوندیک.

دیار حزب لدنیای ئمدا دستی بسر زر شتدا گرت، ئو مترسیی
هميش ئاماژم بی کردوو کو دبت بترسین، بئاگا بین دست بو سر گنجینیی
خیا و بیرکردنوماندا نگیرت، حزب بو ئوی هونر بو بها بکات کمکی فرهادی
کرد تا پیشانگا بکاتو و خی بو هونرمندکی داهنر ناو ببات، ئو سرتای ئو
مترسیو بوو پشتر لی وتارکو ئاماژم بی کردوو، ئو ترس پیوستو بو
ببهاکردنی هونر لالایان حزبی کوردیو، تا پمان بت ئوی تو بو گرنگی
دزانیت من لساتوختکدا کم بووت دیکم بهونرمند و بسر تش دیسپنم،
ئو ونیو گش پو ددات تا سرنجام ئو نووسر لدنیای خیو لو نووسرکی
سریالیو دگدرت بو مرڤکی سریالی، ئو پینویو ستراتیژکی دساتو
لبرامبر معریفدا، ک هر ئوی مبستو دسات، معریفو بگت بو ئاستی
کارکتر، تا سرنجام لو هونرکو بپتو بو کارکترک، کو ئو ونو سریالی
بوونو ناوزد بکات بشت، ک ئو ئخلاقی دساتو لبردم معریفو، بیو لو

ساتدا دستبرداری کمک ئایدیلژیکی نابت، تا هموو پاپشتکی بە دخاتە
ووو.

بوی ئو مادام خاون معریفیە دبت ەشنبیر لوونی ئودا
برجستە بت، استیکی دسات دیوت ەشنبیر کە خاونی معریفیە لوونی
شتک بە کمگا برجستە بکات، لردا دپرسین: دسات عاقە؟ عقە لالای
دساتە؟ ئی ئو عاقانە هەمیشە لناو خیان شر لسر سامان و ژن و میرات
ناکن؟ ئو پرسیارانە بە دسات دگەم بە پرسیارکیتر: ئوی عاقە شت نین؟

قسکردن لپیوندی نوان عقە و شتی وستانە لبردم گومان لکی
بیرکردنوە ورانکاریکانی دسات بە کمگا، دساتک سرنجام کمکی نوسرک
دکات تاوکو کتبخانیک بسووتنت، گر دپرسین باش ئوە یکک لنووسر
ناودارکانی ئمتان شت کرد.. ئوی ویستان بە شکاندنی ونی ەشنبیر کردتان، ئی
بە مالی وفاییتان سووتاند؟

لەاستیدا کشکە لودا نیە، ئاخە سرانی مالی وفایی پاداشتی
کتبکانی داوە بە فرهاد یان نا، بەکو کشکە لودایە ئو دساتی ونی
ەشنبیر بە کمگا وک شت برجستە دکات، دساتکە خاونی معریفی
تقنرانیە، بیە دزانت کتب و کتبخانکان دوژمنی سرسختی ئون، دبت
تواوی کتبخانکان بسووتن تا تمنی ئو درژ بت، لروە هموو ئوانی باس
لکارکی باش دکن کە کتبکان بسووتن، لەاستیدا بئاگایی یا بە نائاگایی
بشداری لپلانکی داەژراوی دسات دکن، تە گر پت وایە کتب دوژمنتە، دت بە
سووتانی کتبخانکان خش دی خە هر درژکراوی عقیتی

ئایدیەلۆژی ئەو
دەستاتیت.

لەرەو هوانینی من بە ئەو رووداوە زادەی تێگەیشتنە لەپیوەندیەک کە
ئەمە نیە خوازیارن مانی وەفایی دابخەن، بەبەرگەی ئەوەی چەند ساڵکە بەناوی
وەرگرتنەوەی شوێنکە دیانەوەت لێیانی وەربگرنەوەو بیکەن بە کافتریای نەرگەلە
کشان، بە ئەوەی گەنجان نەخوێننەوەو سەرگەرمی کافتریاو نەرگەلە و کچە عەرەب بن،
چونکە تا ئەو وێنەیە هەبێت تەمانی دەسەات درێژتر دەبێت، ئەوە کتێبە نائومێدمان
دەکات، وا دەکات بە ئومێدە ساختەکانی دەسەات فریوو نەخەین، ئەودیوو بە هوناکی
نەبینین، بەکو بزانین لەودیوو تاریکی هەیە، ئەوە کتێبە ئومێدکان دەخاتە ناو گومانەوە،
بەیە دەسەات کاری بەویە کتێبخانەکان بسووتێنێت، سەرەنجام نووسەرکانیش بەتەمەتی
سووتاندن دەستگیر بکات، تاوەکو بڵێت "ئەها خەیان لەگەڵ خەیان هەک ناکەون.. من
چیبکەم، خە دەبێت یاسا پێیەو بکەم"

ئەو دەنگە گاڵتە جاریەی دەسەات، هیچ نیە جگە لەبەبەهاکردنی مەعریفە
لەعەقڵی خەیدا، بەام هەمیشەش لەو ترسە دژیەت، مەعریفە بێتە دەنگ و وێنە
هاستەقینەکەی توندوتیژی و فاشیانەی دەسەلات بخاتە ووە، وەک ئەو ساتەی لەشانامەی
هاملێت، لەنیوەشەودا پاسەوانەک کاتەک تارمایی پاشای کوژراو دەردەکەوێت دەێت
"بیدوێنە ئەی هەراشیە"

ئەو کتێبە وامان لەدەکات لەنیوە شەوەکی تاریکی دەسەات، لەبەردەم ئەو هەموو مەعریفەیەدا، گومان بکەین و بەخەمان بەین با هەحی کتێبەکان بدوێنین، بەیە ئەستا ئەو ساتەیە دەبینە هەاشیە و ئاگری کتێبەکانی مانی وەفایی و فەرهادی ناو زیندان دەدوێنین، کە دوو نمونەی مەعریفەی کوژراوی ئەمان بەدەستی دەسەاتی

کوردیەوە.

نیهاد جامی

ئەمریکا و عێراق و دادگای تاوانی نێودەوڵەتی ICC... عەلی مەحموود محەمەد

هەژی17-7 بە هەژی دادپەروەری لە جیهان دەناسرێت و ساڵانە لەو یادە بەشەوی جەراو جەر لە سەرتاسەری جیهان رێزی لێدەگیرێت و یاد دەکرێتەوە, لەم هەژدا پەیماننامەی هەما لە ساڵی1998 لە دایك بوو, کە بووە سەرەتایەك بۆ پێکهێنانی دادگای تاوانی نێو دەوڵەتی ناسراو بە ئای سی سی, ئەمەش خۆنی لە مێژینەی عەدالەتخوازان بوو.ساڵی1998 ئەنجومەنی نەتەوە یەکگرتووەکان پەژەی بەیارەکەی پەسەند کد بە دامەزراندنی دادگایەکی جیهانی تایبەت بە تاوانی جەنگ و دژ بە مرۆڤایەتی و تاوانی جینەسايد, لە دەنگداندا 130 وڵات لەگەڵ و21 بەدەنگ و7یش دژ بوون, دژەکانیش بریتی بوون لە: "ئامەریکا, ئیسرائیل, چین, عراق, قەتەر, لیبیا, یەمەن".لە راستیدا ئەستا وڵاتانی ئەندامی دادگا تەنها نزیك بە چارەکەکی دانیشتووانی جیهان پێك دەهێنن, چین و هیند و ئەمریکا و روسیا و ئەندونوسا و پاکستان کە زۆرینەی حەشاماتی دانیشتوانی جیهان پێك دەهێنن ئەندام نین, لە روی دەسەاتیشەوە وڵاتە بەهێزکان وەك ئەمریکا و چین و هیند و روسیا, کە چوارگۆشەی هێزی ئابووری و سیاسی و سەربازی هێنووکەو ئایندەی جیهانن ئەندام نین لە ئەستادا.

ئامەریکا و دادگا و پێشینەی مێژووی لە گەیدا

ئەمریکا هەموو کات لە هەوەستەکانی دوو لایەنە بووە, بەرژەوەندی لە کۆ بووبەت ئامادە بووەو پشتیوانی لێکردووە, چەك و پارەی دەدا بە عێراق بە کیمیاباران و جینەسایدی کورد, ئاگاداری هەنگاو بە هەنگاوی سوپای عێراقی بوو, کەچی تا دوای پرسەکە لە 8ی ئەیلولی 1988 نەهاتە قسە, کە 6ی ئەیلول کۆتایی ئەنفال راگەیەنرا, دوای 10

ساڵ لەو تاوانەش ئەوجا بە یەکەمجار وشەی ئەنفالی بەکار هێنا, دواتریش تاوانی هەڵەبجەی کرد یەکێك لە بەهانەکانی تەمەتبارکردنی سەدام و روخاندنی, ئیتر گوێی بە دادپەروەری و دادوایی نەداوە, پشتیوانی لە دەست بەکار بوونی دادگای تاوانی نێودەوڵەتی تایبەت بە یۆغسلاڤیا و ڕواندای کردووە لە ساڵەکانی"1993,1994"دا, هەروەها دادگای نیمچە نێو دەوڵەتی بە سیرالیۆن لە ساڵی"2000" و کەمبۆدیا لە ساڵی"2003" و لبنان لە ساڵی"2006", بەڵام بەهەموو شێوەیەك بەرەو ڕووی ICC وەستاوەتەوە.

بەرپرسانی ئیدارەی کلینتۆن بەشداربوون لەو دانوساندنانەی کە بە ڕێککەوتن گەیشت لەسەر یاسای بنچینەیی پەیماننامەی ڕۆما, ئەو پەیماننامە نێو دەوڵەتیەی لەسەر بنچینەی پەسەندکردنی لە ساڵی 1998دا , دواتر لەبەر ڕەشنایی ئەو دادگای تاوانی نێو دەوڵەتی ناسراو بە ئای سی سی دامەزرا.
ئامەریکا دژایەتی بە هەموارکردنی پەیماننامەکەو پێویست بێت بە دادگاکەو, بەڵام نەیانتوانی قەناعەت بە وڵاتانی دیکە بهێنێت بە هەموارکردنی بڕنامەی دادگا تاکو ببێتە ئەندام تیایدا, بەهەی ترسی دژگای سەربازی ئامەریکا"پنتاگۆن" لە دادگایی بارگاوی بە سیاسەت, بەرك بە هاوڵاتیانی بگرێت, کە ڕۆژانە بەهەی دەستخستنە ناو کارووباری وڵاتان و شەڕەوە دگلێنە تاوانەو.

ئامەریکا لە ڕۆژی کۆتایی وادەی واژۆکردندا لە 31-12-2000دا , واژۆی لەسەر یاسای پەیماننامەی ڕۆما کرد, هاوکات نیگەرانی خۆی لەوە ڕاگەیاند کە پەیماننامەکە زەر خاڵی زیاندار بە ئەو و کەلەبەری گەورەی تێدایە, کلینتۆن وتی خۆم و ئەو سەرکانی لە دوای من دڵنەنیان ناکەم ئەم ڕَککەوتنامەیە پشکش بە ئەنجومەنی پیران بکەن بە پێویست بوون بە دادگاکەو, تاکو ئەو خاڵانەی جێگای گومانی ئەمەن لانبردرێن, واتا دادگایەکی دەویست بە باڵای بەرژەوەندییکانی ببەدرەت و پارێزراو بن لە دادگاییکردن لە پای ئەو تاوانانەی ئەنجامی دەدات لە جیهاندا, بە تایبەتی لە وڵاتانی زەنی جەنگ.

کلینتۆن پێش سێ هەفتە لە بەجێهێشتنی کۆشکی سپی, لە دوا ڕۆژی دیاریکراو بە واژۆکردنی پەیماننامەکە لە بەرواری31-12-2000 دا, پەیماننامەکەی واژۆ کرد و وتی : ئامانج لە واژۆکردن قەت بەمانای ئەوە نییە پابەند بین بە پەیماننامەکەو یان پێویست بین پەوەی, لە درێژەی قسەکانیدا وتی:ئامۆژگاریم بە جێگیرەوەم ئەوەیە پەیممانامەکە نە نەرەت بە ئەنجومەنی پیران بە بەیاردان لەسەری و

پەسەندکردنی.
لە بەرواری 6-5-2002 ئەمینداری گشتی نەتەوە یەکگرتووەکان ڕایگەیاند, ئەمریکا بە فەرمی ڕایگەیاندووە نایەوێت بشڵت لە دادگاکە, هەروەها هیچ پابەندبوونکی یاسایی بە واژۆکردنی لە 31-12-2000 دا ناکات, بەمەش بەیاری پاشگەزبوونەوەی دا لە واژۆکردنی پەیماناەکە.

ئەمریکا لە گەڵ ئەوەدایە دادگا لە ژێر دەسەاتی ئەنجومەنی ئاسایشدا بێت, بە ئەوەی هەر کاتێك ویستی قیتۆ لە دژی بڕیار و کارەکانی بکار بهێنێت و بکەوێتە ژێر ڕەحمەتی خۆیەوە, لە بەرواری 6-5-2002 وە ئەمریکا هەوەستی نەیارانەی لەسەر دادگاکە وەرگرت, پاش ئەوەی بە فەرمی واژۆکردنکەی ڕەتکردەوە, ڕامسفەد وەزیری بەرگری ئەوکاتی ئەمریکا دوای پاشکشکردنی ئەمریکا لە دادگاکە وتی: دادگا شەرعیەتی نییە, تەنانەت هەڕەشەی تەداخولی سەربازی کرد دژ بە هەر وەاتەك هاووەاتیانی تەسلیم بە دادگا بکەن, هەروەها پەیماننامەی دوو قۆڵی لەگەڵ وەاتان بەست بە پەشگرتن لە تەسلیمکردنی هاووەاتیانی بە دادگا, تەنانەت لە ساڵی2004 یاسایەکی دەرکرد بە ناوی نزرکت, تیایدا قەدەغەی کرد هاوکاری ناسراو بە یوسید پەشکەش بەو وەاتانە بکات کە پەیمانامەی دوو قۆڵی لەگەڵ واژۆ ناکەن سەبارەت بە تەسلیم نەکردنی هاووەاتیانی بە دادگاکە.

لە ساڵی 2002 دا, کۆنگرەسی ئەمریکی بەیاری لەسەر یاسایەك دا بەناوی پەلاماری لاهای, بە پێی ئەو یاسایە سەربازانی ئەمریکی دەپارێزێت لە بەرامبەر لەپرسینەوەی ئەم دادگاییە, هەروەها یاساغیکرد فەرمانبەرانی دەوڵەتی هاوکاری دادگای نیونەتەوەیی تاوان بکەن کە بە "یاسای پەلاماری لاهای ناسراوە", بە پێی ئەو یاسایە هەموو مافەك دەدرێتە سەرۆك هەر ڕێگایەك بگرێتە بەر بۆ ئازادکردنی هەر هاووەاتیەکی ئەمریکی یان هەر کەسەك لە هاوکارانی ئەمریکا بهەڕەشەوە یان زیندانی بکرێت لە لایەن دادگای ناوبراوەوە یان بە فەرمانی ئەو دەست بەسەر یان زیندانی بکرێت.

بەش یاسای پاراستنی تاکەکانی سەربازی ئەمریکی واژۆ کرد, کە ڕەخنە بوو لە دادگای تاوانی نێو نەتەوەیی, هەروەها هەڕەشەی بەینی هاوکاری هەموو ئەوانەی کرد کە هاوکاری دادگا دەکەن دژ بە هاووەاتیانی.ئیدارەی بەش کەوتە بەر ڕەخنەی تونەد سەبارەت بە هەوەستی دژایەتیانەی بە دادگای تاوانی نێونەتەوەیی لە سەروبەندی چوار ساڵی یەکەمی دەسەاتیدا, هەرچەندە تەحەفوزاتی وەاتە یەکگرتووەکان لەسەر دادگای ناوبراو دەگەڵتەوە بە پێش سەردەمی

بەش و بە دیاریکراوی لە سەردەمی کیلنتەنەوە دەستی پەکرد, وەك چاوەان دەکرا لەسەردەمی باراك ئەباما لە هەوەست و مامەکردنیدا نەرمتر بوو لەبەرامبەر دادگاکە وەلە بەشەوەی گشتی گەانکاری نەکرا, زەر هەی ناوخەیی لە ئارادابوو بە ئەوەی وەاتە یەکگرتووەکان پەیوەست نەبەت بە دادگاکەوە گرنگترینیان دژایەتیکردنی پنتاگەن و کەنگرەس و ئەنجومەنی پیران و هەواەگری و…. بە دادگاکە , هاوکات دەزگا سەربازییەکان نەیارن بە دان نان بەو دادگاییە لە لایەن وەاتە یەکگرتووەکانەوە, بە تایبەت وەاتە یەکگرتووەکان هەزی زیاتری لە دەرەوەی سنوورەکان هەیە بە تایبەت لە هەردوو وەاتی "ئەراق و ئەفغانستان"ئەگەری زەر بکەوەتە بەر تەمەتبارکردن بە ئەنجامدانی پەشەلکاری و لەپرسینەوەو دادگاییکردن, کاتەك خەی و ئەو وەاتانە واژەی پەیمانامەکە بکەن!, وەك لە ئەفغانستان بە ئەمەریکا و لە عەراق بە بەریتانیا.

کاتی خەی لە لایەن ئەندامانی پارتی کەماری لە ئەنجومەنی نوەنەران, تەنانەت لە لایەن زەر لە ئەندامانی لیستی دیموکرات لە ئەنجومەنی پیران, لە ناویاندا ئەندامی ئەنجومەنی پیران خاتوو هیلاری کیلنتەن دژایەتی واژەکردنی ئەم پەیمانامەیە کرا, وەلە دواتر هیلاری کلنتەن سەبارەت بە پەیوەست نەبوونی ئامەریکا بە دادگاکەوە لە کینیا وتی: هەست بە داخ و کەسەرەکی قول دەکەین بە هەی ئەوەی وەاتە یەکگرتووەکان ئەندام نییە لە دادگای تاوانی نەو نەتەوەیی کە دا مەزرا بە دادگاییکردنی تاوانبارانی جەنگ و ئەنجامدەرانی کەمەکوژییەکان و تاوانەکانی دیکەی دژ بە مرەڤایەتی".

پابەند نەبوون بە دادگای نەو دەوەتی تاوان لە لایەن ئامەریکاوە لە ەاستیدا کەسەرەکی گەورەیە بە ئامەریکا کە پابەند نەبەت بە دادپەروەری نەو نەتەوەیەوە, کە ئیدعا دەکات و خەی بە پارەزەری دادپەروەری لەجیهاندا دەزانەت, هاوکات هەوەستی نەگەتیفی ئامەریکا دەردەخات بەرامبەر بە دەزگا نەو دەوەتیەکان, کە لە زەربەیان بەهەی یەکان نەگیری بەرژەوەندیەکانی کشاوەتەوە.ئیدارەی ئەباما لە ەەگەی هیلاری کلنتەنەوە لە ەەژی پەنج شەممە ەەکەوتی 6-8- 2009 لە شاری نایرەبی پایتەختی کینیاوە, لە هەنگاوەکی چاوەوان نەکراودا, لەدوانەکی دا بە قازانجی دادگای نابراو, لە لەدوانەکەیدا هیلاری کلنتەن وەزیری دەرەوەی ئەمەریکا نیگەرانی خەی دەربەی کە ئامەریکا تاکو ئەستا بەشەك نییە لەو دادگاییە, ئەمە لە کاتەکدا بوو حکوومەتی نایروبی ەایگەیاند ویستیان هەیە تاوانبارانی خەپیشاندانەکانی دوای هەبژاردنەکانی کینیا کە زەر

پەشلکاری گەورەی تدا ئەنجامدرابوو لە دادگای ئای سی سی دادگایی بکرێن , کە دواتر دەسیەی بە کرایەوە.

ئەباما لە دیسەمبەری 2014 رایگەیاند ئەمریکا ئەشکەنجەی لە زیندانی ئەبوغرەب ئەنجامداوە و کەرامەتی مرۆقی روشاندووە, لە راستیدا هەزکانی ئەمریکا لە زیندانکانی ئەبو غرەب و باغرام و غوانتنامە تاوانی جەنگیان ئەنجامداوە, بگرە لە پاکستانیش.ئەباما ئەو کاتەی سەناتەر بوو لە ساڵی 2004 رایگەیاند پەویستە هاوکاری لەکەینەوکانی ئای سی سی بکەین , کە بووە سەرکیش ئەمریکا لە ساڵی 2009 وەك ئەندمی چاودێر بەشداری کەنگرەی ساڵانەی دادگایکرد.بە پەیوەست بوون بە دادگاوە, ئیدارەی ئەباما رگایکی دوورو سەخت و نگەیشتن بە ئەنجامی لە پەشدا بوو, پەویستی بوو هەبوو قناعەت بە دزگای سەربازی بهەنەت بە پەیوەست بون بە دادگاکەوە,ئەوەش پاش ئەوەی ئەو پەشنیارانەی ئیدارەی بەش و کلنتەن پەشکەشیان کرد بە هەموار کردنی دادگا, پەش ئەنجامدانی ئەو هەموار کردنە 67 سەناتەر لە ئەنجومەنی پیران لە کەی 100 کەس بەهیچ شەویەك پشتیوانی ناکەن لەو هەوڵە, ئەمەش بە خەی دەربەی ئەوەیە پەیوەست بوون بە دادگا لە توانای ئیدارەی ئەباما نەبوو بە تنها, بە زەر تەلبەند دورە دراو بوو , لە کەتادا نەك ئەمریکا نەبووە ئەندام بگرە ئەباما نەیتوانی لە ئەنجومەنی پیران بیخاتە دنگدانەوە, کارەکە لە دەرەوەی دەسەاتی ئەوەوە بوو, پەیوەست بوو بە پنتاگەن و ئەف بی ئای و دزگا ئەمنی و سیخوییەکان و ئەنجومەنی پیرانەوە, ئەو لە بەرامبەر ئەو هەنگاوە سەرکی لا حەولە وەلا قوە بوو.
ئگەر ئەمریکا وەاتانی روسیاو چین و ئیسرائیل ببنە ئەندام گرنگە, هاوکار دەبن لە هاوکاری سیخوی و دیبلەماسی و پشتیوانی سیاسی و لجیستیکی و دارایی, هەرچەندە دادگا زەر پەویستی بە پەیوەست بوونی ئامریکا و وەاتانی دیەوە هەیە, بەام زەر لە ئەندامکانی بەرگری دکەن لە ئەنجامدانی ئەو چاکسازیانەی ئامریکا دیەوت, بە ئەوی وا نیشان بدەن ناکەونە ژەر پاپەستەی ئامریکاوە, هەرچەندە لە دسیەی ئەفغانستان ئەمریکا شکستی بە دادگا هەنا.لە سەردەمی بەشدا, کاتەك دسیەی دارفەر بووە ەژڕقی دادگای تاوانی نەو دەوەتی بەرامبەر بەو پەشلکاریانەی حکوومەتی عومەر بەشیر ئەنجامی دا لەو هەرەمە, ئامریکا هەوەستکی دیکەی وەرگرت و بەیاری پشتیوانی و کەمکی داواکاری گشتی دسیەکەی دا, تەنانەت کار گەیشتە سەر ئەوەی کەندلیزا ایس هەشەی بکار هەنانی ڤیتەی کرد دژ بە هەوەی وەاتانی چین و فرانسا لە

ئەنجومەنی ئاسایش, کە دەیانەویست لێگرین لەبەردەم دەرچوونی بڕیار سەبارەت بە عومەر بەشیر , کەواتە هەموو کات ئامریکا دوو فاقیانە هەوڵوستی وەرگرتووە, تەنانەت لەو سەردەمەی بە تەواوی دادگای تکردەتەوە, وەلە کە لە گەڵ بڕیارێك بەرژەوەندیکانی جووت بووبێت چاوی لە ئاست هەوڵستکانی پشتری نووقاندووە.

سەردەمی ترامپ خراپترین پێوەندی

لە بەرواری 21-11-2016 فاتە بن سەدا رایگەیاند سیا و هەزە چەکدارکانی ئەمریکا لە نێوان ساڵانی 2003 و 2004 تاوانی جەنگیان لە ئەفغانستان ئەنجامداوە, بە ئەشکەنجەدانی 61 کەس لە زیندانیان, ئەشکەنجەی جەستەیی و نەفسی و روشاندنی کەرامەتی لانی کەم 27 کەس لەوان و لاقە کردنیان کراوە, بنسەدا داواکاری گشتی دادگای تاوانی نێودەوڵەتی لە نۆڤەمبەری 2017 ڕێگای دا بە لێکۆڵینەوە لە تاوانی جەنگ کە لە ئەفغانستان ئەنجام درابوو, ئەمەش یەکەمجار بوو کار لەسەر تاوانکانی سوپای ئەمریکا بکرێت لە مەژووی دادگا.
لە کاتێك دادگا ویستی لێکۆڵینەوە لە تاوانکانی ئەمریکا بکات لە ئەفغانستان و دەست بە کردنەوەی دەسیکە بکات, ئیدارەی ترامپ بە شێوەی هیستریا کاردنەوەی دژبەی ,جەن بەلتون ڕاوێژکاری ئاسایشی ئەمریکی ڕایگەیاند تەمەتبارکرنی سوپای ئەمریکا بە تاوانی جەنگ لە ئەفغانستان هیچ بنچینەیەکی نییە,هەڕەشەی نە دانی قیزاو ئابلوقەی ئابووری خستنە سەر دادگای کرد,هەروەها وتی بە هیچ شێوەیە هاوکاری دادگا ناکەین, نابینە ئەندام, دادگا وا لەدەکەین بە خەی بمرێت.

هاوکات مایك بەمبیە وەزیری دەرەوە وتی: ئەمریکا ڤیزا بەوانە نادات بەشداری لێکۆڵینەوە دەکەن لە تاوانی سەربازان و هەواگری ئەمریکا لە ئەفغانستان و وڵاتانی دی هاوپەیمان, مەبەستی ئیسرئیل بوو لەرەدا.لە بەرامبەردا سەرکی دادگای تاوانی نێودەوڵەتی شیلی ئیبەی ئەسە جی بە هەور کردنەوەی تەنگژەکە وتی: قوربانیانی ئەستاو ڕابردوو دوارۆژ ی تاوانی جەنگ و تاوانی دژ بە مرۆڤایەتی و جینەسایەد خوازیارن ئەمریکا ببێتە ئەندامی دادگاکە.یەکێك لە بەندکانی یاسای فیدرای ئەمریکی ماف بە سەرۆك دەدات کە هەز بکار بهێنێت بە ئازادکردنی هەر سەربازێکی ئەمریکی کە دادگای تاوانی نێو دەوڵەتی دەستگیری کردبێت, ئەمەش بەخەی دەست ئازادکردنکی ئاشکرای لەشکری ئەمریکایە بە ئەنجامدانی تاوان لەودیو سنورکانەوە.

لە کاتەك ئەمەریکا رەخنەی گرت لە روسیا کە هەڕەشەی کشانەوەی کرد لە دادگا کە ئەویش وەك ئەمەریکا ئەندام نەبوو, تەنها پەیماننامەکەی واژە کردبوو, کەچی بە خەشی بەم شەوەیە مامەڵە لە گەڵ دادپەروەری دەکات.ئەمە لە کاتەکدایە ئەفغانستان بە خەی ئەندامە لە دادگاو یەکەکە لە وەاتای پەکهەنەر لە چوارچەوەی 123 وەاتە ئەندامەکەی دادگا, ئەو وەاتەی لەسەر خاکەکەی تاوان بکات لەکەڵینەوەی لەسەر دەکرەت و دەچەتە چوارچەوەی پسپەڵەی دادگای تاوانی نەودەوەتییەو.
پەشتریش کەنگریسی ئەمەریکی لە ساڵی 2015 دا بەیاری ئەوەی دابوو, هاوکارییەکانیان بە دەسەڵاتی فەلەستینی رادەگرن و هاوکارییەکانیان پەیوەست کردبوو بە سکاڵانەکردن لە ئیسرائیل لە دادگای تاوانی نەو دەوەتی .
تەنانەت ئەمەریکا بە هەڕەشەکردن لە وەاتانی هاوپەیمانی رەژئاوای وەك " یابان و ئەڵمانیا و کەنەداو ئوسترالیا" بەوەی پشتیوانی مادی خەیان بکشەننەوە لە دادگا, لە کاتەکدا ژاپەن یەکەم وەاتی پارە بەخشە بە دادگا لە جیهان دوای ئەویش فەرەنسا و ئەڵمانیا دەن.

هاوکات لە سەردەمی ترامپدا ئەمەریکا لە پەیمانی بازرگانی چەك کشایەوە , وە لەبوردنی بە ئەو سەربازە تاوانبارانە دەرکرد لە وەاتانی زەنی جەنگ گلاونەتە تاوانەوە , لە ناویاندا دادگای سەربازی سان دیغە لە هەرەمی کالیفەرنیای ئەمەریکا ئەفسەری هەزە تایبەتیەکانی ئەمەریکا نیڤی سیلیزی بە تاوان کرد, کە لە ساڵی 2017دا هەرزەکارەکی بریندارى 15 ساڵانە لە دەرەوەی دادگا لە شاری موسە کوشت , دواتر بە کەمە وەنەیان لە گەڵ تەرمەکەی گرتبوو, دەرکردنی لەبوردن بە تاوانبارانەك پەشەلی یاساکانی جەنگ و پەیمانی جنەفیان کردووە, بە خەی تاوانە, کە ترامپ ئەنجامیدا .
ئەراق و واژە کردنی پەیمانامەکەواژەکردنی ئەم پەیماننامەیە لە لایەن دەوەتی ئەراقەوە ئەهمیەتەکی زەری بە سەر دواڵژی کورد لەم وەاتە هەیە, هەرچەندە تورکیا و ئەران و سوریاش ئەندامی دادگا نین, گرنتی زامنی دوبارە نەبوونەوەی کەمەکوژی و تاوانی دژ بە مرەڤایەتی و جەنگە لە هەمبەری, وەك لە شەنگال و دوزو کەرکوك و گوندەکانی دی بینیمان, لە کاتەکدا کورد بە زەر پەستی گەورە بەشدارە لە دەسەڵاتدارییتی ناوەند, دەبوایە لەم ئاستەیا هەنگاوی هەڵبهەنایە,"هەرچەندە ئەراق لە بەرواری15-2-2005 پەیوەست بووە بە پەیماننامەکەوە, پاشان بە هەچ ونکردنەوەیەك پەشیمان بەتەوە", کە لەوکاتەدا وەزیری دەرەوەی عەراق هوشیار زەباری بووەو پەشەکشەکەش

لە لایەن ئەوەو ئەنجامدراوە, سەرۆك کەماریش عجیل یاوەر و زاوای کوردان بووە, سەرۆك وەزیرانیش ئەیاد عەلاوی بووەو خەی بەلیبراە دەزانێت.

بە بەوای من گرنگترین هەکار بە کشانەوەی عەراق لە دادگاکە و واژە نەکردنی ئەم پەیماننامەیە لە لایەن عەراقەوە بە 3 خاڵ دەگەنمەوە:
1 -بوونی ئامەریکا لە ئەراق, ئەمە بەهەزترین خاڵ, ئەگەر ئەراق ببێتە ئەندام ەاستەوخۆ لە کاتی پێشێلکاریدا دادگا دەبێتە تەرەف بەرامبەر بە پێشێلکاری وەاتی داگیرکەر و ئەندامانی هەزی ئامەریکا ئەوانەی پێشێلکاری دەکەن دادگایی دەکات, دیارە ئامەریکا لە دادگایی ئەندامەکانی و سزا دانیانەوە باکی نییە, بەڵکە لە بەیارەکانی دادگا دەترسێت بە سزا دانی هاووەاتیانی بە تاوانە گەورەکان, نایەوێت سیناریۆی ئەفغانستان دوبارە بێتەوە.

2-نەزانینی گرنگی دادگاکە و نزمی ئاستی هوشیاری و هەست نەکردن بە ئەمی ئەم دادگاییە لە لایەن هەزە دیموکراسییەکان و هەزە نەتەوییە کوردییەکان و عەرەبییە سونەکانەوە, کە زامنی ئاسایشیانە لە وەاتی زانی جەنگ.3-مانی ەوحی شەخوازی لە ناو دەسەاتدارانی نەتەوەی سەردەست بە تایبەت دەسەاتدارانی مەزهەبی شیعە کە گلاونەتە زەر تاوانی گەورەوەو دیانەوێتیش لە داهاتوودا درێژەی پێ بدەن, بە ئاشکرا ئەوان دژ بە ئەندامبوونی عەراقن لە دادگاکە .لە کۆتاییدا هیوادارم پاەپەستێیکی وا پێك بهێنرێت لە لایەن کۆسوکاری قوربانیان و پارت و لایەنە سیاسییەکان و ەکخراوەکانی کۆمەگەی مەدەنیەوە دەسەاتدارانی کورد وئەراقی ناچار بکەن ئەم پەیماننامەیە واژە بکەن , یان هەر نەبێت بە ئەندام بوونی عەراق لەو دادگایە ببێتە خاکی رکەوتنی هەرەمی کوردستان و حکومەتی عەراق.

عەلی مەحموود محەمەد
رکخەری تەی هاوپەیمانی رکخراوە کوردستانییەکان لە پەناو دادگای تاوانی نەو دەوەتی

لە شارکانمانـــدا ... کرمـــانج فەتاح

هەر یەکێک لە ئەمە خاوەنی شارێکین، یان هەریەکە لە ئەمە شارێک خاوەنێتی.شوناسی ئینسانەکان شوناسی شارکانیانە. هەر شارە و هەمزەک یان چەند هەمزەکی تایبەت بەخۆی هەیە .
هیچ شارێک نیە کەمەک هەمزی مێژوویی، شارستانی، کەلتووری تایبەت بەخۆی نەبێت . بایەخدان و شانازیکردن بە هەمزەکانی شارەو ، هەستکردنە بەو ناسنامەیەی شوێن بە مرۆڤی دەبەخشێت.
لەردا ئەوەی ئەمەوێت باسی لێوەبکەم،(لە شارکانمانـدا) چەند خاەکی گرنگ هەن کە شایەنی باسکردنن. ئایە شارکانمان بەمانا هەقیقیەکەی شارن؟

کەمەلێک کەم و کوری هەن کەم تا زۆر لە شارکانمان کە شایەنی ئەوەیە لەردا باسیان لێوە بکەین، هەنگە جێگای پرسیارگەلێک بن بە هەر تاکێک لە ئەمە. ئایە جیهان بەو پێشکەوتنە زۆرەی لە ئەستادا بە شارستانیبوونی شار و کەمەگایەکان تەنیا خەی لە هەبوونی شەقامەکان و باەخانە و هوتێل و قوتابخانە و نەخۆشخانە و باخچەکانەوە دەبینێتەوە، ئایە شارناسی نوێ بەوانە گرنگیان پێدەدرێت تا پێیان بڵێن شار؟
(شاری سیدنی چەندەها باەخانە و هوتێلی سەرسوڕهێنەر وەک بینا هەیە ، بەام بینای ئۆپەرای سدنی هەمزی شارە.)

(لە شارکانمانـدا) گرنگـی ئەوتە نەدراوەن بەوەی بە مانـای راستەقینەیی شارکان شاربن،کە تێیدا خەون تێیدا ببێت بەراستی. چونکە لەم شارانەدا نامەین بە هونەر و شانە و موزیک..! (بەڵە جیهان لە پێشکەوتندایە) بەام ئەمە لە کوێی ئەو پێشکەوتنانەداین؟ بەشارستانیبوونی شار و کەمەگایەکانیش کەم و زۆرکاریگەری (ئەرێنی) و (نەرێنیان) دوای خۆیان جێهەڵەن، هەنگە ئەوەی بە سەرتایی ژەرخانەی هەر شارێک جێگای پرسیار نەبێت،وە نەبێتە مایەی گازندەش، بەام گەر شارێک نیو سەدە ژەرخانەکەی داندرابێت جێگای پرسیارە لە نەبوونی کەمەلێک شت،کە نمونەیەکی گرنگی بەشاربوونن و شارستانیەتن. نەبوونی هەڵەکی (سینەما)! نەبوونی هەڵەکی تایبەت بە نمایشی (شانەی)وە نەبوونی ناوەندەکی شانەیی، نەبوونی (مەزەخانەیەکی) گونجاو و نەبوونی ناوەندەکی گرنگی (هونەری و ئەدەبی)وە پێویستە هەر ماەک کتێبخانەیەکی هەبێت، دواتر ژیانی

کەماتیی و کارلەک نەکردنی خزمایەتی و عەشیرەت، واتە کەس پەیوەندی بەکەسوە نەبەت و نەبەتە کەمەگەیەکی عەشایر و یەکتر کوشتن و …تاد.

دواتر هەبوونی کەرتی تایبەت و کەمپانیا و مەە، بە ەەخساندی هەلی کار بە گەنجان. ەەە دیتنی گەنجان و خە دەزینەوەی گەنجان لە هەموو ەویەکەوە. چەندسەکتەریتر… کەجەگای پەسیارن. لەەاستیدا قسەکردن لەبارەی شارەوە،
ئەمەش گرنگە ەەزگرتن لە یاساکانی وەەات خزمەت بەشار دەکات، هەر کەسەک ەەز لە بیر و ەاو کەرەستە و یاساکانی شاری خەی بگرەت و بە خەشەویستیەوە مامەەەی تەدا بکات.
شار؛ بەبە باسکردنی مرەڤ هیچ مانایەک و ئەرزشەکی نیە!
بە ئەوەی لە شار تەبگەین،سەرەتا دەبە لە مرەڤ خەی تەبگەین.چونکە تەواوی دەزگاکانی شار بە خزمەتی مرەڤن.

وەک چەن مرەڤ لەشاردایە بەهەمان شەوە،شاریش لەناو مرەڤدایە.
شار بریتیە لەهەبوونی هەموو شتەک،هەموو شوەنەک هەروەها
بە دەزینەوەی ویستەکانی مرەڤە تەیدا.
بەەام ەەنگە لە شارەکەی مندا هیچ یەکەک لەمانە بوونی نەبەت، تا داهاتووەکی تر بدات بە تاک، رووحیەتی تاک لەم شارانەدا یاخود تایبەت بەەم لە شارەکەمدا ئەبە تەنیا لە دوورەوە لە کەمەلەک شت بەوانین یان دەبەت بە وەدیهەنانی خەونەکانمان کەچ بکەین.!

بەم پەیە دەبە مامەەەکردنمان لەگەە شاردا مامەەەکردنەکی تاک ناسی بەت،یان مەژووناسی بەت،شار خاوەنی رووحە کە مرەڤە… بەیە دەبەت واتایەکی هەقیقی بدرەتەوە،بە تاک لە ناو شاردا. تا بەو پەیەی شارەکانیش بە مانا ەاستەقینەکانیانەوە شاربن.
(با شارەکان بە شارستانیەت بناسەنین، با تاک لەم شارانەدا ئایندەیان ببینن.)

بەراوردکـــــردن، ئەوهەکـــــارە

نرینی دروونی منا ئووخن .....!

شوان حسن ئبوبکر

پروردکردنی مندان بە ئرنی و دروستی، بەرپرسیارتییکی گورە و ئەرکەکی قورس و زەر هەستیارە، لە ئەستەی خزانکان بە گشتی و دایکاندا بە تایبەتی. هەندە رەفتاری نادروست و هەە لە لایەن دایکان و باوکانەوە، منداەکانیان تووشی فشار و گەلە کەشەی دروونیی نەخوازراو دەکەن کە لە ئەمە و داهاتووشدا رەنگدانەوەیەکی نەررەنیان لە کەسایەتی و لە ژیانیاندا دەبن.. مندان باجەکی زەری ئەم هەانەی دایکان و باوکانیان دەدەنەوە.

بەگومان هەموو دایکان و باوکان هیواخوازی ئەوەن، کە منداەکانیان باشترین مندابن و داهاتوویەکی گەش و پایەیەکی بەرزیان هەبەت و مایەی رەز و شانازییابن.. بەام

ئەمە ئەوە ناگەیەنەت کە پاکانە بە هەە پروردییەکانیان بکەین لە پروردکردنی منداەکانیاندا، هەرچەند کە ئەم هەانەشیان بە مەبەستبن و لە نەزانینیانەوە بن.

یەکەک لە گورەترین ئەو هەە زیان بەخشانەی باوکان و دایکان لە پروردکردنی منداەکانیاندا تەیکەوتوون و تەیدەکەون، بەراوردکردنی منداەکانیانە بە مندانی تر.

لەوانیە ئەم هەیە بەسەر کەسانەکی وەکوو ئەوەش هاتووبەت و دەرد و زیانەکانی

بەراوردکردنتان بە مندانی تر چەشتووبەت.

بەشی زەری دایکان و باوکان، سەرەای ئەوەی کە دەزانن بەراوردکرن لە نەوان مندانداندا کارەکی هەە و زیان بەخشە و کاردانەوەیەکی خراپی لەدەکەوەتەوە،

کەچی درەژە بەم رەفتارە زیان بەخشە دەدەن، منداەکانیان لە گەە خوشک براکانیان

و لەگەە مندانی کەسوکار و هاوەە و دراوسی و ناسیاوەکانیادا بەراورد دەکەن.

بەراوردکردن لە نەوان مندانداندا، هەر بە دایک و باوک و خەزانەکانەوە نەوەستاوە، بەکو تەشنەی کردووە و بەشەک لە مامەستایانی قوتابخانەکانیش ئەم هەیە دەکەن و

قوتابییکانیان بە یەکتری بەراورد دەکەن، لەگەڵ ئەوەی کە مامەستاکان لە هەموو کەسێک باشتر ئەم راستییە دەزان، کە لە رووی زیرەکی و بەهرە و توانا زەینی و هەشییەکاندا، جیاوازی لە نەوان منداڵاندا هەیە. پەویستە رەچاوی ئەم جیاوزیانە بکەن و هیچ قوتابییەک بە قوتابییەکی تر بەراورد نەکەن.
هاوەڵیەکم وتی: من زە رقم لە بابەتی بیرکارییە، هەکارەکەشی ئەوەیە کە لە پەلی
دووەمی قوتابخانەی ناوەندی بووم.. لەگەڵ ئامەزاکەمدا لە هەمان پەڵدا بووین، ئەو بیرکاریدا زیرەک بوو. ماموستای بیرکاریمان هەموو جارەک پەی دەوتم: بەوانە کە
ئامەزاکەت چەند زیرەکە، چەند بە خەرایی وەڵامی پرسیار و راهەنانەکان دەنووسەت، ئەی تە بە وەکو ئامەزاکەت نیت و ناتوانیت بە ئاسانی وەڵامی پرسیارەکان بدەیتەوە؟
ئەم بەرواردکردنەی من بە ئامەزاکەم و دووبارەکردنەوەی چەندین جار.
تا رەژەک خەم پەنەگیرا و بە مامەستاکەم وت: مامەستا ئەی تە بە وەکو مامەستا
سامان دوکتەرات لە بیرکاریدا وەرنەگرتووە؟ ئەم قسەیەم تەنگەی مامەستای گرت و لەبەرچاوی هاوەڵ قوتابییەکانمدا زللەیەکی مزری لەدام.. هەستی بریندارکردم.
لەو رەژەوە رقم لە بیرکارییە، لەو کاتەدا رقیشم لە ئامەزاکەشم دەبەوە.

لەکەڵینەوەیەک ئاماژە بەوە دەکات، ئەو منداڵانەی کە قوربانیی بەراوردکردنن بە منداڵانی تر، دووچاری متمانە بە خەنەبوون بوونە. زەر جاریش هەست بەوە دەکەن، کە هیچیان لەباردا نییە و بە کەڵکی هیچیش نایەن، لە شوەنی شیاویشدا نین. ئەمەش بە شەوەیەکی گشتی لە خوەندن و لە ژیانیاندا رەنگیداوەتەوە و کاردانەوەیەکی نەرەنی
بە دروست کردوون. تا رادەیەک رەشبینیشی کردوون و هەست بە بە ئومیدی دەکەن.

بەراوردکردن لە نەوان منداڵاندا، ئەم لایەنانە دەگرەتەوە:
١ـ بەراوردکردن لە زیرەکی و بلیمەتی لە توانا هەشییەکاندا.
٢ـ بەراوردکردن لە هەزی بازووەکان و لە بەهرە جووەڵییەکاندا لە نەوان منداڵاندا.
بە نموونە: دایکەک داوا لە کوەکەی دەکات خەت لە قەرەی فەانە

منداڵ مەدە چونکە ئەو لە تە بەهێزترە.. یا ئەی تە بە وەکو براکەت وەرزش ناکەیت و کێشت داناگریت؟
٣ــ بەراوردکەرن لە خوێندندا: بەراوردکردنی قوتابییەک بە قوتابیانی تر لە لایەن دایک و باوک و مامۆستاکەیەوە.. وەکوو: تە بە وەکو فڵانە قوتابی نمرەی بەرز وەرناگریت؟
تە بە بە یەکەمی پڵەکەت دەرناچیت؟
٤ـ لەبارای توانای هونەریدا: وەکوو بەهرە و توانای وێنەکێشان، گۆرانی وتن، نواندن.
ئەوە هەیە کە دوو تابلۆی وێنەکێشانی دوو قوتابی بە یەکتری بەراورد بکەین، با لە تەمەنێک و لە پڵەکێشدا بن، چونکە هەر منداڵێک بە شێوازی خۆی گوزارشت لە هەزر و لە خۆون و لەو بیرکەیەی کە لە خەیاڵیدایە دەکات.
٥ــ بەراورکردن لە جوانی و بژن و باڵادا: بە تایبەتیش بەراوردکردن لە نەوان کچاندا،
بە نموونە: کە دایکێک بە بەر چاوی کچێکی بە کچێکی تری دەڵێت تۆ جوانیت.
خوشکێکی غیرەی لەدکات و ئەو هەستەی لا دروست دەبێت کە خۆشکێکی لەم جوانتر و شەنگتر و باڵا رێکترە، وا دیارە من ناشیرین و باڵا ناڕێکم، ئەگینا دایکم بە منیشی دەوت جوانیت.
ئەمە دەبێتە گرێیەکی دەروونیی لای ئەم کچەی، رەنگە رقی لە خوشکێکشی بێتە. یا لە بەردەم کچێکیدا، ستایشی کچی هاوڕێکەی دەکات و دەڵێت: کچی هاوڕێکەم، زۆر لەبڵبان و قسە قوت و خۆشە.. خەزگە کچێکی منیش وابوایە.
بەم خەزگەیەی کچی هاوڕێکەی لە بەرچاوی کچێکی دەخات و رقی لێدەبێتەوە.

زیانەکانی بەراوردکردن:

زیانەکانی بەراوردکردنی منداڵێک بە منداڵانی تر زۆرن، لەوانەش:
١ــ هەستکردنی منداڵ بە خۆبەکەمترزانین: گەر بە هەمیشەیی منداڵەکتان بخەنە ژێر فشاری بەراوردکردن بە منداڵانی تر. بارگرانی و بێزاری و وەرستبوون بە منداڵەکتان دروست دەکەن. کارتێکردنەکی نەرینی لە راپەڕاندنی کارەکانیدا رەنگدەداتەوە. چونکە ئەو منداڵەی بە هاوڕێکانی یا منداڵانی تر بەراورد دەکرێت، کە نەتوانێت خۆی یەکسان و هاوتابکاتەوە لەگەڵیاندا. متمانە و بەوای بە توانای خۆی نامێنێت. سەرەڕای ئەمەش هەستی رق و ئیرەیی و

چکوسی بڕانبڕ بۆ هاوڕێ و ئەو منداڵانەی لادروست دەبێت و هاوڕێتیشیان سارد و کاڵ دەکاتەوە.
دایک و باوک لە بریتیی ئەوەی کە منداڵەکەیان تووشی دڕخەکی نەخوازراوی وا بکەن.. باشتر و دروستر وایە، کە دەست بەسەر خاڵە لاوازەکانیدا بگرن و لەگەڵیدا دابنیشن و پێکەوە چارەسەری گونجاویان بۆ بدۆزنەوە.. پێویستیش ستایشی لایەنە ئەرێنییەکانیشی بکەن.

٢ــ کەبوونەوەی ڕۆژگرتن لە خود: بڕاورکردنی منداڵێک بە منداڵانی ئاست بەرزتر ئەو بەوایە لای ئەو منداڵە دروست دەبێت، کە هاوڕێکانی لەو زیاترن، ناتوانێت. کارێکی باشی ئەوتە ئەنجام بدات، کە بە دڵی دایک و باوکی بێت و لێی رازیبن. ئەم هەستەشی زیانێکی زۆری پێدەگەیەنێت. تەنگ بە گۆشەکردنی کەسێتی و پێشکەوتنی ئاکادیمیی لە خوێندندا پێ هەڵدەچنێت.
بۆیە پێویستە دایکان و باوکان بڕوایان بە جیاوازیی توانا و بەهرەی تاک هەبێت، بە تایبەتیش لە منداڵاندا، کە خاوەنی هەستێکی ناسک و دڵێکی پاکن.. گەر گۆڕکان فڕیان نەکەن ئەوان ڕق و کینە و ئیرەیی و چکوسی نازانن.

٣ــ کەمبوونەوەی بایەخدان بە باشکردنی کارەکانیان: گەر بێت و دایک و باوک کەشس و بەهرە و کارە ئەنجامدراوکانی منداڵەکەیان، پشتگوێ بخەن و بایەخیان پێ نەدەن و
بە هەندیان نەزانن، دەستخۆشی و ئافەرینی منداڵەکەیان نەکەن و بە ئەنجامدراوە باشترەکانی هاوڕێکانی بڕاوردیان بکەن و بە چاوێکی کەمتر لە بەهرە و تواناکانی منداڵەکەیان بڕوانن.. وا لە منداڵەکەیان دەکەن کە ساردبێتەوە و چیتر خەی ماندوو نەکات.. چونکە دایک و باوکی لە بەهرە و کارەکانی ناڕازین و بە هەندی نازانن.
هەستیش بە شەرم دەکات و گۆشەگیر و دوورە پەرێز دەوستێت، لەوە دەترسێت
کە دایک و باوکی بە منداڵی میوانەکانیان بڕاوردی بکەن و بیشکێننەوە.

٤ــ لەدەستدانی بەهرەی داهێنان: گەر بەهرە و خەون و توانا تایبەتمەندییەکانی منداڵەکەتان لەبەرچاونەگرن و هانی نەدەن بە درێژەپێدان و پێشکەوتن و داهێنانی
زیاتر و باشتر و، پەرپێدان بە بەهرە و ئارەزووەکانیان. بڕاوردیان بکەن بە بەهرە و منداڵانی بەهرەمەنتر و داهێنەرتر،

منداڵەکەتان وا لێکیدەداتەوە کە شکستی هێناوە
و پێویست بە درێژەپێدان ناکات و حەزی داهێنانی تێدا
دەمرێت.

٥ـ دابەزینی نرخی منداڵ و دایک و باوکی زیاتر دەبێت:
بەراوردکردنی منداڵەکەتان
لەگەڵ منداڵانی خزم و ناسیاو و هاوڕێ و دراوسێ، یا لەگەڵ
خوشک و برایانی، هەرکارێکە بە دروست بوونی گرێی دەروونی بە
منداڵەکەتان، هەست بەوە دەکات کە ئەو پەسەند نییە و خۆشتان
ناوێت و لەبەردڵتان نییە و لێی رازی نین.. بۆیە حەز بەوە
دەکات ماوەی دابڕان و دوورکەوتنەوەی لێتانەوە بپارێزێت و
هێندە بەلاتانەوە نەیات.. ئەمەش خاڵێکی نەرێنییە و پێوەندی
و خۆشەویستیی بەتان لاواز دەبێت.

٦ـ بەراوردکردن دوژمنایەتی دەخاتە نێوان منداڵانەوە:
بەراوردکردنی منداڵەکەتان بە منداڵانی تر، لە جیاتی ئەوەی
ستایشی ئەو منداڵانە بکات، هەستی دوژمنایەتی و
رقلێبوونەوەیانی لا دروست دەبێت، ئەم بەراوردە پاشنەریشە بە
ئەوەی بە نادروستی رەفتار و هەڵسوکەوت لەگەڵیاندا بکات. چونکە
غیرەیان لەدەکات و ئیرەییان پەدەبات، دووریش نییە کە دوژمنایەتی
و شەڕ و ئاژاوە لە نێوانیاندا دروست بێت و ئەنجامێکی خراپی
لێبکەوێتەوە.

٧ـ بەراوردکردن پەیامێکی نەگەتیڤە بە منداڵەکەتان: کاتێک دایک و
باوک بەراوردی منداڵەکەیان لەگەڵ منداڵانی تردا دەکەن، ئەو
پەیامەیان پەدەگەیەنن، تۆ بە توانایت
و هیچت لەدەست نایات، بۆیە پێویستە خۆت بە منداڵانی تر
بەراوردبکەیت و چاو لێوان بکەیت.. ئەم بەچوونە هەڵەیشتان، وا
لە منداڵەکەتان دەکات کە بەهای خۆی لەدەست بدات و ببێت بە پاشکۆی
منداڵانی تر.. لە خۆشی رازی نابێت و هەست بە دڵنیایی و دەروون
ئاسوودەیی ناکات.

٨ـ بەراوردکردن وا لە منداڵەکەتان دەکات، کە رستەگەلێکی لەم جۆرە
بەکاربهێنن:
من لە فڕان منداڵ باشترم.. یا من لە فڕان منداڵ خراپترم.. یا
من جیاوزترم لەگەڵ منداڵانی تردا..”باشترم ــ خراپترم ــ
جیاوزاترم” ئەم وشانە خۆبەراوردکردنە لەگەڵ منداڵانی تردا.
منداڵەکەتان وای لێدێت هەمیشە بە منداڵانی تر خۆی بەراورد بکات.

٩ـ منداڵ دوای خۆشویستی دەکەوێت: هەموو منداڵێک دایکێت پاراوی سەز و خۆشویستیی دایک و باوکی ببێت. کە منداڵەکەتان دایکێت بە جیاوازی وەکوو خوشک و براکانی تری خۆشویستیی پێ ببەخشن و نازی هەڵبگرن.. بە ئەم مەبەستەش دایکێت کاری لە توانا بەدەر ئەنجام بدات، لە چوارچێوەیەکدا دەژی کە لە توانای سروشتی خۆی زیاترە. هەر بە ئەوەی کە ئەوی دایک و باوکی لێی رازی ببن.

١٠ـ زیادەڕۆیی لە بەراورکردندا: بە لەبەرچاوکرتنی جیاوزی لە بەهرە و توانا و بارودوخ.. هەندێ لە منداڵانی جیاواز لەگەڵ منداڵانی تردا، تووشی لەخۆبایی و لەخۆدڕچوون و فیززلی دەبن، لەوانەیە ئەم خەسڵەتە نەرێنییە ببێتە خوویان.

١١ـ بەراوردکردنی منداڵ بە منداڵانی تر، هەکارێکە بۆ شەرمکردن و گۆشەگیری و خۆدوورگرتن و ناکەمەایەتی. کەم دووە و حەزناکات تەکەڵاوی دانیشتن و کەڵبێت.
١٢ـ منداڵان لە هەموو بوارێکاندا وەکوو یەک بەهرەمەند و بە توانا و پڕرفێکت نین. منداڵ هەیە لە بیرکاریدا زیرەکە.. هەیە لە زماندا زیرەکە.. هەیە لە وێنەکێشاندا.. هەیە لە نواندا.. هەیە لە مۆزیک و گۆرانیدا، هەیە لە هۆنراوە و وتار خوێندنەوەدا،...هتد.

دایکان و باوکانی خۆشەویست، مامۆستایانی هێژا و دڵسۆز: بەراوردکردن لە نێوان منداڵەکانتان و قوتابیەکانتان و منداڵانی تر و قوتابیانی تر، زیانێکی مەترسیداری نەخوازراوی لەدەکەوێتەوە، هەکارێکە بە گەڵە کێشە و گرێی دڕوونی و بارگرژی.
ڕەنگدانەوەیەکی خراپیشی لەسەر کەسایەتی و ژیانی ئەمڕۆ و داهاتووی منداڵان دەبێت و هەکارێکیشە بە رق و دژایەتی و دوژمنایەتی لە نێوان منداڵاندا.
خۆ ئەگەر بەراوردکردن لە نێوان منداڵاندا، بە ئاراستەی پێزانین بێت، واتا ئەگەر بە ئەوەبێت کە منداڵەکانتان چاو لە منداڵانی ئاست بەرزتر و زانا و داناتر لە خۆیان بکەن، هەوڵبدەن وەکوو ئەوان ئاستی خۆیان بەرزبکەنەوە و سوود لە زیرەکی و لە ئەزموونەکانی هاوڕێکانیان وەربگرن، بە ڕووحێکی وەرزشییەوە ململانێ و کێبڕکێ لەگەڵ یەکتریدا بکەن لە پێناوی زیاتر فێربوون و داهێنان و پێشکەوتن، ئەمە مایەی بەختەوەری و

پشکوتن و سوودبەخشینە نەک زیان پگەیاندن.. پەروەردەکردن و راهێنانی منداڵان بۆ ئاراستە ئەرێنییەدا، لە سایەی دایکان و باوکان و مامۆستایانی هۆشیار و هەستیار و دووربین و شارەزایانی پەروەردەی ئەرێنییدا دەتەدی.

ڕۆژنامەنووس و دەروونناس : شوانە حەسەن ئەبوبەکر

ڕۆژمەری من و تۆ ... ناڵە حەسەن

( )

١

دەمێک لەنێو مەمکەڵە نەرمەکانی مانگ و
دەمکیش لەبنار کۆڵ سەختە سۆزەکانی هەور
دەمێک لە پاڵ تارمە پڕ بریندەکانی نیشتیمان و
دەمکیش لەنێو ئێشکەوتە شەدارەکانی دەرخ
دەمێک لەسەر شەستە تاریکەکانی تەنیایی
دەمکیش لەسەر پشتی شەپۆلە شینەکانی دەریا
دەمێک لەنێو ڕەشنایی چاوە گەشەکانی ئەستێرە
دەمکیش لەنێو خەیاڵە غەمگینییەکانی غوربەت
گوڵە گیانم /
هەردەڕەم و ناگەم بەهیچ شوێن
هەر دەڕوانم و نازانم لە کوێم
بڕەام / ئەوێ باشدەزانم و دەنیام
هەموو ڕۆژەکانی تەمەنم
لەنێو گەردەکە هەزارنشینەکانی
نێو نیگا نەرمەکان و
خەونە خەماوییەکانی تەم
من وا لەوێم
وەک موریدەکی ئێشقیای ون
بۆ تاهەتایە / لەوێدا نیشتەجێم

٢

هە پەپوولە پاییزییەکە
زەمەن دەوا
تەمەن دەوا
تەش لە من دوورتر دەکەوییەوە
دوور دوور دوور
دوور / وەک مەوداکانی نەوان
ژیان و نیشتیمان .....ی..... من
خەرتاو و خەونەکان .....ی..... من
ئاگر و ئەوینەکان .....ی.....من
باران و بەهارەکان.....ی.....من
شەونم و شەوەکان.....ی .....من
تا دە منیش لە ەەحی تە نزیکتر دەبمەوە
نزیک نزیک نزیک
نزیک / وەک مەوداکانی نەوان
من و میلەدییەکانی مردن
من و شەباهەنگەکانی شیعر
من و نیگا نەرم نەرمەکانی تە

٣

تە / نە ئاگری نە ئاگردان
نە پشکەکانی خەرتاوی نە بورکان
نە کورەی نازییەکانی نە دەزەخی خوداکان
کەچی / من لەوەتەی هەم لە نەو تەدا دەسووتەم

٤

وا پەدەچە
تە لە جنسی تریفە بیت
منیش / پەکهاتەیەک بم
لە تەز و غوبارەکانی تاریکی
یان تە / شنەبایەکی فەنکی
نەو هەناسەکانی نیشتیمان بیت و
منیش / ەەشەبایەکی سەرشەتی
نەو پەدەشتەکانی غەریبی
بەیە چارەنووس
هەندەی دەکات ناتوانە
لەژەر ساباتی
کەژوکەوەکانی عەشق

کەمانبکاتەوە

٥
کاتژمێر چەندی بەدەنگی و
وەرزی چەندەمی نائومێدیە
سەوزایی جێستەی ژیانی بەسەرشانی داداوەو
بەرەو گۆڕستانی دەبات
دەریاش دەروازەی خۆی
بەسەر هووی شەپۆلەکان داخستووە
درەختەکان هەر بەچاو
چیرۆکە خەمناکەکان بە یەکتری دەگێڕنەوە
من و تەش لەنەو کتێبەکانی تەنیایی
تاو تاو /
ڕۆژمێری نەزیفبوونی
ئەم عەشقەمان دەنووسینەوە …!

ناڵە حەسەن
تەموزی ۲۰۱۹

یەکەمین کۆنفرانسی مەریوان ناسی

ئەنجومەنی فەرهەنگی- ئەدەبیی مەریوان بەڕێوەی دەبات:

لە خەزەڵوەری ۱۳۹۸

لە مەریوان هەر لە کۆنەوە تاکوو ئێستا تووشی هەوراز و نشێوی زەر و چەندین گۆڕانکاریی مەژووییی هاتووە. دەوری گرینگی مەریوان لە مەژوو و فەرهەنگی ئەم هەرێمەدا و هەروەها هەڵکەوتی جوغرافیایی و سەروشتی دەگمەن و تایبەتیی مەریوان پێویستی بە لێکۆڵینەوە، خوێندنەوە و شرۆڤەیکی سەرلەنوێیە. کارێک کە تاوەکوو ئێستا کەمتر بە شێوەی زانستی و سیستماتیک ئەنجام دراوە.

هەربۆیە «ئەنجومەنی فەرهەنگی- ئەدەبیی مەریوان» بەیاری داوە لە

مانگی خەزەڵوەر (١٣٩٨)ی هەتاویدا کۆنفرانسێک لەژێر ناوی: «یەکەمین کۆنفرانسی مەریوان ناسی» بەڕێوە ببات. لەم پێناوەدا داوا لە هەموو نووسەران، لێکۆڵەران و مامۆستایانی هەژای زانکۆ و… دڵکراوەت بەسەرنجدان لە تەوەرەکانی ئەم بانگهێشتە وتار و لێکۆڵینەوە زانستیانەکانی خۆیان بۆ ئەم کۆنفرانسە بنووسن.

تەوەرەکانی کۆنفرانس:

ئەلف) مێژوو و کۆنینەناسی:

١- مەریوان لە ڕووپێوی مێژوودا
٢- بەراوردکردنی هەما مێژووییەکان، قۆناکان، جێگاکانی مەریوان و ناوەکانیان لەگەڵ ناوچەکانی تردا.
٣- لێکۆڵینەوەی کۆنینەناسانەی قەڵا و شوێنەوارە دێرینەکانی مەریوان
٤- پێناسەی وشەی مەریوان لە ڕووی زماننناسی، مێژوو، ئوستوورە و ئەفسانەوە
٥ – مەریوان، دەسنووس و بەڵگەنامە مێژووییەکان
٦- مەریوان لە نووسراوەی ڕۆژهەڵاتناسەکان و بەڵگەنامە حکوومییەکاندا
٧- دەوری سیاسی-کۆمەڵایەتیی تایفە، عەشیرە، خان و سەرۆک عەشیرەکانی مەریوان
٨- ڕەوت و قۆناغە مێژووییەکانی دایرە حکوومییەکانی مەریوان

ب) ڕۆشنبیری و فەرهەنگی:

١- هونەر و ڕەوتی گۆرانکارییەکانی لە مەریوان
٢- ئایینە کۆنەکان و پاشماوەی ڕەگەی ئایینیە جۆراوجۆرەکان لە مەریواندا
٣- دەور و پێگەی حوجرە، خانەقا و تەکیەکان لە مەریواندا
٤- ناوداران، ژن و پیاوە هەڵکەوتووەکانی مەریوان
٥- فەرهەنگ، فۆلکلۆر و ئەدەبیاتی زارەکیی مەریوان
٦- جێگە و پێگەی ڕۆژنامە و چاپەمەنی و ڕاگەیەنەرە گشتییەکان لە مەریواندا
٧- دەوری ڕەخنەراوە مەدەنییەکان و زانکۆ و ناوەندە زانستی و فەرکارییەکان لە گەشەپێدانی مەریواندا

ج) کۆمەڵایەتی:

١- چین و توێژە کۆمەڵایەتییەکانی مرۆڤ
٢- خەڵکناسی (anthropology)
٣- مرۆڤ و شەوازی ژیان
٤- خوسارناسیی دیاردەی کۆچ بە مرۆڤ
٥- سنوور و کاردانەوەی لەسەر کولتووری خەڵکی مرۆڤ

د) ژینگە و جوغرافیای مرۆڤ:

١- کێو، دارستان و دەشت و...
٢- سروشتی مرۆڤ و ژیانی ئاو ئاوەک و گیانلەبەرانی کە بەبێ دەستوەردانە مرۆییەکان لەم ناوچەیە بوونیان بووە و هەیە
٣- ئاوەکانی ناوچەی مرۆڤ، دەرفەت، مەترسی و هەڕەشەکان

هـ) ئابووریی مرۆڤ:
١- پیشەسازی، کان و کانزاکانی مرۆڤ
٢- مرۆڤ و ئابووریی سنوور
٣- ئابووریی کشتوکاڵ، باخ و ئاژەڵداری
٤- ئابووریی گەشتیاری
٥- ئابووریی هونەر
٦- پیشە دەستییەکانی مرۆڤ

سەرنج: نووسەر و لێکۆڵەرانی بەڕێز دەتوانن تەوەر و بابەتی تر بە نووسین هەڵبژێرن بە مەرجێ کە بە جۆرێک پەیوەندی بە (کەنفرانسی مرۆڤناسی) یەوە ببێت.

ڕێنوێنیی نووسینی وتار و توێژینەوەکان:

- توێژینەوەکان پێویستە بە ڕەبازی زانستی و ئاکادیمی بنووسرێن.
- توێژینەوەکان نابێ لە (١٢) لاپەڕەی (٤٠٠) وشەیی زۆرتر بێت.
- توێژینەوەکان دەکرێ بە زمانی کوردی یان فارسی بنووسرێن.
- نووسینی توێژینەوە کوردییەکان پێویستە بە فۆنتی (Unikurd Goran) بن بە قەبارەی (١٤) بە ناوەڕۆک و (١٢) بە پەراوێز.
- نووسینی توێژینەوە فارسییەکان پێویستە بە فۆنتی (B nazanin) بن بە قەبارەی (١٤) بە ناوەڕۆک و (١٢) بە پەراوێز.
- پەراوێزکان پێویستە هەر لە بەشی خوارەوەی ئاو لاپەڕەیەدا بن کە هاتوون.
- ئیمەیل و ژمارە تەلەفوون و شوێنی کار و پلە و ئادەی خوێندواری و زانستیی توێژەر لەگەل توێژینەوەکەیدا بنووسرێت.
- پووختەی توێژینەوە و باسەکە لە (٥٠٠) وشەدا لە سەرەتای

توێژینەوەکەدا بنووسرێت.
• توێژینەوەکان نابێ پێشتر لە هیچ جێگایەکیتردا پێشکێش یان بڵاو کرابێتنەوە.

دوا دەرفەت بۆ ناردنی بابەتەکان: (1398/7/10)

ناونیشانی نووسینگەی کۆنفرانس:

نووسینگەی ئەنجومەنی فەرهەنگی-ئەدەبیی مەریوان لە ئیدارەی فەرهەنگ و ئیرشاد مەریوان.

تەلەفوون:
0873460284 08734594567– 09183748587

ئیمەیل : anjomanadabi95@gmail.com

تلگرامی ئەنجومەنی فەرهەنگ- ئەدەبیی مەریوان :
https://t.me/meriwan_edebi

ئینستاگرام :
/https://www.instagram.com/encwmen

سایت و وەبلاگ:
/http://marivannasi.blogfa.com

پێشمەرگە دێرنەکان لە کونفرانسێکی سەرکەوتوودا … ئەحمەد رەجەب

ستوکهۆڵم : { خولەکێك وەستان و بڕەنگی بۆ گیانی پاکی شەهیدانی حزب} لە کەش وهوایەکی فێنکی وڵاتی سویدو دیدارێکی گەرم و گوری هاوڕیانی ڕۆژانی سەختی تێکۆشان کونفرانسی کومەڵەی پێشمەرگە دێرینەکانی حزبی شیوعی کوردستان سەرکەوتووانە لە ڕۆژی 14/7/2019 بەڕێوەچوو .

کۆنفرانسەکە بوارو هەلێکی هاوڕیانەی باشی ڕەخساند بۆ دیداری پێشمەرگە جەنگاوەرەکانی حزبی شیوعی کە لە ڕۆژانی تیکۆشانی شاخ پێکەوە دژ بە دەسەڵاتی دیکتاتۆری سەدام حوسەین و حزبی بەعسی عەرەبی شان بە شان شەریان ئەکردو ، لە پاش ڕاپەڕینە مەزنەکەی گەلی کوردستان بەشێك بە هۆی جیاجیا چوونە دەرەوەی وڵات و، هەندێکیان گلەییان لە سیاسەتی حزب بوو، بۆیە لە ڕێکخراوەکانیدا دوور کەوتنەوە.
کۆنفرانسەکەی سوید بە ئامادەبوون و سەرپەرشتی هاوڕێ حەمە ڕەشید قەرەداغی سەرۆکی کۆمەڵەی پێشمەرگە دێرینەکانی حزبی شیوعی کوردستان بەڕێوەچوو، شایانی ئاماژەیە کۆنفرانسەکە بۆ یەکەم جار توانی تێکڕای هاوڕیان کە چەندان ساڵە لە حزب دوورن لە گەڵ هاوڕیانی ڕێکخراوەی حزب و کۆمەڵەی پێشمەرگە دێرینەکان کۆ بکاتەوە.
سەرەتا هاوڕێ حەمە ڕەشید بەخێرهاتنی هەموو لایەکی کردو، پێخۆشحاڵی دەربڕی بۆ پێشمەرگەو کەسوکاریان و، وەبیریهێنایەوە قەت هاوڕیانی شەهید لە بیرناکەن و، هاوڕێ باسی چۆنێتی دروستبوون و دامەزراندنی کۆمەڵەی پێشمەرگە دێرینەکانی کردو وتی: دیارە سەرەڕای کەم کورتی و، خاڵی لاوازو نەگەتیف، توانیمان کۆمەڵەکە بەرەوپێش بەرین و، ئەکتیڤی بکەین و، دەستکەوتی پڕەتیڤانە وەدەستبهێنین و، هەوڵماندا وەوی بۆ پێشمەرگە دابین بکەین و، لیستێك لە بەردەستمدایە بە شەش هەزار پارچە زەوی بۆ پێشمەرگە و، ئەم لیستە لە کاتیك بەرهەم سالەح سەرێك وەزیران بووە ڕەزامەندی لە سەرە بەیام تا ئێستا جێبەجێ نەکراوەو، ئەوەش وەك بریارەکانی تری حکومەت ئیفلیج ئەبێت و جێبەجێ ناکرێن.
لە تەوەرێکی تری کۆنفرانسەکە ڕێگادرا بە هاوڕیان قسەی خۆیان بکەن و، لێرەدا نابێت بیشارینەوە کە هەندی لە هاوڕیان بە دڵگەرمییەوە باسی پچران و دوورکەوتنەوەیان لە حزب کردو، ئاماژەشیان بەوەداو وتیان: هۆکاری سەرەکی هاوڕیانی سەرکردایەتی حزبە و ، هەرواهەندی لە هاوڕیان بە هەڕشیان کردە سەر چەند ناوێك لە سەرکردایەتی و، بەشێکی تریان گلەیی و گازندەیان خستەروو، لە کۆتاییدا دامرکانەوەو، هەموو لایەك بە ڕوویەکی خۆشی و پێکەنینەوە قسەکانیان لە بیرکردو، پاشان دەرگاکرایەوە بۆ هەڵپژاردن و{3} هاوری خۆیان کاندید کردو، بوونە کۆمیتەی سویدو، جێی ڕەزامەندی هەموو لاەك بوون و، ناوی هاوڕیان: نەرمین نجم الدین مامێ، سەعید شابۆ { کامەران} و هۆمن و، لە کۆبوونەوەیەکی سێ قۆیدا هاوڕێ سەعید شابۆ وەك بەرپرسی سوید دەستنیشانکرا.
هاوڕیان لە پاش باسی کەموکوریەکان ، ڕەخنەو و پیشنیازی خۆیان

پشکەشکردو، لە کەش هەوایەکی دستانەو هاوریانە { 42} مەدالیای رزلنان بە {42} پشمەرگەی دریـن و. هاوریانی بوری رکخراوەکانی حزب لە ناو شارەکان بەخشراو، خشم یەک بووم لەو پلە تکشەرە..
هەند لە هاوریان مەداکیاکەیان پشکەش بە داك و خوشك کردو، لە پش هەموو لایەك هاور رزان خزانی پا زندانی وتی : لە تەمەنی 11 سایدا باوکم کچی دووایی کردو، دایکم ئمەی بەخو کرد، زر مهرەبان بوو بە خشەویستی شیوعییەت وحزبی شیوعی و هاوریان پەروەردەی کردین و، هەموو کات قەرزاری ئەوین بیە مەدالیای رزلینانەکەم پشکەش بە دایکم ئەکەم و، هەروا هاوری نەرمین نجم الدین مام باسی لە تیکشانی خوشکك کردو وتی : ئەم ئافرەتە کە لە تەنیشتم وەستاوە تکشەرکی رژانی خەباتی ناو شارەکانەو چەند جارك گیراوەو زیندانی کراوەو، نەهنییەکانی حزبی پاراستوەو، شایانی ئەوەیە مەدالیای رزلنانەکەم بەم خوشکە تیکشەرە پشکەش بکەم و.بەو شوەیە کونفرانسەکە کتایی بەکارەکانی هنا.
16/7/2019

ئازادی ... برایم فشی

لە ناو باخانی پالمان
لە سر قاای هولر
هیواسن

با دنگی نگاتە
قاای دم دم و
قاا گمارداوکان!

کوی کن
جام لە دوای جام
شکرانی درخوارد دن

با نبە
بهلاج
سوقرات و گالیلە

بەشکم گەی زەوی
لە سووەان بکەوێ
کات بوەستێ!

ئەوجا
کەنگرێ لە دوای کەنگرێ ببستن

ناوداران سەرخەش کەن

با هەواسراوانی
بەلین و وین
پاوێ و کرماشان

سنێ
سەقز و سابلاخ
لە بیر کرەن!

با خەباتکراوان
خەیان
لە ناو ەەحی

خەشایارشا
فرووغی و یاسەمی
بدەزنەوێ!

بگەەەن
بە ناو چاخەکانی تاریکی

لە ناو دوا تەبەقی زەوی
پەرتووکەکان
بشارنەوێ

ئەنگیزاسیەن
بژەننەوێ!

هەرچی کتەبێ
تا بەە بەەەچکەی ئاسمان
هەەچنن

گەی دەن

با بیر و هزر
بکر□ ب□ خ□□□م□ش

ل□ بزانن

ل□ ناو خ□□□م□ش
ژیل□م□
د□ژ□ت□و□!

برایم ف□□شی
□□ژ□ک ل□ □□ژان

ش□ف□ر ... □□ست□م خام□ش

ئ□ی ش□ف□ر خ□را م□□□
ئارام بگر□ و ل□س□رخ□
□□نمایی هاتووچ□
ه□ما ببین□ و ب□□

ئ□ی ش□ف□ر پ□ل□ت ن□ب□
با ه□رگیز ه□□□ت ن□ب□
ه□ردم د□ستی یاسا ب□
ت□ پاب□ندی ه□ما ب□

ئ□ی ش□ف□ر باش بزان□
خ□رایی ه□ی زیان□
ب□ی□ ه□ر ه□واش ب□□
ب□ پ□ی یاسای هاتووچ□

□□ست□م خام□ش
ه□ول□ر 2012

مەرگی ئۆیتەر لە گۆشەنیگای خەمەکییەوە ... کاوان محەمەدپوور

سرنجێک لەسەر ڕەهانی خەوزان، نووسینی سراج بناگەر

پێشەکی

هایدیگەر بە ئاماژە بە مەرگی (ئۆفێلیا) لە شانۆنامەی (هەملەت)ی شێکسپیر، «مەرگ لە ناو ئاو دا» بە جوانترین مەرگ دەزانێ. ئۆفێلیا لە پاش ئەوەی باوکی- بە هەڵە- لەلایەن هەملەتەوە ئێکوژرێت، شێت ئەبێ و بە دەسچنەک لە گوڵ خەی لە ئاودا دەخنکێنێ. ئەم ئاماژەی هایدیگەر، لە ئاست ڕەخنەی ئەدەبییەوە-جەخت دەکەمەوە لە ئاست ڕەخنەی فەنی ئەدەبیاتدا!- بە تاوتوێی ڕەمان هیچ یارمەتییەکمان نادا، ئەوەی کە تەڕی هایدیگەر لە ئاست ڕەخنەی ئەدەبی ناتوانێ یارمەتی دەرمان بێت دوو هەی زەر ئاسایی هەیە، یەکەم: هایدیگەر فەیلەسووفێ و ڕەخنەگری ئەدەبی نییە، کەواتە تەڕییەکانی هایدیگەر لە ئاست فەلسەفەی نەزەری ئەدەبیات بەکەڵکن، یانی دەتوانین بە بووتیقای ئەدەبی کڵاسیکیان لەبەرگرین، نەوەک ڕەخنەیەکی فەنی ئەدەبیات. دووهەم: هایدیگەر سەری کەشێ و ناکەکی لەگەڵ گشت هونەری مەدەڕن (بە شێعر وڕەمان و نیگارکێشی و...)وە هەیە، دیارە کە ڕەمانیش یەکێ لە سەرچاوە هەر گرینگەکانی هونەری مەدەڕنە، کەواتە لەسەرتاوە ڕوانگەی هایدیگەر بە ئەم باسە ڕوونە .

بەڵام هەی ئاماژەی من لە سەرەتای ئەم وتارە بە هێستکەی هایدیگەر دگەڵتەوە سەر پەیوەندی یەک وێنا و دوو چەمکی هاوبەش لە ڕەمانی (خەوزان) و هێستکەی هایدیگەر. وێنای (مەرگ لە ناو ئاودا) و دوو چەمکی (مەرگ) و (پاشماوەکانی مەرگ). بابەتی (مەرگ)- کە وەک یەکێ لە باسە سەرەکییەکانی ڕەمانی خەوزان وایە- لەلایەن هایدیگەرەوە بە تەر و تەسەل قسەی لەسەر کراوە وهاتەتە ژێر نیگای فەلسەفیانەی ئەو، کەواتە بە شیکردنەوەی ناوەڕۆکی ئەم باسە وەکوو پرسیارێکی گرینگی فەلسەفی هایدیگەر دەتوانێ یاری دەرمان بێت(نە وەکوو ڕەخنەگرێکی ئەدەبی). من سەرەتا بە کورتی لە ڕوانگەی گەڕانەوەناسی، پێکهاتەی ڕەمانەکە تاوتوێ دەکەم تا بە چەشنێک پەیوەندی پێکهاتەی ڕەمان و ناوەڕۆکی باسەکە لەیەک گرێ دەین و هەگەڵ و پاساوی ڕەخنەی ئەدەبیشمان بە شیکردنەوەی ناوەڕۆکی باسەکە هەبێ. دواتر دەچمە سەر شی کردنەوەی ناوەڕۆکی ڕەمانی خەوزان و پەیوەندی مرۆڤ بە چەمکی (مەرگ، ئەبژەی لە دەستچوو و خەمەکی) باس

دەکەم. بە ئەم باسە کە دەتە خانەی کردەوە دەروونناسیەکانی مرۆڤ، پەویستمان بە وتارەی (شینگۆڵی و مالیخولیا)ی فرەیدەوە هەیە.

بەکورتی ئەم وتارە لە دوو بەش پێکهاتووە، یەکەم سرنجێکی کورت لەسەر گۆرانەوەناسیی ئەمانی خۆزگەان و دواتر تاوتوێی ناوەرۆکی ئەمان بە سازدانی مانزوومەیەکی نزیکی لە دوو ڕوانگەی هایدیگەر لەسەر (مەرگ وەکوو چەمکێکی ئینتزاعی) و، خوێندنەوەی فرەید لە (ئاکاری مرۆیی لە دوا مەرگ و لە دەستدان)، بە پەوسیتی هەر دوو بەشی وتار، هەوڵ دراوە لە دەستواژەی تایبەت بە باسەکە کەڵک وەربگرم، لە بەشی گۆرانەوەناسیدا باس لە نووسەر ناکرێت و (گۆڕەوە)-ڕاوی- و چۆنیەتی گۆرانەوە شی دەکرێتەوە، بەڵام لە بەشی دووهەم بەپێی پەویست، باس لە ئەندێشەکانی نووسەر لە ڕووی هەماکانی دەقەوە دەکرێ. نووسەری ئەم وتارە، لەسەر ئەو باوەڕیە شرۆڤە و ڕاڤە کردنی دەق، هیچ ئەوەی کە نابەتە هەی (مەرگی داهێنەر)-تەری ئەمان بارت-، بەڵکوو بەچەشنێکیتر نووسەر زیندوو دەکاتەوە و لە جەستەیەکیتردا بە خوێنەری شەماند دەکا. ئەم بەچوونە هیچ دژایەتی لەگەڵ شرۆڤە جیاوازکانی دەق یان هەوڵی بە ئەنجام بە دەزینەوەی مانای ئەکی ناومەشکی نووسەر نییە، چوون ئەنگێ تەنانەت خودی نووسەریش ئاگادار نەبێ لەو کاتەدا ئەک بەچی بیریکردەتەوە، یان ئەگەر لە دانیشتێکی خەمانشدا بەمان باس کا دیسانەکە بەشێ لە ڕاستییەکانی چیرۆک ونن و کەس دەستی پێناگەن. کەواتە مەبەستی بەشی دووهەمی ئەم وتارە-کە هەر لە پەوەندی بەشی یەکم دایە- شەماند کردنی نووسەر لە جەستە و مانایەکیتر دایە، نە کوشتن و کەتایی پێهینانی!.

مەوداکانی گۆرانەوە و بەرسازکردنی ڕووداو:

ئەمانی خۆزگان -کە بەسەرهاتی عەشق و لە دەستدانمان لە بیست و چوارکاتژمێردا بە دەگەڵتەوە- لە شێوازی(سبک) کلاسیک بە گۆرانەوەی ڕووداوەکان کەڵکی گرتوە و (گۆڕەوەی زانای گشتی سنووردار)(ڕاوی دانای کل محدود)ی بە بەسەرهاتەکان هەڵبژاردوە، لەحنی گۆڕەوە لەم ڕەمانەدا، خە لە قەڕەی حەقایەت بەڕێی دەدا و نزیک دەبەتەوە لە گۆرانەوەی ڕۆژهاری کوردی. هەرلەسەرەتای ئەمانەوە، گۆڕەوە وەسفی دەخێکیمان بە دەکا کە قەرارە ڕووداوەکانی چیرۆک لەوێدا ڕوو بدەن، ئەم وەسفانە لە سەرانسەری ئەمان پاتە دەبنەوە، وەسفی خەڵ و هەوای بەهار، وەسفی جەگە و کاتەکان، وەسفی کەوی ئاویەڵ و شوێنگەکانی (بەوانە لاپەڕەکانی (۵)و(۱۰۰)و...) ئەم چەشنە لە وەسف کردنی فەزای چیرۆک، شێوازی ئەمانی کلاسیکە کە بە مەبەستی هاندانی خوێنەڵ بە ناو

کایەکانی ڕەمان و نزیک بوونەوەی لە ڕووداوی چیرۆک بەکار دێت.

هەر بەم پێیەش گێڕەوەی ڕەمان لە پلەیەکی نزیکەوە بەسەرهاتەکانی ڕەمان دەگێڕێتەوە، واتە بە ڕووداوەکان نزیکە و (مەودا)(Distance)ی گێڕەوە و بەسەرهاتەکان زۆر نییە ، بەڵکو خوێنەر لەگەڵ ڕووداوەکانی چیرۆک دەکا لە زۆربەی شوێن هەوە دەدا، لە شێوازی ناوەندی کردنەوەی(Focalization) سفر، کێک وەرگرێت. مەبەست لە ناوەندی کردنەوە، چۆنیەتی دابەشکردنی ئەو زانیارییانەی کە گێڕانەوە پێویستی پێیەتی و بڕیارە چ کەسێک بیبینێت و لە ڕووداوەکان بدوێت. بە ڕوانگەی ژینێت، لە هەر چیرۆکێکدا دەتوانین سێ شێوەی ناوەندی کردنەوەمان هەبێ: ١) ناوەندی کردنەوەی ناوەکی: مەبەست ئەوەیە کاتێک ڕووداوی چیرۆک، لە گۆشەنیگای یەکێ لە کاراکتەرەکان دەگێڕدرێتەوە و بڕیار دەرک و فامی کاراکتەر لە ڕووداوەکە وەردەگرێت (وەکوو کاتێک ژێرلێف-کا لە ڕەمانی مووحاکەمەی کافکادا، وسفی ماڵێکی ئاسایی دەکا کە لە فامی ئەودا وەک دادگا دەنوێنێت). ٢) ناوەندی کردنەوەی دەرەکی: کاتێک لە گۆشەنیگایەکی پەسیڤەوە چیرۆک دەگێڕدرێتەوە، واتە گێڕەوە وەکوو کامەرایەک تەنیا هەڵسووکەوتی کاراکتەرەکان پیشان دەدات و هیچ باسێک لە فام و دەرکی کەسایەتی لەمەڕ ڕووداو ناکا، ٣) ناوەندی کردنەوەی سفر: کە مەبەست لەوەیە، کاتێک گێڕانەوە لە گۆشەنیگای هیچ کام لە کاراکتەرەکان ناگێڕدرێتەوەو بڕیار دەرنگ تەنیا لەگەڵ شوێ ڕوانینی گێڕەوە بەرەوڕوویە، وەکوو چیرۆکگەلێک کە گێڕەوەی زانای گشتی هەیە و گێڕەوە خەی قسە دەکا. هەر بەم شێوەی ئاماژەمدا، ڕەمانی خوزان لە زۆربەی شوێنەکان لە شێوازی ناوەندی کردنەوەی سفر کێک وەردگرێت، ئەم شێوازە لەگەڵ پێکهاتەی گشتی چیرۆکەکە و کێک وەرگرتن لە گێڕەوەی زانای گشتی یەکگرتووەی هەیە و بەباشی لەگەڵ یەکدا دەگونجێن. بە نموونەی ئەم ناوەندی کردنەوە دەتوانین ئاماژە بە لاپەڕەکانی: (٣٣)و(١٠١)و...بکەین.

ئەگەر بڕوانینە شێوازی ناوەندی کردنەوە لە ئاستی کاراکتەرکاندا ئەبینین کە گێڕەوە لەو ئاستەدا لە ناوەندی کردنەوەی ناوەکی سوود وەردەگرێت، واتە تەنیا وەکوو کامەرایەک هەڵسووکەوتی کاراکتەرەکان ناگێڕێتەوە، بەڵکوو بە باشی فکر و خەیاڵیان لە قاڵبی لەحنێکی شیاوە بە هەر کام لە کارکتەرەکان نمایش ئەدا. هەر ئەم تەکنیک-کە بەباشی لە ناو ڕەماندا گونجاوە- ئاستی پێکهاتەی کاراکتەرەکانی بردەتە سەر و خوێنەر لەگەڵ کاراکتەرسازی فەنی و پێک

بەرەوویە. بەیەش ئەتوانین ئاماژەکەین ەمانی خەوزەان نموونەیەکی باشی (ەمانی کاراکتەر) لە ئەدەبیاتی کوردستانی ەژهەاتە. بە شیاوی، لەحنی یەک بە یەکی کاراکتەرکان پارەزراوە و بە ئەوەی ناوی کاراکتەرکانمان لەبەر دەست بەت ئەزانین کام کاراکتەر قسە دەکا یان فەان هەسووکەوت لەخەی ئەنوەنەت. تەنانەت ەوانگە و بەرسازەی بازە (سەگی فەریدوون) و بەختیار (هاوە فەریدوون) و خودی فەریدوون بە (تەنیایی و مەرگ) بە باشترین شەوە لە ناو ەماندا گونجاوە.

ئەم شەوە لە کاراکتەرسازی ئاگاداری و لەزانییەکی تایبەتی لە چەشنی ناوەندی کردنەوە و لەحندا پەویستە، واتە دەبەت سە چەشنی ناوەندیکردنەوە و لەحن بە باشی لە لەژیکی چیرەکدا جە بگرەت و بەپە پەویست ئەم ئاستانە ئاەگەیان بەسەر بە- کە (خەوزەان) توانیویەتی لەم ئاستەدا بە باشی سەرکەوەت-. مەوادی کەمی گەەوە لەگەە ەووداوی چیرەکەکە و پەوەندی نەوان پەکهاتەی هەی ەمان و گەانەوەکان(Flash Back)-کە تەنیا لە ەووی بیرەوەرییەکانی کاراکتەر و گەرەوە بە خوەنەر روون دەبنەوە-، هەی چیرەک بەباشی دەباتە پەش. کەک وەرگرتن لە لەحنەکی نزیک بە حەقایەت بەژی، سەمیمییەتی نەوان خوەنەر و ەمانەکە شەمەند دەکا و دەبەتە هەی ئەوە خوەنەر بە ئەدەبیاتی گەەوە نزیکتر بەتەوە.

گەەوە بەردەوام لە وشەی (جا) بە گەانەوە کەک دەگرەت:«جا بە ئەوەی تەمار ئەم بمەنە»،«جا بەکەنینەو درەژەی دا»، «جا ئەوەنە هەاورد و ئەوەنە درەژەی دا»، «جا وەک ئەوە لە قسەکەی خوەی ترسیاوە»و…«…». ئەم شەوە لە لەحنی گەەوە، بیرخەرەوەی گەانەوەی ئاسایی و بەتایبەت حەقایەت بەژی کوردییە. پەوەندی ئەم لەحنەی گەەوە و ناوەەکی ەمانەکە-مەرگ و لە دەستدانی خەشەویست- دەتوانە پاساوەکی زانستی هەبە کە لە درەژەدا باسی لەوەدەکم.

گەەوە لە زەمەنی(tense/ Tempus) ئاسایی و هەی بە گەانەوە کەک دەگرەت و بە هیچ شەوە خەی لەقەر شەواندی زەمەن نادا. تەنانەت خوەنەر بە ئاگاداری لە ابردووی ەووداوەکان لە ەووی بیرەوەری کاراکتەر و گەەوە زانیاری پەیدا دەکا، ئەم شەوە لە (گەانەوە بە ابردوو) (Flash back) شەوازی ئاسایی کایە بە زەمەنە، لە هیچ شوەنک لەم چیرەکدا(گەانەوە بە داهاتوو)مان (Flash Forward) نییە و گەانەوەکان لەگەە زەمەنی چیرەکی یەکتر دەگرنەوە، هەر بەیە (زەمەنی چیرەکی) لەگەە (زەمەنی دەق) یەکگرتوویان هەیە و تەنیا واقیعەک کە پەکهاتەی هەی چیرەک دەوەستەنەت، بیرەوەرییەکانی

گێڕانەوە وکاراکتەرەکانی کە بەم شێوەی باسم کرد شێوازی ئاسایی بەکار هێنانی (گێڕانەوە بە ڕابردوو)(Flash back) لە چیرۆکی کلاسیک دایە، هەبژاردنی گێڕانەوە بۆ ئەم چەشنە زەمەنەش گونجاوی لەگەڵ پێکهاتەی گشتی ڕۆمانەکە هەیە. گێڕانەوە بۆی هەیە (زەمەنی چیرۆکی) و (زەمەنی دەقی) هەوداوەکان تێک بدا و بە پێی پێویست ئاڕاستەیان بگۆڕێت، بەڵام بە ئەم کارە یەکەم، دەبە لەگەڵ لۆژیک و پێکهاتەی چیرۆکەکەی هاوتەریب بێت و دووهەم: ئەم شێوە کایە بە زەمەن لە ڕۆمانی مەدێنیستی و پۆست مەدێن دا دەبینرێتەوە نە ڕۆمانێک بە پێکهاتەی کلاسیکەوە.

ڕۆمانی نووسەرە کلاسیکەکان(مەبەست ئەو نووسەرانەیە کە بە شێوازی کلاسیک ڕۆمان ئەنووسن)، بە نموونە تۆلستۆی، باڵزاک، داستایەفسکی، مارک تواین و… کەمتر کایەی فۆرمی و هەر بەم پێیەش کایەی زەمەنی لەناو کارەکانیاندا هەیە، ئەم شێوە لە ڕۆمان زیاتر گرینی بە ناوەڕۆکی ڕۆمان و کاراکتەرسازی ئەدات تا ئەزموونی فۆرمی. هەبەت ئەمە بە هیچ ڕوو بەو مانایە نییە ڕۆمانی مەدێنیستی گرینگی بە ناوەڕۆک نادا، بەڵکوو بە پێچەوانەوە ئەم دەستە لە نووسەران بە کایەی فۆرمی ئایانهەوێت ناوەڕۆک بە جۆختکی زیاتر و چەشنکیتر بە زەینی خوێنەر هەنارد بکەن.(بە ئەم باسە بەوانە جیاوازییەکانی شێوازناسیی ڕۆمان).

ئەبژێی لە دەستچوو و پاشماوەکانی مەرگ:

هەر بەم پێیەی لەسەرەوە باسم کرد ڕۆمانی خۆزان بە شێوازی کلاسیکەوە دارژراوە و ناوەڕۆکی ڕۆمان شێکیی دەستوپێخە لەگەڵ دوو بیرکە و پرسیاری هەر گرینگ و کلاسیکی ژیانی مرۆیین، واتە (لە دەستدان و مەرگی خۆشەویست و، ژیانی مرۆڤ دوا ئەم کارەساتە). فەریدوون، (کاراکتەری سەرەکی ڕۆمان) لە پاش مەرگی خۆشەویستەکەی (سەیران) لە ناو دەریادا، تەرکی ئاشنا و ڕۆشنا دەکا و چیتر ئەم کوێ شێخ و شەنگەی جاران نامێنێت. لە ناو ڕۆماندا ئەمە بەردەوام لەگەڵ فکر و خەیاڵاتی فەریدوون لە پاش ئەم کارەساتە بەڕووەوین و هەسووکەتی فەریدوون لەمە نەسیحەت و پەندکانی دەروویەریکانی ئەبینین.

هایدیگەر مەرگ بە ڕاستەقینەترین ڕووداوی مرۆیی ئەژمار دەکا و بە چەشنێک لە (ئەگزیستانس)(Existence)ی مرۆڤی دەزانێت و دەڵێت: «مەرگ تەنیا بە مرۆڤ بوونی هەیە». ئەم ڕستەیەی هایدیگەر بەو مانایەیە کە تەنیا مرۆڤ کە ئاگاداری بەسەر مردنی خۆیدا هەیە و

ئەزانەت ەژە ئەمرەت-حەیوانەکانی‌تر چوون ئەم ئاگادارییان نییە نازانن کە دەمرن-.مەرگ بە مرەڤ هەمیشە چەمکەکی پە لە پرسیار و مەترسییە، پە لە پرسیارە چوون –چ لە گریمانەی: زیندوو بوونەوەدا و چ لە گریمانەی: مەرگ کەتاییە-، مرەڤ نازانە دوا مەرگ، ەەک چی بەسەر دەت. لە لایەکی‌ترەوە مەرگ (هەەکەوتە)کانی ژیان بە کەتایی دەنەت و ئیتر مرەڤ دەرفەتەکی بە هەەبژاردن لە ناو ژیانیدا نامەنەت، مەرگ ئیمکاناتی وجوودی ژیان بەکەتایی دەنەت و پەش بە گەانکاری لە مرەڤدا دەگرەت، نەبوونی زانیاری بەسەر: پاش مەرگدا و سەینەوە و دامایینی هەکەوتەکان و دەرفەتەکانی ژیان، خەی لە خەیدا ترسناک و مەترسی دارە. ئەم ترسە لە مەرگ دەبەتە هەی ئەوەی هەر وەخت باس لە مەرگ دەکەین، مردن پاە دەیەنە باوەشی «ئەویتر»ەوە. (من نووسەری ئەم ەستانە لەبارەی ەمانی خەوزەان و ئەوەی خوەنەرانیش، ەژە دەمرین!)، تەنانەت ئەم ەستەی منیش ترسی پەوە دیارە.

بە بەچوونی هایدیگەر مەرگ شەخسی‌ترین و تاکانەترین ەووداوی مرەییە، بەام ترس لە مردن هەمیشە وەها دەکا ئەمە مەرگە کە ئەزموونی تاکەکەسییە-هەبەت ئەگەر بتوانین وەکوو ئەزموون ناوی لە بەنەن- بەشەوەی خەی و جەماوەری باسی لەوەدەکەین و خەمان بە تەنیا لەمە مەرگ ناهەینەوە. بە نموونە لەم ەستەیەمدا: (من نووسەری ئەم ەستانە لەبارەی ەمانی خەوزەان و ئەوەی خوەنەرانیش، ەژە دەمرین!)، لەردا ترسی من لە مەرگ وەهای کرد کە لەسەرەتادا خەم لە ئەزموونی تەنیایی مەرگ بپارەزم و ئەوەی خوەنەریش لەگەە خەم دەم. دووهەم مەرگ (فەرافکەنی) بکەم بە سەر ئەوەش! واتە مەرگی ئەوانی‌تر لەمە مەرگی خەمدا بەرجەستە کەمەوە. (هەموومان ەژە ئەمرین) بە هایدیگەر ەستەیەکە کە مرەڤ لە ترسی ئەزموونی تاکەکەسی مەرگەوە، بەکاری دەنین. کە واتە بیرکردنەوە لە مەرگ ترسناکە.

بەلای هایدیگەرەوە تەنانەت ئەوانەی ئەژن مەرگ بە من ترسناک نییە لە ترسی مەرگەوە وەدەەن، چوون ئەم ەستە هەمای هەوە بە دوور خستەنەوەی (بیرکردنەوە لە مەرگ)ە، بەژەری ئەم چەشنە ەستەیە، وەها دەنوەنە کە «من پرسیارم لە مەرگ نییە»، ئەوە لە حاەکدایە کە چەمکی مەرگ، چەمکەکی پە پرسیارە و هیچ کات مرەڤ بە هەی خسەتی ئیگزیستانسییەوە ناتوانە لەم پرسیارە خە بپارەزەت. لە بەرەووبوونەوە لەگەە مەرگ دایە کە ئەدەبیات و فەلسەفە کارەکی دژوارە، چوون ئەم دوو ساحەتە توانستی ئەویان هەیە لەگەە یەکە لە مەترسیدارترین و بەجوابترین پرسیارەکانی مرەیی بەرەووومان

کنو،
لە ئامانی خوزاندا نووسەر بەردەوام لەدەمی کاراکتەرکانو- بەتایبەت بەختیار و دوکتەر کەلام- ئاماژە بەو دەکا کە گشتمان ئاژە ئەمرین و مەرگ شتە نییە تەنیا بە (سەیران) هاتبەتە پەش. لەرەدا ترس لە مەرگ، نووسەری خوزان بەرەو ئاقارەک دەبا کە دەسداتە نووسینی بەرهەمە کە لەسەرتاوە بەهیچ ەوو ناتوانە وەکوو ئەندەشە خەی لە بپارەزەت، کەواتە ناچارە دەری ببە، دووهەم ترسی ئەم ئەندەشە و نزیک بوونەوەی ساتەوەختیانەی مەرگ، ناچاری دەکا لە دەمی کاراکتەرکان ئەم پاساوە بە مەرگی ئەوانیتر بەنەتەوە: «هەموومان ئاژە ئەمرین». باز(سەگی فەریدوون) نازنە مەرگ چییە و نەبوونی سەیران بە مەرگ تەعبیر ناکا، بەکوو تەنیا دەزانە ماوەیەکە سەیران دیار نییە، بەیە شرەڤە و ەاڤەیەکی تایبەتی لەسەر مەرگ نییە. هەر وەک باسمان کردن ئاگامەندی بەسەر مەرگدا، ئاگامەندی تایبەتی مرەییە، نە حەیوانەکانیتر. ترسی مەرگ لەم ئامانەدا ئەوەندە بە هەز دەبەتەوە کە نووسەر گشت ەووداوەکانی ئامان لە چواچەوی مەرگی ئەویتردا بە خوەنەر باس دەکا، (مەرگی سەیران) لە ئامانەدا بە پەراوەز دەکەوەت و هەر لەسەرتادا، نووسەر هەوە دەدا باسی ئاکاری مرەڤ لە پاش (ئەبژەی لەدەسچوو) بکا.

گشتی ئەم ئەندەشانەی نووسەر دەکەوەتە بەر لە نووسینی ئامان. واتە ترس لە مەرگ وەها دەکا یەکەم مەرگ (فەرافکەنی) بکا بە سەر ئەویتر، دووهەم لە پەناو مەرگی ئەویتردا و بیرەکەی مەرگی ئەویتر، لەگە دەخەکی –ئەنگە تەنانەت ناخەشتر لە مەرگی خەمان- بەرەوەومان دەکاتەوە، ئەویش ژیان و کردەوەی کەسەکان، لە پاش مەرگ و لە دەستدانی خەشەویستەکانیانە. بە گەانەوەیەکیتر کاتە من، مەرگی خەم بە پاساوی ەستەی (هەموومان دەمرین) لەخەم دوور دەکەمەوە، لە مانای ەاستەقینەدا ئەم مەرگە ئەنەرمە باوەشی ئاشنا و خەشەویستەکانم. ئەک لەرەدایە کە ئامانی (خوزان) دەسپەدەکا، واتە پاش کەتایی بیرەکەیەک سەبارەت بەمەرگ (دوور کردنەوەی مەرگ لە خەم) و دەسپەکی بیرەکەیتر سەبارەت بە مردن (مەرگی ئازیزانم)، لەرەوەیە کە نووسەر بە پەوسیت دەزانە لەگە کەسانیتر بە ئەقرە گرتنی دەروونی قسە بکا!، کەواتە ئامان دەنووسەت.

فەریدوون لەگە مەرگی خەشەویستەکەی دەستەویەخەیە دەبەتەوە، ئەبژەیەک لە خەشەویستی هەبوو کە ئەلان بوونی نەماوە. تازەودا دەلاقەیەکی هاوبەش بە دیتنی دونیا و بەسەرهاتەکانی بە فەریدوون بوونی نییە. پەنجەی مەرگ خەشەویستەکەی لەگە خەی برد- تەنانەت

ئ□گر ب□شی شی ب□ت□و□ ه□ی م□ل□کردنی س□یران ل□ ناو د□ریادا و دوور □□شتنی و دواتر خنکانی چی بوو□، دیسان□ک□ ئ□م □□نج□ی پاش م□رگی س□یران ب□ ف□ریدوون (ک□ د□توان□ ه□ر ی□ک ل□ ئ□م□ بین) ب□رد□وام□-. ل□ردا ب□ باشی ب□مان د□رد□ک□و□ت چ□مکی م□رگ، ب□ دوو س□ر□و□، چ م□رگی خ□مان، چ م□رگی ئ□ویتر دووبار□ ترسناک□.
□□مانی خ□وز□ان ب□ر□و ئ□م پرسیار□مان د□با ک□ کرد□و□ د□روونیی□کانی مر□ڤ پاش م□رگ و ل□ د□ستدانی خ□ش□ویست□کانیان (یان ئ□بژ□ی ل□ د□ستچوو) چ□ن□؟ ئ□م□ پرسیاری فر□ید ل□ وتاری (شینگ□□ی و مالیخولیا)ی□. فر□ید ل□ وتاری (شینگ□□ی و مالیخولیا)دا دوو چ□مکی شینگ□□ی و مالیخولیا- و□کوو کرد□و□ی□کی د□روونناسان□ی مر□ڤ ل□م□□ ئ□بژ□ی ل□ د□ستچوو-ل□ ی□ک جیا د□کات□و□. لای ئ□و دوو کرد□و□ی ب□رچاوی مر□ییمان ب□ «ئ□بژ□ی ل□ د□ستچوو» ه□ی□. «ئ□بژ□ی ل□ د□ستچوو»، ئ□و چ□مک□ی□ ک□ ئیتر بوونی نیی□ و ب□ ه□گ□لی جیاواز ل□ د□ستی ئ□م□ د□رچوو□، و□کوو (ز□د و نیشتمان، ئازادی، م□رگ و ن□مانی خ□ش□ویست□ک)، ی□ک□ ل□م دوو کرد□وان□، «شینگ□□ی»ی□(سوگواری) ک□ ب□مانای ق□بوو□کردنی ل□ د□سدان□ و دان ب□ ن□مانی ئ□بژ□ی تایب□ت□، وات□ ب□ فر□ید کرد□و□ی شینگ□□ی (ب□ نموون□ ب□ مردوو) و□کوو ق□بوو□ کردنی سایک□ل□ژیکی م□رگ و ن□مانی ئ□و□و ه□و□□کی د□روونی مر□ڤ□ ب□ گ□یشتن ب□ ئاسوود□ی و ئارامشی دوا ئ□م کار□سات□. ب□□ام «مالیخولیا»(شیدایی)، نائ□م□دی و م□یلی ز□د□ ب□ دووبار□ ت□ک□□بوون□و□ ل□گ□□ ئ□بژ□ی ل□ د□ستچوویی□، ب□و مانای□ ل□ مالیخولیادا مر□ڤ ناتوان□ت ق□بوو□ی ئ□و □استیی□ بکات ک□ ف□ان□ چ□مک یان ک□سای□تی، ئیتر ل□ ژیانیدا ن□ماو□ و هیچ بوون□کی نیی□. مالیخولیا خ□م□کیی□، ب□تابشتی ل□م□□«ف□رام□شی»و «بیر□و□ریی□».

ل□ مالیخولیادا ئ□بژ□ی ل□د□سچوو هیچ کات، ن□بوون و ن□مانی ل□لای□ن ئ□م□و□ ق□بوو□ ناکر□ت تا و□ک بیر□و□ری ناوی ل□ب□نین و ل□ ئاکامدا ب□ ف□رام□شی بگا. من باس□ د□روونشیکاریی□ک□ی فر□ید ب□ پ□شگیری ل□ مالیخولیا و ب□ئ□نجامدانی شینگ□□ی ل□ر□ زیاتر در□ژ□ نادم (ئ□توانن ئ□م باس□ ل□ وتار□ی فر□ید ب□ ناوی (شینگ□□ی و مالیخولیا)(ب□فارسی: سوگواری و مالیخولیا)، و□ ه□رو□ها وتاری (بیرهنان□و□، پات□کردن□و□ ود□کارکردن)(ب□ فارسی: به‌یادآوردن، تکرارکردن و به‌کارآوردن) بخو□ن□و□).

ب□□ام ئ□و□ی ک□ ل□ردا پ□و□ندی ب□ □□مانی خ□وز□ان□و□ ه□ی□، کرد□و□کانی ف□ریدوون ل□م□□ ل□ د□ستدانی خ□ش□ویست□ک□ی□تی. ب□

زمانێکی فرەیدی کردەوەی فەریدوون ئایا مالیخولیایە؟ یان شێنگێی؟. فەریدوون لە پاش مەرگی سیاوەش کردەوەیەکی خەمکیانە دەنوێنێ کە هانی ئێدا بەرەو تەنیایی. ئەو هەموو شەو دەچێتە لەسەر گۆڕەکی سیاوەش و لە پاڵ گۆڕەکە ئەکەوێت و قسەی لەگەڵ دەکا، خەی لە هەموو کەس دەپارێز و مەیلی بە هیچ پەیوەندییەک ناچێ. ئەم کردەوە مالیخولیا نییە، بەڵکوو شێنگێی لە ئادەمیزادە. فەریدوون قەبووڵی ئەوەی کردەوە ئیتر سیاوەش بوونی نییە و مردەوە، بەڵام لە نەبوونی بە ئازار!. ئەم ئازارە شەوێکی تایبەت لە شێنگێی (سوگواری) بە فەریدوون بەدی دێنێت، ئەم شەوە لە شێنگێی ئێتوانێت مرۆڤ بەرەو خەمکی هان بدات بەڵام چێشنی خەمکییەکەی لەگەڵ خەمکی مالیخولیادا جیاوازە. لەم چێشنەدا، بەم هەیەی کە مرۆڤ ئیتر ناتوانێ دەلاقەی هاوبەش بە خەی بەزەتەوە، هەر کەس و هەر هەوانگەیەکیتر بە بایەخ دەبینێت، واتە جیهان لە پێدا لە مانا دەکەوێت. (لە کن من با وجوودی ناس و ئەجناس/ کەسی تێدا نییە ئەم شارە بە تە-نالی). شێنگێی فەریدوون لەگەڵ شێنگێی (بنەماڵەی سیاوەش) ئەو جیاوازییەی هەیە، کە فەریدوون بەردەوام بە هەوانگەیەکی بەخەنگرانە چاو لە مەرگ دەکا و بە چێشنێک بەم کردارەی بەرهەستی جیهانی دوا سیاوەش دەبەتەوە. بەنگە ئەم شەوە لە بەخەنی فەریدوون، لە دیالەگ و مەنالەگی بەمانکەدا زەر هووەن نەبێت بەڵام لە ئاست ئاکار و کردەوە بە باشی خە ئەنوێنێت و هەما و دەلالەتکانی بەرەو ئەم چەمکە ئەچێتەوە.

نووسەر لە دەمی گۆڕەوی بەمان بە باشی ئاگاداری ئەوە هەیە، کرداری فەریدوون نابە و ناکرە تاسەر درێژەی هەبە و دەبە لە جەگەیەک کۆتایی پێ بێت. ئەم جەگەیە دووپات بوونەوەی عەشقە. لە لاپەڕەی (۱۵۳)دا لە زمانی (دکتەر کەلام)ەوە-کە خەی ئەزموونی لەو چێشنە، بەڵکوو خەمبارتریشی هەیە- بە فەریدوون دەڵێت:«...تەنیا چێتک بتوانە نەجاتە بات و لەم سەرگەردانی و ئاشەوە دەربەرێت، ئشقە. تەلاش کە بەشکم دووبارە دەبەستەی کەسە بیت. تە بەسەر ئەم گشتە ناهەموارییا بازهەم ئەوەە دەمتە و ئەم کارە، ئاسانە بێت. تە ئەشە هەممەت بەخەرج بێت و زەخم ئشق بە مەرهەم ئشق تیمار کەیت تا خوەشەو بێت...» ، سیاوەران چوون هەمای خەشەویستی و عەشقە بەیە مەرگەکەی بە فەریدوون وەها گرانە، تەنانێت مەرگی سیاوەران وەک کەنیشک و منالی بنەماڵەکەی بەم شەوەی کە بە فەریدوون گران و دژوارە بە ئەوان وەها نییە. فەریدوون لە داخی لەدەسدانی مرۆڤێک، چێشنێک لە شێنگێی تایبەتی هەنەبژاردەوە، بەڵکوو لە داخی نەمانی عەشقە کە وەها ئاکارێک دەنوێنێ. کەواتە دووبارە دەزینەوەی عەشق ئەگەری

ئ□و□ی ه□ی□ ک□ چار□ی بکا. وات□ پات□کردن□و□ی ئ□زموونی پ□شووی ل□ ژیان و د□زین□و□ی دووبار□ی د□لاق□ی هاوب□ش ب□ □وانین ب□ جیهان. (زنجیر□ پ□□ای□کان ت□نیا ب□ شمش□ری پ□□این ئ□پس□ن).

ل□ ک□تاییدا ب□ پ□ی ئاماژ□ی گ□□ان□و□ناسی و شیکردن□و□ی ناو□□□کی □□مانی (خ□وز□ان) ب□م ئ□نجام□ د□گ□ین، نووس□ر ب□ باس کردنی چ□مک□کی بن□□□تی و□ک م□رگ و ژیانی ک□س□کان ل□ پاش ل□ د□ستدانی ئازیزانیان، ل□ ش□وازی نووسینی ر□مانی کلاسیک و ب□ م□ودای□کی نزیکی گ□□□و□ ب□ □ووداوی چیر□ک ک□□کی و□رگرتو□. ه□□بژاردنی ئ□م ت□کنیک□-وات□ م□ودای ک□می گ□□□و□ ل□گ□□ □ووداو□کانی □□مان- ئ□م ش□م□ند د□کا ک□ نووس□ری □□مان خ□ی ب□ ت□واوی ل□گ□□ ئ□م ئ□ند□ش□ی□ د□ست□وی□خ□ی□ و بیرکردن□و□ ل□م چ□مک□ و□ک کرد□و□ی□کی حاشا ه□□ن□گر د□زان□. م□ودای ک□می گ□□□و□ ل□ گ□□ان□و□ی □□ماندا ب□ ت□واوی خو□ن□ر ل□ ع□ینیی□تی □ووداو□کان نزیک د□کات□و□ و تا ئاست□کی ب□رچاو پرسیار و دا□غ□ی س□ر□کی □□مان د□ن□ت□ ب□رباسی خو□ن□ر. ئ□م پرسیار و ل□ک□□ین□و□ ت□نان□ت ل□ دوو کاری کوردی پ□شووی سراج بناگ□ر(ک□م□□□ چیر□کی چاوشار□ک□ و □□مانی قولولولوو) ب□ چ□شن□ک پات□ د□ب□ت□و□ و و□د□چ□ت ه□زارن □□مان و ملو□نان د□ق ق□ر□بووی باس□کی و□ها ناک□ن.

پ□راو□ز□کان:

. ب□وان□: (سرآغاز کار هنری.مارتین هایدگر، ترجم□ی ضیا شهبازی) و (انکار حضور دیگری. سیاوش جمادی).
. ب□ ه□ی م□ودای کورتی وتار□ک□، ت□نیا ئاماژ□ ب□ لاپ□□□کان کراو□ و خ□م ل□ نووسینی □ست□کانی □□مان پاراستو□.
. (م□ودا)، ب□و مانای□ی□، ک□ گ□□□و□ ل□ کاتی گ□□ان□و□ی چیر□کدا چ□ند□ ب□ واقیعی رووداو□ک□ نزیک□؟ ئایا ر□ک گشت رووداو□ک□ د□توان□ ب□ ع□ینیی□ت□و□ بگ□ر□ت□و□ و م□ودای□کی ک□می ل□ گ□□ چیر□ک ه□ی□؟، یان نا ت□نیا توانستی گ□□ان□و□ی ب□ش□ک ل□و رووداوی ه□ی□؟. ه□تا م□ودای ن□وان گ□□□و□ و رووداو ک□متر ب□ت، ئ□و□ ب□ردن□گ ل□ گ□□ ع□ینی□ت□کی زیاتر ل□ چیر□ک دا ب□ر□وروو□ و له ب□س□رهات□کانی چیر□ک ب□ باشی ئاگادار□، ب□□ام ک□ م□ودای ن□وان چیر□ک و گ□□□و□ زیاد بوو، ل□ ع□ینیی□ت ک□م د□ب□ت□و□ و زیاتر له ش□و□ی ز□ینی نیزیک د□ب□ت□و□، ل□□□دا ب□ردن□گ ل□ گ□□ د□رووناسیی کاراکت□ر و ه□لوم□رج□کانی ز□ینی-گ□□□و□/کاراکت□ر –ب□ر□وروو□.
.ل□ردا م□ب□ست ل□ ز□م□ن، ز□م□نی ت□قوویمی(time) نیی□ و م□ب□ست ز□م□نی د□ستووری چیر□ک و د□ق□.

. گشت ئاماژەکان بۆ هەمان لەم چاپە وەرگیراون: بناگەر، سراج.(١٣٨٩).خەوزان.سۆقز. بڵاوگەی خانی.

سەرچاوە: ماڵی کتێبی کوردی (http://kurdishbookhouse.com)

کارکردنی ڕاگەیاندکاران و سیستەمی کارگێڕی کەناڵە ئاسمانییەکان لە کتێبێکدا

ڕانانی/سەدیق سەعید ڕواندزی

لەدوای ساڵانی دووهەزارەوە،ڕاگەیاندنی کوردی بە تایبەتیش میدیای بینراو،پێنگاڤێکی گەورەی بەخۆوە بینی ئەویش لە ڕێی کردنەوەی چەندین کەناڵی ئاسمانی کە کوردستان تیقی یەکەمیانە و زۆرجار بەدایکی کەناڵەکان ناو دەبرێت.بەگومان کردنەوەی ئەو کەناڵانە، قۆناغێکی دیکەی لە کاری ڕاگەیاندن و ڕووماڵکردنی هەواڵ هێنا ئاراوە کە بەرپرسیاریەتییەکی گەورەی فەرهەنگی ڕۆژنامەوانیشی دەگرتەوە. چونکە ئەگەر تا ئەو کات هەواڵ تەنها بۆ بینەری نۆخێ وڵات جێگەی بایەخ و بینین بووبێت، ئەوا لە کەناڵە ئاسمانییەکان، هەواڵ و ڕووماڵکردنی ڕووداوەکان بۆ دنیای دەرەوە بوو. کە سەدان هەزار بینەری دەگرتەوە. ئەم واقیعە نوێیەی کاری ڕاگەیاندن، بەرپرسیاریەتی و میتۆدی نوێی کارکردنی هێنا ئاراوە.

بۆیە زۆر گرنگە لە ڕوانگەیەکی ئەکادیمی و لە ژێر ڕۆشنایی کاری ڕۆژنامەنووسییەوە، لە بایەخی ئەو کەناڵانە و زیان لە کایەی ڕاگەیاندنی کوردی بکۆڵدرێتەوە.لەو ڕوانگەیەوە کتێبی(پەیوەندی نێوان سیستەمی کارگێڕی لە کەناڵە ئاسمانییەکان وکارکردنی ڕاگەیاندکاران)*یەکێکە لەو سەرچاوانەی بە شێوەیەکی شیکاریی و ئەکادیمی، لە بەشێکی کاری ئەو کەناڵانە دەدوێت. ئەم کتێبە کە(دلشاد باڵەکی)نووسیویەتی، لە بنەڕەتدا نامەیەکی ماستەرە و وەك بەشێك لە پێداویستییەکانی وەرگرتنی ئەو بڕوانامەیە،پێشکەشی بەشی ڕاگەیاندنی کۆلیژی ئەدەبیات لە زانکۆی سەلاحەددین کراوە. ئەم

کتێبە بەگشتی لە سێ پاژی سەرەکی پێکهاتووە، بەڵام هەریەك لەو بەشانە،چەندین بابەت و ناونیشانی دیکەی جیاوازی لێدەکەوێتەوە کە دواجار هەموویان لە کاری کەناڵە ئاسمانییەکان یەکدەگرنەوە. لەڕاستیدا، ئەگەر نەتوانین هەموو بابەتەکانی ئەو کتێبە بەخوێنەرانی ڕۆژنامەی هەولێری خۆشەویست بناسێنین، چونکە ئەمە هەم کاتی زیاترو هەمیش هەستەنگاندنی زۆرتری دەوێت، وەلێ دەکرێ ناوەڕۆکی ئەو باسە ئەکادیمییە لە چەند خاڵێکی گرنگ چڕبکەینەوە، کە ئەگەر بۆ خوێنەران و ڕاگەیاندکارانیش بەگشتی، بایەخی خۆی هەبێت.

لە دەسپێکی ئەو کتێبەدا، توێژەر لە ژێر ڕۆشنایی چەندین سەرچاوە پێناسەی(ڕاگەیاندکار) دەکات و لە ڕوانگەی ئەو(کەخۆشی ڕۆژنامەنووسە) ڕاگەیاندکار هەموو ئەو کەسانە دەگرێتەوە کە لە دەزگایەکی ڕاگەیاندن کاردەکەن بە پیشە و ئەرکی جیاوازی وەك:(ڕێکخەرو هەواڵسازو پێشکەشکار).بە بڕوای خۆم وەك خوێنەرێك، ئەگەر گونجاو نەبێت شوناسی(ڕاگەیاندکار) بە هەموو کارمەندانی نێو دەزگایەکی ڕاگەیاندن بدەین، بەکو پێَینیان بکەین دروستترە. چونکە نابێ ئەوەمان بیر بچێت کە ڕاگەیاندکار لە ڕاگەیاندنەوە هاتووە.واتە گەیاندنی هەواڵێك یان ڕووداوێك،بەگومان کاری گەیاندنی هەواڵ و ڕووداوەکیش،پەیوەندیدار نییە بە هەموو کارمەندێکەوە، بەنموونە: کارمەندێکی بەشی مۆنتاژ، یان ڕێکخەری بەرنامەکان،کاری گەیاندنی هەواڵێك نییە، بەکو ئەوەی مەیدانییەن ڕووداوەکە ڕووماڵ دەکات و دەیگەیەنێت، ئەوە ڕاگەیاندکارە کە ڕۆژنامەنووسان بە پلەی یەکەم دەگرێتەوە، بۆیە دەکرێت ئەو کارمەندانە هەریەکەیان بە پیشەی کاری خۆیانەوە بناسرێن وەك:(ڕێکخەرەهەنەرێکەوە بەڕێوەبەری هەواڵێکەوە کۆنترۆڵکەر). ● ئەگەر بەشێوەیەکی گشتی سەیری ئەو پێناسانە بکەین دەبینین کە هەموویان لە ڕوانگەی کارگێڕی_یاسایی(ئیداری_ یاسایی) کەمەایەتی_ئابووری و سیاسی).بەهەریەك لەو فشارانەش، بەشێوەیەکی شیکاری دواوەو ڕایگەیاندووە کە ڕاگەیاندکارانیش وەك هەر مرۆڤێکی دیکەی ئاسایی، دەکەونە ژێر فشارەجیاوازەکان و زۆرترین جۆری ئەو فشارانەش، فشاری ژووری هەواڵەکانە.

لەباسێکی دیکەی نێو کتێبەکەدا، نووسەر باس لە پەیکەری کارگێڕی کەناڵە ئاسمانییەکان و شێوازی بەڕێوەبردن و باربۆ کارکردنیان

دەکات. نووسەر جەخت لەوە دەکاتەوە کە بۆ ئەوەی بەڕێوەبردنێکی سەرکەوتوو وپێشفیشنانە هەبێت، پێویستە هەچاوی سێ بنەمای سەرەکی لە کارکردن و بەڕێوەبردندا بکرێت کە ئەوانیش:(پلاندانان و ڕێکخستن و بەدواداچوون)ە. پلاندانان، نەخشە ڕێگەی کارکردنی ئەو دەزگایانە بە ئاراستەیەکی بەڕێوەبردنێکی سەرکەوتووانە دەبات، چونکە لە ژێر ڕۆشنایی ئەو پلانەوە، میتۆدی هەڵبژاردن و کارکردن دا ئەنرێت. بەگومان هەر کارکردنێکیش بە پلان نەبێت، ئەوا جۆرێك لە بەرنامەیی و ناکارگێڕی تێدەکەوێت و سەرەنجام ئەزموونێکی سەرکەوتووی کارکردنی دەزگاکان نابێت.بەڵام بەدواداچوون، لە هەر دوو بنەماکانی دیکە پێویسترو گرنگترە. چونکە بەدواداچوون دەبێتە هۆی ڕاستکردنەوەی کەموکۆڵییەکان و دەرخستنی کێشە و کێماسییەکان، بۆ ئەوەی ئەزموونێکی سەرکەوتووتر پێشەکەش بکرێت.

دواتریش نووسەر باس لە دووجۆری شێوازی بەڕێوەبردنی ئەو کەناڵانە دەکات، کە ئەوانیش بەڕێوەبردنی(ناوەندی)و(ناناوەندی)یە. لە بەڕێوەبردنی سێنترالیزمیدا، هەموو بڕیارو ڕاسپاردەیەك بۆ بەڕێوەبەری دەزگاکە دەگەڕێتەوە وبڕیار لای ئەوە، لەم جۆرە بەڕێوەبردنەدا، هەنگە ڕێژنامەنووسان وڕاگەیاندکاران نەتوانن وەك پێویست بە سەربەستانە گوتارو پەیامەکانیان بگەیەنن. بەو مانایەی ڕادەسپێردرێن کە پەیوەست بن بە بەرنامەو نەخشە ڕێگەی کارکردنی کەناڵەکە. بەڵام دیوی ئەرێنی ئەو کارکردنە لەوەدا خۆی دەبینێتەوە، کە ڕێگە بەهیچ جۆرە فەوزا و دەرچوونێك نادات لەو گوتارەی کەناڵەکە ئاراستەی دەکات.

بە تایبەتیش ئەمە نابێ ئەوەمان بیربچێت کە بەشێك لە کەناڵە ئاسمانییەکان، گوزارشت لە گوتاری سیاسی حزبێك و ڕێکخراوێك دەکەن و هەنگە هەر هەڵەیەك و پشێلکارییەك، کاریگەریەتی نەرێنی بکاتە سەر پێگەی جەماوەریی وگوتاری سیاسی ئەو حزبە.بەڵام دڵنیاکی دیکەی نەگونجاوی ئەو کارکردنە کە هەموو دەسەڵاتەکان لە ناوندێتی کێدەکاتەوە ئەوەیە، کەزۆرجار خراپ سوود لەو بەڕێوەبردنە وەردەگیرێت و بۆ مەرامی تایبەتی و کەسی بەکاردەهێنرێت. بۆنموونە: بە شێك لە کارمەندەکان باس لەوە دەکەن، کە زۆرینەی کاتەکان لەو کەناڵانە بەرپرسی بەشەکان لەسەر بنەمای هاوڕێیەتی و پەیوەندی کەمەڵایەتی و کەسی لەگەڵ بەڕێوەبەرو سەرپەرشتیاری کەناڵەکە دائەنرێن.

دیارە لێرەدا ئەگەر دەسەڵاتی یەکەم و کۆتایی لەدەست بەڕێوەبەری کەناڵەکان نەبێت و ئەنجوومەنێکی بەڕێوەبردن بەو دیاریکردنە

ابسپردرت، ئەوا کەسەکان لە سەر بنەمای کارامەیی و پیشەیی و پرۆفیشناڵی دائەنرێن. باسی سێیەمی ئەو کتێبە، خستنەڕووی چەند ئامارێکە کەپشتر بە شێوەیەکی مەیدانی و لەڵایەن ئاپرسیارەوە لە بارەی کەناڵە ئاسمانییەکان توژەر ئەنجامی داوە. ئەم بەشەی کتێبەکە بە بۆای من وەك خوێنەرێك، گرنگترین بەشی ئەو توژینەوە ئەکادیمییەیە، چونکە چەندین زانیاری لە بارەی پەیکەری کارگێڕی کەناڵە ئاسمانییەکان و ڕۆژە و جۆری کارمەندانی لە چەندین ڕووەوە تێدایە.

لەو بەشەدا، نووسەر بەخشتە ژمارەی کارمەندان و ڕەگەزو تەمەن و چەند سیمایەکی دیکەشیان دیاری دەکات.بە پێی زانیارییەکانی ئەو کتێبە بۆت، زۆرترین کارمەندی کەناڵە ئاسمانییەکان لە ڕەگەزی نێرن بەڕۆژەی 87%،هەروەها لەڕووی نەوەندی تەمەنەوە، زۆرترین کارمەندی ئەو کەناڵانە کە سامپڵیان وەرگیراوە، تەمەنیان لە نێوان 26بۆ 32 ساڵیدایە بە ڕۆژەی 46%، کە ئەمەش دەریدەخات وزە و توانای ئەو کەناڵانە، زۆربەیان لە تووژی گەنجانن. لەخشتەیەکی دیکەدا، بۆوانامەی ئەو کارمەندانەی لەو کەناڵانە کاردەکەن دەست نیشان دەکات، کە زۆرترینییان هەگری بۆوانامەی دبلۆمن بە ڕۆژەی 35%.هیچ کامێکییان خاوەنی بۆوانامەی دکتۆرانین. لەخشتەیەکی دیکەدا، تێکرای کاتژمێری کارکردنی کارمەندەکان لەو کەناڵانە دەخاتە ڕوو کە ماوەی کارکردنیان لە نێوان 7بۆ 11کاتژمێرە بەڕۆژەی 73%.

لەڕاستیدا، ئەمە پێشڵکردنی مافی کارمەندەکانە. چونکە بەپێی یاسا نابێ هیچ کرێکارێك لە هەشت کاتژمێر زیاتر کاربکات، بگومان ئەو ڕاگەیاندکارانەشی کە کار لەو دەزگایانە دەکەن ، بە دڵنیاییەوە لە ڕووی دەروونی و هزری و جەستەییەوە ماندوو شەکەت دەبن، بۆیە نابێ بەدەر لەماوەی دیاریکراوی خۆیان کاربکەن، مەگەر هەژماری کاری زیاتریان بۆ بکرێت.لە ڕووی ژمارەی کارمەندەوە، زۆرترین کارمەندی ئەو کەناڵانە هەواڵسازن بە ڕۆژەی 26%. واتە بە پێی خشتەکە ئەوانەی هەواڵ ئامادە دەکەن زۆرترین کەسی ئەو کەناڵانەن. سەیر لەوەدایە، وڵرای ئەو هەموو هەواڵسازە، کەچی زۆربەی کەناڵە ئاسمانییەکانی ئێمە لە ڕووی هەواڵەوە وڵرانەن. چ لە ڕووی زمان و ڕێنووسەوە بۆت، چ لە ڕووی ناوەڕۆکی هەواڵەوە بۆت.

هەرچی لە ڕووی پیشەییەوە بۆت، زۆرترین ئەوانەی کاریش لەو کەناڵانە دەکەن، لە تووژی هونەرمەندانن بە ڕۆژەی 36%. زۆرگرنگ بوو توژەر لە پەراوێزی ئەو ئامارانەوە، ئەوەشی نیشانبدابا کە ئەو کارمەندانە بەگشتی چەندییان پسپۆرایەتییان بواری ڕاگەیاندنەو

دەرچووی ئەو بەشانەن. چونکە هەموومان دەزانین کاری ڕاگەیاندن، پسپۆرایەتییە و پێویستی بە پاشخانێکی ڕۆشنبیری گەورە هەیە. ئەوانەی لەبوارەکەدا کاردەکەن، دەبێ لە ڕووی زمان و ڕۆشنبیری گشتی و گەیاندن و بگرە زمانی جەستەو دەربڕینیش، کەسانی بەتوانا بن. بەگشتی ئەم تۆژینەوەیە، زانیاری وردی تێدایە کە بۆ ڕۆژنامەنووسان بەتایبەتی پێویستن. چونکە جێی کارکردنی ئەو کەناڵانە و شێوازی کاری ڕاگەیاندکاران وئاماری وردی لە بارەی سیستەمی کارگێڕی کەناڵە ئاسمانییەکان تێدایە. بەتایبەتی زۆربەی ڕاگەیاندکارو ڕۆژنامەنووسانی ئێمە، کاری ڕاگەیاندن لە سەر بنەمای حەزو خولیا دەکەن، نەك بە شێوەیەکی زانستییانە و پڕۆفیشناڵانە، بۆیە ئەم جۆرە سەرچاوانە گرنگن بۆ کایەی ڕۆژنامەنووسی ئێمە و دەستخۆشانە لەتۆژەر دەکەم…

*ناوی کتێب(پەیوەندی نێوان سیستەمی کارگێڕی لە کەناڵە ئاسمانییەکان و شێوازی کاری ڕاگەیاندکاران)نووسینی(دلشاد مستەفا سلێمان)_ هەولێر 2019..

کتێبی: ئیسلامی سیاسی، فریودان و تیرۆریزم شاخەوان برایم عەبدوڵا

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن ……

ناوی کتێب: ئیسالمی سیاسی فریودان و تیرۆریزم
نووسین: شاخەوان برایم عەبدوڵا
گرافیك و دیزاین: لوقامن ڕەشیدی
شوێن و ساڵی چاپ: ڕۆکسانا _ 2018
نۆرەی چاپ: یەکەم
تیراژ: 1000 دانە
لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی کتێبخانە گشتییەکان/ هەرێمی کوردستان ژمارەی سپاردنی)878)ساڵی 2018ی پێدراوە.

ناوەڕۆک
دەروازە 5
بەشی یەکەم: باشووری کوردستان و تووندڕەوی ئیسلامی سیاسی 27
کێن ئەوانەی فیکری تووندڕەوی ئایینی باوەدکەنەوە؟ 28
بەرهەمهێنەری تیرۆریزم 34
مەترسی ئیسلامی سیاسیی کوردی 41
ئیسلامی سیاسی و تووندڕەوی ئایینی 47
جیاکردنەوەی ئیسلام لە ئیسلامی سیاسی 53
حیزبی ئیسلامی و راکردن بەرەو پەرلەمان 58
کاندید و پشتبەکەی قورئانخوێندن 63
مەترسییە گەورەکەی ئایندەی کوردستان 69
خەڵکی حەشاردان لەژێر پاتەی دیموکراسیدا 78
ئەرشەلیم و کەمپی ئیسالمیی کوردستان 84
بەشی دووەم: پەژڕەی شەواندنی سەکەالریزم و دیموکراسی 91
ئیسامی سیاسی و پرۆژەی شەواندنی سەکەالریزم 92
دووتی سەکەالریزمی و گرووپگەلی تووندڕەوی ئیسالمی 109
پابەندبوونی ئیسامی سیاسی بە شووراییان دیموکراسی 118
بەشی سێیەم: ئایین و تووندوتیژی 131
ئیخوان لە یەکەم ئەزموونی دەسەاڵتییەوە بە کەمپێکی تیرۆریستی 132
ئیسلامی سیاسی و داعشی فیکری 149
ئیسلام و تووندوتیژی 163

کوردستان و هەڕەشەی بەردەوامی تیرۆریستی 185

https://dengekan.info/wp-content/uploads/2019/07/ShaxawanBraim_eslami.pdf

---

چەند هەڵەیەکی بەختیار عەلی لە مانی دەریاس و الشکان …

نوسینی: ئالان فرمان

نکوی لو ناکرت کە بختیار یکک لناو شک ئامزکانی فزای ممان و هزری فلسفی و دیاردیکی ئدبیە سنور ناناست، بەام ئم کە نوسر بدر نیە لە هەو کم و کورتی وک هر نوسرکی تر، بیە ئمش وک خونرکی ئاسایی کمەک ەخنمان ئاراستە کردو.

خنکان:
"شش هەناگیرست گر ئفسانیک خوافتک دینک خەک نجوەنت"

بختیار لم کتبە(دریاس و لاشکان) خوندنویکی هەو بە خرهەاتی ناوین و مژوکی دکات و پیوایە، شرشکانی خرهەاتی ناوین لالین ئفسانە و دینو هوایان تکراو و بە متیڤی ئو توهومانە شرش هەدگیرست،لکاتکدا ئمە ئزموونی بهاری عریبیمان هیە کە سە داواکاری سرکی لخە دگرت(نان و ئازادی کرامت) و ئم تزی بختیار بشویک لە شوکان لدانە لە عقیت و ئیرادی شرش گەی و لدانە لە مانا وت(بستراکت)کی شرش کە هەگری فەمکی بهادار و گەانکاری مژویی دە ئافرنت.

2 ،،شرش بە پانتەی تسک و قونی فشو ناکرت،،

گر سیرکی ئم تکستە بکین،ئبینین کە بختیار ئستوندگی کرامتی ئو گنجانە ئشکنت کە زرینی کمەگاکمان پکدنن و هەگری ستایلکی ەژئاوایانن، بختیار بو گنجانە دەت: (ئو بە شرش نابن) وک ئاشکرایە کەکی هر کمەگایک گنجە و کتای گنج کتای شرش و سرهەدانی جوانوکانە کە دووبارە ئمە لدانە لە هزری شرشگری،شرش لە ئیلتیزامی جل و برگو بچوک ناکرتو بەکو ئبت ناوەکی فلسفی و ئاراستیکی عقانی هبت قسکردن لسر جل و برگ پاسیڤکردنی شرش لمانا جوهریە کاریگرکی.

3 ،،ەخنە لە داشتنی ستراکچری ەمان،،

بختیار علی لم ەماندا ئاماژە بە کارکترکی سرکی ناو ەمانکە دکات کناوی (نباری ئشکزاد)ە نبار هاوشوی

براکەیەتی کەناوی(بیلالی ئەشکزاد)ە کە سەرکردەیەکی دیاری هەزەکی سیاسیە و ئەیەوەت شەرش هەڵگیرسەنەت و خەی بکات بە خودایەک و بیپەرستن، بەیە گرەبەستەکی سیاسی لەگەڵ لەچوەکەی واتە نەباری ئەشکزاد دەکات کە لە بری ئەو بچەتە ناو خەڵک و سادەیی جەنابی سەرەک پیشان بدات لەکاتەکدا سەرەکی ئەرجینا لەماڵەوەیە، نەباریش سانەکە لە سوریا بوەو ویستویەتی ببەت بە یەکەک لە ناوە نەمرەکان بەڵام پەی نەگەیشتوە بەیە دەتەوە کوردستان و بەو گرەبەستە رازی دەبە،چونکە دەیەوەت ئەویش ناوەکی نەمر بەت، هەڵەکە لەردایە لەکەتایی ڕەمانەکەدا هەردوکیان دەمرن جەنەڵا بیلالی سەرەک ئامانجەکەی دەپەکەت و دەبەتە ئەو خودایەی کە چاوەڕێی دەکرد و نەباریش دەبەتە فاکتەرەک چونکە ئەو وای کرد خەڵک بەت سەرەک سادەیە واتە لەبری سەرەک دچوە نەو خەڵک کەواتە پرسیارەکە ئەوەیە: تە بەڵی لە مەژوودا کارەکتەرەکی وا گەل هەبەت کە بەو گرەبەستە ازیبەت چونکە ئەو هەرچی دەکرد بە لەچوەکەی هەژمار دەکرا واتە سەرەک بیلال، لە کاتەکدا ئەو خەشی دەیویست لەژەر ئەو ناوە ببەتە سەرەکەکی نەمر ، چەن دوکارەکتەر دەتوانن ببن بە خودایەک،!!!!!!

هەڵەی زمانەوانی..

(ئەوە دەردی قوەی ئینسانە هەرشتەک بە خەشەویستی نایگەینە دەمانەوەت بە دەسەات پری بکەینەوە،هەرشتەک بە دەسەات نایگەینە دەمانەوەت بە خەشەویستی پەی بکەینەوە.) گەر سەرنج بدەین دەبینین هەڵەیەکی کوشندەیە جەنابی نوسەر جەناوەکان جەگەرکە دەکات واتە ناگەڵتەوە هەمان جەناو بەم شەوەیە:(،ئەوە دەردی قوەی ئینسانە هەرشتەک بەخەشەویستی نایگەینە دەیەوەت بەدەسەات پەیبکاتەوە،هەرشتەک بە دەسەات نایگەینە دەیەوەت بە خەشەویستی پەیبکاتەوە)

نوسینی: ئالان فەرمان

دیسانەوە سندوقی باندەرای

کرکوك ... علی محمود محمد

لە 3 ساڵی رابردوودا 3 جار سندوقی باندرای شەوکارساتی کرکوك بە رومانـدا هەـدراوتەو بە تـایبەتیش دانیشتـووانی شـارکە, هەکردنی تاك لایەنی ئاڵای کوردستان, ئەنجامدانی ریفراندەم لە سەرتاسەری پارەزگای کرکوك بە گوگرتن لە پەکهاتەکان دی, دوو کارساتەکی پەشوون, هەدانەوی سەرقەباغی سندوقەك بوون, هەرچی شەیتانی دنیایە خەی تەدا مەلاس دابوو, هەردوجارەکەش لە ئەنجامی ئەوەو بوو بە گەانەو بە پەکهاتەکانی دیکە بەیار درا.
ئەمجارەش دیاریکردنی پارەزگارەك بە شارەکە بە رەکەوتنی دوو گروپی بچوکی یەکەتی و پارتی, کە تەنانەت شەرعیەتی سیاسی بەیاردانیشیان نەماوە لە روی رەکخراوەییەو,ماوەی نوەنەرایەتی ناو پارتەکەیان بەسەرچووە بەهەی ئەنجامنەدانی کەنگرەو, وەك ئەوەی تەنها خەیان هەبن و لەناو خەشیاندا ئەو گروپە نەخوەندەوارو بازرگانەی کە ناویان مەکتەبی سیاسییە, لەناو ئەوانیش هەردوو بنەماە, ئەمجارەش بە گەانەو بە رای گەل و پەکهاتەکـانی دی شـارەکە, تەنـانەت ئەندامانی حیزبەکانیـان بەیارەکەیـان دا, دەرگـای نەگبەتیەکیـان کردەو شەو مەترسیەکانی لەوانی پەشووتر کەمتر نابەت, کە شەی نەتەوایەتییە لەسەردەمی دادپەروەری جیهانی, هەر ئاگرەکی بچووك بەیاردەرانی پەشتر لە خەیدا دەسوتەنەت.
کرکوك شارەکی کوردستانییە وەك پارەزگا بە بونی پوازی جوگرافی گرنگ بە هەردوو پەکهاتەی تورکمان و عارەب تیایدا, چ لەناوەندی شاری یاخود لە دەوروبەری, بەیە ناتوانرەت ئەو پەکهاتانە پشتگوە بخرەن بە بەیاری چارەنوسساز, لە کاتەك پدك و ینك دوای 21 مانگ ململانەو رەك نەکەوتن و یەکتر بە خیانەت تاوانبارکردن, بە شکستی سەربازی دەرکردن بە پەنج دەق لە شارەکە هەکارەکەی هەرچییەك بەت, ئەوەی چواردە ساڵی پەشتر کردیان هەمویان دانایەو بەچاوتروکانەك, چەن دەتـوانیت بە کەبـونەوەیەکی پەنـج دەقیقەیـی دوو حیـزب کە شارەزایەکی مەژوو و جوگرافیای شارەکەی تەدا نەبەت, شەڤەکارەکی وردی سیاسی لە هەکە نەبەت, بەیارەکی گەورە دەدەیت دیاریکردنی پارەزگارەکە بە شارەکە, کە دەبوایە ناویان لە بنابایە کاندیدی هەردوو حیزب.

بەهەی ململانەو حیزبایەتیشەو کاندیدەکی لاوازی ناسکەتان کردەتە پارەزگار بەرگەی ئەم ئاەزییەی شارەکە ناگرەت, وەك ئەوەی تاکە بەیاری یەکلاکەرەو لای مەجلیسەکەی ئەو بەت کەرکوکیش وەك هەرەمی

کوردستان بارمتی هتاهتایتان بت, هدانوی سندوقی باندری ئمجارشتان بە روی دانیشتوانکی, ئاززییکی دیکی لو لە دایك دبت هرچی شیتانی شە هاتت ئاسمانی شارکە, ئاخر هاووەاتیانی کوردی شارکە لە شوازی دسەاتداریتان نازی بوون و ئستا ژهر نشە کن ولە ئویان ناوت نك پکهاتکان دی, دبوایا پش گیشتن بە کورسیکی پارزگار هوی ئاسایی کردنوی باری نا ئاسایی شارو پیوندیە دوژمندارییکی ختان لە شارکو ئاشتکردنوی خکی شارکتان بدابایا, ئوی لاتان گرنگە کرکوك نوت و کورسی و تانیکیتی نك خککی, بیە گو بە هدانوی سرقپاخی سندوقی باندری ماورانی ئمجارش نادن .

باشتر نبوو بە ئم بابت گورانە بگنرو بە رای گل بە تایبت کرکوکییکان و راپرسی گشتی بە ئنجام بدرت, ئوانی عیبرت لە رابردوو ورنگرن, هکاری شکستکانیان دیاری نکن, قت لە داهاتوو براوە نابن, وك ئستای ئوە.

قاسم ئاغا لەنوان ئستاداو موستشاریتی لە ابدوودا … شوانە حسن بکر

کسک هیە بناوی قاسم ئاغا، هروک بقاسمە کر ناسراوو یکک بوە لەموستشارکانی جاش، لسردمی بعس. ئم کسە نک تاوانک بکو چندین تاوانی ئنجامداوو دیارترینیشیان بشداریکردنە لەتاوانی جینسایدی ئنفال.

لەلیستی ناوی ئو تمتبارو تاوانبارانی کە (٤٢٣) کسن و لەلایەن دادگای بای تاوانکان لەعراق داواکراون، قاسم یککیانو تا ئستا نچوونتە بردم دادگا، کلو ژمارییە (٢٥٨)کسیان لەکوردستانن و لەیان مردوو لەشیان لەدروی کوردستانو لەشیان لەناو لیستی وزارتی شهیدانی حکومتی هرمی کوردستانە، بەنموونە (تحسین شاویس)!

بەبەوای من ئەو ملهوڕی و ئازایەتی قاسمە کەرو هاوشێوەکانی نیە کەناچنە بەردەم دادگاوو بەمنەتانە دەسوێنەوەو زەریش جاشایەتی و جاشبوونیان بەمنەت بەسەر خەڵکی کوردستان و کەس و کاری قوربانیەکاندا دەفرۆشنەوە؛ بەڵکو ئەو دەرەنجامی ناڕاستترین و کەمژانەترین بەیاری بەرەی کوردستانی پێش ڕاپەڕینی ١٩٩١ە، کەلەبوردنی بە تەواوی ئەم تاوانبارو خیانەتکارانە دەرکرد، بەناوی لەخۆشبوونەوە؟!
دوای ئەم بەیارەش، حزبەکانی کوردستان، کەبەرکەیان لەسەر ئەوەکرد، کەکامیان ئەم مووستەشارو سەرەک جاش و خیانەتکارانە لەخۆبگرن، بە ئەوەی نفوزی خەیانی پەزیادبکەن، کەلەبچوکەوە بە گەورەی حزبەکانی پێش ڕاپەڕین و هەندە لەوانەی دوای ڕاپەڕینیش لەم تەمەتبارو تاوانبارانەیان تەدایە؛ کەبەپێی زانیاری و ئامارەکانی لای من، زەرترینیان لای پارتی دیموکراتی کوردستانە!

ئێستا نەک قاسم و قاسمەکان، بەڵکو کەو نەوەکانیشیان، دەن و دەیانەوە جاشایەتی و خیانەتی باوکەکان بەتەکەشان و پاڕاوانەتی بفرۆشنەوە، هەکاری ئەمەش دیسان حزبەکان و کەسەکانی تڕپکی حوکمەانی کوردستانن!
من هیچم نیە بە قاسم و قاسمە تاوانبارو جاشەکان، کەمەنتیشم بە حزبەکان نیە کەبوون بەلانەو دابەدەری ئەم خەفرەشانە، تەنیا ڕووی دەمم لەکەس و کاری قوربانیەکان و پێیان ئەژم، ئەگەر یەک تەزقە هەش لەسەرتانا مابە، بە ئێستە بەدوا، ئەگەر سەرەکی حکومەت، سەرەکی هەرەم، سکرتێرو مەکتەبی سیاسی حزبەکان، هاتنە سەرشاشە یان لەبەنەکاندا بەکەس و کاری قوربانیەکانیان وت :" ئەمە پشت و پەناتانین و خەمخۆری دەسیەی تاوانەکانی جینەسایدی ئەنفال، جینەسایدو کیمیابارانکردنی هەڵەبجە، جینەسایدی قەڵادزە، جینەسایدی بەرزانیەکان، جینەسایدی فەیلیەکان" و ئەوانی تریشین؛ ئەوش پێیان بڵێن درۆ دەکەن درۆ

کەمیدی لە ئەدەبی منداڵان …

ڕەزا شەوان

منداڵییەتی قەناغێکی زۆر گرنگ و هەستیارە لە بنیاتنانی کەسایەتی هەر مرۆڤێکدا.
کۆمیدی یا گەنجەف و گاڵتەوگەپ لە ئەدەبی منداڵاندا، ڕێ و کارتێکردنێکی گرنگی هەیە، لە گەشەکردنێکی خێراسکی توانا کانی منداڵ و لە بنیاتنانی کەسایەتییەکی ئاسایی دروست و هاوسەنگ و کۆمەڵایەتی و کراوەدا.
مەبەست لە کۆمیدی یا گاڵتەوگەپ و جەفەنگ، ئەو جۆرە نووسینانەن کە بە هێنراوە یا چیرۆک و چیرۆکە هێنراوە یا شانۆیی یا بە نوکتەی خەش، بە شێوازێکی ساکار و ئاسان و ناسک و شیرین و ڕەوانی گاڵتەئامێز بۆ منداڵان داڕێژراون، گەشی دڵخۆش سەر ڕوویان و خەشی و شادی دڵخۆش دەکا قنجکانیان و زەردخەنە دڵخۆش سەر لێوە ئاڵکانیان و چێژکی خۆشیان پێدەبەخشن و دڵیانهێننە پێکەنین و هێور و تەمی خەم و بێزاری و نائارامییان دەڕەوێننەوە، هەڵچوون و باری گرژی و تووڕەبوونیان هێور و ئاسایی دەکەنەوە.. ئەدەبی منداڵان بەبێ جۆری کۆمیدی ئەدەبێکی ناتەواوە. گەرچی پێکەنین مۆگزێکە و لە دایکبوونەوە لۆگۆ مرۆڤ دایە، بەڵام دەتوانرێت لە ڕەی پانەر و وروژاندنەوە مرۆڤ بێتە پێکەنین، بە زەردخە و بە پێکەنینیش گوزارشت لە خۆشی و شادی خۆی بکات.
چیرۆک و هێنراوە و شانۆی کۆمیدی (گاڵتەئامێز)ی منداڵان، کە لە فۆرمێکی هونەریی شیرین و ناسکدان، لە ناوەڕۆکدا، گەلی ئامانج و مەبەست و پەند و ئامۆژگاری و ڕێنمایی و بەهای بەرزی کۆمەڵایەتی و مرۆڤایەتییان لەخۆگرتوون.. ئاماژەش بە ڕەفتاری دروست و هەڵسوکەوتی پەسەند و ڕەوشتی باش و جوان دەکەن. گەلی تەوس و توانج و پلار و تانە و تەشەریش لە بەدکاران و لە کاری دزێو و قێزەون دەگرن.
ئەدەبی کۆمیدی زانیاریەکە وەکو هەریەکە لە زانیاریەکانی تر.. بە شارەزایی و لێزانین دەتەدی. گەلێ لە نووسەران و هونەرمەندانی جیهانی، کە لەم بوارەدا بەهرەدارن و هەگری نووسینی بابەتی کۆمیدین، توانیویانن سەرکەوتن بەدەست بهێنن و چەندین پڕتووکی بابەت کۆمیدیان بۆ منداڵان چاپکردوون و ناوبانگیان پەیدا دەرکردوون.
لە ڕاستیشدا، نووسینی چیرۆک و چیرۆکە هێنراوە و شانۆی کۆمیدی بۆ منداڵان کارێکی هێندە ئاسای و ئاسانیش نییە، کە

هەر نووسەرێکی ئازوومەند بتوانێت خۆی لە قاڕەی بدات و سەرکەوتووبێت. چونکە نووسەری کامیدی پێویستە شارەزای بنەما و مەرجەکانی ئەم جۆرە ئەدەبە بێت و شارەزایی لە شێوازی داشتن و لە زمان و فەرهەنگ و لە خواست و خولیا و ئازووی و لە قۆناغەکانی منداڵی و لە جیهانی منداڵان هەبێت. بتوانێت خۆی لەیان نزیک بکاتەوە و بچێتە دڵ و هۆشیانەوە، لە راز و نیاز و لە پاکی و بێتاوانیان تێبگات.. پێویستە نووسەرێکی خەیاڵ فراوان و بیرتیژ بێت، کەسێکی رووخۆش و گۆش و لێوبەخەندە و دەم بە پێکەنین و گوفت شیرین بێت، کراوە و گۆشبین بێت. توانای داهێنانی پاڵەوان و کاراکتەری کامیدی گاتەئامێز و قوشمەچی بە نووسینەکانی بە منداڵان هەبێت.. دوور لە شێوازی چاولەکەری سواو و ئێکسپایەر، دوور لە دووبارەکردنەوەی ڕێتینی باوی ڕۆژانە و قوتابخانە. پێویستە بابەتەکانی نووسینە کامیدیەکانی بە منداڵان ئاراستەکراوبن، کورت و پوختبن. بە شێوازێکی ئاسان و شیرین و ناسک و ڕەوان دایان بڕێژێت، بتوانێت بە ئاسانیش سەرنجی منداڵان رابکێشێت و بیان هێنێتە پێکەنین و تا کۆتایی واز لە خوێندنەوەی نووسینەکانی نەهێنن و چۆڕیان لێوەربگرن.. گرنگیش لە نووسینەکانیدا راستگۆبێت.
کامیدی یا جۆفەنگی بابەتێکی پڕوردەیی و فەرکردنە، بۆ ئەو کەسانەی بیانووێت لەم بوارەدا بنووسن و خەیان تاقی بکەنەوە.. مامۆستایانی وانەبێژی لەهاتوو و بڕێدیش، گەر بیانووێت و بتوانن، ئەو بابەتانەی گرانن بە لای قوتابییەکانیانەوە، گەر بڕگێکی کامیدی بکەن بە بڕیاندا و بە شێوازێکی ئاسان و ڕەوانی گاتەئامێز دایان بڕێژن.. دەتوانن بە ئاسانی پەیام و مەبەستەکانیان بە قوتابییەکانیان بگەیەنن.. قوتابییەکانیان بە ئاسانی و بە خۆشیەوە وەریان دەگرن و فێریان دەبن و لە بیریان ناچنەوە.
لە جیهانی جێنجاڵی پڕ لە سەرقاڵبوونی ئەمڕۆدا، منداڵەکانمان پێویستییەکی زیاتریان بە بە خۆشی و شادی و بە کامەرانی هەیە، پێویستییەکی زیاتریان بە گۆشی و بە کرانەوە و ڕووخۆشی و بە زەردەخەنە و بە پێکەنین هەیە.. پێویستە پێکەنین ببێت بە بەشێک لە ژیانی ڕۆژانەیان.
لە ئەمڕۆدا، لە هەندێ لە وڵاتانی ئەورووپادا، بە خامۆشکردنی سوێ و ئازارەکانی نەخۆشییەکانی منداڵان، کەسانی گاتەئامێز و سوعبەتباز و قوشمەچی و نوکتەباز، سەردانی نەخۆشخانەکانی منداڵان دەکەن و ئاهەنگ و بەرنامەی پڕ لە

پ□ک□نین و شادی و خ□شیـیـان پ□شـک□ش د□کـ□ن و خ□شـیـی□کی ز□ر د□خـ□ن□ د□ و د□روونیـان□و□ و شـتی سـ□یـر و سـ□م□ر□یـان پ□شک□ش د□ک□ن.. تـا راد□ی□کـی ز□ر لـ□ ئـ□ـش و ئـازار□ د□روونـی و جـ□سـت□یی□کـانیان ک□م د□کـ□ن□.

ز□ر بـ□ کورتی باس لـ□ هـ□نـد□ لـ□ سوود□کـانی چـیر□ک و هـ□نراو□ و چیر□ک□هـ□نراو□ و شان□ی ک□میـدی و گا□ت□ئام□ز بـ□ منـدا□ان د□ک□ین، بـ□و هـیوای□ی ک□ دایکـان و باوکـان و ما□م□ستاکـان و پ□رو□رد□کـاران و نووسـ□ران و هـون□ر□مـنـدان سوودیـان لـ□و□ربگـرن:

١ـ هـ□نـراو□ و چیـر□ک و چیر□ک□هـ□نـراو□ و شـان□ی ک□مـیدی، پ□ویستیـی□کی گـرنگـن بـ□ هـاندانی منـدا□ان، بـ□ ئـ□و□ی هـ□ر لـ□ بچـووکیی□و□ هـ□گـری خو□نـدن□و□ ببـن، دوور لـ□ شـ□وازی چاولـ□ک□ریی ت□□قـین ئاسـایی و لـ□ ئاخـنینی ئام□ژگاری وشک.

٢ـ ز□رد□خـ□ن□ و پ□ـک□نین کـارت□کـردن□ـکی ئ□ر□نیـیان لـ□ ئـاراسـت□کـردنی منـدا□ان و لـ□ بنیاتنـانی ک□سـای□تی و داهـاتـوویـان دا هـ□یـ□.. بـ□ گ□شبینیـش□و□ لـ□ داهـاتوو د□□وانـن.

٣ـ بابـ□تـ□ ک□میدیی□کـان ک□ لـ□ ناو□□□کـدا م□بـ□ستدارن، هـانی منـدا□ان د□د□ن ک□ بـاشتر و قوو□ـتر بیربکـ□ن□و□.. ئـ□و م□بـ□ستانـ□ش هـ□□ـبهـ□ـنجـ□ـنن ک□ لـ□ نووسیـن□کـاندان.

٤ـ نووسـ□رانی ئـ□د□بـی منـدا□ان، لـ□ میـان□ی بابـ□تـ□ ک□مـیدی و گـا□ـت□ئام□ز□کـانیان□و□، د□توانـن م□بـ□سـت و پ□یـام□ ئ□ر□نیی□کـانیان و گـ□لـ□ پ□نـد وانـ□ بـ□ منـدا□ان بگ□یـ□نـن.

٥ـ بابـ□تـ□ ک□میدیی□کـان، سـ□ر□□ای ئ□و□ی ک□ خ□شی و شـادی د□خ□ن□ د□ـی منـدا□انـ□و□. د□ـنیایی و هـیوا و گ□شبـینی و متمـان□ بـ□خ□بوونیشـیان پـ□د□بـ□خـشن.

٦ـ بابـ□تـ□ ک□میدیی□کان هـ□کـار□کن بـ□ هـ□ورکردن□و□ی نائـارامی و گـرژی و تـوو□□یی و هـ□□چـوون و شـ□□ژان و د□□□اوک□ و بـ□ لـ□ بیربردن□و□ی د□ت□نگی و خ□ف□ت و خ□م□کی.

٧ـ ز□رد□خـ□ن□ و پ□ـک□نـین و رووخـ□شی و گـ□شی و کـرانـ□و□، هـ□کـارن بـ□ پ□کـ□و□ هـ□□کـردن و بـ□ دروستکـردنی هـاو□□تی و پ□یـو□ندیی□کی ئ□ر□ـنی لـ□ نـ□وان منـدا□انـدا.

٨ ـ بابـ□تـ□ ک□میدیی□کـان، حـ□ز و چـ□ژی خو□ندنـ□و□ لـ□ د□روونی منـدا□انـدا د□□و□ـنن.

٩ـ پـر□نسیپ□ ئ□ر□نیی□کـانی ر□وشـت بـ□رزی و ر□فـتار دروستی لـ□ منـدا□انـدا د□□و□نن.

١٠ـ بابـ□تـ□ ک□میدیی□کـان، چـ□ست و چالاکیی□کـانی منـدا□ان شحـن

و تازە دەکەنەوە.
١١ــ بابەتە کۆمیدییەکان، بارى مێنەتییەکان سووک دەکەن، سوودەکى زۆرى تەندروستییان هەیە، چارەسەرى گەلێ لە گرفت و لە نەخۆشییە دەروونى و جەستەییەکان دەکەن، سوودەکى زۆر بۆ ماسوولکەکان و بۆ دەمارەکانى لەش و
بۆ خوێنبەرەکان دەبەخشن.
١٢ــ بابەتە کۆمیدییەکان، سەز و خۆشویستى و دڵنەرمى و ئاسوودەیى و دەسەزى و دڵسۆزى و دڵقانى و راستگۆیى و هاوسۆزى و هاوخەشى بۆ مندااڵن دەبەخشن.
لە ئەدەب و فۆلکلۆرى کوردیماندا، گەلێ چیرۆک و چیرۆکەهۆنراوە و هۆنراوە و شانۆى کۆمیدى و گاڵتەئامێزمان هەن، کە بۆ منداڵان و مەردمنداڵان شیاون.. بۆ نموونە، چیرۆکى (مریشکە قوندە.. دەچێت بۆ شارى شووکردن) ئامانج بەشکە لە دڵقى چیرۆکى کۆمیدى (مریشکە قوندە) کە چیرۆکێکى فۆلکلۆریى رەسەنى کوردییە:
مریشکە قوندە بۆ شارى شووکردن بەڕێکەوت.. تووشى شوانێک بوو.
شوانەکە بە مریشکە قوندەى گوتى : مریشکە قوندە بۆ کوێ دەچى؟
مریشکە قوندە گوتى : سندانى مریشکە قوندەى! بۆچى دەڵێى مریشکە قوندە؟!
شوانەکە گوتى : ئەدى بۆم چى؟
مریشکە قوندە گوتى : بۆ :
نازە .. نازە
چارەک .. پیازە
رەقمە .. رەقازە
دەچیە.. کێندەرە؟
شوانەکە گوتى :
نازە .. نازە
چارەک .. پیازە
دەچیە .. کێندەرە؟
مریشکە قوندە گوتى : دەچمە شارى شووکردنە.
شوانەکە گوتى : وەرە شووم پێ بکە.
مریشکە قوندە: گوتى : باشە، بەاڵم چۆنم بەخۆو دەکەى؟
شوانەکە گوتى : بە نانى شوانى.
مریشکە قوندە گوتى : کەوابێ شووت پێناکەم!

(تا کۆتایی چیرۆکەکە .....)
چیرۆك و سەرگوزشتەکانی (مەلا مەزبوورە) و (ئەحمەدی کوونو) و (خاتوو رەجەب) و (لالە سەرحەد) و (ئەحمەل) و چیرۆک و نوکتەکانی ناو (رشتەی مراوری ـ عەلائەدین سوجادی) کە بەشەوازی گاڵتەئامێز داڕژراون بەشەکن لە بابەتی کۆمیدی و جۆفەنگی.

ئەمەش نموونەیەکی ترە لە چیرۆکی کۆمیدی فۆلکلۆری کوردیمان لە ژێر ناوی هەبوو نەبووو.. کە بە منداڵان لەبارە و دەیانهێتە پێکەنین و خۆشی و شادی دەخاتە دەیانوو:

هەبووو .. نەبووو
کەس لە مرۆڤ سەرسەختتر نەبووو.
هەڵیانگرت ، جێگای نەبووو.
دایاننا ، ڕێگای نەبووو.
خستیانە بنمیچ ، دانی چوو بە ریچ.
خستیانە ناو تاق ، چاوی چوو بە زاق.
خستیانە سەر کەڵەک ، کەڵەک ڕووخا.
گوتیان : کەڵەک بە ڕووخای؟
گوتی : ئەی بەچی گیا لە بنمدا دەوە؟
گوتیان : گیا بەچی لە بنیدا دەوێ؟
گوتی : ئەی بەچی بزن سەرقرتم دەکات؟
گوتیان : بزن بەچی سەرقرتی دەکەی؟
گوتی : ئەی بەچی گورگ چاوم لە زەق دەکاتەوە؟
گوتیان : گورگ بەچی چاوی لە زەق دەکەیتەوە؟
گوتی : ئەی بەچی شوان حەلەلەم لە دەکات؟
گوتیان : شوان بەچی حەلەلەی لە دەکەیت؟
گوتی : ئەی بەچی داپیرە ناهەڵە بدەشم؟
گوتیان : داپیرە بەچی ناهەڵی بدەشە؟
گوتی : ئەی بەچی مشک سەردەڵەم دەخوات؟
گوتیان : مشک بەچی سەردەڵەی دەخەیت؟
گوتی : ئەی بە پشیلە چاوم لە زەق دەکاتەوە؟
گوتیان : پشیلە بەچی چاوی لە زەق دەکەیتەوە؟
پشیلە گوتی : کەتنەکەی ئەلە بە ریشم،
ئەگەر لەرە بنیشم.
دەچم بە شاری تاران،
جگەرە قوت قوت دەکیشم.

(*) تا رادەیەک سوودم لە چەند سایتێک و لەم سەرچاوانە

وەرگرتوون:
١ـ الفكاهة في ادب الاطفال اليوم .. دكتور وفاء السبيل.
٢ـ الفكاهة ضرورية لتشجيع الاطفال على القراءة .. موقع ميدل ايست اونلاين.
٣ـ ادب الاطفال .. دكتور سمير عبدالوهاب احمد .. عمان ـ الاردن : ٢٠٠٦
٤ـ ئەدەبی منداڵانی کورد.. بەرگی دووەم .. حەمە کەریم هەورامی .. هەولەر: ٢٠٠٧
٥ـ دیلان.. کتێبی خوێندنەوەی کوردی ـ ئاستی دووەم .. دانانی : فەهمی کاکەیی و
مەهاباد قەرەداغی و ئەمجەد شاکەلی .. سوید : ٢٠٠٣
رەزا شوان
نەرویج : ٢٠١٩

…کورتە چیرەک "پیاوەک هەشتا نەمردووە" نیهاد جامی

راهاتن بەتریفەی مانگە شەو خولیایەکی چەندین ساڵەی منە، تە کاتەک لە تاریکستانەکدا بژیت ئەوسا نرخی سروشت تەدەگەیت.. بەنی ڵەحانەکان دەبنە خەشترین عەتری دنیا، بەڵام کاتەک ماەت لە گەڵەکەکی میللی بەت و سپەدان کە بەچاوی خەواڵوەوە دەتنەرن بە نان کرین ئەو بەنە هیچ ئاسەوارەک لە لات بەجە ناهەڵەت، بەڵکو شیرنەمەنیەکی مناڵان کە لەشەوەی ئەتەمەبیل درووست کراوە نرخی زەر لە رەحانەکان بەلاتەوە گرنگترە، خەرا پەلەتە نانەکە بەریتەوە ماڵەوە زوو نان بخەت تاوەکو زوو پارەت پەبدرەت و بچیت ئەو شیرینیە بکەیت، کە ڵەنگەکی پەمەیی و شەوەی لەماشەنەکی فەکس واگن دەچەت کە لەو تەمەنەی مناڵی پەی دەڵەین قالەنچە. تاوەک لەی وورد دەبیەوە زمان بە لەوارەکانی دەنیت، ئاو دەخەیتە جامی پەشەوەی بەشەکی دەتوەتەوەو دەلەی لەریەک خەی پەکەشاوە، ئیدی تا کاتی نانی نیوەرە پەیەوە خەریک دەبین، تا ئەو دەمەی دادە دەڵەت "دەی بەڵە دەستت بشەو ئەو شەکرەش فەڵەد نان دەخەین" کاتەک دەت نایەت فەڵەی بدەیت لەتەنیشت قاپی برنجەکە دایدەنەیت تا دەستەک کە دەستی دایکە

دەیخاتە ناو تەپلەگی جگەرەی باوک جا پیاوم دەوەت غیرەت بکات داوای بکاتەوە.

ئەستا شەوانە تریفەی مانگ تامەزرەی ساتی کرینی ئەو شیرینیەی هەیە. کاتێک هەوناکی مانگ دەتە ئەو ژوورە تاریکە تاوێک لەپەنجەکانم دەڕوانم دەبینم سیس بوونە، مووی سەر پەنجەکانم سپی بوونە بەو دەزانم ساڵانێکی زەرم لەم ژوورە تاریکە بردەتە سەر هەر لە پەنجەرەی نیگای مانگ دەبەت خواردنەکە وەربگرم کە کیسەکی هەشیشی تیایە بە پیسایی کردن و پاشماوەی خەراک.. نازانم بۆچی هەست دەکەم کە هەوناکی مانگ دەتە ژوورەوە دەتوانم قسە بکەم، کەسکیش لەشوێنێکیتر هەیە گوێی لەقسەکانم بێت.. ئەرە چەندە تاریکە هەندەش ئارام بەخشە، چەن دەکرێت ساڵانێک تەپەرێت و ریش و قژت تەکەە ببن و چاوەرە بیت شوێنەکان پێت نامە بن، رەژێک بوو یان دەمەو عەسرێک چەند چەکدارێک لەدەرەوەی شار دەستگیریان کردم وەک گوهەرێک بە گەورەکانیان لەیان دەروانیم بەئەشکەنجەیکی سەیرەوە سەر ماشێنەکەیان خستم.

هەستم دەکرد سواری ماشێنە شکرەکەی منایان کردووم، لەژوورێک بە بنمیچی پانکە هەلیان واسیم بە سەندەی باخچەیێک کە پێ بوو لە بەنی رەیحانە لە قاچەکانمیان ئەدا هەشتا دلۆپە ئاو لە سەندەکە دەردەچوو. دەمزانی بەدەستی ژنەکەوە بووە، چونکە بەنی ژن لەهەر شوێنێک بێت ناکرێت پیاوی عاشق نەیناستەوە، وام مەزەند دەکرد هەموو ژیانم تا ئەو رەژەی دەمرم بەو شوەیە ئەشکەنجە بدرێم، بەڵام تەنیا لەکاتی گەینی زیندانەکان ئەشکەنجەم دەبینی.. لەو ساڵ و مانگەی هەنرام بە ئەو تاریکستانە ئیدی ئەشکەنجەم نەبینی، هەنگە بەنی پیسایی و تاریکی شوێنەکە کەس قەزی نەیەتەوە بێت ئەو پیاوەی پارچەیەکە لەپیسی بخاتە ژێر قامچی و دان بەشتەکانی بنێت، بەڵام دان بۆچی بنێم، هەموو شوەک لەشاشەی تەلەفزیۆن دەردەکەوتم و قسەم دەکرد.. کەس نەبوو من نەناسێت هەر وتارێک پێ بوایە لە ڕق و شەر دەدرا بەمن بیخوێنمەوە، کەچی کاتێک من ئەکتەر بووم کەس منی نەدەناسی کەس بەی گرنگ نەبوو ئەمە دەمانویست شانەی نوێ پێشکەش بکەین شتی نوێ ببەخشین.. ئەو دەمەی دەمویست کەمەلگایێک هەشیاربکەمەوە کە گلۆپی ناو هەە دادگیرسا سێ دەقیقە چەپەە باران دەکرام دوای ئەوە هەموو شتێک کەتایی دەهات.. بە کەس گرنگ نەبوو من کێم؟ مەترسیش نەبووم بە کەس ئەمە خەمان پەمان وابوو مەترسین بەسەر دنیاو دوژمن.. مەگەر بچوباین جوێنمان بە زاەمکان بدایە..

بەڵام لەو رەژەی قاچم خستە ناو تەلەفزیۆن وبووم بەژەر بەتانیا

لایەنگرانی حزب نەبوون دەمیانناسی، بەکو لایەنگرە دوژمنەکانیشمان وەک وا ناومان دەبردن ئەوانیش منیان دەناسی.. کەس نەیدەزانی پەشتر من ئەکتەرەکی گرنگ بووم، بەام هەموو دەیانزانی بەژەرەکی حزبیم بەدەستی لایەک و دوژمنی ئەوانیتر بووم، ئەوەتا چەندین ساە و ەەنگە بەپەی دەستبردنم بە قژ و ەیشم تەبگەم زەر لەمەژە لەرەم.. تەنانەت ناوی خەشم بیر نایەتەوە.. تاریکی ئاسمان بەرەو کەتایی دەرەیشت و کازەوە هەدەهات و لەو ساتەش چەژی لەبینینی تیشکی خەر دەبینی دوای ئەوە وەک ئاودەبوونی هەمیشەیی دەخەوت تا ئەو کاتەی تیشکی مانگ دەهاتەوە ژوورەوە، خەریک بوو چاوەکانی لەبەرامبەر تیشکی خەرەکە نەدەکرایەوە لەبەر خەیەوە کەوتبووە بەمە بەم و پەنجەی شایەتمان و پەنجەی ناوەاستی بە سمەیدا دەهەنا وەک ئەوەی شتەک یا خورشتەک لەژەر سمەی بەت کە لەاستیدا مەرولەیەک لەوە بوو خەریکی زاوزە کردن بوو خەشی چەند ەژەکە هەستی بەوە کردووە بەیە پەکەنینەک دەکەوەتە سەر ەوخساری و دەەت "دەی ئیدی تەنیا نابن هەر نەبەت بە چەند ەژەک باوەشەک مەروولە دەبنە میوانم" تاوەک لەخەی ەادەمنەت، بیرمە لەسانی یەکەم رەژەک رەژنامەیەکیان خستە بەردەمم کە چەن چیرەکی کوشتنم لەلایان تاقمەکی چەکدار باسی کراوە، پەشتریش هەواەی مەرگی خەم لە کەناەکی تەلەفزیەنی بینی ئەو کاتە لەگەل چەند کەسەکیتر لەزیندانەکی پەکەوەیی بووین.. بەیە من لەلای خەکی مردوویەکم کەچی ئەوەتا هەشتا دەجولەم سودم بە مەروولەیەکی مە هەیە دەتوانەت بمکاتە ماەی خەی، ئەوە مانای وایە هەشتا زیندووم و نەمردووم.. وەک ئەوەی شتەکی بیرکەوتبەتەوە، ئائا زیندووم و نەمردووم نەک هەر ئەوەش خەریکە شتیتریشم دەکەوەتەوە بیر نانا خەیاەم هەشتا چالاکە بیرمە جاران چ ئەو رەژانەی ئەکتەر بووم چ کاتی بەژەری خەلکی بەناوەک بانگیان دەکردم منیش وەک هەر کەسەکیتر ناوەکم هەبوو بیرمە ناوم کەریم عوسمان بوو.

نیهاد جامی

کلندان: کلیلی سرکوتن … قدریاسین

لە یەکەك لە شارەکان سەنتەرەکی جوانکاری هەبوو، ناوبانگەکی باشی دەرکردبوو. بەجەرەك وای لە سەنتەرەکەی کردبوو لە گشت ولاتانی دنیا خەلکی سەردانی بکەن.
شایەنی باسە بەرەوبەری سەنتەرەکە ئامانجەکی هەبوو ، ئەویش ئەوەبوو سەنتەرەکەی بە باشترین سەنتەری جوانکاری بناسەنەت لە تەواوی دنیا… لە هەرکەیەکت بپرسیبا سەبارەت بە ەای خەی لەسەر سەنتەرەکە بە باشترین سەنتەر وەسفی دەکرد …. بەلام ەای خەلکی بەس نەبوو تاوەکو ئەوە بسەلمەنەت، ئەو کەسەی بریار لەسەر ئەم شتە دەدا رەخنەگرەکی بەناوبانگ بوو کەوا دەچوو سەردانی سەنتەرەکانی دەکرد و ەای خەی لەسەر دەگوتن ، ئەم رەخنەگرە بە کەسەك ناسرا بوو کەوا بەزەحمەت بە شت ەازی دەبوو ، وە دەبوایە هەموو شتەك کەموکوریەکی لە گرتبا …..
ئەم رەخنەگرە کاتەك گوەبیستی چەند قسەوباسەك بوو لەسەر چاکی سەنتەرەکە بریاریدا سەردانەکی سەنتەرەکە بکات ، وە ئەم هەوالە بە بەرەوبەری سەنتەرەکە درا.

بەرەوبەر بەپەلە کەبونەوەیەکی لەگەل دەستەی بەرەوبردنی سەنتەرە گرەدا و تیایدا باسی گرنگی ئەم سەردانەی کرد ، کەوا لەوەتەی سەنتەرەکە دامەزراوە چاوەرەی ئەم کاتە بوو!…. فەرمانی دا کەوا هەموو بەشەکان بەباشترین شەوە خەیان ئامادە بکەن بە ئەم سەردانە .
رەژی سەردانەکە هات و رەخنەگر تەشریفی هەنا بە سەنتەرەکە ، بەرەوبەرەکە پەشوازیەکی گەرمی لە جەنابی رەخنەگر کرد و چوون تاوەکو سەیرەکی بەشەکانی سەنتەرەکە بکەن ، بەرەوبەرەکە بە شەوەیەکی جوان باسی بەشەکانی سەنتەرەکەی دەکرد بەلام ئەوەی سەیر بوو ئەوەبوو کەوا رەخنەگرەکە بەهیچکام لە بەشەکان سەرسام نەبوو، ئەم شتە لە دەموچاوی دیاربوو …. کە گەیشتنە کەتایی گەشتەکەیان بەناو سەنتەرەکە رەخنەگرەکە بە بە هیواییەوە وتی: ئەمەش وەکو سەنتەرەکانی تر کەلەنەکی بەتالی گەورەی تیایە….
ئەم قسەیە بە بەرەوبەرەکە وەکو رووخانەك بوو بە ئامانج و خەونەکانی ، بەلام نەیویست کەلبدات، بەیە داوای لە رەخنەگرەکە کرد کەوا هەلەکی تری پەبدات تاوەکو کەلەنەکە پربکاتەوە….

پاش بیرکردنەوە ڕەخنەگرەکە ماوەی (٣)مانگی بۆ بڕیاردا تاوەکو بڕیارێك بنیادبنێت کە جێگای رازیبوونی بێت...

پاش (٣)مانگ ڕەخنەگرەکە چوونە بۆ سەنتەرەکە، بڕیارەوەی بچن و سەیری بڕیارە نوێیەکە بکەن ، بڕیارێکی گەنج وێستی چەند قسەیەك بکات...
بڕیار: پاش ئەوەی تۆ هەڵەکی ترت پێدام، بەماوەی مانگێك بیرم کردەوە کوا سەنتەرەکم لەچی کەم کوا لەلای بڕیزتان کەڵەکی بەتاڵی گەورەی تیادایە ... تا لەکۆتاییدا گەیشتم بە وەڵامێك بۆ پرسیارەکانم و دەستم کرد بە دروستکردنی بڕیارە نوێیەکە.
ئینجا چوون بۆ بڕیارە نوێیەکە ... کە گەیشتنە دەروازەی بڕیارە نوێیەکە ، لەسەری نوسرابوو (بڕیاری جوانکاری ڕووح)،لەدەموچاوی ڕەخنەگرەکە سەرسامبوون بەدیدەکرا ، بەیەك بڕیارەکە وێستی بەی ڕوونبکاتەوە...
بڕیار: ئەوکاتەی کە بیرم لە بڕیارکی تازە دەکردەوە ئەوم بەمشك داهات کوا هەندێك خاڵك پەیوستە جوانکاری ڕووخساری نا ، بەڵکو جوانکاری ناخیان بۆ بکرێ، وەك: گەورەکردنی دل، لابردنی رق، شکاندنی خانەکانی شەر لە نەفسیدا، پرکردنەوە وێژدانە لاوازەکانیان...
هەربۆیە ئەم بڕیارنامە بنیادنا... ئێستاش با سەیرکی بڕیارە گرنگ و نوێیەکەی سەنتەرەکە بکەین...

ڕەخنەگرەکە بە جۆشی ئەوەی بزانێ ئەم بڕیارچی پێکدێت ڕشتە ژوورەوە...
هەر کە چوونە ژوورەوە بینی بڕیارەکە چەند ڕەنگای تری لە جیادەبێتەوە ، بەڵام لەراستیدا هەمویان بە یەك مەبەست بوون ، کە ئەویش(خواپەرستی) بوو...
هەریەکە لە ڕەنگاکان ، لە دەروازەکەی ناوی تایبەتی ئەو ئایینانەی لەسەر بوو کوا خەڵکی شارەکە لەسەری بوون ، بە نمونە :لەسەر دەروازەی یەکەم نوسرابوو (ژووری خوشك و برا موسلمانەکان)، لەسەر دەروازەی دووەم نوسرابوو(ژووری خوشك و برا مەسیحیەکان) ، و لەسەر سێیەمیان (ژوری خوشك و برا جولەکەکان)...هتد
و ئەوەی لەناو ژوورەکە جیاکاندا هەبوو (کڵێسە و مزگەوت و شوێنی خودا پەرستی بوو) ... لەمەوە ڕەخنەگرەکە زانی مەبەست لە (جوانکاری ناخ) چیە! ، ڕەخنەگرەکە چاوی فرمێسکی تیا قەتیس مابوو ... ڕك ئەوکاتە دەستی کرد بەچپڵە لەدان بە بڕیارنامەکەی بڕیارەکە...
هەر بەهەی ئەم بڕیارە سەنتەرەکە بوو بەیەکەم سەنتەری جوانکاری کوا

ڕەخنەگرەکە بی کەموکورت باسی کرد و بەهای کەلەدانی بڕوبڕ بە ئامانجی گەیشت.

نیشتمانی کار … بەختیار محەمەد

کرێکارەکان
بەم هاوینە
لەبەر هەتاوە گەرمەکە
بەم ڕۆژی خوای هەینییە
لەسەر شەقامە سووتاوەکان
چاوەڕێی
دەرکەوتنی گەدەی
خاوەن کارێك دەکەن.

کرێکارەکە بۆ بچێتە دۆزەخ؟
ئەو وا لێرە دۆزەخ،
دۆزەخی سەرمایەداران
دەبینێ!

هەموو کرێکارەکان تەماشای
یەك لا دەکەن
تەنیا یەك لا:
لای ڕۆی هاتنی
گەدەی خاوەن کار.

لێرە ژیان هەمووی
تەنیا مەرحەبایەکە،
کە خاوەن کارێك لەگەڵ
کرێکارێك بیکا و

بیبا ته سەر کار.
لێرە:
نە درێی نیشتمان هەیە
نە درێی نەتەوە و
نە درێی ئایین…
لێرە تەنیا دێزەخی
حەقیقەتی بێکاریی هەیە.
لێرە تەنیا و تەنیا،
سەرابی نیشتمانی کار هەیە.

کرێکارە خەمبارەکان
لەم چاوەڕوانی گێدێیەدا
هیچ شتێك نابینن
قەت هیچ شتێك،
جگە لە هاتنی نەهاتنی
خاوەن کارێك،
خاوەن کاریك
دەڵێی خوایە
کە هەرگیز دەرناکەوێ.

ئەوانەی لە دێزەخی
بێکارییدا دەژین
کوا نیشتمانیان هەیە؟
کوا باوەشی گەرمی نەتەوەیان هەیە؟
کوا بەزەیی خواوەندیان بەردەکەوێ؟
ئەوان تەنیان
تەنیا لەناو دێزەخی بێکارییدا.

بێکار یەك شووناسی ونی هەیە:
کار.
کاریش هیچ نیشتمانێکی نییە
جگە لە نیشتمانی کار خۆی نەبێ.

بەیانیان دەیانبینم
کرێکارە خەمبارەکانی
سەرشەقام:
چاویان لای ئێستەی
هاتنی ئۆتۆمبێلەکانە.
لێرە هەموو شتێك
چاوەڕوانییە:
ژیان چاوەڕێی
پارووێەك نان
چەند هەزار دینارێك و
مەرحەبایەك دەکا،
مەرحەبایەکی خواوەندانە.
لێرە هەموو شتێك
چاوەڕوانییە:
ژیان چاوەڕێی
گۆڕی کار دەکا.
لێرە درەختی گەنجێتی
لەسەر شەقامێکی شەرمنی سووتاودا
چاوەڕێی بولبولی عەشق نا
چاوەڕێی هەشەبای کارێکی
قرچێك و بە پێز دەکا.
چی لەوە ناخۆشترە
هەموو ڕۆژێ
لەسەر شەقامێکی نەنووستووی سووتاودا
بێکاریی چاوەڕوانی گۆڕی
کار بکا،
کەچی ئەویش هەرگیز نەیێ؟

بێکارەکان تەنیا یەك نیشتمانیان هەیە:
نیشتمانی کار.
ئەو نیشتمانەش
لە دوورگەی ساردی
دڵی سەرمایەدارداییە.

بەختیار محەمەد

لە پەناوچی دیار غەریب تان تیرەرکرد؟ … شوانە حەسەن بەکر

مرەڤ بە هەوەستەکانی دەناسرەتەوە، ئەو کاتەی لە پەناوی بیەوباوەکەیدا گیانی خەی دەکاتە قوربانی دەگاتە ترەپکی راستگەیی لە پەناو ئەو پەیامەی کە لە روحەوە بەوای پەیەتی.

شەهید دیار، یەکەك لە گەنجترین سەرکردەکانی (P.K.K) لە باشوری کوردستان، ئەو دە ساڵ پەش ئەستا کەسی یەکەمی ئەو رەوتە شەشگەرە بوو کە سەرکردایەتی شەرشی دەکرد دژ بە دەوەتی تورکیا.

بە ئەوەی هەراو هەریای سیاسی دروست بکات و موزایەد بە وازهەنانەکەیەوە بکات وازی لە هاوسەرەکی (پچدك)هەنا.

لەرەوە بەت دەردەکەوەت بەورەك لە چیاکانی وەات لە پەناوی خەش بەختی ئەوانی تردا خەبات دەکات بە داخەوە وەك میدیای پەکەکە بەاویکردەوە لە ەەگەی پیلانەکی بەکرەگیرانەوە تیرەرکراوە، لە راستیشدا کاتەك سەیری میدیای هەندەك حیزبی کوردی لە باشور دەکەیت ئەو راستیە تاەەت بە دەردەکەوەت کە چەن شەهیدکردنی (دیار غەریب)و هاورەکانی دەکەنە بەهانەی هەرشە ناەەواکانی تورکیا، تەنانەت هانی خاوەنی شەهیدانی مەدەنی روداوەکە (کورتەك) دەدەن دژی (پەکەکە) نارەزایەتی دەرببەن.

ئەو دەخە نەگریسە، بەەگەی ئەوەیە ئەمە هەم وەك سیستەمی سیاسی و تەنانەت وەك نەتەوەش گرفتی گەورەمان هەیە، نەمانتوانیوە بنەماکانی نەتەوەیی بوونی خەمان بپاەەزین، هەر چەندە لە ئەستادا رایەکی سەیر لە ناو دەستبژەری باشوری کوردستاندا سەریهەەداوە و پەداگیری لە سەر ئەوە دەکات کە ئەم جەرە خەباتە بە ئەستای کوردستان کارەساتە و هەکاری نەهامەتی گەورەیە و پەیان وایە نەتەوەو بەرگریکردن لە بەهاکانی مرەڤبوون مەدەلی بە سەر چووە بە بە رەچاوکردنی ئەوەی ئەمە لە دەخەکی مەترسیدار داین و

ناچارکراوین لە پەناوی مانەوەدا چەك هەبگرین.

ئەوەی لەم نەوەندەدا گرنگە تەنها ئەوەیە کە شەهید دیار و هاوەکانی وەك ئەوەی مرۆڤکی رەسەن و خاوەن هەوەست بوون، شەهید بوون، و جارێکی تر ئەوەیان دووپاتکردەوە کە کورد بوون لە هەموو شوێنکی ئەم جیهانەدا مەترسی لە سەرەو دەبەت لە پەناویدا قوربانی بدەین.

بەڵا … پشکۆ ناکام

… شازی حکومەت..شازی کابینە..شازی فراکسیۆن..ئەم بە ناو حکومەتە تازەیە لە شازیا ئەتوانیت کتێبی لەسەر دەر بکەیت ،
حکومەت کەسێک ئەیبا بەڵێنەوە کە پێش هەبژاردن ! دەست نیشان کراوە و زانراوە کە هەرەم بە قەناغێکی" هەستیار و ناسکا ئەڕوات" بەیە بەرپرسی یەکەمی"پاراستن"ی بە هەبژاردوە تا هیچ ناحەزێکی هەرەم نەتوانە هەستیاری قەناغەکە بقۆزێتەوە و لە ناسکیا بیشکێنە..ئەم بە ناو حکومەتە وەك هەموو حکومەتە(هەبژراوەکان) نابە خزمەتکاری خەڵک ئەبە چونکە سەرکەکەی سەر بە بنەماڵەیە ئەوان هەرگیز خەیان بەوە نابینن بەرامبەر بە خودی میللەتیشەوە ، بەڵکو میللەت هەردەم ئەبە لە خزمەت ئەوانا بە لە ئاش بەتاڵ و دوای سی ئاب و ئێستاشەوە، ئەوان لووتکەی ئەو " هەڵمەتن" کە بوومەلەرزەش لایان نابا، ئەوان ئەڵێن لە خزمەت خەڵکا ئەبن ، جا خزمەتێک لەوانەوە بە !! ئەبە چەن بەسەر خەڵکا بشکێتەوە..خەتان وەکیل بن..شازترین پەیامی ئەم حکومەتە ئەڵێ: ئەم حکومەتە هی هەموو خەڵکە..! دیارە ئەمە ئیشارەتە بە ئەوەیە ئەوەی پێش ئەم هی هەموو خەڵک نەبوە ،،حەز ئەکەین بزانی حکومەتەکەی پێشوو هی کە بوو؟ بروا ناکەم لە دەوڵەتێکی تردە شەو بە دزییەوە ئەوەی پێشووی دامەزرانبە ، مەگەر هی ئامەزاکەی خەی نەبوو ؟ هەمان بنەماڵە ، هەمان بەرنامە ، هەمان قوبەسەری بە خەڵک ..ئەوەی گەڵاوە تەنیا دەم و چاوە ..ئەو حیزب و گروپانەش وەك" مسکین" چەپەڵە لەئەیەن زەر باش ئەم راستیە ئەزانن ، هەر ئەوان بوون ئەیانووت بنەماڵە ناتوانە نە دیموکراسی بە و نە چاکسازی بکا ،
بەڵام چی بکەن خە بەخۆو کردن زەحمەتە و بیروباوەڕ و هەباز بخەڕ

گیرفانک و گیرفانکی تر پ لـ دلاری زلیلی.. …
… لـ هر ووتکا کسکی ئیستخباراتی حکومت بگرتـ دست ، ئوتوماتکی ناتوانـ هنگاوی مدنی و دیموکراسی لـ وانگو باکگراوندی وزیفی ئیستخباراتیو بنـ و بـ چسپی دووقولووش یک ناگرن، لـ حوکمی ئقیتی ئیستخباراتی قوکـ بـ خک ئونـ خست ئبتو ئبـ بـ کنکرت..ئوانش کـ پشتر دماری قورگیان وک کابی تلفنی لهاتبوو و هاواریان ئکرد : تزویر قبو ناکرت ! ئستا لخشی وزارت و ئیمتیازکانیو تووشی ” فقدان الذاکرة” بوون ، وزارتکانیش خوا ئو بگر لوان باشتر بـ ، سولطان سلیمی یکمیش
کابینی وای نبو ، جاران وزیری بـ وزارتی بـ قاچاغ بردنی نوت هیچ نبـ لیژنیکی یک دوو کسی گر بـ ووکشیش بووبـ هبووبـ ئمجار خوا هناگر ئوش نماو و تنیا سرکی بناو حکومت ئاگای لبنج و بناوانی ئو قاسییـ کـ بـ نوت ناو ئبر ، کواتـ هر لـ(پ)کی بنمامـ مایو و خکی ئبـ خو بو جکرو ببینـ کـ یارییکـ لدست بنمامـ در بهنـ..
هر حکومتکی شاز لـ ئاست بـ دنگی خک هوستکی شاز دروست ئکات کـ بـ قازانجی حکومتکـ و زرری خک کتایی یت، خودایا ئم کوردـ بدوور خی لـ بای ئو شزوز….

ژوان … ن.رزان فتاح

ژوان کچکی جوانـ
ووخش و ئاودانـ

تمنی دووسانـ
خم وونی دانـ

قژی زر لول و زردـ
رووخساریشی بگردـ

قاقا دکا پدکنـ
ئازارکان ولا دنـ

دڵت دایە وێنەم بگرێ
لە باوەشت هەڵمبگرێ

دایکیشی میهرەبانە
بە بوونی شادومانە

2015
*

چیرۆک … حیکایەتکانی «ە» ئەو کچەی دوو چیرۆکی هەبوو … نیهاد جامی

مرۆڤ چیرۆکێکی هەیە دەتوانێت وەک ژیاننامەی خۆی بیگێڕێتەوە، من کارکتەری حیکایەتێکم دەمەوێت نووسەری حیکایەتەکە دەستخەڵە بدەم، هەموو ئەوانەی ئەو دیگێڕێتەوە ئەوە چیرۆکی ژیانی من نیە، بەڵکو ئەو منی کردووە بە پاڵەوانی حیکایەتێک، کە من نیم تەنیا لەخەیاڵی ئەودا من وام، بەیە نامەوێت کەس دەستخەڵە بکەم، کاتێک ئەو حیکایەتی من دەگێڕێتەوە، ئەوە من نیم، بەڵکو منم لەگەڵ ئەوەی ئەودا، بە ئەوەی من و ئەو نابینە دوو شتی ناو شتخانەیەک یەکێکمان قسە بکات و ئەویتریش تاوانبارێک بێت بەهۆی بەدەنگی پێتان ووتبێت کەوا شێت بووە، بەیە هەردووکیان بەدوو تەمەتی جیاواز دەخرێنە شتخانەوە، ناچارم هەمیشە لەپاڵ حیکایەتە درێنەکانی ئەودا، منیش ژیانناممەی ئاستەقینەی خۆمتان بە بگەمەوە، ئەوە ئازادن بەوا بەقسەکانی خۆم دەکەن، یان پێتان وایە حیکایەتەکانی ئەو ژیانی ئاستەقینەی منە.
کارکتەری چیرۆکی نووسەرێک ئاوا بەگژ نووسەرەکەیدا دەچێتەوە، هەبێت نووسەرەکەش بە خوێنەرانی قسەی خۆی هەیە، کە لە ووتەی کارکتەرەکەی جیاوازە، دەبێت ئەو چۆن کارکتەرەکەی بە درۆ بخاتەوە؟ یاخود پاپشتی دەکات و درۆ بە گاڵتەوەی چیرۆکەکەیان دەدەن؟
هەموو ئەوەی بیستان هەوەدەن باوەڵی پێنەکەن، کارکتەری ئەو

چیرکە لەدەست من دەرچووەو بە خەی دەیەوەت ژیانەکی نوە هەبژەرەت، بە ئەوەش نکوەی لەژیاننامەو حیکایەتەکەی دەکات، بەیە پلانی داناوە لەدژی من چیرەکەکیتر بگەتەوە، ئەوە بیهەننە پەش چاوتان، نووسەر ەمان دەنووسەت یا کارەکتەری ەمانەکە؟ هەبەت کارەکتەرەکە زادەی خەیاەی نووسەرە، بەیە ئەوە نووسەرە ژیان و چیرەکەی ئەو درووست دەکات، نەوەک ئەو بتوانەت چیرەکەی خەی لەدەرەوەی من بگەتەوە.

رەنگە زەرکەس دوای خوەندنەوەی وا تەگەیشتبەت، هەوەمداوە ژیانی ئەو بنووسمەوە، نەک لەبەر ئەوەی نووسەرەکی کارامەم، بەکو ژیانی ساەهای ساەم وەک عاشقەک منی گەیاندەتە ئاستەکەوە بتوانم لەکەتاییدا عاشق بم و مەعشووقم نەبەت، دەم پەی بەت لە ژن و جەستەم ژنەکی لەباوەش نەبەت، بەام ئەوە هەرگیز بەو مانایە نیە من یەکەک لەچیرەکە دەداریەکانی خەمتان بە بگەمەوە، بەکو ئەو چیرەکە بەرهەمی خەیاەی ەووتی بیرکردنەوەیەکە، وامهەنا پەش چاوم کەسەک لەتاریکی شەوەکدا لەم دەردەکەوەت، دنیا تاریک و ئاسمان چەند پەە هەورەک بەئاستەم دەخاتە ەوو، ئەوە وادەکات ەووخساری ئەو کەسە باش نەبینم کە کە بوو تەنیا بەیانی کە خەبەرم بەوە ملوانکەکەی لەملی خەی کردبەوە کەیەکەم پیتی ناوەکەی بوو بە زمانی ئینگلیزی نووسرابوو «R»
هەموو ئەوەی ئەو نووسەرە شەتە دەیگەتەوە دوورە لەاستیەوە، وونکردنی ملوانکەکەم لەکەانەکدا بوو، کەبەدوای گەام ئەو پیاوە پەی ووتم «کچی جوان بەدوای ئەو ملوانکەیە دەگەی» بەحەپەساویەوە بەرەو ەووی چووم، وەک باوکەک یان پیاوەکی پیرو لەقەوماو دەمبینی، بە خەندەوە داوای لەکردم «بەچی ملوانکەکەت نابەخشیت بەمن؟ خە من تەنیا دەمویست خاوەنەکەی بدەزمەوە تا بزانم ئەو ملوانکەیە هی کیژەیەکی جوانە» ئەو لە سواەکەر دەچوو، نا من کەسەکی خراپ نیم، ئەوە ئەو پیاوەیە لەم پاەایەوە کە ملوانکەکەمی پە ببەخشم، دوای ئەوەی لەبەردەرگای ماەی خەیان دەزیبوویەوە، نەوەک لەشەوەکدا عاشقی پیاوەک بووبم لەتەمەنی باوکمەو سبەینە ملوانکەی خەم بە جەهەشتبەت.

منیش وەک ئەوە گوەم لەقسەکانی ئەو خانمە گرت، گوایە ملوانکەی وونکردووە، لەکاتەکدا من وئەو لەشەوەکی تاریکدا ەکەوتی یەکمانکرد و لەگەە خەرهەاتن من سیمای ئەوم نەبینی، تەنیا ملوانکەکەی جەهەشتبوو، بەیە نامەوەت وەسفی درەزنانەی ئەو بکەم کە ەووخسارو قژی چەن بوو، تەنیا هەندە دەەم ئەو چاوەکانی لەدوو

چاوی پ□پوول□ی□ک د□چوون کات□ک ب□س□ر گو□□ک نیشت□ت□و□، قژی نازانم چ □□نگ□ک بوو، ب□□ام ب□س□ر شان□کانی هاتبوون□ خوار□و□، کات□ ک ملوانک□ک□م بینی ئ□و پشتی ل□من بوو ل□م دوور د□ک□وت□و□، د□مویست □ووخساری ببینم، ب□□ام ج□ه□شتنی ملوانک□ک□ و□ک یادگار□ک د□مزانی ووز□ی بینینی ه□موو ژنی دنیام پ□د□ب□خش□ت، ئ□ستاش ئ□و□ی ل□و بینیم ئ□و کات□ بوو ک□ قژ□ در□ژ□ک□ی ب□س□ر کراس□ شین□ک□ی هاتبوون□ خوار□و□، ئ□و□ دوا و□ن□ی ئ□و بوو من بینیم.

سات ب□سات ت□د□گ□م نووس□ران در□زنی گ□ور□ن، بو□رن ل□ت□م□ت ب□خشین□و□، نووسینیش شت□ک نی□ ه□ر ه□ند□ی ئ□و ژ□ه□ر□ی□ ک□ کاتی خ□ی ل□کت□ب□ک□دا خو□ن□دوم□ت□ دراو□ ب□ ف□یل□سوف□کی ی□نانی و□ک سزای□ک تا بمر□ت، ب□ ئ□و ج□ر□ نووس□ران□ش سزای ژ□ه□رخواردکردنیان نووسین□، تا ب□ ه□تا ه□تای□ و□ک مر□ڤی خراپ□کار ل□ناومان بم□نن□و□.
وابوو ئ□و ش□و□ش ز□ر باسی ئ□و ف□یل□سووف□ت کرد، س□رسامی خ□ت ب□من ب□ ئ□و ف□یل□سووف□ گ□□اند□و□، ئ□و□ ک□ش□ی□ک نی□، ک□ من خراپ□کار بم، هیچ کات□ک خ□م و□ک ک□س□کی باش ن□بینیوو□، ب□□کو د□زانم جگ□ ل□ خ□تاکار□ک شت□کیتر نیم، □□نگبوو ل□ب□ی ئ□و ملوانک□ی□ خ□ت بمابایت□و□، ل□پ□ناو ت□ وازم ل□چیر□ک گ□□ان□و□ به□نابا، ب□در□ژایی ژیان شیعرم ب□ ت□ بنووسیبا، نام□و□ت کار□کت□ری چیر□ک□ک□م کاتمان ز□ر ببات، ب□ی□ ه□و□ د□د□م چیر□کی ئ□و بگ□□م□و□.

کچ□ک ل□س□ر□تای ت□م□ندا عاشقی شیعرو کت□ب□ خ□یا□ی□کان د□ب□ت، تا ئاستی ئ□و□ی چیر□ک□ خ□یا□ی□کان ب□ژیانی خ□ی د□زان□ت، ئ□و خ□ی ل□د□ب□ت□ بوون□و□ر□کی خ□یا□ی، ترس ل□دنیای □استق□ین□ ب□ر□و ناو غ□ز□ل وئ□د□بیاتی کلاسیکی د□بات، تا ئاستی ئ□و□ی ب□وای وای□ بوون□و□ر□کی خ□یا□ی ل□ ئاسمان□و□ چاود□ری د□کات، ش□و□ک ل□خ□ودا ملوانک□ی□کی پ□ ب□خشیوو□، ب□یانی ل□خ□و ه□□ساو□ ملوانک□ک□ی ل□ مل بوو□، ئیدی ل□و کات□و□ چاو ب□ ئاسمان د□گ□□□ت ب□ ئ□و□ی ئ□و پیاو□ بد□ز□ت□و□.

ل□ناو تاریکی ک□□ان□کی ت□سکدا □□ک□وتی پیاو□ک د□کات، ک□ ل□ش□وی خ□ون□ک□ی□و□ ب□ ئ□ستا و□ک خ□ی ن□ماو□، ل□دواو□ شانی د□گر□ت و پ□ی د□□□ت «چیتر ل□ئاسمان ب□دوام م□گ□□□ من ل□س□ر ز□ویم» ئ□و ب□وای پ□ناکات ک□ پیاوی ناو خ□ون□ک□ی ب□ت، پیاو□ک□ د□ست ب□ پ□نج□کانی د□بات، تا پ□نج□کانیان د□ک□ون□ ناو پ□نج□ی ی□کتر، تاو□ک ب□و ش□و□ی□ د□م□نن□و□، کچ□ک□ د□ستی خ□ی د□ک□ش□ت□و□ ل□پ□نج□ی پیاو□ک□،

ئو بب نیگرانی، بام لشوی کسک لمردن گابتو دت «جوانی ت پیری کردم» ئو هیچ کاردانویک ب کچ درووست ناکات، تنیا ئو کاتی پی دت «هشتا ملوانککت لملـ» ئیدی تدگات ئو پیاوی لئاسمان بیدگا ئستا ئو لسر زوی تووشی بوو، ئو سرتای چوون ناو دنیایک بوو ک تگیشت پیاوی خونکانی دزیو.

لپ گمیکی ژنان بسریدا زا بوو هموو یاریکی برد ئاقارکیتر، ئو دمی پی ووت «ئو ملوانکی یکم پیتی ناوی خم.. ت نهاتویت خونی من، چونک من عاشقی پیاوکیترم» ئو گمی زربی ژنکان دیکن، ب ئوی گمی ناسین درژ بخاینت، ئو چونک کچک بوو بناو کتب خیالی وئدبیکان دگا پشتر ژنانکی زری بینیبوو ک ئو جر گمانیان ئنجامدابوو، بی دیویست ئویش همان شتبکاتو، نیزانی ئو لبردم نووسرک ک بخی چندین چیرکی گمی ژنکانی نووسیوتو، تنانت یکک لو کتبانی ک ئو پی سرسام بوو، ئو نووسیبووی، کتبک داشتنویکی نو بوو ب چیرکی هزارو یکشو، لژر ناونیشانی «شهرزاد درژ بهزار ویکشویتر ددات»
چیرکی ئو ملوانکی بدوورو نزیک پیوندی بو گانویی نی، ک ئو حیکایت گرو ب ئوی گایو، سوندتان ب دخم سر لبری ئو حیکایت دری، دموت استیکانتان پبگات، بی هموو شتکتان وک خی ب دگمو.

هیچ پیاوک نهاتت خونی من، هموو ژیانم قم لـ ئدبیات و خیا بتو، کچکی واقیعبینم، کس هندی من قی لـ کلاسیک نی.. چونک شتی کن وبسرچوون، ئمی گنج حزمان بشتی نو وسردمی خمان.. نک ئو شت کنان، منک ک تاقتی کتبکانی خوندنی خم نبووبت، لکو کتبی ئوم خوندتو.. کچین ووریابن ئو جر پیاوان بناوی نووسین فریوتان ندن، هیچ شوک نبوو بم درو، ملوانکیک لژی لدایک بوونم خشویستکم بی کیووم، نوک لخون بمن درابت، دواتر بااستی ئو دتوانن بوا بو قس توهات بکن.. لخوندا ملوانکیکت بکرت مل وبیانی کخبرت بتو هشتا ملوانکک لملت بت؟ ئاخر ئو چ قسیک.

پلمک دردکوت ک من وت کاممان چیرکی هد دگینو، بام دزانم ب دبت چیرکی خمان برو ئو ئاراست هاودژ

بەریت.
نووسەری ئەو چیرۆکە بەدوای گەمەیەک دەگەڕێت، کە وەک گەمەی کارەکتەرێکی بێت، دەیەوێت کاردانەوەی ئەو ببینێت، چونکە وەک دەردەکەوێت هەریەکە لە نوسەرو کارەکتەرەکە کەوتونەتە ئەوینێکی شاراوە لەگەڵ یەکتری، بەیەکاتێک کچە پێی دەڵێت ئەو عاشقی کەسێکیترە، ئەوە دەگەڕێت بەگەمەیەکی هاوشێوەی خۆی.
نازانم کە باسی عەشقی کردووە، تا ئاوا بیگەیەنیتەوە بە عەشق، منیش عاشقی ژنێکیترم.. ژنێک قژی لەتاڵی گیتار دەچێت.. کاتێک دەست دەخەمە ناو قژی دەبمە گیتارژەن و ئەویش لەسەر سینەم پاژنەی پێڵاوەکانی دادەکوتێت و سەما دەکات.

ئەوە گەمەیەکیتر بوو، هەریەکە لەو دوانە لەگەڵ یەکتردا کردیان، هەردووکیان بەدەنگ دەبن تا وونبون لەناو تاریکیدا.
ئەوەی ئەمە کردمان گەمە نەبوو درێکردن بوو لەگەڵ خەمان، ویستمان وای بخەینە ووە کە ئەویتر کەسێک نیە بیری لێبکەمەوە، کەچی هەریەکەمان لەناو گەمەیەک بریندکمان خستە قوڵایی ڕوحی خەمانەوە، ئەوەتا ئێستا کە یەکتریمان لەدەستدا تێدەگەین چەند تەنیاین، دەشێت ئەو ڕاستی کردبێت پیاوێک هەبووبێت لەژیانی، هەموو ئەوانەی من لەو چیرۆکە دەینووسم بەرهەمی خەیاڵی خام بێت، کارەکتەری چیرۆکەکە لەی بێئاگا بێت. چیرۆکنووسەکە بەو دێرە دەیویست کەتایی بەچیرۆکەکەی بێنێت، بێئاگا لەوەی کارەکتەرەکەی لەمەی خۆی و ئەویدەکرد «چۆن دەبێت پیاو هێندە زوو هەستی ژن بریندار بکات؟» کاتێک ئەو پرسیارەی لەخۆی دەکرد، لەهەمان کاتدا دەیووت «کە دەبێت چیرۆکی ئەو ژنەی قژی دەکات بە گیتار ڕاستەقینە نیەو منی تێنیا وەک بوونەوەرێکی خەیاڵی نەبینیووە؟»
لەکاتێکدا هەردووکیان ڕەوایەتیان بەقسەی یەکتری دەدا، کەچی هەر لەو کاتەدا نووسەرەکە بیری لەو دیمەنە دەکردەوە، کاتێک کچەکە ڕەیشت وقژە درێژەکەی بینی.. چۆن خەیاڵی بە کردووە ڕەژەک دەست بخاتە قژیەوە بەتاڵەکانی گیتارەکەی ئیسپانی بژەنێت، هەر لەو کاتەبوو کاتێک کارەکتەرەش لەبەردەم ئاوێنەدا، پێڵاوە پاژنە بەرزەکانی تاقیدەکردەوە کە بیکوتێ لەسەر سینگی ئەو، ئەو دەمەی گیتارەکەی ئیسپانی بەقژی دەژەنێت.. ئەویش لەسەر سینەی ئەودا سەمایەکی ئیسپانی لەو مەرقەسە ساز بکات.

من وەک ڕەخنەگرێک بەو شێوەیە شیکاری چیرۆکەی «ە» م کرد، ئەو چیرۆکەی لەناو ئەرشیفی دەزگای عاشقە وونبوەکان دەزیمەوە، لەهەموو چیرۆکەکان زیاتر سەرنجی ڕاکێشام، کە نووسەرەکەی نادیارە، پەدەچێت

ئەو هەشتا لەژیاندا بێت، تاکە شتێک لەو چیرۆکە جەماوەرییە یەکەم پیتی ناوی نوسەرەکەیە کە سێ هێلی لاتەریبی لەشێوەی «/|» کاتێک ئەو سێ هێلە بەیەکەوە بگەیەنم پیتی «N» دەردەچێت.
ئەوەی لەرێشەدا خوێندنەوەیەکی تەئویلکاریمە کە ویستومە لەسەر هەندێک لەتێگەیشتنەکانی بیرمەندی فەرەنسی «ڕۆلان بارت» نزیک بکەومەوە، بە خوێندنەوەی مەرگی نووسەر و پەیوەندی نێوان نووسەر و کارەکتەر.. لەو ڕێگەیەوە چیرۆکی نووسەرم بەمانای یەکەم سەیر کرد، مانای دووەم ژیانی کارەکتەرو مانای سێیەمیش نهێنی نێووتراوی هەرێکە لە نووسەرو کارەکتەرەکە بوو کە من لەمانایەکی ئاشکرا نەکراوی پەیوەندی ئەو دووانە خستمە ڕوو.

1/4/2018 سانتانا- ئیتالیا

پەیکەری دێ و شوان عەتوف بەشی دووەم-کۆتایی … شاهێ عارف

کارەکتەری شەرزاد لە پەیکەری دێدا، کارەکتەرێکی دژە پاڵەوان و سەرەپا بەدەڕە، لەکاتێکدا زەمینەی ئەم خراپیە گشتگیرەی لە فیلمەکەدا بوونی نییە. شەرزاد هاوڕێی هیوا و هەڤاڵستە و شاگردی مام بورهانە و لە هەمان ژینگەی ئەواندا گەورە بووە. بەڵام زۆر جیاوازە لە ئەوان، هەڵسوکەت و مامەڵە و مەبەستەکانی خراپ و دزێوە. خراپ دروستکردنی ئەم دژەپاڵەوانە ئەوە نییە کە ئارەزوویەکی تەریب و دژ بە پاڵەوانی هەیە، بەڵکو ئەوەیە کە زیادەڕەوی لە خراپیەکەیدا کراوە. لە هەموو زەمەنێکدا و بەرامبەر زۆرێك لەوانەی بەریان دەکەوێت ناتەبا و نالەبارەی. لەگەڵ هاوڕێکانی، لە پێش هاوسەرگیری، لە دوای هاوسەرگیری. ئەم کارەکتەرە بەجۆرێك دزێو و ناحەزە تەنانەت توانای هەڵکردن و ژیان کردنی لەگەڵ هیچ کەسێك نییە بە هاوسەرەکەی و دایکیشیەوە. بیربکەنەوە لە ساتی منداڵبوونەکەدا چۆن لەگەڵ دایکی ئەدوێت. یاخود کەس نازانێت بۆچی ئەوەندە مامەڵەی ڕەق و توندە لەگەڵ کەویار؟ بە مەنتیقی فیلمەکە دەبوو لەپاش بەدەستهێنانی کەویارەوە ئەوەی لەو ژیانە بێزاربووایە سەرەتا کەویار بێت نەك شەرزاد،

بەڵام دڵخەکە پاش تێپەڕینی ئەو چەند ساڵە بە پێچەوانەوەیە.

هەوڵست
با سەرنجی هەوڵستی پاڵەوان بدەین. ئەو زیاتر گرانیبڕێکی ئامادەکراوە و بانگهێشتی ئەم سیناریۆیە کراوە، نەك وەکو کارەکتەرێك کە چۆن ئەبێتە گرانیبڕ. بە دەربڕینێکی تر، ئەو هەوڵستە گرانیبڕەی لەم فیلمەدا دەردەکەوێت، ئەوەندەی هەوڵستی دەرەوەی فیلمەکەیە، نیو ئەوەندە هەوڵستێك نییە لەم فیلمەدا ئەزموون بکات و دروست ببێت. ڕاستە دەنگی خۆشە و دوکانی سیدی هەیە، بەڵام ئەمانە بەس نین بۆ ئەوەی ببیت بە گرانیبڕ. ئەگەر سەرنجتان دابێت، لە ئاهەنگەکەی هیواوە، ئەوکاتەی کە هەوڵست، هەر بەڕێکەوت و لەسەر داوای هیوا گرانیەکی جوان و بۆ کۆشەمان، بە هەماهەنگیەکی تەواو لەگەڵ تیپی میوزیك پێشکەش دەکات، ئیدی سیناریۆنووسەکەڵ بیری کەوتەوە کە مامۆستایەکیشی بۆ پەیدا بکات! ئەوە یەکەمین جارە کە هەوڵست لە واقیعی فیلمەکەدا وەکو گرانیبڕ دەردەکەوێت. هەتا ئەو ساتەیش نازانین بەهرەکەی هەوڵست چۆن کاری لەسەر کراوە و بەرەو پێشچووە. بەڵام ئەو کاتەی کە وەکو گرانیبڕێکی تەواو دەردەکەوێت، ئەیخەنە ناو ستۆدیۆیەکەوەڵ و مەشقی پێدەکەن! ڕەنگە تەنیا بەهانەی کۆنسێرتەکەی دواتر کەمێك لە مەهزەلەی ئەو دیمەنە کەمبکاتەوە. بە گشتی هەوڵست بەر لەوەی بێتە فیلمەکەوە ئامادەیی هەبووە. ئەم ئامادەییەشی هەر لەسەرەتاوە و بە گرانیەکانی هەیەڵ.

شوان زێر بە ئاسانی و بەبۆ هیچ پێشمەرجێك تەسلیمی هەوڵستی گرانیبڕ بووەڵ. سەرنج بدەن بەرلەوەی وەکو گرانیبڕێك لە فیلمەکەدا بیناسین، لە دەرەوەی فەزا و واقیعی فیلمەکە، بەنموونە لە دیمەنی ئازادکردنی کێترەکاندا، بە گرانیەکەی ئامادەیی هەیە و گرانی دەڵێت. هەوڵستی گرانیبڕ، کارەکتەرێکە لەسەرو فیلمەکەوەیە و بەر لەوەی دەرکەوێت هەیە. لەوەش خراپتر ئەوەیە ئەم هونەرە پێشوەختەی هەوڵست، کە بە هیچ جۆرێك لە فیلمەکەدا دروست نابێت، ڕێکی درامی گەورە لەفیلمەکەدا دروست دەکات و دەبێتە هۆکاری کوشتنی شۆرزاد و هەتیوخستنی دوو منداڵ!

هەوڵست بە دەر لە گرانیبڕی، ماسی فرۆش و سیدی فرۆش و نان پەیاکەر و عاشقەڵ. سەبارەت بە ماسی و سیدی فرۆشی؛ لە جێگەیەکدا دەستی بە ماسیەوەیە و لە چەند شوێنێکی تریشدا لە دوکانی سیدیەکەدا خەریکی قسە و باسێکە کە پەیوەندی بە دوکانەکەوە نییە! لەوانەیە نان پەیاکەر بێت، چونکە نازانین شێوەکارەکەی خوشکی و

دایکه نان حازرکەرەکەیشی هیچ بژوکیان تریان هەیە یان نا؟ بەڵام هەتا بڕی دڵتەنگ و سەوداسەرە، هەر لە منایەوە وەکو گەورەیەك عاشقی کچی دراوسکەیانە (ئەو دراوسێیەی کە بە قسە دراوسێیە نەك بە وێنە!). خۆشەویستیەکەی لەگەڵ کەویار پاك و بێ کۆشە و تاقانەیە، نە گومانی تیایە و نە قەڵەقی. هەوڵست ئەگەرچی کوڕکی هەژارحاڵە، بەڵام هەمیشە شیك و جوان و ڕێکپۆشە، تەنانەت ئەو کاتەی کە مەراقی جیابوونەوەی هەیە و لەگەڵ کەمەڵە گەنجکی ئیشکەردا بە دیار ئاگرەوە وەستاوە! هەوڵست بەپێی پێویست لەگەڵ هیچ کام لە دیوەکانی کارەکتەرەکەیدا گەشەی نەکردووە و کامڵ نەبووە. هۆنگە لەبەر ئەم ناکامیەی بڕت پێشکەشکارەکەی ئادیۆی ئێکس ئێف ئێم ئاگاداری ناو دڵیەتی و ناچاری دەکات هەر بە زۆر و بە حونجە ناوی ئەو کەسانە بڵێت کە گۆرانی لە پێناودا وتون!

بەرهەمهێنان
بەرهەمهێنانی ئەم فیلمە بە پلەی یەکەم لە ئەستۆی کام پڕۆدەکشندا بووە. بە فیلمەکەوە دیارە کە توانا ماددیەکانی ئەم کۆمپانیایە چەندێك گەورە و کاریگەرە. لەووی شێوازی بەرهەمهێنانەوەی شوان نەیتوانیوە پارێزگاری لە فیلمەکەی بکات و لەژێر هەژموونە ریکلامیەکانی ئەوان دەربچێت. دیمەنەکانی ناو بەلەم، پێکەنین و دەستبازیەکانی ئەزمەر، شێوازی گێشت برژاندن و ئاهەنگی بوك گواستنەوە، لە جۆری ئەو وێنەی باوانەن کە زیاتر لە ڕیکلام و کلیپەکاندا بەکاردێت نەك لە فیلمە سینەماییەکاندا. لەلایەکی ترەوە هۆنگکردنی دیوارەکانی ماڵی هەوڵست، کۆانەکەی ماڵی کەویار هیچ هارمۆنی و زەرووەتێکی سینەمایی جگە لە کاریگەربوون بە هەژموونی پاوانخوازیانەی ریکلام لە پشت ئەو کارەوە نییە!

مۆنتاژی دەنگ و هۆنگی ئەم فیلمەیش، سەرباری ناسازییان کە زەحمەتە وشە بتوانێت چەوتیەکانیان بگوازێتەوە، پەیڕەویان لە هیچ بنەمایەکی دیاریکراو نەکردووە. مۆنتاژ تەنیا بڕین و ڕیزکردنی وێنە و دیمەنەکان نییە، مۆنتاژ ستراکتۆرە، هۆنگە، دایناميك و دەستبەسەراگرتنی کاتە. بەڵام مۆنتێرەکەی پەیکەری دێ بە گوێرەی تێگەیشتنی خۆی لەسەر بنەمای دیمەنەکان بڕیویەتی و دووریویەتی. بێ نموونە دیمەنێکی تێدایە هەوڵست و کەویار لە ئەزمەن. لەو دیمەنەدا بێ یەکەمین و دواجار دەردەکەوێت کە ئەم دوو دێدارە کۆشەیان هەیە. لەڕاستیشدا هیچ کۆشە و جیاوازیەکی ئەوتۆیان نییە، بەڵام دەنگ لە یەکتر هەڵەبڕن. لەم دیمەنەدا مۆنتێرەکە بێ شاردنەوەی کەموکوڕی سیناریۆکە لە دروستکردنی کۆشەکەدا چەندجارێك

هەر لەناو دیمەنەکەدا، دیمەنەکە دەبێت و بازدەدات بەسەر دەمەقاڵکەدا! بێینی مێنتێرەکە ئەم شەڕە پارچە پارچەتر دەکات. چونکە پێویست بوو کە بینەر تێبگات بەڕاستی کێشەی ئەم دووانە لەچیدایە. یاخود لە جێگەیەکی تردا بە سماش کەت و کاریگەریەکی دەنگی پێکەنیناوی بێ دەستپێکی ئاهەنگەکەی هیوا دەگوازێتەوە. ئەم شێوازە مێنتاژییانە کە بەپێی دیمەنەکان دانراوە نموونەی نایەکانگیری مێنتاژە و زیان بە گێرانەوەیش دەگەیەنێت.

پەیکەری دێ چی دەڵێت؟

ئەم فیلمە لە وێنە گشتیەکەیدا ڕەخنەی دەسەڵاتی باوك سالاری دەکات کە کاریگەریەکانی ڕێژ بە ڕێژ لەژێر جەبری شێشی تەکنەلێژی و کرانەوەدا بچوك ئەبێتەوە. یاخود ڕەنگە بیەوێت بێت هونەر چەکە، ئەکرێت ئەم چەکە بە ویستی خێت بەکاربهێنیت، ئەگەر بێ گێڕانەوەی خێشەویستەکەیشت بێت. ڕەنگە دواجاریش ویستبێتی لە ڕێگەی لێکەوتەیەکی کاڵ و کرچی سەرمایەوە ڕەخنەی سەرمایەداری بکات. بەگشتی ئەم کێشانە و جێری پیشاندانیان پەیوەندیەکی کەمیان بە واقیعی ئەمێی کێمەڵگەی کوردیەوە هەیە. ئەم فیلمە ئاوێنەی کێشە قوڵ و ڕیشەیەکانی ژیانی ئەمێی کوردستان نییە. هەڵبەت لە بیرمان نەچووە کە ئێمە باس لە فیلمێکی بازرگانی ئەکەین، ئەگەرچی هەندێك لە فیلمە بازرگانیەکانیش لەسەر کێشە هەنوکەیەکانی دونیای خێیان کاریان کردووە، بەڵام فیلمەکەی شوان لەمێوەوە ترس و سانسێرێکی زێری پێوە دیارە.

شوان عەتوف ساڵی ٢٠١٥ لە موزایەدەیەکی گەورە بەسەر سیاسیەکاندا، نامەیەکی شەرمەزاری لەبەردەم بینەرانی تەلەفیزیێندا خوێندەوە، وەك لێرەدا دیارە (٢). تێیدا لەبری سیاسیەکان تەریقبوەوە لەو ژیانە خراپەی میللەت و بە تایبەت گەنج دەیگوزەرێنن. لەوکاتەوە هەتا ئێستا هیچ کام لە فیلمەکانی لەبارەی ئەو کێشانەوە نییە کە لە شەرمەزارینامەکەیدا باسیان دەکات! جگە لەم فیلمە بازرگانیەی، سێ کورتە فیلمی تری بە گوێرەی خواستی ڤیستیڤاڵ دروستکردووە. ئەوەی ویستویەتی لە خەڵاتی ڤیستیڤاڵە لاوەکیەکان دەستی کەوتووە. شوان لە کاتێدا بانگەشەی هونەری بوون و کواڵێتی کارەکانی دەکات نەیتوانیوە لە ئاست ئەو هەموو قسانەدا بێت کە لەو نامەیەدا کردوونی! هەموو ئەو فیلمانەی کە دروستی کردون لەووی زەمەنەوە سەر بەمێ و بە کێشە هەنووکەیەکان ژیانی ئەمێ نین. لە نامەکەیدا تەریقبوەتەوە لەبەردەم گەنجاندا بەڵام لە فیلمەکانیدا بچوکترین ڕەخنەی ئەو دەسەڵاتە کوردیەی نەکردووە کە ئەو هەموو سەرگەردانیەی

دروستکردووە! کارەکتەرەکانی شوان گەنجی شەهادەدار و بێکاری ئەم وڵاتە نین، کە لەداخی بێکاری و نەبوونی هەلی ژیان سەری خۆیان هەڵگرتبێت و ئەم وڵاتە جێبهێڵن. عاشقەکانی فیلمەکەی شوان وەکو هەزاران گەنجی ئەم وڵاتە بێلانەیی و بێ دەرامەتی کۆسپی ناکامی عەشقەکەیان نییە! کارەکتەرەکانی شوان زۆرتر گوزارشت لە خودی خۆیان دەکەن نەك لەم واقیعەی کە تێژ بەتاڵ توانای مرۆڤەکانی ئەکوژێت و دەیان پوکێنێتەوە. ئایا ئەمە بێ ئەمەکی ئەم دەرهێنەرە نییە بەرامبەر بە بینەرەکەی؟

هونەرمەندی هەسەن و خاوەن کواڵێتی ئەبێت بەرپرسیار و بە ئەمەکیش بێت بەرامبەر بە هونەر و بینەرەکەی. هونەری ڕاستەقینە هەوڵست و هۆشانمان بێ نمایش ناکات کە چێژ لە توانای خۆیان وەربگرن. بەکو بەم پاڵەوانانە، دەروازە بێ هەزاران قوربانی دەکاتەوە لەێ نەهامەتیە ئابوری و کۆمەڵایەتیەکاندا لە ژیانی خۆیان ڕابمێنن و بێ دەربازبوونیان بیربکەنەوە. هونەری ڕاستەقینە لەبری دروستکردنەوەی مرۆڤە خراپەکان، بەدوای پیشاندانی زەمینە و ژینگەی خراپ بوونیاندا دەگەڕێت. هونەری خاوەن کواڵێتی لەبری تاوانبارکردنی پیاوێکی پارەدار، تیشکیش دەخاتە سەر ئەو هۆکانەی کە لەنێوان سەرمایە و سیاسەتدا هەیە لەم کۆمەڵگەیەدا. هونەری جددی بەسەر ئەو هەموو گەندەڵی و کاولکاری و داڕمانەێ دەروونی و کۆمەڵایەتیانەدا نا پەرژێتە سەر ئاکامی خۆشەویستیەکی کرچ و کاڵ. هونەرمەندی ڕاستگۆ، هیچ کات خیانەت لەخۆی و ئەو ژیانە ناکات کە تێیدا دەژی. شوان باز بەسەر ئەم واقیعەدا ئەدات و گەنجەکانی ئەم وڵاتە بانگ دەکات بۆئەوەی بگرین بە دیار هەوڵست و نارینەوە. بێ ئەوەی پێبکەن وەکو هۆشان و باوکی.

ئەمڕۆ، لەکاتێکدا جەهل و ژەهری حیزبەکانی دەسەڵات لە هەموو کاتێك زیاتر لەم واقیعەدا ئیش دەکات، ئەمجارە لە سینەمایش خزمەتێکی ڕاستە و ڕاست بە ویست و ئەجێندای ئەوان دەکات. ئەم تەرزە لە فیلم کەرەستەیەکە بێ دروستکردنی بینەری بێ ئاگا و ناهۆشیار. بینەرێك کە لەبری بیرکردنەوە و هەخنەگرتن، چەپڵە لێدەدا و فیکە دەکێشێت. ئەم جارە لە بینەر هیچ کات جێی دڵخۆشی نییە. سینەمایەکیش ببێتە هۆکاری چەپاندن و چاوبەستکردن و کۆیلەکردنی مرۆڤ، هیچ کات سینەما نییە. هونەر و سینەمای ڕاستەقینە ئەبێت بە بێ سانسار دەست بێ کۆشە گەورەکانی ژیان بەرێت، لەبری کورتکردنەوەی مرۆڤ تەنیا لە خۆشەویستیدا، نەترسێت لە پیشاندانی چوارچێوە سیاسی و ئابوریەکەی.

سینەمای ڕاستەقینە لانی کەمی ئەبێت ئازاد بێت و نەبێتە دارەستی هیچ ئایدۆلۆژیا و سیاسەتێکی زاڵ. ئاڕاستەی فیلمەکانی شوان نەك تەنیا ووڵەم جێرە هونەرە نییە بەڵکو بە تەواوی بوەتە کەرەستە بۆ پێچەوانەکەی .

پەیکەری دۆ، بە دیوێکی تردا بەرهەمی ئەو کێبەرکێ نا شەریفانەی باڵەکانی کایەی سینەمایی بۆ قۆرخکردنی کایەکە. لە ئێستادا هەردوو باڵی لۆکاڵی-دەوڵەتی و ڤیستیقاڵ-نێودەوڵەتی هەیە کە لە ململانێیەکی نابەجێدان بۆ قۆرخکردن و داگیرکردنی کایەی سینەمایی. لەم ماوەیەشدا کەسی تر بەناوی دروستکردنی بۆنە و دابەشکردنی خەڵاتەوە، وە بەسود وەرگرتن لە پەیوەندیەکانی خەریکی دروستکردنی باڵی سێیەمە. ئەم ململانێ و هەڵپە گەورانە هیچ کات لەپێناو سینەما و بۆ خزمەتکردن بە هونەر نییە، بەڵکو بۆ کاسپیکردن و خۆگەورەکردنە بە سینەماوە. هەبەت ئەمە لە جێگەی تردا ئاماژەمان داوە کە چۆن ئەکرێت لەم بوارەدا خزمەت بکرێت، بە خۆشحاڵیشەوە کەسانێك هەن و خزمەت دەکەن. ئەم ململانێیە لە پار ساڵەوە بە تەواوی توند بوەتەوە و وایکردووە شوان عەتوف چالاکتر بێت و پرۆژەی تازەتریش هەبێت. دۆخەکە گەیشتۆتە ئاستێك، یەکێك خۆی بە مەسیحی سینەما بزانێت و ئەوی تر هەرزەگۆیانە و کاڵفامانە نەفرەت لە نەتەوە و میللەتەکەی بکات. لەڕاستیدا هیچ خاڵێکی جیاکەرەوە لەنێوان ئەم باڵانەدا جگە لە مشەخۆری بە سینەماوە نییە.

[بۆ خوێندنەوەی بڕشی یەکەم کلیکی ئێرە بکەن ...]

---

(٢)

…https://www.youtube.com/watch

https://www.youtube.com/watch?v=qrQCnuRH9Y4&list=WL&index=47&t=0s&fbclid=IwAR0OpCvHeQVFHkDtoVicuWnJAh3n84QxpT2lWcNX6zUPqL3jb2AdsxX7-LY
>

هۆکاری شکستی شۆرشەکانی کورد... ؟... هەسوو بۆسکۆنی

ئایا هۆکاری شکستی شۆرشەکانی کورد تەنیا هێزە دەرەکیەکان بوون یا هەڵەی سەرکانی کوردیش، شێخ مەحمود وەك نموونە

مەلیکیەتی شێخ مەحمود لەژێر سایەی ئینگلیزدا...

نەتەوەی کورد بەدرێژایی مێژوو لەپێناوی نیشتمانەکەیدا بەردەوام لە بەخودان و شۆرش دابووە، هەموو شۆرشەکانیش یا بەخیانەتی ناوخۆ یا بەهێز و گەلەکۆمەکی دەرەکی لەسەر دەستی دوژمنەکانی شۆرشەکانی شکست پێهێنراوە و لەناوبراون، پێویستە کورد پێداچوونەوەیەك بەمێژووی ڕابردووی خۆیدا بکات، چونکە ئێمەی کورد تا ئێستا زۆر بەمان ئاسان بووە، هەمیشە هێزی دەرەکی تاوانبار دەکەین، کە نەیانهێشتووە گەلی کورد وەك گەلانی تر بگەنە مافی سەربەخۆیی، بەڵام ڕاستیەکەی ئەوەیە سەرکردایەتی کورد لەهەڵسەنگاندنی بارودۆخی نێودەوڵەتی و ناوچەیی و هاوسەنگی هێزەکان و بەرژەوەندیەکانیان تێنەگەیشتووە، یان لاواز بوون و نەیانتوانیوە لەگەڵ ووداوەکان و بابەتی ڕۆژ مامەڵە بکەن، ووداوەکانی پاش شەڕی یەکەمی جیهانی کە ئینگلیز و هاوپەیمانەکانی ئیمپڕاتۆریەتی عوسمانی (پیاوە نەخۆشەکە)یان هەوەشاندەوە و گەلێك دەوڵەتیان پێکهێنا، کە سەرکەکانیان هەر لەلایەن ئەوانەوە بەتایبەتی بەریتانیا دانران، بەمەلیکیەتی شێخ مەحمودیشەوە.

لە پێش پەیماننامەی (سایکس- بیکۆ) لە ساڵی 1910 عەرەبەکان لە ژێرەوە داوای هاوکاریان لەبەریتانیا کرد، بۆ دامەزراندنی دەوڵەتێکی عەرەبی، کورد نەیتوانی ئەو ڕۆڵە ببینێت، یان نەیکرد، هەرچەندە شێخ مەحمود کەسایەتی و سەرکردەی دیاری ئەو ڕۆژگارەی کورد، چ لە ڕووی ئازایی و لەشکرگێڕی و چ بەهێزی نفوزی دینی باب و باپیرانی تا دەهات لەپەرەسەندن دابوو، ئەستێرەی بەختی ڕۆژ بەڕۆژ لە بڵندی و بەرزبوونەوەدا بوو، لەگەڵ هەڵگیرسانی جەنگی یەکەمی جیهانی لە ساڵی 1914 و هاتنی ئینگلیز بۆ خواروو عێراق، کەلە بەسەوە دەستی پێکرد، لەگەڵ یەکەم هەنگاوی هاتنی ئینگلیز بۆ عیراق بەگوڕایەڵی بۆ بانگەوازی جیهادی عوسمانی شێخ مەحمود دوور لە نیشتمانی خۆی دەچێت لە شوعەیبە پێش لە هێزەکانی ئینگلیز دەگرێت، لەم شەڕانەدا شێخ مەحمود خۆی و بە لەشکرێکی هەزار سوارەی

کوردەوە یارمەتی سوپای تورکی دابوو، بەام هزی پ چەك و سوپای سەرکەوتوی ئینگلیز بەسەر سوپای شکستخواردوو و داتەپیوی عوسمانیدا سەرکەوت و لە 7ی نیسانی 1918 لە ژر دەستی ژەنەا مارشا دا گەیشتە کەرکوك، ئەو کاتە شخ مەحمود لەگە تورکەکان تکچوو بوو، هیوای پیان نەمابوو، لەگە پیاوماقوانی سلمانی ك کەوت، نامەیەکی ب ئینگلیزەکان نارد داوای ل کردبوون بن ب سلمانی و بیار بدەن بە دامەزراندنی دەوەتکی سەربەخ ب کورد، خشی لەژر سەرپەرشتی ئینگلیزەکان سەرکایەتی ئەم حکومەتە دەکات.

ئینگلیزەکان وەامی شخ مەحمودیان دایەوە و مجەر نئل بەنونەرایەتی حاکمی گشتی ئینگلیز لە عراق هات ب سلمانی و لەژی یەکەمی تشرینی دووەمی 1918 بەئامادەبوونی خەکی شار وتارکی خوندەوە و باوی کردەوە، کە لەلایەن حاکمی گشتی بەریتانیا لە عیراق شخ مەحمود بە حوکمداری کوردستان ناسراوە، مجەر نئل ب باوکردنەوەی دەسەاتی شخ مەحمود بەشارەکانی تردا تا ەواندز چوو، ب یەکخستنی ئەم شارانە لەگە حکومەتی سلمانی تەقەلای باشی دا.

شخ مەحمود لە کاروباری حکومەتدا کەم ئەزمون و لەمەیدانی سیاسەتدا ب کەس بوو، ئازایی و ب ترسی و کەمتەرخەمی خشی لەو هیانە بوون بەهەەی بەرن، لەبەر ئەوە ئەسترەی بەختی کەوتە کزی، نەیتوانی لەگە سیاسەتی ئینگلیزدا بەردەوام بت و حکومەتەکەی شکستی هنا.
چوونی وەفد ب ئەنقەرە و گەانەوەی بە نائومدی
شخ مەحمود لەجیاتی دزینەوەی گایەك ب خگونجاندن لەگە ئینگلیز زلهزی دنیا و براوەی شەی یەکەمی جیهانی، بەهاندان و فوفیشاەکانی ئوزدەمیری ئەفسەری دابواوی تورك تەفرەی خوارد و هەستا لەژرەوە وەفدك و نامەیەکی نارد ب تورکی هەوەشاو و داو لەشە، لەلایەکی تریشەوە پەیوەندیشی بە بەلشەوکی ووسی کردبوو، کە تازە هاتبوونە سەرکار و خیان دنیانەبوون کەشتی سیاسەتیان بەرەو کو دەوات، لەبەرئەوە خیان لە زر شت بەدوور دەگرت.

کات وفدکی شیخ محمود لرواندز بوو ئینگلیزکان بفرک چوونسر سلیمانی و بیاننامیان ب شیخ محمود فریدایخوارو، لم بیاننامیدا ئینگلیزکان هرشیان لشیخ محمود کردبوو، ئاگاداریان کردەوە خی و هیئتی حکومتکی لگای چمچمالو بچن بغدا و خیان باویژن بر رحمتی حکومتی بریتانیاو.

بەڵام شیخ مەحمود بەیاننامە کە و لەگەل نامەیەکی خۆیدا ناردی بۆ ڕواندز بۆ لای وەفدەکە و ئەزدەمیر، شیخ لە نامەکەی خۆیدا بۆ وەفدەکەی نوسیبوو دەیوت بەرامبەر بەئینگلیزەکان بەخۆی و سمکۆ تەرتیباتێك کە بەباشیان زانیوە و پێویستە جێبەجێیان کردووە و ئەمری بۆ وەفدەکەش دەکرد ئیتر لە ڕواندز چاوەڕێ نەکەن و دەست بەجێ بکەونەوە بۆ ئەنقەرە.

لەو کاتەدا حکومەتی خەلیفە لە ئەستەمبول کز ببوو، سویندخۆرەکان (ئیتالیا و فەرەنسا) لەژێرەوە لەگەلی ڕاست نەبوون، دەیانویست تورك بژێننەوە، ئینگلیزەکانیش لەترسی مستەفا کەمال نەیاندەوێرا زیاد لە پێویست تورکەکان لەخۆیان بسڵەمێنەوە، لەبەر ئەمە لە موئتەمەری لەزاندا ناوی حکومەتی ئەستەمبول نەبووە، باسی پەیماننامەی سیڤەریش نەکرا. لەلایەکی تر تورکەکان بە وەفدەکەی شێخیان گوت: جارێ ناتوانین هیچ بڵێین یا شتێك بکەین. بۆتایبەت ئێستا کەعسمەت پاشا لە لەزان بۆ مەسەلەی ولایەتی موسل خەریکە و لەوەدا شکمان نیە داوای تورك سەردەکەوی و موسل دەگەڕێتەوە باوەشی دایکی نیشتمان، ئەو وەختە دیارە کوردەکانیش بۆئامانجی خۆیان دەگەن، لەگەڵ تورکەکان برای دینی و دیرینیان، یەك دەگرنەوە و لەژیر چنگی غەدر و ئیستعماری ئینگلیزە گاورەکان دێنە دەرەوە و ڕزگاریان دەبێ، جەنابی شیخ مەحمودیش جگەلە سەواب (ثەواب)ی ڕۆژی قیامەت لەدونیاشدا بگا بەبەری غەزای قارەمانی خۆی. ئیتر وەفدەکە تێگەیشتن کاری ئەوان تەواو بوو، تا تورکەکان خۆیان شتێکیان لی نەپرسن ئەوان نابێ باسی کورد بکەن، ناچار لەڕێگای ئەدەنە و ئورفە و دیاربەکر و بدلیسەوە گەڕایەوە سلیمانی.

ئەنجامی پەیوەندی شێخ مەحمود لەگەڵ تورکیا و ڕووسیا

بازنەی (بەلشەوێکی – کەمالی – شێخ مەحمود)، چارەنووسی گەلی کوردی بەرەو کارەسات برد، لەبەرئەوەی شیخ مەحمود دژی ئینگلیزەکان دەجوڵایەوە گیرا و دووڕخرایەوە، جارێکی تر هێنرایەوە بۆ کوردستان و دەسەڵاتی پێدرایەوە و هەوڵ درا هەرچەنێك بێت ڕێك بکەون لە گەڵیدا، شێخ پاش گەڕانەوەی (هێنانەوەی) لەهیندەوە بەینی دا بەئینگلیزەکان هەمنایەتی کوردستان بپارێزێت و تورکەکان لە کوردستان دەربکات و بەڵێنی هەموو هاوکارییەکان بۆ دەوڵەتەکەی بەیارمەتیدراوی و بەڵێز و شکۆوە هێنرایەوە سلێمانی.

گەڕانەوەی شێخ لە هیندستان و گەیاندنەوەی بەدەسەڵات وەك مەلیکی

کوردستان، وادیارە لەلایەین شێخەوە بەترسان، یا پاشگەزبوونەوە یا لاوازی ئینگلیزەکان لەقەڵەم دراوە. ئەگینا بێ هیچ ئاڵوگۆڕێکی نەکرد لە سیاسەت و ڕەفتاری خۆیدا، بەپێچەوانەوە هەر سوور بوو لەسەر هەڵوێستی خۆی و کارەکانی گەیاندە سنووری دوژمنایەتیەکی ئاشکراتر، لەئەنجامدا بەستنی پەیماننامە لەگەڵ کەمالییەکان و کەین و بەینی لەگەڵ سۆڤێت، کە ئیتر بواری بێ هیچ پێکهاتنێکی لەگەڵ ئینگلیز نەهێشتەوە، تەنانەت ئینگلیزەکان لەوە دەترسان ئەم جارەش شێخ وەك ڕابردوو فریویان بدا و هەر کە شوێن پێی خۆی بەهێزکرد پشتیان تێ بکات.

هاوپەیمانی شێخ مەحمود لەگەڵ تورکەکان بەنهێنی و بەبێ ئاگاداری ئینگلیزەکان، هێنان و بانگ کردنی ئەفسەرانی تورك بۆ سلێمانی بۆ ڕاوێژکاری و پیلانگێڕان و گەیاندنی بڕێکی کەمی چەك لەلایەن تورکەکانەوە بۆ شێخ. ئەمە لە ڕوانگەی ئینگلیزەکانەوە تاوانێك نەبوو چاوپۆشی لێ بکرێت، جگەلە ڕابردووی شێخ مەحمود لەکاتی جەنگی یەکەمی جیهانیدا کەنەك تەنیا خەڵکی بۆ پشتیوانی تورك بانگ دەکرد، بەڵکو خۆشی شان بەشانی تورك لەبەرەی شەڕدا بەشداری کرد.

ئەم پەیمانە بەپەسندکردن و ئاگاداری یا ڕەزامەندی بەلشەویکەکان پێکدێت، کە هەم بەلشەویکەکان و هەم کەمالیەکان دوژمنی سەرسەختی ئینگلیزەکان بوون، بەهاوبەندی شێخ مەحمود کەوتنە پیلانگێڕی هاوبەش دژی ئینگلیز و بەرژەوەندییەکانی نەك لە عیراق و کوردستان و ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست، تا لەئاستی نێودەوڵەتیشدا.

پەیوەندی شێخ لەگەڵ کوردی پارچەکانی تر و هاندانیان دژی ئینگلیز

لەلایەکی تر شێخ پەیوەندی خۆی بەکوردی ڕۆژهەڵات (ئێران) و باکوور (تورکیا)، و کوردەکانی ئەو شوێنانەی هاندەدا دژی بەریتانیا لەگەڵ پەیوەندیە گومان لێکراوەکانی لەگەڵ هەندێ تاقم و کەسانی عەرەبی لەعێراق بەتایبەت شیعەکان کە زۆربەی دانیشتوانی عێراقیان پێکهێنابوو. دژی سوننی و فەیسەڵی لەدەرەوە هێنراو و دژی بەریتانیا بوون، ئەم دەوڵەتەی زیاتر پشتگیری کرد، ویستی چیتر خۆی لەقەرەی کێشەی کورد نەدات، کە دەبێتە مایەی ئەوەی ئێران و تورکیا و فەڕەنسای هاوپەیمانیش نیگەران بکات، بەم چەشنە زەمینەش ئامادە دەکات بۆ پێکهاتن لەگەڵ تورکەکاندا، تورکەکانیش هەر ئەوەیان دەویست کورد لەهیچ بەشێکی نیشتمانەکەیدا نەگاتە مافی خۆی، ئاکامی ئەم هێنان و بردنە پوچۆ کردنەوەی پەیمانی سیڤەر و نەمانی مەلیکیەتی شێخ مەحمود و کۆتایی هاتن بە شۆڕشی سمکۆ و ....هتد.

هەسەنگاندنی کردەوەکانی شێخ مەحمود، چ بەپێوەری بارودۆخی ئەو سەردەمە بێت یان بەپێوەری ئێستا بێت، دوور لە لۆژیك و تێگەیشتن و زانست و بەرپرسیارێتین، وەنەبێ کاتی خۆشی ئاکامی پێ کارەساتی ئەم هەسوکەوتەی شێخ بەخودی شێخ نەگوترابێت.

ئاستیەکەی ئەوەیە کە سەرکردایەتی کورد نەیانتوانیوە لەگەڵ ووداوەکان مامەڵە بکەن، بەکوردی و بەکورتی ئاماژەیەکە بێ سیناریۆی ووداوەکانی پاش شەڕی یەکەمی جیهانی کە ئینگلیز و هاوپەیمانەکانی ئیمپڕاتۆریەتی نەخۆشی عوسمانیان هەڵوەشاندەوە و گەلێك دەوڵەتیان پێکهێنا، کە سەرکەکانیان هەر لەلایەن ئەوانەوە بەتایبەتی بەریتانیا دانران، ئەو دەوڵەتانەی دروستیان کردبوون هەر بە ئەنوێنی ئەوان دەجوڵانەوە، بەرژەوەندی زلهێزەکانیان دەپاراست و بوونە دەوڵەت و سەربەخۆییان بەدەست هێنا، لە بەرامبەردەستدرێژی و پیلانەکانی تورك و لایەنی تر بێ گەڵاندنەوەی وڵاتەکانیان بێ سەر خاکی ئیمپڕاتۆریەتی عوسمانی خۆیان پاراست، بە پشتیوانی ئەو هێزانەی (دەوڵەت) کەهاتبوون، نیشتمان و گەلەکەیان ڕزگارکرد، کەچی کوردی باشووری کوردستان لە سڵەمانی کە شێخ مەحمود ئابەریان بوو، دەچێت لەگەڵ داگیرکەری وڵاتەکەی خۆی نزیك دەبێتەوە و چالاکی هاوبەشی سەربازی دەکات و پەیمانی لەگەڵ دەبەستێت، ئەو دەوڵەتەی بەدرێژایی چەند سەدە کوردی چەوساندۆتەوە و هیچ مافێکی پێ ڕەوا نەبینیون، لەسەردەمی کەمالیەکانیشدا هێشتا هیچ مافێکی کوردەکانی خۆی نەداوە، تا پشتیوانی لەبەشێکی تری کوردستان بکات، وڵایەتی موسڵ بەبەشێکی دانەبڕاوی ئیمپڕاتۆریەتە ووخاوەکەی خۆی دەزانێت (نەك خاکی کوردستان)، کەهێشتا ئەم دەوڵەتە نوێیە بەهەسمی نەناسراوە، نەلە ئاستی نێونەتەوەیی و کۆمەڵەی گەلان(عصبه الامم) و نە لە ناوچەکەدا هیچ دەوڵەتێك دانی پێدانەناوە (ژمێری سۆفێتیش هێشتا بەهەسمی نەناسرابوو) واتە پەیمان بەستن لەگەڵ دوو دەوڵەت کەهێشتا شەرعیەتیان نییە و لە ئاستی نێونەتەوەیش دەورێکی ئەوتۆیان نەبووە، تا یارمەتی گەلانی تر بدەن و لەحاڵەتی بەرگری کردن لە خۆیان خواخوایانە کۆمەڵی نێونەتەوەیی بەهەسمی بیاناسێت، لەلایەکی تر بەلشەویکەکان نەیانوێرا کارێکی لەو جۆرە بکەن، بەبیانوی ئەوەی پەیوەندیان لەگەڵ ئینگلیزەکان ئاڵۆز و گرژە، ئەو کارە دەبێ هەسمیەتێکی نێونەتەوەیی هەبێت.

دژایەتی شێخ مەحمود لەگەڵ ئینگلیز

بەریتانیا خاوەن دەور و دەسەڵات بوو لەناوچەکە و کوردستان و لەئاستی نێونەتەوەیی و ئەنکخراوی کۆمەڵەی گەلان (عصبه الامم)

سەرکردایەتی دەکرد، دیبلۆماسیەت و ئابووری و شۆ و ئاشتی لە دونیادا لە دەستدابوو، تۆ بڵێی شێخ و هاوکارانی ئەو ڕاستیە تاڵەیان نەزانیبێ، کە بەریتانیای بەهێز لەشەڕی یەکەمی جیهانی سەربەرزانە ڕزگاری بووە و مەترسی لەسەر نەمابوو، لە عێراق و لە کوردستان لەجاران زیاتر پێگە و هێزی هەیە و بوار نادات بە کەمالیەکان و بەلشەویکەکان ناوچەکە داگیر بکەن و شێخ لەگۆ کەمالیەکان و بەلشەویکەکان پەیمانی هەمەلایەنەی هەبێت.

ئایا شێخ نەیدەتوانی وەکو فەیسۆ لە عێراق و فەیسەڵەکانی تر لە وڵاتانی عەرەبی و بگرە وڵاتانی تری دونیا کە دەستەمۆی کۆلۆنیالیستەکان بوون، گۆ ڕایەڵیان بێت و بەشێوەیەك لەشێوەکان لەگەڵیان پێك بێت، لەبەرامبەر دروست کردنی قەوارەیەك بۆ کورد بەرژەوەندیەکانیان بپارێزێت و دژیان نەجوڵێتەوە، بەشکی کوردستان کە خۆی کرابوو بەمەلیکی، نەکەوێتە ژێر دەستی دەوڵەتی تازە دروست کراوی عێراق، یا تورکیایەك کە هێشتا دەسەڵاتی خۆی سەقامگیرنەکردبوو، هەر لەسەر خەیاڵی فراوان کردنی دەسەڵاتەکەیدا بوو؟ تۆ بڵێی شێخ ئەو ڕاستیە تاڵەی نەزانیبێت کە دەسەڵاتدارانی عەرەبی و تورکی و فارسی بەدرێژایی مێژوو هیچ کێشەیەکیان چارەسەر نەکردووە و ئێزیان لەیەکسانی و بەرامبەری و مافی نەتەوەی و سیاسی و ....هتد ، بۆ هیچ گەلێکی جیا لە خۆیان بەهەسمی نەناسیوە، چۆن بۆ کورد شتێك دەکەن، تەنانەت مافی کلتوریشی پێ بدەن؟

شێخ بەپێچەوانەی فەیسۆ و سەرکردەکانی تری وڵاتانی عەرەبی هەم دژی سوپای بەریتانیا شەڕی کردووە، هەم خوازیاری دەرکردنی سوپای بەریتانیا لە کوردستان بووە، ئیتر باسی داگرتنی ئاڵای بەریتانی لەسەر بارەگاکانی بەریتانیا لە سلێمانی و بەدیل گرتنی نوێنەرایەتی ئینگلیز ناکرێت، نازانم شێخ بەکام هێز و توانای خۆی دەیتوانێ بەبێ یارمەتی دانی بەریتانیا بەرامبەر پیلانەکانی کەمالییەکان و ئێران، مەلیکیەتەکەی خۆی ڕابگرێت، کێ ئامادە بوو یارمەتی دارایی و سەربازی و دیبلۆماسی بدات؟ ئەگەر ئەم دەوڵەتە یا مەلیکیەتەی کوردستان ڕاگەیەنرابا، جگەلەوەی وڵاتێکی وەك بەریتانیا هەوڵی بۆ بدات، و لە ڕۆژگای کۆمەڵەی گەلانەوە بەهەسمی بناسرێت، هیچ هێزێکی تر هەبوو بتوانێ بەم کارە هەستێت؟، سۆڤێت و کەمالییەکان هێشتا خۆیان بەهەسمی نەناسرابوون، هیچ دەورێکیان لەسیاسەتی جیهانیدا نەبوو، کە داوای بەستنی پەیوەندی دیبلۆماسی و ... هتد لەگەڵدا بکات.

تۆ بڵێی شێخ مەحمود و هاوکارەکانی ئەوەیان لەبەرچاو نەگرتبێت

کەمالیەکان و بەلشەویکەکان خەریکی وتوژ و پکهاتنن لەگە ئینگلیزەکان، چاپەمەنی و دەزگاکانی اگەیاندنی هەموو جیهان لەسەر ئەم کشانە دەدوان، تەنانەت لەچەند چاوپکەوتنکی نونەرانی شخ لەگە کەمالیەکان و بەلشەویکەکان کە شخ ناردبوونی بۆ داوای یارمەتی لەو دوو دەوەتە، بەاشکاوی بەلایەنی کوردی دەن ئەمە لەبەر وتوژەکانی تورك لەگە ئینگلیز جار ناتوانین یارمەتیتان بدەین و جارکی تر پیان دەن چاوەی ئەنجامی کبونەوەکانی لەندەن و لزان دەکەن و بەلشەویکەکانیش پیان دەن لەبەر بارودخی نودەوەتی ناتوانن هیچ یارمەتیەکیان بدەن، واتە گەمەکردن یا ئەگەر ناوکی تری لێ بنین، بێ بەنی هەم کەمالیەکان و هەم بەلشەویکەکان دیار بوو، مەبەستیان هاندانی شخ و کورد بوو دژی بەریتانیا و بەرژەوەندییە گاوەکانیان.

مەترسی ئینگلیز لە چالاکیەکانی شخ مەحمود

ئینگلیزەکان مەترسیان هەر لەسەر کوردستانی باشوور نەبوو، لە دەستیان بچت یابباتە پگەیەك بۆ نەیارەکانی، بەکو لەوە دەترسان ئەم ناوچە ستراتیژ و دەوەمەندە دەباتە پگەیەك بۆ دەست درژی کردنە سەر تەواوی ژهەاتی ناوەاست، یا لانی کەم دەباتە بابەتی مامەەی بەلشەویك و کەمالیەکان لەگە ئینگلیز و ژئاوادا وەك ئەم سەودایە کرا لەپەیمانی لزاندا.
ئاسەواری ئەم سیاسەتەی شخ بوو، یزی نیشتمان پەروەر و ئازادیخوازانی کورد و سەرەنجام کمەی کوردەواری کرد بە دوو بەشەوە، تەنانەت بنەماەکەی خودی شخیشی گرتەوە، جگە لەوەی کاردانەوەی ئەم سیاستە لەبەشەکانی تری کوردستان بۆ ئاسەوار نەبوو، بەگشتی دەستەیەکیان لەگە سیاسەتی بەریتانی و دەستەکەی تریان دژی سیاسەتی بەریتانی بوون، ئەویش بەسەرکردایەتی شخ و هاوبیرەکانی بوو لە گەەپانی ووداوەکاندا چالاك و بەرچاوبوون، و دەوریان ئەگەا.

ئەم هەوستە دەوری کاریگەر و نگەتیقانەی خی بینیوە، جگەلەوەی بانگەوازی جیهادی شخ دژی بەریتانیا یا هەوستی نیشتمان پەروەرکی ئازا و ناسراوی کوردی ژهەات مەحمود خانی دزی، کە بەنەی زیارەتی گەەکەی کاك ئەحمەدی شخ و بەچەکدارەکانی خیەوە دت و سلمانی بۆ شخ مەحمود دەگرتەوە و ئینگلیزەکان دەردەپەنت لەسلمانی، ئەمانە و گەلك هی تر شخ مەحمودی لەخبایی کرد و وای دەزانی ئینگلیزەکان ناچار دەکات تەسلیمی مەرجیکانی ببن، یا بەبۆ یارمەتی ئینگلیز بگاتە مەرامەکانی خی.

گومان لەوەدا نیە هەوڵستی شێخ مەحمود و ووداوەکانی باشووری کوردستان زەمینە خۆشکەر و هۆی پێکهاتنی ئینگلیز و تورك لە لێزان و هێشتنەوەی کوردستانی باشوور لەچوارچێوەی عێراق بوو، کەکارەساتی بەدواوە بوو بۆ کورد، لەهەموو بەشەکانی کوردستاندا، خۆتەهەکێشاندنی کەمالییەکان لە کێشەی باشووری کوردستان، جگەلە ئامرازێکی گوشاری تورك بۆ وەرگرتنی ئیمتیاز لە ئینگلیزەکان لەلایەك و بەرگری لەهێنانەگۆڕی کێشەی کوردستانی باکوور، لە کۆتاییدا بۆ ئەوە بوو کورد لەهیچ پارچەیەکی وڵاتەکەی مافێك وەرنەگرێت، سبەینێ کاریگەری هەبێت لەسەر بەشەکانی تری کوردستان

سەرەڕای ئەوەی شێخ ئاگاداری ئەو پیلانە گڕاوانەی تورکەکان بوو، دژی سمکۆ و ئازادیخوازانی کوردی لە باکوور، ئێران و تورك لەو سەردەمەدا هاوکاری یەکتر دەکەن، ئێران داوای تەنگ پێ هەڵچنین و لێدانی سمکۆ دەکات لە تورکەکان، تورکیش داوا لە ئێران دەکات بوار بدات لەڕێگای ئێرانەوە سوپای خۆی بنێرێتە باشووری کوردستان ئەمانە وێنەیەکی بچوك و زیندوون.

کاتێك نوێنەری شێخ لەمانگی دووی (1923)دا سەردانی کونسوڵخانەی سۆڤێت دەکا لەتەورێز کە داوای پشتگیری و یارمەتی ووسیای سۆڤێتی دەکات بۆ گەیشتن بە سەربەخۆیی. کونسوڵی سۆڤێت بەپێی دەستووری سەفیری سۆڤێت لەتاران بەڕاشکاوی و بەبێ هیچ هەوشکی دیبلۆماسیانە دەڵێت: ئێمە ناتوانین لەگەڵ سەربەخۆیی کوردستان بین، چونکە دەوڵەتێکی لەو جۆرە دژی بەرژەوەندیەکانی ئێمەیە یا دژی ئێمە کەکی لێ وەردەگیرێت، دەبوایە هەر لەو کاتەوە شێخ نەك تەنیا هەموو پەیوەندیەکانی لەگەڵ بەلشەویکەکان بپچڕاندبا، بەکو هیچ هیوایەکیشی بەهاوپەیمانەکەی نەمابایە، کەچی شێخیان هاندا ئەگەر لە ئیمپریالیزمی ئینگلیز دابڕێت ئەوان ئامادەن یارمەتی بدەن، تەنانەت وایان لەشێخ گەیاندووە، ئەگەر کوردستان بکەوێتە ژێر دەستی ئیمپریالیزمی بەریتانیا ڕزگاربوونی زۆر زەحمەتە، چونکە بەریتانیا دەوڵەتێکی زۆر بەهێزە، بەڵام ئەگەر لەچوار چێوەی تورکیادا بێت، کە لاوازە چارەسەرکردنی کێشەی کورد ئاسانتر دەبێت.

مایەی سەرنجدانە نوێنەری شێخ بە نوێنەری سۆڤێت دەڵێت: حیجاز و فەلەستین و عیراق بەیارمەتی بەریتانیا و سوریا بەیارمەتی فەرەنسا گەیشتنە ئاوات و مەبەستی خۆیان، کەچی ئێمە پێنج ساڵە چاوەڕێی یارمەتی سۆڤێت دەکەین بۆ ئازادی نیشتمان و نەتەوەکەمان، دیارە شێخ لەمڕۆوە ئەم پەیوەندیەی هەبووە، لەگەڵ ئەواندا و ڕاپۆرت نووسی سۆڤێتی دەڵێت: ئینگلیزەکان ئاگادارن لەم پەیوەندیەی شێخ

مەحمود بەئ□مەوە.

پەیوەندی دوور و درێژی شێخ بەسەڤ□ت و تورکەکان و نووسینی نامە بۆ دەوڵەتان لە□□گای باڵوێزەکانیانەوە لەتاران و لەقاودانی ئینگلیز لەباشووری کوردستان شتێك نەبوو ئینگلیزەکان و فەیسەڵی مەلیکی عیراق هەستیان پێ نەکەن و زیاتر ئەو دووانە لەیەکتر نزیك بکاتەوە، بەوەی مەترسی شێخ و تورك بۆ سەر هەردووکیان هەیە، ئەمە جگەلە خراپە هیچی باشی نەبووە، هەروەك هەنگاوێکی تری شێخ بوو ئینگلیزەکانی زیاتر هاندا بۆ دژایەتی کردنی خۆی وگەلەکەی و سەرئەنجام کێشەی کورد و کوردستان لەلایەن ئینگلیزەوە بدرێتە دەستی مەلیك فەیسەڵی گو□ ایەڵی.

ئەوەی کەلە سەرەوە باسکرا مانای ئەوە نییە پاساو یا پاکانە بۆ ئینگلیز و هاوپەیمانەکانی و □□کخراوی کۆمەڵەی گەلان (عصبة الامم) و کۆمەڵی نێودەوڵەتی و دواتریش □□کخراوی نەتەوە یەکگرتوەکان و بە تایبەتی ئەورووپا و ئەمریکا بکرێت، کە بەدرێژایی سەدەی بیستەم شایەتی کارەساتەکانی کورد بووون و تەنانەت نەیانتوانی یا نەیانویست بەهۆی ئەو پەیوەندیانەی هەیانبووە لەگە□ ژێمە داگیرکەرەکانی کوردستان، پشتگیری لە کارەساتە یەك لەدوای یەکەکانی کورد بکەن و لە چوارچێوەی مافی مرۆڤ و مافی یەکسانی و کلتوری ئەم گەلەی لەم وڵاتانەدا دەژی مسۆگەر بکەن، بەتایبەتی بەریتانیا و فەرەنسا کە دوو دەوڵەتی نوێیان لە عیراق و سوریا دروست کرد، و دوو بەشی کوردستانیان خستە چوارچێوەی ئەم دوو دەوڵەتەوە، بەرپرسیاری ئەو هەموو تاوانەشن کە ئەو ژێمانە لەبەرامبەر کورد کردوویانە، ئەوان دەیانتوانی کوردستانی بۆ شێخ و هاوبیرەکانی دروست بکەن.

□استە شێخ بەگوێرەی پێویست مامەڵەی لەگە□ ئەواندا نەکرد، ئیتر لەووی کەم ئەزمونی یا فریودانی دەرەکی، یا هەر هۆیەکی تر□وەبوو بێت، ئایا کارێکی □ەوا بوو گەلی کورد باجی ئەو دژایەتیەی نەوان شێخ و بەریتانیا بدات، و ببێتە قوربانی بەرژەوەندی یامشتومڕی ئەم و ئەو ؟ دەکرا شێخ یا کەسایەتیەکی تر لە باتی شێخ مەحمود دابنرێت، کە وێنەیان زۆر بوو لە کوردستان و لایەنگر و گو□ایەڵی سیاسەتەکەیان بووون، دەکرا شێخ دوور بخرایەوە یا دەستبەسەر بکرایە. دەکرا دیسانەوە دانوسانێکی لەگە□ بکرابا، بەتایبەتی پاش ئەوەی پەیوەندییەکانی لەگە□ کەمالییەکان و بەلشەویکەکان بەبۆ ئەنجام کۆتایی هات و لای ئینگلیزەکانیش ئەم ئەنجامە ئاشکرابوو، ئەم□ نەك تەنیا گەلی کورد باجی ئەو سیاسەتە دەدات، بەکو

هاوپەیمانانیش بەتایبەتی ئینگلیز لەعیراق باجی هەڵەکانی ڵابردووی خۆی دەداتەوە.
زۆربەی جار مەبەستی سەرەکی لە نووسینەوەی ڕووداوەکانی مێژوو بۆ وەرگرتنی پەند و ئەزموونە بۆ داهاتوو، ئایا سەرکانی کورد لەم ڕۆژگارەدا تاچەند دەتوانن سوود لەم ڕووداوانە وەربگرن، هەکاری شکست و تێشکانی شێشەکانی ڵابردوو بکەنە سەرمەشقی خۆیان، بۆئەوەی کورد تووشی کارەسات و شکست نەبێت، مافە بەدیهاتووەکان بپارێزن و دێزە ڕەواکەی بگەیەننە دوا قۆناغی ڕزگار بوون.

ڕەسوڵ بێسکێنی

سەرچاوەکانی ئەم بابەتە:

1- رِەفیق حیلمی، یادداشت، چاپی سێیەم، سلێمانی .2003
2- ئەفراسیاو هەورامی، پەیماننامەی شێخ مەحمود و کەمالیەکان لەبەڵگەنامەکانی سڤیەتدا، یادنامەی شێخ مەحمودی حەفید، چاپخانەی شڤان، سلێمانی، 2006.

نغرێبوونی کێمڵگای کوردی ... کرمانج فێتاح

لە ئێستادا ، کێمڵگێ کوردی لە هەموو ئاستەکانی ژیانیدا لە ترێپی ململانێی دڕوونی دا دێژیت ، هەر توێژرێکی کێمڵناسی یان دڕوونی, گەر لەکڵینەوێکی زانستی لە سیستەمی پڕوردێیی ئەم کێمڵگایە بکات ،بڕوونی بێ دڕئێکەوێت،کە چێن ئەم کێمڵگێیە نغرێ بووە لە دووەووی دا .
ئەگەر لەسەر ئاستە سیاسیێکە و یاخود لە ئاستی پڕوردەو و خوێندنی باڵاشەوە تەماشای بکێین، دێبینین زۆربێی سیاسییێکان و کاربێدەستەکان رەلەکی نەرێنیان بینیوە لەبەرهەمهێنانی ئەم دووەوویدا ، چونکە زۆربێی بەرپرسەکان لەناو خەڵک و راگێیاندنەکان باس لەبەهاکانی دیموکراتیێت و مافی مرۆڤ و مافی ئافرێت و چاکسازی دەکێن بە گوتار ، بەڵام لەکرداردا پێچوانێن و ئەسڵێن باوێریان بەم بەهایانە نی یە ، تەنها مکیاجێکی بەمەڵالی

ناو میدیایە و هیچی تر .

ئامەوەت لەم بابەتم دا تیشک بخەمە سەر چەند لایەنەک سەبارەت بە ئافرەت، وەک نمونەیەک بن بە نغەبوونی کەمەگەی کوردی لەم دووەوویەی کە تیشکمان خستەتەسەر.

ەەی ئافرەت لە هونەردا ئافرەت لە بواری هونەریدا ئامادەبونەکی قوە و فراوانی هەیە کە ەەنگدانەوەی سمبولی ژیان و سروشت و جوانی و خەشەویستی یە لەچەندین سیفەتی هەمەەنگ پەکەهاتووە کە تەکەاو دەبەت بە ئایدیای هونەری و چەندین لایەنی جوانی دەردەخات ،لەگەە ئەمەشدا ەەی ئافرەت لە هونەردا تەنها ئامادەبونەک نەبوو وەک ئایدیاو سمبولەک بەکو زیاتر بەربەاو بوو تاکو ئافرەت بوبی خەی بسەلمەنەت لە بواری گەشەپەدانی هونەر و داهەنان ،ئافرەت بووە هونەرمەند، ئەدیب، بەرپرسەکی کاریگەر لە پرەسەی هونەریدا.

ئەمەش وامان لەدەکات بە هەوەدان و گەان بە دوای تەگەیشتنی بونی ئافرەت لە پرەسەی هونەری وە گفتوگەکردن لەبارەی ەەی کاریگەری ئافرەت و سەلماندنی خەی وەکو لایەنەکی کاریگەر لەم بوارەدا ..
کەوایە ئەوە پەمان دەلەت ناکرەت ئەمە قسەکردن و وەوژاندنی پرسەک لە نەو کەمەگە تەنیا لە حاەتی گوفتارەوە جە بهەلین، بەلکو پەویستە بەکردەوە کاری جدی بەبکرەت تا بتوانین ئاشتەوای کەمەایتی بەنینە کایەوە یاخود تاکەکی وشیار و بەفەرهەنگ و ئەدەب و هەتا دوای بەنینە کایەوە. بەیە گرنگە وە پەشڤەچوونی ئافرەت بەقەبارەیەکی گرنگ و پەبایخ لەکدانەوەی بە بکەین.

مافی مرەڤ بە دەرەکی ئەریک فرەم دەست پە دەکەم کاتەک دەلەت:
(بەلە ژیان گرنگە، بەام مردن لە پەناو ئازادییدا گرنگترە.)
کەوایە سەربەستی ئەوە ناگەینەت بەتەنیا وەک مافەکی سەرتای تە وەک مرەڤ وبوونت هەبەت لەم سەرزەمینەدا بەکو ئازادی ئەوکاتە ەەی گرنگ دەگەرەت کاتەک مرەڤ گوزارشت لە بەچون و ەایە جیاوازیەکانی ناخی دەکات، لەردا ئافرەت بەو چەشنە ەەی هەیە تا بتوانە گوزارشت لە حەز و خوەیاییەکانیدا بکات، بەکو نەخەر لە ئەنجامدا چونکە ئەمە هەشتا لە حاەتەی نامەی بووندایەن سەبارەت بەپرس و مافەکانی ئافرەت پەمان وایە هەرکاتەک ئافرەت گوزارشت بکات لە حەز وخواستەکانی (Abnormal) واتا لادەرانە دەتە بەرچاومان، بە دەرچووەک هەژمار دەکرەت لە ەەسا کەمەایتی وئایینی لای دابەت.
کەوایە لەرە ماف ەەلەکی گرنگی پەندراوە لەپرسی ئافرەتاندا.

ئەم بچێتە حاڵەتی کرداری بوونی هەزو و ئیرادەی ئافرێت ڕووی گرنگی هەبێت. چونکە سەرتای وشیاری لە دایکبوونە دەست پێدەکات، دایکانیش ئافرێتن. ئەوش ئەتواندرێت لەڕێگای جەکردنەوەدا کە گونجاندن بکرێت لە گەڵ ئەزموونی نوێدا لەچوارچێوەی هزردا بوونی ئەم ئامادەیەکی دونیایەک بخولقێنین پێش بەر نەوگیری بکەوین ئاشنایەکی کەمایەتی بونیات بنێین لە نەوەندی خوێندی سەرتایدا. چونکە ماهیەت لە چوارچێوەی فکریدا دروست دەبێت. بەیە ئەم لە پەروردەدا ئەبە جێگا بە ئەم هەزرە بکەینەوە تا مناڵکانمان ماهیەت بدەن بەو چەمکانە کە لە سەرتاوە ئاماژەم پێداوە وەک ماف و دیموکراتی و هاتا دوای.

دەزووی ئەم ئـــــــــازارە بە دەرزییەکانی زەمەندا ناچێ! … شوان شەفیق

بەدیار پیاڵەکانەوە دەگری
زاخ لەسەر کۆمی جەناهەڵ ئازار!
ئاو
تاقەتی پاکردنەوەی چەکی نەماوە!
سۆراوی لە دەچەڕە ڕاستی!
تاڵ حەقیقەت!
تفتە بە گەروودا بچێتە خوار ڕاستگۆیی.

کووپەکان ئەوەندەیان تاڵی بەخشی
شیرین بوون!
پەکەکان ئەوەندە مەستیان بەخشی
ئالوودە بوون!
مەزگان قەپبوونەوە لە درێ!
شەرم ناکەین تکاوە ئابوو؟

لە ژوورەکی شپرزەدا دیل!
ڕۆی ئەکتەرەک دەگەڕە

دراما یەکی تراژیدیە!
سینارست لەکوەو تەماشا دەکا؟
قاقا پەمان پێدەکەنێ
ژووانگەی عاشق!

پەلە یەتی دەجەنگێ
گلاراویەتی لە گشت جێ
ئاژەڵەکان دەکووژێ
زەوی خاپوور دەکا
نەگریس مرۆڤ
لە کوێوە دەڕوا؟
لە کوێوە سەر دەر دەکا؟

درێی کام لاپەڕەی مێژوو بوو مرۆڤایەتی؟
نەفرەت لە ئادەمیەکان
یەک شەوبوون،
چەندین ڕەنگبوون
هەمە ڕووبوون!

ئازادی
وشەیەکی ئەکسپایرە،
مەرا
تاوێک بارانی بەهارە،
سەوز نابێتەوە شادی
ناچارێتەوە سەربەستی!

ڕەفەکان دەنگێ:
نووسراوەکان
درێبوون لەگەڵ تیانووس!
گەلبوون ڕەنگەکان!
پێنووسەکان دەشانەوە
پەتایەکی قورسی گرتووە
حەقیقەت!

چی وترا
چی نووسرا
چی دەنووسرێ
چی دەوترێ

داروک سمای پ دکا

قبد دستپکی ژگار
مغریب سفر ب مووحیبتو دکا
شویش شکی رژ دشکنن
بدنگ بدنگ ناز دکا
درزنکی شیرین!

چادرگیک
ل بن ئاگردانکو
دووکژ برز دکاتو
بنکرووزی ئسکوپرووسک دنرتن ئاسمان
درگا داخراو ب نزا…!

بگرینو
چاخی بردین؟
درزییکی جنجا
گباب ماندووی کردووین!

کتب… سرتا وشبوو.!؟ … سباح نجدر

[ب خوندنوی ئم کتب کلیکی ئربکن …]

کتب.. ب پیاو پووتکان …

حەمەسەعید حەسەن

بۆ خوێندنەوەی ئەم کتێبە کلیکی ئێرە بکەن .....

با تێبکۆشین لە پێناو دەرکردنی تورکیای داگیرکەر … ئەحمەد رەجەب

چەندان ساڵە هێزەکانی دەوڵەتی تورکیا خاکی باشوری کوردستانیان داگیرکردووەو بەوەش نەوەستاون و ڕۆژانە لە ڕێی تێپی جێراوجێرو هەڵکۆپتەرو فڕۆکەی جەنگییەوە بەخەستی ناوچەکانی کوردستان تێپباران ئەکەن و ئەوەش ئەبێتە هۆی ئاوارەکردنی خەڵکی سڤیلی بێدەسەڵات و سوتاندنی ماڵ و سامان و ئاژەڵ و پوش و پاوان و دارستانەکانیان و تا ئێستا ژمارەیەکی زۆریش لە هاوڵاتیان شەهید کراون.
نە هەر لە باشور بەڵکو لە باکوری کوردستان دەوڵەتی تورکیای ڕەگەزپەرست بە فەرمانی سەرۆکەکەی ڕەجەب تەیب ئەردۆگان ناوچە کوردنشینەکانی وێران کردو، هاوڵاتیانی بەگشتی و سیاسی و ئەندامە کوردەکانی پەرلەمان بەتایبەتی دەستگیر کردو، تا هەنوکە لە زیندانداون و، کۆمەڵەی مافی مرۆڤ و، یەکێتی ئەوروپاو، نەتەوە یەکگرتووەکان و، حکومەتی عێراق نقەیان لێوە نایەت و، هەموویان بێدەنگن.

ڕژێمی تورکیای ڕەگەزپەرست لە ساڵی 2015 وە تا ئێستا بە فەرمانی سوڵتانە ئیسلامییەکەی عوسمانلییەکان ڕەجەب تەیب ئەردۆگان سوپای تورکیا ئوپراسیۆن لە دووای ئۆپراسیۆن دژ بە کوردو کوردستانیانی باکورو باشورو ڕۆژئاوا بەڕێوە ئەبات و، تاوانی جینوسایدو قەلاچۆکردن ئەنجام ئەدات و، شارو گوندو ماڵی هاوڵاتیان وێران و خاپور ئەکەن و، لە لایەن جەندەرمەو سەربازانی تورك ماڵ و موڵك وسامانیان بە تاڵان بران و، ئەو کوردانەی لەدەستی سوپا ڕزگاریان

بووه بوونەتە کێچبەرو، ژیانێکی تاڵ بەسەر ئەبەن.

تورکیای رەگەزپەرست بەهێی داگیرکردنی چەندین ناوچەی باشووری کوردستان بووەتە خاوەن ماڵ و دەسەڵات و سەربەستانە هاتووچۆ ئێکات و، سیخورەکانی لەناو خاکی کوردستان بەاوکردووەتەوە، تەنانەت ژمارەی ئێندامانی میتی تورکی لە کەرکوک زۆر زیادی کردووەو، تورکیا پەیتا پەیتا و بە ئاشکەرا ئەفسەرو سیخور رەوانە ئەکات بۆ پاراستنی تورکمانەکان و. لە سەرەتای ئەم مانگەدا (تەموز) بە هۆی هەواڵگیری سیخورەکانی میت شەرشگێرێکی سەرکردەی { پارتی کرێکارانی کوردستان ـ دیار غەریب} و دوو گریلای هاوڕێی شەهید بوون و، دیارە پەیوەندی تورکیاو هەرەمی کوردستان لە خزمەتی تاقمی ئێردۆگانی ئیخوان ئەلموسلمینی سەرلەشیواوو، حزبەکەی ئاگپارتییەو، بە پێی بەرپرسانی تورکیاو کوردستان پەیوەندیی تورکیا لەگەڵ هەرەمی کوردستان، پەیوەندی غازو نەوت و دۆلارەو، بەختی تورکیا لە هەڵکشانە ، چونکە نەوت بە مفت هەرزان وەرئەگرێ.

سەرەرای شاڵاو هێرشی سوپا و جەندرمە بۆ شارو دێهاتی باکوری کوردستان و، تا ئێستا تورکیا لە شەرێکی ناوخۆیی سەخت و دوژواردایەو، بە ئاگرو ئاسن رەفتار لە گەڵ ماف و داواکارییە رەواکانی کورد ئەکات و، دەستی لە راونان و گرتن و زیندانیکردن و کوشتنی رۆشەکانی کورد هەڵنەگرتووە.
رۆجەب تەیب ئێردوگان خاوەنی هێزی چەکدارییە کە پێرەوی سیاسەتی پاکتاوکردنی کورد ئەکات و، نایشارێتەوەو راشکاوانە ئەڵێت: پێخۆشحاڵم بۆ هاوکارییە ئابوورییە گەورەیە لە نێوان تورکیاو (ئیدارەی کوردی) هەیەو، (ئەردۆگان و تاقمەکەی و هەموو دوژمنانی کورد قەت ناڵێن هەرەمی کوردستان) و، ئەڵێن ئیدارەی کوردی یان شمال العراق.

تورکیا لە سەر خاکی باشوری کوردستان خاوەنی ژمارەیەکی گەورەیە (بە سنووره) لە بنکەو پێگەی سەربازی و، بەوەش نەوەستاوەو، خواکورکی داگیرکردو، بە شەفل و گریدەرو کەرەستەی ڕێگاوبان شەوو ڕۆژ خەریکی داربڕین و شەواندنی زەویی و زاری هاوڵاتیانن و، بەردەوامن لە لێدانی ڕێگای نوێ وقیرتاوکردنی بەرەو قوڵایی لە ناو خاکی باشوری کوردستان.
ڕەجەب تەیب ئەردۆگان ئەیەوێت خەلافەتی(دەوڵەتی عوسمانی) زیندوو بکاتەوەو، تورکیا وەك وڵاتێکی داگیرکەر هەلی بۆ ڕەخساوە درێژە بە داگیرکردنی خاکی وڵاتان بدات و، لە رابووردوودا قوبرسی داگیرکردو، وبارگرژی لە گەڵ یونانستا دروستکردو، بە هۆی

دروستبوونی شەر لە سوریا، تورکیا بە یارمەتی تیرۆریست و چەتەکانی بەناو ئیسلام و شام و سوڵتان توانی بەشێك لە خاکی سوریاو ڕۆژئاوای کوردستان وەك جرابلوس و ئەلباب و عەفرین و بەشێك لە مەنبج داگیر بکات و، لە ئێستاشدا بێ لە مەگەو بنکە سەربازییەکانی لە ناو خاکی کوردستان لە خواکورك و سیدەکان خاکی کوردستان داگیر ئەکات و، بەرەو قوڵایی ناوچەکانی کوردستان پێشرەوێ ئەکات.

جێی شەرمەزاریە بەرپرسانی کوردستان هەر لە سەرەك هەرێم و سەرەك حکومەت و ئەنجومەنی ئاسایش سەردانی تورکیا ئەکەن و، پێشوازی لە بەرپرسانی تورکیاو شاندو هەواڵگیریەکانی بە گەرمی ئەکەن و، نەخشەکانی تورکیا بە فەرمانی ئەوان جێبەجێ ئەکرێن و، مەبەستی سەرەکی تورکیا کەنترۆڵ کردنی خاکی کوردستانە و، سەفین دزەیی وتەبێژی حکومەت لە باتی ئەوەی تورکیاو هێرشەکانی ریسواو شەرمەزار بکات، پاساو ئەهێنێتەوەو، رووی تورکیا سپی ئەکات و ئەڵێت:
((ئەو کردەوانەی پەکەکە دەیکات نە لێژیك، نە ویژدان قبوڵی ناکات)) و، وادیارە ئەوەی تورکیا ئەیکات جێی قبوڵە و، پێشتر بەرپرسە باڵاکانی هەرێم و حکومەت چەندان جار ئەیانوت : ئەبێ میوانەکان، مەبەست (PKK) یە بڕێنە دەرەوە.

پێویستە سەرکی هەرێم و سەرکی نوێی حکومەت پێشڵکاریەکانی تورکیا لە ناو خاکی کوردستان ڕسوا بکەن و، بتوانن قەرەبوی ماڵ وێرانی هاوڵاتیان و شەهیدەکان بکەن و، داوا لێ حکومەتی تورکیا بکەن بنکە سەربازییەکانی و، هێزە چەکدارەکانی لێ ناو خاکی هەرێمی کوردستاندا هەڵبگرێت و بڕەو تورکیا بیانباتەوە، چونکە مانەوەی ئەو بنکانە مەترسیدارەو ئامادەکاریە بۆ شەرکی گەاوو دژوار لە دژی گەلی کوردستان و، هەرلێ ئێستاوە ئەبێ گەلی کوردستان خێ ئامادە بکات بۆ شەرکی مان و نەمان لە گەڵ رژێمکی خوێنڕژو ڕەگەزپەرست.

10/7/2019

بە دیار غەریب! ... سەرکەش

هاوەم
من تەم قەت نەدی بوو
قەت گوەی بزە و خەندەی
جوامەرانە و
میهرەبانی تەم نەچنی بوو
قەت جارە لە جاران
قەت ەژە لە ەژان
هەر بە ەکەوت
لە شوەنە
لە ەگا و بانە
لە شەقامە
لە سوچی کوەانە
لە کوەردەیەک
سەاو و
چاک و چەنی سەرپەیمان نەکردبوو
قەت وەک دوو مرەڤ باوەشمان بە یەکترا نەکردبوو
قەت دەستی هاورەیانەی یەکتریمان
نەگوشی بوو!
بەام ئەوە یەک دوو ەژە
ئاسمان دەبینم تاریک و
ەووگرژ و مەنە
دەگری و
دەگری
ئەستەرەکان مات و خامەش
لە جریوە کەوتوون
کزەباش قوەگی پە هەنسکە و
هەواەی مەرگی شەەسوارەکە
ئەویش تەی
لە لاپەەی هەر هاوەیەک
وەنە و
ناوی تە
بزە و خەندەی لەوی تە
نیگای بوەرانە و
نەترساوی تە

باس و
خواس و
یاد و
بیرەوەری و
مەرخاسی تۆ
تەم پێ ئاشنا دەکەن
ئێستا دڵێ
بە منداڵی لە کۆڵان و
لە پێڵی یەکەمی قوتابخانە و
لە سەر یەک کورسی فەر بوونا
دارا و زارامان خوێندووە
بە هەرزەیی و
تەمەنی لاوی هاوڕێ یەکتر و
ئاشنای یەکتر و
دوست و
دراوسێی یەکتری بووین
دڵێ ئەو چەندان ساڵە
کەس و کاری زۆر نزیکی منی
دڵێی کوێی هەمان خەزان و
کوێی هەمان گڵاک و
هەمان شار و هەمان دێهاتی منی!
دڵێ ئازیز ترین
ئازیزمی
بەیەکەستی ئەو مەرگە
تراژیدیە کتوپڕت وا وێرانی کردووم!

سەرکەش
ئوپسالای سوید 2019.07.9

میوان ... ستار ئەحمەد

چەپکە تاریکی دەدەم بەسەرما
دەبمە سێبەری چەە هەنارە

هۆلانەی ڕەحت لەسەر لقێکە
دەترسم مەلی خۆزگەت بتارێ
.....
ئاونگی دیدەم بەقەد لاسکەوە
تینووی مژێنی ماچێکی ڕووتە
چەند جوانە ترپەی ناخی دەڕوونم
لەگەڵ ئاوازی شەوانتا جووتە
.....
پاییزەو گەڵا نەرم نەرم دەبارێ
دەبنە کفنی خۆزگەو ئاواتم
من لەنسێی خەم تاسەم چنیوە
بەرەو پرشنگی عەشقی تۆ هاتم
.....
ڕستێك پەپوولەی تەمەن هەوەریو
ئەگریجەی ڕۆژەو دەیدەم بەشانتا
نەبادا زستان سەردانیت بکاو
بەفر ببارێت لەڕۆژی ژوانتا
.....
من وەك دیدەی ڕۆژ هەمیشە لاتم
لاسکێەی خەزان لەخێت ڕاماڵە
بۆنایەی ڕەزی دەم تەی بکەی
بۆ بەستەی حەزت جوانترین ماڵە
.....
تەمەن ڕێبوارە میوانی ڕێیە
دەترسم ڕۆژێك لەتۆ دابڕم
ژینی ژاکاوم لەگەڵ خەم ڕێی
تۆ نەبیت هیچ کەس نابێت بەهاوڕێم

شۆك ... نۆزاد بەندی

شۆك
باران
دەستم ئەگرێ و ..

ئەمبا لەگەڵ خۆی ..

ناهێڵێ
دوو کراسی دەقکراو
لەگەڵ خۆم ببەم
ناهێڵێ گەڕوییەکەم
لە پێ بکەم ..
تەنانەت
ناهێڵێ
خواحافیزیی
لە هیچ کەس بکەم ..
ئێڵێ خراکە ،
بە وا خاو ئێڵێی ؟!!

ئە تەیش
لە گەرمەی خەوای ..
دەرگا و
پەنجەرەی ژوورەکەت ،
کێم دراون ..
ناتوانم بتبینم ..
خەمم بێ نەخەی ..!

Nawazad Bandy

ئەکتەر پۆیستی بەناسین و شارەزایی لە تیرەکانی کەستی هەیە ؟ لەکاتی نواندندا !!

ڕێباز محەمەد جەزا

لەسەرەتادا بەنیاز نەبووم لە م بارەیەوە هیچ بڵێم ، بەڵام هیچ

لەوە ناخۆشترنیە کاتێك دەبینیت هەموان حوکم و بریار لە سەرباشی و خراپی ئەکتەر دەدەن لەکاتێکدا چەندین تیۆری هونەری و دەروناسیانەو فیکری و فەلسەفی و هتد … هەیە بۆناسینی کەسێتی کە پێویستن و ناکرێت بەباش و خراپ و گۆترەکاری ماندوو بونیان رەتبکرێتەوە یان پەسەند بکرێت . ئەمەش بۆ وەرگرو ئەکتەرو دەرهێنەریش مەترسیدارەو لەووی تیۆریەوە و پێویستە هەموان بزانن چۆن مامەڵەدەکەن و لە کوێدا دەتوانن سوود لە تیۆرێکی دیاریکراو وەربگرن لەبەرهەمێکی شانۆییدا یان پێَویستە کە قسەیان لەسەر بکات و کاریان لەگەڵدا بکات ، بۆئەم مەبەستە خوێندنەوەیکی خۆرا دەکەم بۆ کتێبی (نضریات الشخصیە) ی نووسەر "سیمۆن کلاپیە ڤالادۆن " کە " علی المصری " وەری گێراوەو بەرهەمی " المؤسسە الجامعیە للدراسات و النشر والتوزیع " و چاپی دووەمی ساڵی 1993ز

وەکو لە پێشەکیەکەی ئەم کتێبەدا هاتووە وشەی کەسێتی "الشخصیە-personalite " چەمکێکی پەیوەستە بەدەروونناسیەوەو زمانێکی مەحەکییە ودواتر ئەم زاراوەیە وەرگیراوە لە بواری قەزاو ئەدەب و هونەر و لاهووت و هەروەها لەفەلسەفەشدا . بەڵام ئێستا ئەم چەمکە بووەتە هەستێکی هاوبەش لەنێوان زۆرێك لە زانستەکاندا و لە بیرکردنەوەی فەلسەفیدا هەرچەندە مێژوو دەوڵەمەندە بەوەی کە بەخڕایی گۆرانکاری گەورە ڕووەدات لەڕووی واتاوە بەڵام وشەی "PERSONALITE" ی " فەرەنسی" ش ، لەوشەی "PERSONA" لاتینی وە رگیراوە بەواتای "دەمامك –قناع – ڕوپۆش " و لەسەر تەختەی شانۆ بەکارهێندراوە و واتاکانیشی جۆراو جۆر بوون لەوانە : " دامالینی سیفاتە بەشەریەکان لە خودا و نزیکبوونەوە لە بەرجەستەکردن" . وەکو دەروناسەکانیش جەختی لێدەکەنەوە بەکارهێنانی ئەم زاراوەیە کورت ناکرێتەوە بۆ پێناسەیەکی دیاریکراو بەڵام بەمەبەستی ئاشنابوون بە تێگەیشتنە جیاوازەکان نووسەری ئەم کتێبە چەند پێناسەیەکی هەڵبژاردووە لەوانە : "أ. ڤێکسلیارد " دەڵێت : " کەسێتی بونیادێکی یەکگرتووی تەواوە و ڕۆژەییە و پەیوەستە بەزمانەوە بۆ بیرکردنەوە ، کەوا دادەنرێت ئەوە تایبەتمەندی هەرتاکێکە و ڕۆگەیەکە لەشعورو بیرکردنەوەو کردارو پەرچەکرداردا هەیە لە پەیوەست بە هەستەوەرەکانەوە " و ئەو هەوڵە یەکگرتوانەش زۆرن و ئەوەی دەمێنێتەوە مێژوویەکی شایستەیە لە تیۆرەکان و قوتابخانەکان کە هەریەکەیان تێگەیشتن و تێروانێنکیان هەیە بۆ کەسێتی تابە جۆرێکی تایبەت و شێوەیەکی کامڵ و هاوسەنگ ئەدا بکرێن

و بەجۆرێك گشتاندنی بۆبکەن بۆ ئەوەی ببێتە چەمکێکی مەرکەزی و پشکە تووڵە شیکردنەوەو درککردنیدا . ئەگەر هەرتیۆرەیەك بەبەردەوامی چاوەی تیۆری و مەعقول بێت دەستنیشانکردنی دەیگەنێتە ئەوەی پێداویستیەکانی ئیدراك و تێگەیشتنی دەگاتە چارەسەری پزیشکی . ئەمەجگەلە رۆڵی دوانەیی تیۆرو ئەزموون ئەمەش هێندەی دروستە کە فەرمان بکات دەزە مرۆیەکان پێویستیان بە تێبینی و گەڕانەوە هەیە بۆی ئەوەندە شتێکی تر نییە . کە ئەم کتێبە گەشتێکی لەسە رخۆ پانۆرامییە لەم بارەیەوە .

تیۆرە دەروناسیەکان دەربارەی کەس پێمل نەبوون بە وێناکردنی کەمەایەتیانە بەکو توژینەوەو تیۆرەکانی کەس لەگەڵ مژووی بیری فەلسەفیدا یەکانگیرە و "IGNAG MERSON" هات بەشێوەیەکی تازە چنیەتی وەرگرتنی ڕشنبیری و گەشەسەندنە فراوانەکانی ئەدای بیناکردنی چەمکی کەسی کرد بەپێی پەیوەندی مرۆڤ و جۆرەکانی ئەو وێنایەی کە هەرچاخێك و کەمەگەیەك دەربارەی " کەس " دەماندات کەیەکێکە لە توخمە پێکهێنەرەکانی کەستی ، ئەوەش ڕسای بیناو تایپە وەکو "J.stoetzel" نووسی "فرەییە لە تێگەیشتن و کارەکانی کەس ، کاریگەری دەبێت لەسەر چاودێری هاوچەرخ . لە کاتێکدا لە ڕوانگەی سیینەی شێوەو بوون و تێگەیشتنی کەس لە چاوەی ئەزموونی ڕیشەیدایە ".

هەموو زانستی دەروناسی دەربارەی کەستی داوای ئەوەمان لێدەکات تێبگەین لەمرۆڤ و فەلسەفە دەربارەی کەس و ئەویش هەنگاوەکانی یەکسان دەبێت بە توژینەوەی فەلسەفی دەربارەی کەس کە بە درژایی چاخەکان لای قوبووتەوە ولەم ڕووەوە نمونەیەکی دەرخستنەکانی "مێنتانی " بۆ "کیرگارد" دێنێتەوە کە خودی نە بوون و پەیوەست بوون بە مەعریفەو تیۆرەکانی دەروناسی و فەلسەفە وە ئەی چۆن دەکرێت شانۆ لەمە دابڕین و جیای بکەینەوە لەو میراتە لەکاتێکدا هەموو هەوڵێکی مرۆڤ بۆناسینی مرۆڤ و پێشخستنی ژیان و ئەو جیهانەیە کەتیای دەژی؟! گونجاوە دەست بەرداری ژیان بین بۆ ئەو دۆخە ناهەموارەی کە مرۆقی ئەم سەردەمە تیای دەژی؟! بەکورتی چەمکی کەستی لەدەروناسیدا بیناکردنی زانستیانەو پسپۆیانەی خستنەڕووی ڕوونکردنەوەی حەقیقەتی دەرونی تاکە ئامانجی تیۆرە تازەکانە کە لەم کتێبەدا توژینەوە لەبارەی زۆربەیانەوە کراوە بۆ شیکردنەوەی ئەو چەمکە و سنوردارکراوە بەهەوەشاندنەوەی سەرەتاو توخمەکان و پێکهاتەکانی ، بەڵام ئەوچەمکە فرە واتایەو پەیوەندی سەرسەختی هەیە بە قوتابخانەو هەوڵستی نووسەرەکانەوە لەبەرئەوەی

داشتنەوەو میتادەکانی توژینەوە جیاوازو فرە شێوەن و جیاوازن لە حەقیقەتی تاکدا بەڵام ناکرێت لە چوەی ئەم کتێبە پچوکەدا بە فراوانی تەواوی میتادەکان شیبکرێنەوە بەکو توژەری ئەم کتێبە بەسادەیی سەرنج دەبات بۆ لای پەیوەندیە هۆکاری و پاشکۆیەکان و ئامادەکاریان بۆدەکرێت لەلایەکی ترەوە .

منیش باوەڕم وایە کە شانۆکار بەگشتی و ئەکتەر بەتایبەتی ناکرێت بۆهەموو بەرهەمێك و بۆهەموو کارەکتەرێك یەك جۆر تێگەیشتن و یەك جۆر لێکدانەوەو تێگەیشتنی هەبێت و دەکرێت بەتوژینەوە لەکەستی بگاتە ئەو کارەکتەرەی کە پێویستە لەسەر تەختەی شانۆ بەرجەستە بکرێت . لەبەرەئەوەی خودو ناوەوە لەدەروناسیدا هاوشێوەی ئەو ئەزموونەیە کە ئامانجی جەنگینە لەگەڵ نەکیرەکاندا کە بەبەهانەی ئەوەی زانستی دەروونیەو پەیوەستە بە هوشیاریەوە کەئەمەش گەواهی دانە بەزاراوەیەکی نوێ وەکو " شعوری من " یان " هوشیاری خود" و ... هتد وە لەو ئەژمارو ئامانجەدا هەڵە و وێنەی چاوەڕوانکراو دەستدەکەوێت بە تایبەتی لە پشکنینی کەستیدا و لەو وێنانەدا دەروناسی ئەکادیمی نەهی لەوەدەکات کەناودەبرێت بە کیبیك و ئەزموونگەری و ئەو تێبینە دروستدەکات کەدەتوانین گۆرانکاری بکەین بەمیتادێکی وەرگیراوو بەرهەمهێن . لەسەرەتای سەدەی بیستەمدا زانین دەربارەی ناسینی کەستی گەشەسەندنێکی ڕاستەقینە وبێ بەکار هێنانی پێداویستیەکان ڕێگ گەلێکی تایەبەتی و زۆر هەبوون و لەئەنجامدا دیاردەیەك سەرهەڵدا کە بەپێی پێویستی زیندەوەران بەتەنهاو بە شێوەیەکی دروستکراو نمایشی تیۆرەکان و سەرنجدان و ناساندنی چەمکەکانی ژیانیان سەر ڕێگا دەخست .

لەبەشی دووەمی ئەم کتێبەدا نووسەر باسی ئەوەدەکات " واتا " لە تیۆرەکانی دەرون ناسیدا ئەوق نادرێت بەکو کەمەڵك لایەنی نزیکی هەیە لە کەستی و ئەگەری خستنە ڕووی یەکبوونی تێروانینەکانی دەروناسی و کەمەناسیە و منیش لێرەدا پەیوەست بە شانۆوە واتادەگەم کە پەیوەندی هەیە بەو پەرزە مادیانەوە کە کە تیۆرەکان کاری لەسەر دەکەن وەکو چۆن لای باربا (نیسبەتە بۆ یۆژینۆ باربا) باسی توژینەوەی ئەنترۆ پلۆژی دەکرێت لەشانۆدا و هەرئەوانیش بوون ڕێرەوکیان بۆشانۆی نوێ کردەوە و توژینەوە لەهەندێك لە و ڕەفتارانە و قوتاربوون لە هەندێك سادەگۆیی و تێگەیشتن لە چەمکەکانی "دڕخ و ڕۆڵ و هەوڵست" هەبوو واتادەگەم ئەم خاڵە زۆرگرنگە کەمن لێرەدا و لەم کتێبەدا بەیانی دەکەم . هەروەکو

(ب. ماینۆڤسکی) دەڵێت : " دیالەکتیکی فرۆیدی پابەندەبە دەزگا

کەمەایەتیەکان کەکەستی بینادەکەن"لەنوان تیرەکاندا کەمەك توانینی نو زا دەبن لەگە کەمەك لکینەوەی ەچەەکی وەکوئەوجەنگانەی کەناودەبرن بە " جە نگە هەگیرساوە سایکلژیەکان . توژینەوەی جرەکانی رشنبیری لە سلوکە مرییەکانیاندا و ئەوەی لە میراتی دەرووناسی کەمەایەتیدا دەربارەی کەستی بمان ماونەتەوە ، بە ئاگایانە لە ئەنترپلژیاو رشنبیری و هکارە دیاریکراوە بیلژیەکانە. ئەمەش رشنبیری شەتەك دەدات و هەرلەم کتبەدا نووسەر باسی ئەوەدەکات و بەگە دەهنتەوە لەبارەی شیانی گرنی بەکارهنانی وزە هەستیەکان بەپی چاخ و کەمەگاکان وەکو "ماکلوهان" ئاماژەی بکردووە بنمونە " جەخت لەسەر گوگرتن لە کەمەگا تەقلیدی و زارەکیەکاندا کە خاوەنی ئەلف و بە نەبوون ، دەت : چاخی چاپەمەنی سەردەمی گەشەسەندنی وانیی زیاتر و بیرکردنەوەیە ….(لهان) لەوە اماوە کە کە معدلی گەشەسەندن و هکارەکانی پەیوەندی وەکو ادی و ئزگەی بیستن و و سیتسمی فەزاییەکان هەستین و بەخشینی گرنگیە بە گوگرتن و جوە کە ئەوەش چاخی مارکنیە .

هەمووتیرەکانی دەروونناسی جەخت لەوەدەکەنەوە ئەزموونی کەمەایەتی گرنگن بە بیناکردنی من و دەرکەوتنی بەشوەیەکی فراوان و کاریگەری مندا َلی و نەرمی نواندن و دایکی نایاب و پەیوەندیە خزانیەکان و هەروەها پرسەی پەروەردە بە شوە گشتی و فراوانەکەی ، ئەمە جگەلەوەی شوازو ژینگەی ژیانکردن و ئیقاعی شوننك و کەمەگەیەك بە کەمەگەکانی تر جیاوازن ، هەرچەندە ئەمانەش پشت بەستوون بە گونجاندنی کەمەایەتی و کاری کەسی پگەیشتوو و گونجاندن لەگە ئەو دخەدا و ئەمەش لەتیرك بیەککی تر گرانکاری بەسەردا دت . کەواتە هەەیەنمایشك یان ووداوك یان هەر هەویستك داببین لە پوەرو پودانگەجیاوازەکان و بەهەموو کاروبارك پەناببە ینە بەرتگەیشتن و هەست و بیروبچوونە کەسیەکانی خمان و پویستە لە " پەرز –سیاق" ی خیدا خوندنەوەی بەبکەین و دوورکەوینەوە لە ەتکردنەوەو پەسەندکردن ، بەکو بگەین بەدوای زمانی نو و تگەیشتنی قو و هەستی بەرزو هتد ..

"سندرس" لەم کتبەیدا توژینەوەیەکی ئەنجامدا بەناونیشانی : (S.Clapier Valladon , "panorama du Culturalisme" Epi 1976) وەکو نووسەر "سیمن کاپیە" دەت : "ئەم کتبە گەاندمیەوە بە دووبارە ئەزموونکردن و ککردنەوە بەرەو شەپلی رشنبیریی ئەمریکی

که هەموو وەرچەرخانەکانی بساى (1920) دەگەتەوە تا ساى (1955) و کاریگەری ئەوانە بە بیری ئەنتر پلجی (فرانز بواس) و زمانەوانی (ئیدوارد ساپیر)دووبارە گەامەوە ب ناویان و بلای(ەند بندت) و(مید) و (لانتن) و (کاردینەر) بەناوبانگترینیان و پویستە پاکژیان بکەینەوە" نووسەر لرەدا ناوگەلکی تر یز دەکات کەمن خم بەگرنگم نەزانین دووباریان بکەمەوە لەبەر ئەوەی نامەوت لەدزە بنەەتیەکە دووربکەومەوە و بیرکردنەوەم لە دزەجیاوازەکان بە جرکە کە ئارەزووی ناوی زرناکەم تەنها لەکاتی پویستدا نەبت . نووسەر پاش ئەو ناوە زرانە دتە سەرباسی(رپ بندیکت) کە هاتووە بانگەشەی ب چەمکی (ئایدیا) ی یرشنبیری کردووە . وەکو تایپکی ژیانی تایبەت بە هەرکمەگەیەك و لروانینی وەکو ئامانج و وونکردنەوەی پانەرە تایبەتیەکانی هەر رشنبیریەك و وونکردنەوەی پوەرو ئاراستە ئەنتلجیەکانی تایبەت بەو دەروننا‌سیە و جیاکردنەوەی نمونەی گەورەی ژیان : نمونەیەکی شەهوانی و رشنبیریانە دووووی ئەو ژیانەن و نونەری هەندك لە فەلسەفەکانن دەربارەی کەس . ئەوانیش پناسەدەدەن دەربارەی کەستی پەسەندکراولەووی کمەایەتی و پشتگیری هەر ژیارك ب تاکەکانی و ئەو مەوادو کەرەستە خاوانەی کە پشت دەبەستن بە بیناکردنی ژیان و یگەدان بە هەرگروپکی مریی کەوا پارچەیەك لە کەوانەی سلوکی مریی شیاو دابت و هەتا ب بەرزکردنەوەی بەهاکەی و دوورکەوتنەوە لە دەربین و بەهاو ابوونەکانی .

بندکیت دەمانبەستتەوە بە بەچەمکی نوی ئەم چاخەوە " بەنایابی و لادانەکانیە" وە لەهەمانکاتدا جەخت دەکاتە سەر فرە جری رشنبیری گەورەو مردنی مرڤەکانی و گەانەوە ب چەمکی نەرمی " المرونە" ی مریی و گونجاندنی زیادەوەیی تاادەی ئەمەی ئستا . ئەو لیونە لکەریشە ب ئەو ئازیە و بەراوردکارییەکانی و ککردنەوەی کارو اهنانەکانی لەکاتی گەیشتن بە تایپەکانی کەستی و ئەو بەشە زرەی کەلە کمەگە نویەکانماندا هەن . دواتر "سیمن کاپیە" دتە سەرباسی (ئەبراهام کادینەر 1891-1978) کەتیرکی هەیە بکەستی و هەوکی زندووە و باس لە ژیانی دەرونی و رشنبیریی کەستی دەکات و زربەکورتی کارەکانی کاردینەر لە سەربنەمای تیرەکانی کەسیًتی بە دوولایەن دەخەینە وو :

– کەستی وەکو سەرچاوەیەکی زیندووی رشنبیریی .

– من وەکو ئەوەی دەکەوتە ناو ئەو رشنبیرییەوە .

کارەکانی کاردینەر لەدەزگاکەمەڵایەتیەکاندا واتایەکی زۆر بەرفراوانی هەیە و کێشەی تیایە لە پاڵ لایەنە شکێیەکانی ڕێکخستنی ئامێرە کەمەڵایەتیەکان و جیاکاری بنەڕەتی لە لای ئەو " مەبەست کاردینەرە " دەکەوێتە نێوان دەزگایەکەمین و لاوەکیەکانەوە . کە ئەو دەزگایەکەمینانە پێشینەی مێژوویی دەبەخشنە تاك لەمندااڵیەوە بەڵام بەشێوەیەکە کە کارلێك لەگەڵ کەسێتیدا دەکەن بەڵام دەزگالاوەکیەکان بەرئەنجامی کاریگەری یەکەمینە لەسەر تاك. کەس چاوگی ئەو دەزگا لاوەکیانەیە وەکو ئەنزیمەی دینی و فۆکلۆرو تەکنیکی فکریی و ئایدۆلۆژیی و …هتد لێرەدا نواندنی وەڵامەکان و بەدیلەکانی کەسێتی بەڵای کاردینەر گەڵانە بەناو توێژینەوەی بونیادی "مـن" ی هاوبەش لەگەڵ تاکەکانی کەمەگا و بەرهەمهێنەرەکانی لەگەل یەکەمین میراتی ئەو بونیادە کە ڕیشەکەی لەویوە دێتە ناو دەزگا لاوەکیەکان .

هەرلەم سۆنگەیەوە نووسەر دێتە ناو باسی تیۆرێکی تر لەلای تیۆرسۆن (ڕاڵف لانتۆن 1893-1953) کە زانایەکی ئاسەوارەو بەوە خۆی لە ئەنترۆپۆلۆجیا جیادەکاتەوەکە چەمکی " کارپە " ی کەمەڵایەتی بەکاردەهێنێت ، لەهەمان کاتیشدا ئەوە ڕوون دەکاتەوە کە بیری گەردوونی مرۆڤایەتیانەیە و دەڵێت : " ڕۆشنبیریی ڕوخساری ڕەفتارە بەدەستهاتووەکان و ئەنجامەکانیەتی کاتێکدا تۆخمە پێکهاتووە هاوبەشەکانی دەگوازرێنەوە بۆ ئەندامانی کەمەگایەکی دیاریکراو " . ڕوونکردنەوەکانی لانتۆن بنەمای ڕۆشنبیری کەستییە و پشکداریەکی بنەڕەتی هەیە لەتیۆری ڕۆڵەکاندا . ئەوەی لای من وەکو خوێنەری ئەم کتێبە زۆر گرنگە ئەوەیە پێگەی لانتۆن لەوەدایە دەست دەگرێت بەسەر چەمکەکانی دڵخ و ڕۆڵ لەنێوان تاك و ڕۆشنبیرییەکەیدا. ئەم تیۆریە ڕیگەدەدات بە بەوەی کەسێتی تایپێکی هەبێت شیان بێت بە شیکردنەوەی ئەو مۆدێلەی کاری لەسەر دەکات . کەبەڵای من ئەمە برینە قوڵەکەی کارەکتەری ئێمەیە چ لەسەر شانۆبێت یان ژیانی ئاسایی هەموومان باسی جیاوازی و ئازادی و هتد… دەکەین بەڵام کەسمان بە کرداری واناکەین نە جیاوازی پەسەند دەکەین نە ئازادی گەر وابوایە ئێستا چەندین میتۆدو قوتابخانەی شانۆییمان دەبوو بەهەر حاڵ کۆتاجار تیۆرەی فۆرکردنی کەمەڵایەتی لای لانتۆن پەیوەستە بە دوور کەوتنەوە لە توانای سەر هەڵدانی پشکە نوێیەکان و گەشەسەندنی کەمەگا و چیرۆکەکانی کەسێتی کە دەکرێت ڕیکەوتنێکیان لەبارەوە بکرێت لەگەڵ نمونەکانی ڕەفتاری کەسێتی بەشێوەیەکی پلیکانەیی و بەرهەستی کردنی ڕوخسار و بە پێوانە کردنی فۆرم .ئەمەش هەواڵکی دڵخۆشکەرە بۆ مرۆڤە کرداری و جدییەکان تا چیتر لە ڕسەربنەمای ڕووخساریان

بۆیاریان لەسەر نەدرێت و ئەرکی لە خۆیان زیاتریان لێداوانەکرێت .

لێرە بە دوا نووسەر " سیمۆن کاپیە " دێتە سەر باسی تیۆرەکەی (مارگریێَت مید 1902- 1978) ئەم کەسی کەلەبارەیەوە دەدوێین زانایەکی ئەنترۆپۆلۆژیستە و لە ووی تیۆریەوە دەوڵەمەندە بە هەندێك توێژینەوەوە کە لەوانە شێوە بدات بە تیۆریەکی دەروناسی کۆمەڵایەتی دەربارەی کەسێتی کە ئەم تیۆرسیئَنە ئاماژەی بۆدەکات وباس لەچەمکێك دەکات ئەویش " خورپەی ڕۆشنبیری" کە تاك ئەدای دەکات و یەکەم کەس کە ئەم تیۆرەیەی ئاراستەکرد بۆئەوەی تەحقیقی گریمانەی مامۆستاکەی بکات (ف. بواس) " کە توێژینەوەیەکی ئەنجامدا و بەرهەڵستی تیۆرەکەی " سێر فرەنسیس گاڵتۆن" کرد بەناوی " چاکسازی نەسل " و جەختی لەوەکردەوە کە تەنگ و چەڵەمەی مراهیقە ئەمریکیەکان لەئەنجامی قەیرانی ئەندامی و باڵغ بوون نییە بەکو بەر ئەنجامی قورسی و ئاڵۆزیەکانی کۆمەڵگایە بەڵای ئەو و ڕای گشتی لەسەر بنەمای ناوبانگ و ئەفسانەی کۆمەلگەی ئاشتی و سەربەخۆو هەگەزیە . پاشان نووسەر باسی ئەنترۆپۆلۆژیستی سۆسیالستی " دێریك فریمان " دەکات لەساموا کاری لەسەر ئەم توێژەرە کرد " مەبەستم مید" لەماوەی دەساڵدا .

دێزینەوە لەو کۆمەڵگایەدا بە پێچەوانەی دوژمنایەتیەوە کە شێوەیەکی تەرتیبی و ئامانجدارو پێ ململانێیە خاڵی سەرەکی لە کتێبەکەی "مید" بوونی وێنەی نەتەوەیی و جەنگە لە ئەمریکاو فەرەنسا کە توێژینەوەکەی دەبەن بەڕوە کە دواتر دەبنە داهێندراوی نمایشی و هەکارە ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتیەکان کەتایبتمەندی هەگەزیان هەیە . لەم ڕوەوە پشکنمان دەداتێ بەشێوەیەکی لەسەر خۆو پلە پلەیی و دژ دەربارەی کەسێتی. بیرکردنەوەی "مید" دیراسەکردنەوەی دەرونی کۆمەڵایەتیە لەپاڵ لایەنە سۆکسی و هەگەزی و مرۆیەکەی لەووی سروشتی و ڕۆشنبیری و سەرهەڵدانیەوە بۆ چاخ و ژیارێکی تر ، ئەوەی قورسە لێرەدا ئەوەیە کە پیاوێك بێت و ببێتە باوك بەڵام زۆر ئاسایە ژن بێتە دایك و ژنی پیاوێك .

کەسێتی لە تێوانینی هەفتارگەرا کانەوە :

وەکو پێشتر لەم خوێندنەوەیەمدا باسم کرد ، چەندین تیۆرو قوتابخناەی تایبەت بەکەسیئَتی هەن کە بۆچوونی دژو لێك دوور یان لێك نزیك و چونیەك و زۆریت تریشی تیا بەدی دەکەین کە من پێم باشە زۆر بەخیرَایی ئەم کتێبە نمایش بکەم و دواتر خوێنەر خوی ئازاد بێت لە بڕیاردان ، بەنیسبەت شانۆکارانیشەوە بگەیێنەوە بۆ تیۆرەکان و لە بایەخ و گررنگیان تێبگەن و وابکەن لە خۆوە و

سەرپێی لەتیرێك پەسەند یان ێەت نەكەنەوە بەكو بگەنەوە بێ ژدەرە ێەسەنەكان و بە پێی پێویستی بەرهەمەكە سوود وەربگرن و بتوانن خوێندنەوەی تایبەت ێەنێو بهێنن و لە م پێناوەشدا لەم بەشەی خوێندنەوەكەمدا كەدەبێتە دوابەشی كارکردنم لەم کتێبە دا بەشێوەیەکی پانۆرامی درێژە ی دەدەمێ بە هیوای ئەوەی سوودێکی هەبێت .

نووسەر ئەم کتێبە " سیمێن کاپیە " بە باسکردنی تیرەکەی " واتسێن " بەردەوام دەبێت و باسی مانیفێستەکەی ساڵی 1913 دەکات کە بووبە خاڵی وەرچەرخان لای ێەفتارگەراکان کەلە ێاستیدا ئەو بەیانە لەسەرەتادا شێوەیەکی ێەها و تازەنەبوو بەتەواوی ، بەکو چەندین توێژینەوەی دەربارە کراو دواتر بنەماکانی چەسپێندران و پێش ئەو مێژووە زۆربەی توێژینەوەکان دەربارەی دەروونناسی فزیاڵێژی بوون . " فەخنە " وەکو بیریارێکی باو سەرقاڵی "میتا – ئەودیو" ی شتەکان بوو لەهەمان کاتدا لە دەروونناسیی ئەندامیدا وپاشان "فێنت" وەکو مامۆستای یاریدەدەری فیزیایی و "هلمولتز" یش لە هایدلبێرگ و لەفەرەنسا "ج. دێما " باسی لە پەرچەکرداری جەستەیی دەکرد لەکاتی هەڕووندا . هەروەها لە ێوسیا " ستشنێف " و بەسەر پەرشتی "پاڤلێف " گێانکاری ێویاندا و ئەمریکی و ێووسیەکان شعوریان کرد بە ێەفتارو ناساندیان پەیوەندی ێەفتارگەراکان بە " مادی میکانیکەوە " بەێووی ئاێزی و ئامێر گەراییدا کرایەوەو بووبە میراتگری فەلسەفەی ئەپستراکت و بیریارانی وەکو " ئێگست کێمت" توێژینەوەی ریاێتی شعوریان کرد و ێتیان کردەوە .

لێرە بەدوواوە نووسەر "سیمێن کاپیە " دێتە سەرباسی زۆرێك لە تیریەکان و توێژینەوەی ئەزموونی و زانستی سەر ێگا خران بەرەو ئامانجی تر و چەمکی کەسێتی نەبووە چەقی ئەو توێژینەوانە بەکو بون بەکلیل بێ کردنەوەی ردەرگای ێاڤەی سایکۆڵۆژی . تێکەیەك بەدیدەکرێت لەوێنەی مرۆڤ و کەسێتیدا و" ھێپنەر" بەمجۆرە و بەپێی چەند بنەمایەك لەوانە : (نەوە "وەچەیی" یە) ، (میکانیکیە) ، (ژینگەی) یە، (چێژە) ، (سەرکەوتنە لەکاردا) .

***دیمەن وێەفتار :**

نووسەر لەم بەشەدا زیاتر باسی پەرچەکردار دەکات وەکو وێامدانەوەو لەئەنجامی وروژاندنە دەرەکی و ناوەکیەکانەوە . وەکو چۆن باسی " پاڤلێف " و " شینۆف" دەکات و ێسایەك دیاری دەکات ئەویش بریتیە لە : (S) دەبێتە وروژێنەری (R) و دەبێتە (پەرچەکردار) . پرسیاری ممن لیرَەدا ئەمەیە ئەکتەری شانۆ لە

کوردستان لەکاتی نواندنا دەتوانێت سوودمەند بێت لە تیۆرکی لەم جۆرەدا؟! من بەداخەوەم بۆوەڵامەکەی چونکە دڵخۆشکەر نیە بۆنمونە باوا داینێین کە دەیزانێت و دەتوانێت !!! ئەی بۆ نمونەیەکمان لەنمایش یان لە دانیشتن و نووسینە هەخنەییەکاندا نەبینی؟! بەپێچەوانەشەوە گەربۆین نایزانێت !! ئەی ئەم بوونەوەرە سەرقاڵی چییەو بەنیازی چییەو کەی دەگاتە ئەو باوەڕەی کە تیۆری کار بکات و شارەزایی لەبارەیانەوە هەبێت ؟!!! من لێرە بەداو واز لەم پرسیارە جەرگ بڕانە دڵنم کە بەڕاستی نەك وەڵامم دەست نەکەوتوە بەکو زۆر لەسەر ی برەم هەنگە هەشبینی بم کوژێت !!بە م شێوە یە بە خۆرایی لەم چۆوەیە تیۆریەدا هە ت دەبم ، بەو ئومێدەی هەرکەس بەییەوە گرنگە بۆی بگەڕێتەوە نووسەر بە مجۆرە دایشتووە : – تیۆری واتسۆن و هەفتارگەرایی کلاسیك . – چەمکە کانی هەفتارگەرایی نوێ وەکو : (کلارك هول ، دولارد و میللر) و هتد..
دواتر نووسەر دێتە سەر باسکردنی ئەنجام و هەڵسەنگاندنی ئەم بەشەی کە تایبەتە بە هەفتارگەراکان و سودی ئەم قوتابخانەیەمان بۆوون دەکاتەوە دەربارەی کەسێتی کە بریتیە لە وەی تەقینەوەو بۆاو بوونەوەیە بەووی یفرە تیۆری و دروستکردنی جیاوازی و دوورکەوتنەوە لە تاك هەهندی و تاك تگەیشتن و هەتکردنەوەی بەرامبەر و قسەی هەمەجیانەو لە خۆوە قسەرکردن دەربارەی کەسێتی کە بگومانم ئەمە ئازاری شانکارانیشە لە دوای هەربەرهەمك و هەرکەس بەوجۆرە تی دەگات کە عەقڵی دەیبرێت و بە پێی ئەو ئاستە سنوردارو کورتە ی خۆی بیاری ناجۆر دەدات و لەم هەنگاوەوە بە ئومێدم هەموان بەر پرسیارنە بگەینەوە بۆناو سیستم و چۆوەی تیۆری بۆ کەسێتی .

" کە توژینەوەیەکی ئەنجامدا و بەرهەستی تیۆرەکەی " سەر فرەنسیس گاتۆن" کرد بەناوی " چاکسازی نەسل " و جەختی لەوەکردەوە کە تەنگ و چەمەی مراهیقە ئەمریکیەکان لەئەنجامی قەیرانی ئەندامی و باغ بوون نییە بەکو بەر ئەنجامی قورسی و ئازیەکانی کەمەگایە بەای ئەو و ای گشتی لەسەر بنەمای ناوبانگ و ئەفسانەی کەمەلگەی ئاشتی و سەربەخۆو هەگەزیە . پاشان نووسەر باسی ئەنتڕپۆلۆژیستی سۆسیالستی " دۆریك فریمان " دەکات لەساموا کاری لەسەر ئەم توژەرە کرد " مەبەستم مید" لەماوەی دەساڵدا . دۆزینەوە لەو کەمەگایەدا بە پێچەوانەی دوژمنایەتیەوە کە شێوەیەکی تەرتیبی و ئامانجدارو پێ ململانێیە خاڵی سەرەکی لە کتێبەکەی "مید" بوونی وێنەی نەتەوەیی و جەنگە لە ئەمریکاو فەرەنسا کە توژینەوەکەی دەبەن بەڕێوە کە دواتر دەبنە داهێندراوی نمایشی و هکارە

ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتیەکان کەتایبتمەندی ەگەزیان هەیە . لەم ەوەو پشکۆکمان دەداتە بەشۆوەیەکی لەسەر خۆو پلە پلەیی و دژ دەربارەی کەستی. بیرکردنەوەی "میدـ" دیراسەکردنەوەی دەروونی کۆمەڵایەتیە لەپاڵ لایەنە سۆکسی و ەگەزی و مرۆییەکەی لەووی سروشتی و ڕۆشنبیری و سەرهەدانیەوە بۆ چاخ و ژیارۆکی تر ، ئەوەی قورسە لۆرەدا ئەوەیە کە پیاوۆك بۆت و ببۆتە باوك بەام زۆر ئاسایی ژن بۆتە دایك و ژنی پیاوۆك .

کەستی لە تۆوانینی ەفتارگەرا کانەوە :

وەکو پشتر لەم خوندنەوەیەمدا باسم کرد ، چەندین تیۆرو قوتابخناەی تایبەت بەکەسیئَتی هەن کە بۆچوونی دژو لۆك دوور یان لۆك نزیك و چونیەك و زۆریت تریشی تیا بەدی دەکەین کە من پۆم باشە زۆر بەخیرَایی ئەم کتۆبە نمایش بکەم و دواتر خونەر خوی ئازاد بۆت لە بۆیاردان ، بەنیسبەت شانۆکارانیشەوە بگەینەوە بۆ تیۆرەکان و لە بایەخ و گررنگیان تۆبگەن و وابکەن لە خۆوە و سەرپۆی لەتیۆرۆك پەسەند یان ەت نەکەنەوە بەکو بگەۆنەوە بۆ ژۆدەرە ەسەنەکان و بە پۆی پۆویستی بەرهەمەکە سوود وەربگرن و بتوانن خوندنەوەی تایبەت ەنۆو بهۆنن و لە م پۆناوەشدا لەم بەشەی خوندنەوەکەمدا کەدەبۆتە دوابەشی کارکردنم لەم کتۆبە دا بەشۆوەیەکی پانۆرامی درۆژە ی دەدەمۆ بە هیوای ئەوەی سوودۆکی هەبۆت .

نووسەر ئەم کتۆبە " سیمۆن کۆاپیە " بە باسکردنی تیۆرەکەی " واتسۆن " بەردەوام دەبۆت و باسی مانیفۆستەکەی ساۆی 1913 دەکات کە بووبە خاۆی وەرچەرخان لای ەفتارگەراکان کەلە ۆاستیدا ئەو بەیانە لەسەرەتادا شۆوەیەکی ەها و تازەنەبوو بەتەواوی ، بەکو چەندین توۆژینەوەی دەرباڕە کراو دواتر بنەماکانی چەسپۆندران و پۆش ئەو مۆژووە زۆربەی توۆژینەوەکان دەرباڕەی دەروونناسی فزیۆلۆژی بوون . " فەخنە " وەکو بیریارۆکی باو سەرقاۆی "میتا – ئەودیو" ی شتەکان بوو لەهەمان کاتدا لە دەروننناسیی ئەندامیدا وپاشان "فۆنت" وەکو مامۆستای یاریدەدەری فیزیایی و "هلمولتز" یش لە هایدلبۆرگ و لەفەرەنسا "ج. دۆما " باسی لە پەرچەکرداری جەستەیی دەکرد لەکاتی هەچووندا . هەروەها لە ۆوسیا " ستشنۆف " و بەسەر پەرشتی "پاڤلۆف " گۆانکاری ۆویاندا و ئەمریکی و ۆووسیەکان شعوریان کرد بە ەفتارو ناساندیان پەیوەندی ەفتارگەراکان بە " مادی میکانیکەوە " بەۆووی ئاۆزی و ئامۆر گەرایدا کرایەوەو بووبە میراتگری فەلسەفەی ئەپستراکت و بیریارانی وەکو " ئۆگست کۆمت" توۆژینەوەی

ریاتی شعوریان کرد و تیان کردەوە .

لێرە بەدوواوە نووسەر "سیمۆن کاپیە " دێتە سەرباسی زۆرێك لە تیۆریەکان و توێژینەوەی ئەزموونی و زانستی سەر ئێگا خران بەرەو ئامانجی تر و چەمکی کەستی نەبووە چەقی ئەو توێژینەوانە بەکو بون بەکلیل بۆ کردنەوەی ردەرگای هاڤەی سایکۆلۆژی . تەکەنیەك بەدیدەکرێت لەوێنەی مرۆڤ و کەستیدا و" هۆپنەر" بەمجۆرە و بەپێی چەند بنەمایەك لەوانە : (نەوە "وەچەیی" یە) ، (میکانیکیە) ، (ژینگەی) یە، (چۆژە) ، (سەرکەوتنە لەکاردا) .

***دیمەن وەفتار :**

نووسەر لەم بەشەدا زیاتر باسی پەرچەکردار دەکات وەکو وەڵامدانەوەو لەئەنجامی وروژاندنە دەرەکی و ناوەکیەکانەوە . وەکو چۆن باسی " پاڤلۆڤ " و " شینۆڤ" دەکات و هەسایەك دیاری دەکات ئەویش بریتیە لە : (S) دەبێتە وروژێنەری (R) و دەبێتە (پەرچەکردار) . پرسیاری ممن لیرَەدا ئەمەیە ئەکتەری شانۆ لە کوردستان لەکاتی نواندندا دەتوانێت سوودمەند بێت لە تیۆرکی لەم جۆرەدا؟! من بەداخەوەم بۆوەڵامەکەی چونکە دڵخۆشکەر نیە بۆنمونە باوا داینێین کە دەیزانێت و دەتوانێت !!! ئەی بۆ نمونەیەکمان لەنمایش یان لە دانیشتن و نووسینە هەخنەییەکاندا نەبینی؟! بەپێچەوانەشەوە گەربۆین نایزانێت !! ئەی ئەم بوونەوەرە سەرقاڵی چییەو بەنیازی چییەو کەی دەگاتە ئەو باوەرەی کە تیۆری کار بکات و شارەزایی لەبارەیانەوە هەبێت ؟!!! من لێرە بەداو واز لەم پرسیارە جەرگ بڕانە دێنم کە بەڕاستی نەك وەڵامم دەست نەکەوتوە بەکو زۆر لەسەر ی برۆم هەنگە هەشبینی بم کوژێت !!بە م شێوە یە بە خۆرایی لەم چێوەیە تیۆریەدا هە ت دەبم ، بەو ئومێدەی هەرکەس بەییەوە گرنگە بۆی بگەڕێتەوە نووسەر بە مجۆرە دایشتووە : – تیۆری واتسۆن و هەفتارگەرایی کلاسیك . – چەمکە کانی هەفتارگەرایی نوێ وەکو : (کلارك هول ، دولارد و میللر) و هتد..

دواتر نووسەر دێتە سەر باسکردنی ئەنجام و هەڵسەنگاندنی ئەم بەشەی کە تایبەتە بە هەفتارگەراکان و سودی ئەم قوتابخانەیەمان بۆوون دەکاتەوە دەربارەی کەستی کە بریتیە لە وەی تەقینەوەو بۆاو بوونەوەیە بەووی یفرە تیۆری و دروستکردنی جیاوازی و دوورکەوتنەوە لە تاك هەهندی و تاك تگەیشتن و هەتکردنەوەی بەرامبەر و قسەی هەمەجیانەو لە خۆوە قسەرکردن دەربارەی کەستی کە بگومانم ئەمە ئازاری شانۆکارانیشە لە دوای هەربەرهەمك و هەرکەس بەوجۆرە تی دەگات کە عەقڵی دەیبرَێت و بە پیَی ئەو ئاستە سنوردارو کورتە ی خۆی بیاری ناجۆر دەدات و لەم هەنگاوەوە بە

ئومێدم هەمووان بەر پرسیارنە بگەینەوە بۆناو سیستم و چۆنیەتی بۆ کەسێتی .

- **تیرە نمونەییەکان :**
توژەر "سیمۆن کاپیە " لەم بەشەی کتێبکەیدا شەرحی ئەو دەربڕین و سیما و نمونانەمان بۆدەکات کە لە ڕووی تیرییەوە گرنگن و پێویستە بایەخیان پێبدرێت و بە باوەڕی من بۆ ئەکتەر زۆر گرنگە بتوانێت کاریان لەسەر بکات و شارەزایی هەبێت لەبارەیانەوە ... کەسێتی لە ڕوانگەی ئەم تیرییانەوە لە ئزموونەوە وەردەگیرێن و ئاڕاستەیان بەسەردا دێت و توژەر چەندین نمونە من لەوتیرییانە پێشکەش دەکات لەوانە : (نمونە خۆرسکەکان) ، (نمونە تشکیلیەکان) ، (نمونە دەروونیەکان) ، (نمونە کانی وەرگرتنی سروش لە شیکاری دەروونی)،(نمونەکانی هەڵویست و تصرفات) وهتد.... پاشان نوژەر دێتە سەر هەڵسنگاندن و ئەنجامی بەشە کە کە بە باوەڕی من زۆر پێویستە ئەکتەری شانۆ شارەزایی و مە هارەتی خۆی لەم ڕووەوە بەگەڕ بخات ..
- **تیرە هونەرییەکان :** تۆژەر لەم بەشەی کتێبەکەیدا دێتە سەرباسکرنی چەندین میتۆدی جۆراو جۆری هونەری و من لێرەدا تەنها ئاماژە بەناوەکانیان دەکەم زۆربەخۆرایی : شیکاری هونەری ، شیکردنەوەی هونەرەکانی کەسێتی لەوانە :" ریمۆن کارتێ ، هانس جۆرج ..) و پاشان تۆەر دێتە سەرباسکردنی هەڵسەنگاندنی ئەم بەشە و بۆچوونەکانی خۆی چەدەکاتەوە .
- **تیرەکانی شیکردنەوەی دەروونی :**
- ئەو بۆچوونانەی نووسەر " سیمۆن کاپیە" خستونیەتە ڕوو من لێرەدا زۆر بەپەلە تەنها چەند سەرقەڵەمێکی بخەمە ڕوولەوانە : (نمونەی شیکردنەوەی دەروونی دەربارەی کەسێتی ، پێکهاتەی کەسێتی ، قۆناغەکانی گەشەکردنی لبیدێ، زانستی کەسێتی و شیکردنەوەی تیری و هتد ...) کە بەڵای من مامەڵە کردن لەگەڵ هەر یەکێك لەو سەرەقەڵەمانە شایانی توژینەوەی سەربەخۆو گفتوگۆی فراوانن ، هەرلەبەرئەوە بە گرنگم زانی قسە لەسەر کردنی بووەستێنم بۆکاتێکی ترو دەرفەتی تر..پاشان نووسەر هەڵسەنگاندن ی خۆی بۆئەم بەشەش پێشکەش دەکات .
-

***ئەنجام :**
ئەنجام یان کۆتایی ئەم توژینەوەیە لەلای نووسەر پیاچوونەوەیەکی خۆرایە بە تیرەکان کەسێتی و باس لەوەدەکات

کەبەو شیکاریە خراپانە ئەو تیرانە هەناسەنگندرن و پۆیستمان بەوەیە کە بیانخوێنینەوەو جەدەلیان لە بارەوە بکەین و گفتگۆو قسەلەسەرکردنیش لەم بارەیەوە کراوەیە بۆهەرکەسێك بیەوێت قسەی جیاوازترو توێژینەوەی زیاتری هەبێت و منیش وەکو کۆتایی بۆئەم کتێبە پێشنیاز دەکەم بۆهاوڕێ شانێ کارەکانم کە لە م قۆناغەدا کار بەتیژر بکەن و بگەڕێنەوە بۆ ئەو ژیدەرە گرنگ و جیهانیانەی کە ئێمە وە کو کورد فەرامۆشمان کردوون و نەمان خوێندووونەتەوە جا لەبەر هۆکارێك بێت ، بەو ئومێدەی کارێکم کردبێت شایستەی لەسەر وەستان بێت .

چەند رەخنەیەکی دۆستانە.. فەریق م حەوێزیی

دیاردەی لەسەر یەکتر نووسین و تێکەڵکردنی پەیوەندی شەخسی و فاکتەرەکانی دەرەوەی دنیای ئەدەب، دەبێتە هۆی ئەوەی هەموو نووسین و رانان و لێکۆڵینەوەکان زەربی سفر بکاتەوە، ئەگەر لە راستیشدا شتێك بن بە ناوی لێکۆڵینەوەی رەخنەییەوە! چونکە ئەستەمە کەسێك پسپۆڕی بوارەکانی شانێ و سینەما و رۆمان و چیرۆك و شیعر بێت لە یەک کاتدا و لەسەر هەموویان بنووسێت و لە هەمانکاتیشدا رەخنەنووسی ئەو بوارانەش بێت، ئەمە پێچەوانەی دنیای تایبەتمەندیبوونیی پێشکەوتنی رەوتی مۆدێرنە، بەڵام لای ئێمەی کوردی باشوور هەموو شتەکان وەك چێشتی مجۆریش تێکەڵ دەبن و تەنانەت تاریك و روون لە یەکتر جودا ناکەینەوە، چونکە ئەو 2 حیزبەی دەسەلاتی باشوور ماوەی زاید لە 28 ساڵە مەسخی مەعریفەو بوونیان کردووین و هەموو رەسەنایەتی و جوانییەکیان لەبنەوە هەڵکێشاوەو خەڵکیشیان شەوکۆرکردووە.

جا ئەو ئەدیبانەی لەبەرانبەردا لەسەر یەك دەنووسن لە دوو رووەوە نووسینەکانیان جێی بایەخ نابێت و بە شێوەیەکی نیوترال و زانستی مامەڵەیان لەگەڵدا ناکرێت و تەنانەت کێی نووسین و ئایدیاکانی ئەو کەسانەش دەخرێتە ژێر نیشانەی پرسیارەوە.

لەمبارەوە گەر چاوێکی خۆرا بخشێنین بەو نووسینەی کاک داستان بەرزان کە لە 7/6/2019 لەسەر ڕۆمانی (لەدایکبوونی دووەم)ی پێشڕەو عەبدوڵا نووسیویەتی، ئەوا زوو نهێنییەکەیمان بۆ ئاشکرا دەبێت کاتێك ببینین کە چۆن هەر دوای 5 ڕۆژ کاک داستان هەواڵی کتێبکی نوێی خۆیمان پێ دەدات بە ناوی [لە نەخشیەک دەترسم نامۆیت ناوی لێم کتێبدا هەبێت] شیعر: داستان بەرزان..... تۆژینەوەی: پێشڕەو عەبدوڵا.

سەرەتا کاک داستان دەربارەی ڕۆمانەکەی پێشڕەو عەبدوڵا دەنووسێت:

Dastan Barzan
• 7 June

[ڕۆمانێکی جوان و شایەنی خوێندنەوە

ئەوەی لێم ڕۆماندا سەرنجیبردم جیاواز لەو شێوازی ئەم دواییەی نوسینی ڕۆمان لەلایەن کەسانی گەنج یان تازە لە بواری نووسینی ڕۆماندا ئەوەبوو کە نووسەر بەئاگایییەوە دەستیداوەتە نووسینی ڕۆمان، ئاگادار لە ئەدەب، فیکر، دەروونناسی و کۆمەڵناسی،.... بەتایبەتر لەو بابەتکەی کردوویەتییە کۆنسێپتی ڕۆمانکەی، بەیە توانیوویەتی هونەرمەدانە بەسەر زەر لایەنی کارکییدا زاڵ بێت و وابکات لە پاش خوێندنەوەی خوێنەر نەک هەست بە پشیمانی بکو دڵخۆش بێت بەوەی ڕۆمانکی دیکەی کوردی جوانی خوێندوە.]

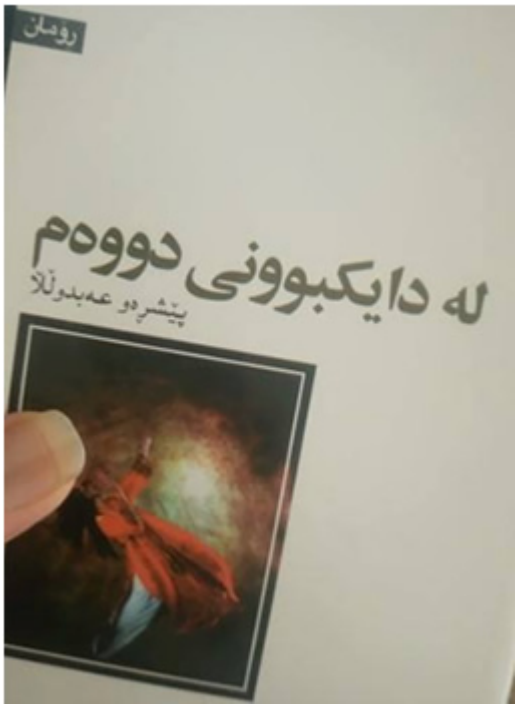

هەروەها کاک داستان ئاوهاش دوای 5 ڕۆژ هەواڵی کتێبە شیعرییەکەی خۆیمان پێدەدات:

Dastan Barzan
• 11 June at 23:25

لە نەخۆشییەک دەترسم نامەوێت ناوی لەم کتێبەدا هەبێت
شیعر: داستان بەرزان
تۆژینەوەی: پشتیوان عەبدوڵا
تابلۆی ناوەوە: محەمەد ناکام
دیزاینی بەرگ و ناوەوە: محەمەد زاری
.....
بەم نزیکانە چاپ و بڵاودەبێتەوە

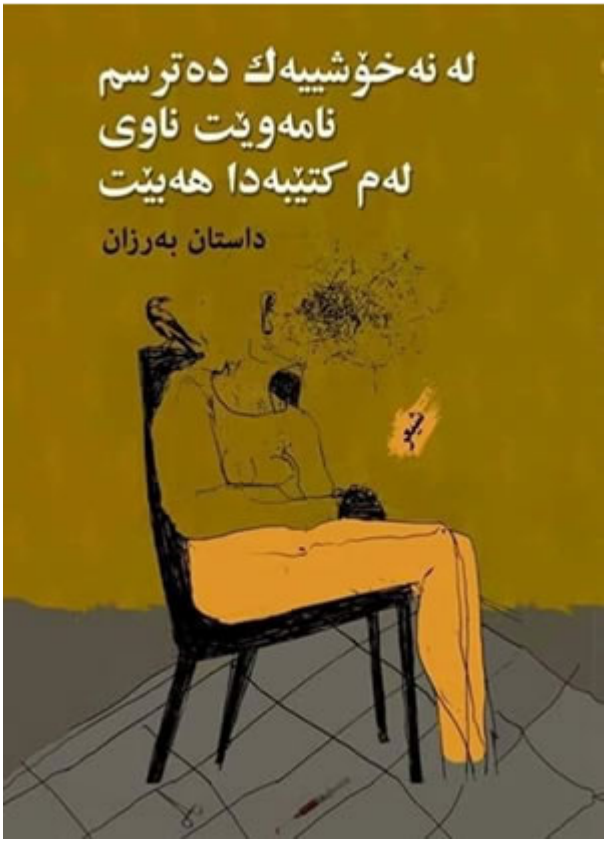

نازانم تا چەندێک هاوڕامن بەوەی دنیای شیعرو ڕۆمان زۆر لەیەکتر جیاوازن و هەریەکەیان شارەزایی جیاوازی گەرەکە، کەچی لێرەدا دەبینین شاعیر لەسەر ڕۆمان دەنووسێت و ڕۆمان نووسیش لەسەر شیعر!
جگە لەمەش زۆربەی ئەو شیعرانەی ئەمڕۆ بڵاودەبنەوە هەر خاوەنی یەک سیمای گشتین و لێرەدا هەندێکیان باس دەکەین و لە بواری پراکتیکدا نموونەی چەند شیعرو شاعیرێک دەهێنینەوە:
1- بەکارهێنانی زمانی فەیسبوک بە نووسینی شیعر، زۆربەی خوێنەرانیش هەر ئەو زمانەیان دەوێت.
2- خودو خەمەکانی شاعیر دەبنە چەق و هەموو شتەکانی تر لە دەوری ئەو خودە تێکشکاو و قوپاوەدا دەخولێتەوە.
3- سادەبوونەوەو یەک دیویی شیعرەکان.
4- دەربڕینی ڕاستەوخۆ و دوورکەوتنەوە لە ڕەگەزە سەرەکییەکانی شیعر کە خەیاڵ و سیمبۆڵ و میتافۆڕ و بابەتیبوون وئیستاتیکاو نازکی

و تییمی جوداو نوێیە.
5-لەم شیعرانەدا زیاتر بەکارهێنانی شێوازی داشتنی فیکری و فەلسەفی و پەخشان زاڵە نەك شیعرییەت کە لە باشترین باردا موخاتەبەی ویژدان دەکەن.
6- شاعیرەکان بێ گرفت دەژین و خێیان لە دووی خەم دەگەڵێن و هەمیشە خێیان وەك قوربانی دادەنێن، ئیتر نازانین کێ جەللادەکەیە؟ جا دەپرسین ئایا دەبێت لە واقیعدا ئەو شاعیرانە خاوەنی هەندێك لەو روئیایانە بن؟
7/ بەکارهێنانەوەی زاراوەکانی یەکتری وەکو: برین ، مێدێرنە، رەشبینی و خێکوشتن، عەبەس...

- بێ پشتێاستکردنەوەی ئەو پشکە تیێرییەی باسمان لێوەکردن، ئێستا نموونەی پراکتیکی لە نموونەی 3 شاعیرەوە دەهێنینەوە کە هاوشێوەییەکی زێر لە شێوازو دنیابینی و زماندا لە نێوانیاندا دەبینرێتەوە، ئەوانیش: داستان بەرزان ، ئاکار محەمەد، رامیار مەحموودن.
أ/ سەرەتا داستان بەرزان ئاوها لە خێی دەدوێت و پاشان زمانی ئاخاوتن لە هەمان کێپلەدا دەبینینەوە کە ئامێژگاری راستەوخێی خوێنەران دەکات و تەنانەت وشەگەلێکی زێر ناشیعریش بەکاردێنێت وەك (دەعوەتی منیت)
من لێو شاعیرانێ نیم کێ بێ بێنی باران هێدخێتێن
سێرێتا گرنگێ بزانیت
بێ خوێندنێوێی ئێم شیعرێ پێویستێ نێتت هێبێت و
ئێم لاپێانێ بێ پارێ دێبنێ پانتاییێکی سپی
من ئێو پارێیێت لێناسێنم و
بگرێ پاسێردی وایفایێکێشم
دێعوێتی منیت بێ ئێم دێانێ.
خێشبێختی پێیوێندی بێ تێندروستییێوێ هێیێ
من بێ دێرمان تێیدێپێێنم ێژێکانم
ئێستا گەر سەرنج بدەین دەبینین چێن شاعیر رامیار مەحموودی شاعیریش شتە عادەتییەکانی رێژانە دەهؤنێتەوەو دەیکات بە شیعر، ئەوا دەبێ بپرسین ئایا چ هونەرو داهێنانێک لەم زمانەدا وەك زمانی شیعر دەبینرێتەوە؟:
دێربارێی هێموو شتێک ئێزانم
ئێزانم ئێستێرێ لێ شێوی سامادا
ئێدرێوشێتێوێ
باێندێ ئێفێت

ماسی لەئاودا ئەژی
خەک منداڵەکانیان ئەنێرن بۆ قوتابخانە
ئەو شتانەی من ئەیانزانم زۆرن.
ئاگاداری ئەوەم مرۆڤ دوو پەی هەیە
ئەتوانێت پیاسەی پێ بکات و
ئەشتوانێت بە ڕاکردن بڕوات
هەروەها ئاکار محەمەدیش لە باسکردنی خود و دووبارەکردنەوەی وشەی برین ئاوها کۆپلە شیعرەکانمان بە زمانێکی ڕاستەوخۆ بۆ دەخوێنێتەوە:
جگە لە کەمێک برین
زۆرێک لە ئازاری یەک لە دوای یەک
ئیدی ئەم نیشتیمانە
لە ناو برینەکانمدا ناشارمەوە
لە کاتێکدا شاعیر ڕامیار مەحموود لە شیعری (سەرگوزوشتەی پیاوێکی تاریك) دا ئاوها بەکارهێنای وشەی برین و زەقکردنەوەی خود پێکەوە دەبەستێتەوە:
دەستەکانم ناتوانن لە برینی من بگەن
ب/ لەباسکردنی دووبارەی زۆربەی شاعیرانی ئەم نەوەیە لەسەر ژیانی مەدەرن، وەك چۆن داستان بەرزان لە شیعری (بووم بە ژێر ڕەژە خۆراکانی مەدەرنەوە)دا دەنووسێت:

نامپۆرژێت بزانم، کامە ڕەنگی جل و بۆرگم لەدەت
من بانگەشەی نائومێدی ناکەم
جیهان خۆی ڕەشە
هەروەها لەم بارەوهو بۆ زیاتر تیشکخستنە سەر ڕەفتاری مرۆڤی مەدەرن، ئاکار محەمەدیش لە پارچە شیعرێکدا ئاوها دەنووسێت:
دەمویست ژیان باش بووایە،
ببوورە دەمویست مرۆڤ کابوس نەبووایە.
مرۆڤکان خووی یەکیان گرتووە،
مرۆڤکان پشاکەکانیان ڕەیشتن و،
نانخواردنیان لە یەک دەچێت،
مرۆڤکان لە یەک دەکەم
هەروەها لە شیعرێکی تردا و لە باسکردنی نەهامەتیەکانی ژیانی مەدیرندا هەر داستان بەرزان دەڵێت:
مارکێتەکانی لە ئێمەدا خەیان ساغ دەکەنەوە
شوشە و نایلۆن و دەبەکانی لە ئێمەدا نوقم دەبن
جارێکی تر بەم نموونەیەی ئاکار محەمەد زیاتر خاڵی مەبەست لای

خوێنەر روون دەبیتەوە سەبارەت شێوازی مێدێرن کە زێربەمان ئەزموونی دەکەین و دەیبینین، کە لە پارچەیەك شیعردا زێر سادانە دەنووسێت:

مرێڤ

مرێڤی ڤیاگرا

مرێڤی ێستێرانتێکان

مرێڤی پێشاکێ مارکێکان

مرێڤی جێبانی ناو سایتێکان

مرێڤی دونیایێکی تازێ…تازێ!

دێزانم ئێم قسانێتان پێناخێشێ

ج/ جارێکی تر زەقکردنەوەی خودو وەسفکردنی خود بە جیاکردنەوەی لە گشت لەم کێپلەیەی داستان بەرزاندا بە روونی دیارە کە گەواهیدەری وتەکەی سەرەوەمانە:

من هاتوومێتێ دونیاوێ

بێ ئێوێی حاێم ئاسایی نێبێت

هەروەها لەم رووەوە نموونەی کێپلەیەکی ئاکار محەمەد دەهێنینەوە کە ئەویش زێر شێوازی نووسینی شیعری سەر بەم رەوتەیە و دەێت:

ێاستیێک لێ ئێزمونی ژیانم

تاێییێك کێ بێ بێرم نێدبو

بێ ئێوێی ون نێبم نوسیم و بێاوم کردێو….

ئاخر بێ نێفرێت لێ هێموو دوونیا نێکێم

شاعیر رامیار مەحموود هەرچەندە ئەزموونی لە دوو شاعیرەکەی تریش زیاترە، بەێام زێر خاێی هاوبەش لە نێوان بەرهەمە شیعرەیەکانی ئەم شاعیرەو شاعیرانی تری هاونەوەکانی دەبینرێن وەك لە پارچەیەك شیعردا ئەویش ئاوهاوەسفی خود دەکات و زەقی دەکاتەوە:

من باێ بێ ژیان دروست ئێکێم

هێموو ئێوێی هێمێ دێنگێکێ

من حێزم لێ دێنگی خێم هێیێ

د/ بەکارهێنانی زمانی ناشرین و تەنانەت جنێو و دورکەوتنەوە لە بەها بەرزەکان لەم شیعرانەدا میزاج و سەلیقەی خوێنەر لە دنیای داهێنان و ئەفراندنی شیعریی دوور دەخەنەوە وەك لە شیعرێکدا داستان بەرزان دەێت:

مێدێرنێ گویکردێتێ هێستمانێوێ

ئێستا کێ ئێم شیعرێ دێنوسم

بێ چات سێکس لێگێێ هێمێیێک دێکێم لێ ئێمریکا

ئاکار محەمەدیش لەم بارەوە بەم نموونەیەدا دەخەینە ناو ئەم

رەوتەوە:
ئێستا لە گەڵ گرانیکانی داریوشدا
ئەم سایتە دەکەموە Xnxx و
دەسپێر بەسەر ژیاندا لەدەدەم
بەسەر ستێلایت و کەناڵە موشەفرەکان.
خەشم دەویستی لەو زەمانە
هەروەها شاعیر رامیار مەحمووديش سەبارەت ژیانی مەدەرن و بەکارهێنانی زمانی زبرو بازاڕیی دەنووسێت:
ئەم شارانە جلوبەرگکەن لە ئاسن
ئەمە مناڵکانی سەردەمی تەفانین
من ئەو ڕۆژانە ئاگەم کە ئەوە ئێستن جوانە
هەروەها لەم رووەوهو بە دەرخستنی رادەی بێزاریی و عەبەسی شاعیر، رامیار لە شیعرێکی تردا ئاوها دەڵێت:
خوایە گیان ئەوەندە بێزارم خەریکە
گوو لە دەم و قنگمەوە دێتەوە دەرەوە
هەروەها جارێکی تر رامیار رەفزی بیرکردنەوەی ئیجابی و سوود بەخش دەکات و هانی خوێنەران دەدات بەرەو پوچگەرایی تەواو هەنگاو بنێن کاتێك دەڵێت:
ئاگەر ئازانیت بیر ئاکەیتەوە بە ئەوەی سودێکی هەبێت
باشتر وایە بیر نەکەیتەوە
هـ/ بەشبوونی ناخ و ڕۆتین بوونی ژیان بەهیوایی دەخولقێنێت و ئیرادەی گاڵانکاری و داهێنان و نوێبوونەوە دەکوژێت، لە جیاتی گەیان لە دوای ئەلتەرناتیقی هیوابەخش، ئەوا خە مەستکردن و دوورکەوتنەوە لە کرێکی چارەکان بە هێنانە ناوەوەی بابەتە مودمینەکان کە زۆر لە شاعیران گیرەدەی بوون، وەك داستان بەرزان دەڵێت:
نە بە عارەق و ویسکی خواردنەوە
نە بە جگەرە و نەرگەلەکەشان
نە بە ئەفیون و کۆکاین و هەرەین
نە بە ئارتین و سەمادرین و بیلمە
ژیان بەڕەوناچێت.
لە مەدەرنەدا تاقەتت نییە بژیت
هەروەها ئاکار موحەمەدیش لەم بارەوە ئاوها لە شیعری (شروبخرەکان)دا دەنووسێت:
بیست و شەشی سێ بوو، هەڵبەتە ساڵێکیم لە یاد نەماوە؛
بووم بە شروبخۆر.
لەبەر ئەوە نا مودمینم و هیچم لە یاد نەماوە،

لەبەر ئەوەی مرۆڤم و، تف لەم چارەنووسە دەکەم
شاعیر رامیار مەحموود لە شیعری (رەشنووسی پیاوەکی ەش) زەر بە روونی ئەو پوچگەرایی و رەشبینییەمان بە زمانەکی سادەی رەژانە بە وەنا دەکات و هانی خوەنەرەکانیشی دەدات کە هەر ئەوە کەتایی ەگایان بەت:
ئەم بە هودەییە..،
زەر بە خەرایی لە خوەنمدا ئەگە..
زەر بە قوەی لە ەحمدا حەشار دراوە..
لە سەرما ئاژاوەیەك هەیە بە خەکوشتن
تەنانەت رامیار شیعریش دەبەستەتەوە بە خراپەکاریی و وەرانکردنی بوونی مرۆڤ و هەنانی خەم و تەنیایی و رەشبینی و بودەەیی بەیان، جا داخە دەبەت ئەوە زمان و پەیامی شیعر بەت، گەر شیعر پەیامەکی هەبەت؟ ئیدی ئەوانەش تا ئەستا شیعریان نەخوەندەتەوە دەەن هەر باشمان کرد ئەمەش شیعرمان نەخوەندەوە تا ئاوها ماەمان وەران نەبەت:
ەژەک لە ەژان ئەبم بە شاعیر
پەکەنینی مرۆڤ پە ئەکەم لە گریان
ئاسودەییان بە هەتا هەتایە خاپور ئەکەم
هەموو مرۆڤەک ئەکەم بە عاشقەکی تەنیا
وایان لەئەکەم بە کەکی کارکردن نەیەن و
لە شوەنی ئیشەکانیان دەر بکرەن
.....
بەرەنجام:
من دەستخەشی لە هەموو ئەو شاعیرانە دەکەم ناویان هاتووەو ئەوانەش ئاوها دەنووسن و ناویان نەهاتووە، لانی کەم بە بوارەکی فەرهەنگییەوە مژیلن و باشترە لە چەکدارەتی، هیوادارم زوویرو دەگران نەبن، تەنیا مەبەست لەم نووسینە خەمی شیعر بووە و هیچی تر نا، ئەمەش دیدگای منی خوەنەرە بە ئەو جەرە بەرهەمانە، ئەگینا وەکو تاکەکەس و خودی شاعیرەکان ئەوا زەر ەزو خەشەویستیم هەیە بەیان، لە کاتەکدا من بەس بەرکەوتنم بووە بە بەرهەمەکان و لە پەشیشەوە هیچیانم نەبینیوەو ناناسم، ئەم نموونانەش ەژەی 85%ی شیعری ئەستا دەگرەتەوە، حەزیش دەکەم هەمووان ئاوها بە مەوزوعی باسی کەشەو قەیرانی شیعری هاوچەرخ و مەدەرن بکەین و لەو بەوایەدام زەر سوودی دەبەت و سنوورەك بە ئەو فەوزای شیعر نووسین و چاولەکەرییە دادەنەت، راستە بە گشتی خەك سادەبوونەتەوەو تاقەتی بیرکردنەوەو ماندووبوونیان نییە، هەم بە نووسینی شیعرو هەم بە خوەندنەوەی شیعر، بەام ئەمە ناکرەت ببەتە هەی ئەوەی هەر

بیرکی راگوزەر هاتە مشکمانەوە ناوی شیعری لە بنین، بوا بکەن شیعری باشی مدرن زر لە هی کلاسیکی سەخترو گرانترە بە نووسین و چژ لەبینین گەر شیعر وەك پرسەیەکی نوبوونەوەو ئەفراندن تەماشا بکەین، بە دنیاییشەوە ئەم قسەیەم بە نەوەی خونەرانی فەیسبووك نییە، چونکە زربەی کات دەستخشی و راکانی ئەوان لە جی خیدا نییەو زر سەرپیین.

کتبی شیعری: کجیتی جلال تابانی ... ساح جلال

[بە خوندنوی ئەم کتبە کلیکی ئەر بکن .....](#)

[Book_SalahJalal_KojetoDownload](#)

پاسوانی مشک ... محمود عبدوا

هرگیز گومان مکە دین است نبت. ئوە گوناهە و توبە بکە. ئوە چواردە سدە زیاترە ئو قفە دراوە لە مشکی خەک. و پاسوانی دکات لەمشک و ناهەت بیرکیکی نوە بچتە ناو بیرکە کنکان .

ئوە لەووی زیهنیتوە، دکرت باوەدارک زانای فیزیک بت، بەام لە وی زیهنیتوە وک کسکە کە ئلیف و بە نازانت، چونکە لەم ووو ئویش پاسوانی مشکی هیە، بیە نابت زانست و زیهنیت تکە بکرت... لاینی ووشتی مرڤ بستراوتوە بدین، بیە هرکس لە و دگماتیزمە درچت پیان وایە بووشتە. درونزانک دەت: ئمانە هردو بشی مشکیان لەگونیاندایە" لەو لاینوە

بگون بیر دکنو.

لزر دگمام بیستو کی ئوی دینی نبت هموشتک دکات،هتا باوداركی عیار بیست و چوار پی وتم: ئگر دین نبت هموشتک دکم! چاک دزانم زرینی بواداران بی بووشت لکسک دوانن کی خنی لدین دگرت،چونکی خیان ناتوانن بعقی بژین،ئمش بی خک گریمان دکن. من بباوم،بام هرگیز مشکم هندی بچوک ناکمو کخودا لی سکس زیاتر شتک نبت پشکشی لاینگرانی بکات.ئگر پاشایک ئوت ببکات تی ئی بووشتی.

بختیار علی دت: گورترین هی مرڤ ئویی پیوندی خی بجیهانو وک تاکی جری پیوندی ببینت. تی پیوندیخت ،لگی گونتو بجیهانو گرداو، خک وانی،ئیتر بچی وابیر دکیو،تی تانت پیوندیت بقیامتیش و هروایی. باودار دت دت :نابت کشی ووشتت هبت کی باوت نیی،ئکی هبت ووشتیش لی سکسدا کورت دکنو،جاکوابت ئاژک کی ورزانی یان سانی یک جار سکس دکات زر بووشتتر لوی کی دوازدی ژن دنت. استی دبت مرڤ پیوندی سکسی ک بخات بام ناکرت شوازی خت پی لهموشوازک استتر بت. کارساتی مرڤ نتوانت لی سربنمایکی عقانی ژیانی خی کبخات، پش ئو دینی باپیرانی تی اخلاقیان هبوو وتیش نبون خی هموو کلتورکان شوازکی جلو برگیان هبوو .وک ئلبرت ئنیشتاین دت :شتکی زر قزونی ووشتی مرڤ لی سر ترس بند بت.ئی من بدبت تگیشتنی خم ملکچی دگماتیزمی تبکم.

لو دا تی ئازادی کی لسر بنمای دینی ژیانی خت ک دخیت،بام کاتک واگومان دبی ناادینی بووشتی ئو بینینی ونی ختی لکسانیتردا.تی بوزیهنیتی زر ئابوبری. ئگر نتوانی بعقی خت کنتکی نکی بدین بیت.دزانی چند شتکی قزونی تی خودا چندین هزار پیاوی دابینکردبت تا نچیتی دخی ئاژیو.هستناکیت بستراویتو؟ئو شرم نییی؟لی کتبی پیرز قسیکی جوان هیدت:مرڤ بی خواردن پیس نابت ،بکو بیرکردنوی خراپ پیس دبت،ئاخر کسک گشتی براز بخوات پیس نابت،ئو تی بی بیرکردنوی پیس ،پیس دبیت.ئو بووشتییی تی پت وابت سربین لی پناو خوداو سکس نکردن لپناو خودا وک یک ئامرازن بی چونی بهشت. خکان بی بی دین زر توندبون لسر ئافرت ،خیش هبو کراوتر.

ئ□گ□ر بگ□□□یت□و□ ب□ ف□لس□ف□کان اخلاق□کی جوانتریان ب□رهـ□م هـ□ناو□ ت□نان□ت شت□ جوان□کانی دینیش و□ رگیراون.ک□نف□سی□س ل□ چین ن□ک ل□□□ژهـ□□اتی ناوینی هـ□لان□ پ□غ□مب□ر وتوی□تی " اخلاق هـ□□س و ک□وت□ ل□گ□□ خ□□ک ب□وج□ر□ی خ□ت ئ□ت□و□ت" دوایی بوو ب□ چیت ب□خ□ت پ□ خ□ش□ ب□خ□□کیش پ□ت خ□ش ب□ت.ب□ش□و□ی دزی ئ□د□بی برای□ ئاسمان .ت□ پاس□وانی م□شکت هـ□ی□ ناهـ□□□ت بیربک□یت□و□!

م□حمود ع□بدو□□ا

---

2 شیعر لـه (م. ئوم□د)ـــه□وه … و: نه‌ژاد عزیز سورم□

(1)

خه‌م

نه چرای چاوی پیره‌گورگ
نه هه‌ناسه‌ی نام□ی گوم□او ماندوو ..
ج□ماو له ده‌شتی خام□ش و ب□پایانی
به‌ر بارانـ□ك
چه‌ند سه‌عاته
به‌سه‌ر ئه‌م شه‌وه ش□ت و خه‌مناکه‌دا د□ته خوار□
د□ی شه‌ویش ده‌شت ئاسا په‌ژمورده‌یه ..

له شه‌وی د□وانه‌و خه‌مناك
به هه‌موو لای□
وه‌ك په‌رده‌یه‌کی زنجیربه‌ند
بسکه تاڤگه هه□واسراون ..
ج□ماوی ده‌شتی ب□پایان
له‌به‌ر باران ..

ئای … سه‌عاته‌هایه
ئه‌م هه‌وره □ه‌شه د□گیره ،
ب□ هه‌ست و خوست ده‌پرووش□ن□ ..

نه ده‌نگی سمی ئه‌سپی ڕگرتوو و ته‌نیا
نه گفه‌گفی با ی سه‌رگه‌ردان
نه چرای چاوی پیره‌گورگ ..

(2)
ساتی یه‌کتربینین

ساتی دیدار نزیکه .
دیسان ئه‌من شڵت بوومه‌وه
دیسان دڵم ، ده‌سته‌کانم ده‌له‌رزن
گڕیا دیسان له زه‌وقڵکی دیکه دام
ئاه ..
با ،
بسکی لووسم ده‌شۆڵنێ
ئای .. ئه‌وه‌تا تیخ کتوپڕ
ڕوومه‌تم ده‌ڕووشێنێ ..

نه‌که‌ی ئابڕووم ببه‌ی ئه‌ی دڵ !
ساتی دیدار نزیکه .

- شیعری (خه‌م) له – برگزیده شعرهای م. اومید- (مهدی اخوان ثالث) و (ساتی یه‌کتربینین) له (راهیان شعر امروز) ی داریوش شاهین کراون به کوردی .

عه‌لیه‌زا تابش: منداڵی ئه‌وڕۆیستی به ناوه‌ڕکی شیاوی وێنه‌یی هه‌یه

مێنووچێهر جیهانی ـ

“عه‌لیه‌زا تابش” ده‌بیر و به‌رپرسی سی و دووهەمین خولی فیستیڤاڵی نێونه‌ته‌وه‌یی فیلمه‌کانی منداڵان و مەرمنداڵانی ئێران گوتی: فیستیڤاڵی فیلمی منداڵ و مەرمنداڵ له به‌ره‌به‌ری چوونه ناو

چوارەمین دەیە لە تەمەنی خۆیدایە و بۆتە دامەزراوەیەکی بەهێز کە رەوتێکی دروست کردووە و کاریگەرە.

بە پێی راپرسێتی لێژنەی پەیوەندییەکان و راگەیاندنی فێستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمەکانی منداڵان و مەرمنداڵان، "عەلیەزا تابش" دەبیر و بەرپرسی سی و دووەمین خولی فیستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمەکانی منداڵان و مەرمنداڵانی ئێران لە کۆبوونەوەی هاوبیریی ئەم فێستیڤاڵە کە لە شاری ئیسفەهان بەڕێوەچوو، بە دەربڕینی ئەوەی کە فێستیڤاڵەکانی سینەمایی ئێران وەکوو فێستیڤاڵی فیلمی فەجر و فێستیڤاڵی فیلمی منداڵ و مەرمنداڵ لە بەرەبەری چوونە ناو دەیەی چوارەمی تەمەنی خۆیاندان، راشیگەیاند: فیستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمی منداڵ و مەرمنداڵ بەو پێشنە و رابردووەی ئێستا دامەزراوەیەکی بەهێزە کە رەوتێکی دروست کردووە و کاریگەرە و تێپەڕبوونی زیاتر لە سێ دەیە لە تەمەنی ئەم فێستیڤاڵە، دەبێتە هۆی ئەوەی کە ئەم رووداوە لە گۆڕانکاری دوورەپەرێز نەبێت.

هەروەها گوتی: گەشەی وەها فێستیڤاڵێک لەمەدایە کە لە گۆڕانکاری تێبگات و وەڵامدارببوون بەو بنەما سەقامگیرانەی کە هەر فێستیڤاڵێک لە زاتی خۆیدا هەیەتی، بیر لە ئاوگۆڕ و پێشکەوتن بکاتەوە.
تابش لە بەشێکی دیکەی وتەکانیدا جەختی کردەوە: گرینگترین ئاوگۆڕ و پێشکەوتن، گۆڕانکاری و ئاوگۆڕ و پێشکەوتن لە شێواز و ستایلی ژیان و جۆری پێداویستییەکان و بیر و بۆچوونەکانی بەردەنگە سەرەکییەکانی ئەم فێستیڤاڵە واتە منداڵان و مەرمنداڵانە.

ئەوەشی خستە ڕوو: ئامادەبوونی نەوەی نوێ لە بەستێن و بواری فەرهەنگی و هونەری وڵاتدا، وەکوو بەرهەمهێنەر و بەکارهێنەرانی سەرەکیی بەرهەمەکانی فەرهەنگی و هونەری، پێداویستیی سەرەکیی ئەم گۆڕانکارییەیە. منداڵ و مەرمنداڵی ئەمڕۆ، بە شەو و ڕۆژدا لەگەڵ ئەپێکەیشنەکان و پلاتفۆرمەکانی دونیای دیجیتاڵ، دەژین و زۆربەی پێداویستییەکانی خۆیان لە کەشوهەوای مەجازی و دەستکرددا، لەم ڕگایەوە دابین دەکەن. بەم پێیە ئەمە سیاسەتداڕێژانی بواری فەرهەنگ و هونەر دەبێ سەرنج بدەینە ئەم خاڵە کە ناتوانین بەو زمانەی کە لەگەڵ منداڵانی دەیەی 60 قسەمان پێ دەکرد، لەگەڵ منداڵانی ئەمڕۆ قسە بکەین، لەبەر ئەوەی کە لەگەڵ نەوەیەکی نوێخواز، بیرتیژ و زیرەک و بەئاگا بەرەوڕووین کە پێویستی بە ناوەرۆکی شیاوی وێنەیی هەیە.
هەروەها ڕاگەیاند: لە فیستیڤاڵی فیلمەکانی منداڵان و مەرمنداڵانی

ئ□ران لەگە□ ئەو بەردەنگانە بەرەو□ووین کە دەب□ بە کەرستە و زمانی کەشوهەواکانی بەپ□ی و□ب ئەوان لە بەرنامەکان و رووداوەکانی ف□ستیڤا□ ئاگادار بکر□نەوە. ف□ستیڤا□ەکان لە سەدەیەی 21 گ□□انکارییان ت□دا کراوە و پ□شکەوتوو بوونە و دەب□ بابەت گەل□کی کاریگەری دانەر لەم ف□ستیڤا□انەدا باسی ل□وە بکر□ت.

دەبیر و بەرپرسی فیستیڤا□ی ن□ونەتەوەیی فیلمەکانی مندا□ان و م□رمندا□ان بە دەرب□ینی ئەوەی کە ئەمسا□ بانگه□شتنمان لە چالاکانی د□زینەوەی بازا□ی سینەمای مندا□ و م□رمندا□ کردووە کە لەم ف□ستیڤا□ەدا ئامادە بن، روونیکردەوە: لە خولەکانی رابردووی ف□ستیڤا□دا، کەمتر سەرنج درابوویە بەشداری چالاکانی بەرپرسی د□زینەوەی بازا□ی سینەما، بە□ام ئەمسا□ نە تەنیا ب□اوکەرەوەکانی ئ□رانی بە□کوو چالاکانی بەرپرسی د□زینەوەی بازا□ی سینەمای و□اتانی دیکە و ک□یارانی ناوچەیی بانگه□شت دەکەین ب□ ئەوەی کە لەم ف□ستیڤا□ەدا بەشداری بکەن.
تاب□ش لە و□امی یەک□ک لە هونەرمەندانی خاوەن پ□داویستی تایبەت، روانگەی ف□ستیڤا□ی ب□ کەسانی خاوەن پ□داویستی تایبەت و کەم ئەندام شیکردەوە و جەختی لەوە کردەوە: یەک□ک لە روانگەکانی ئەم ف□ستیڤا□ە پا□پشتی کردن لە کەم ئەندامان و کەسانی خاوەن پ□داویستی تایبەتی جەستەییە. سا□ی رابردوو لەم ف□ستیڤا□ەدا بەش□ک بە مندا□انی کارکەر و ئەو مندا□انەی کە بارود□خی تایبەتیان هەیە تەرخان درا و لە ف□ستیڤا□ی ئەمسا□یشدا وەها روانگەیەک گەشەی پ□دەدەین.

دەبیر و بەرپرسی ئەم فیستیڤا□ەدا گوتی: ئەمسا□ بە لەبەر چاوگرتنی ئەوەی کە فیلمەکانی ف□ستیڤا□ هاوکات لەگە□ ئیسفەهان لە سەرتاسەری و□اتی ئ□ران نمایش دەکر□ن، ب□جگە لەوەی کە سینەماکان دەتوانن بەردەنگەکانی خ□یان لە ک□ی کەم ئەندامان، کەسانی خاوەن پ□داویستی تایبەت، مندا□انی کارکەر و یان چین و تو□ژی هەژاری ک□مە□گا هە□بژ□رن، ئ□مەش ئەم هەلە بە بەردەنگەکانی ف□ستیڤا□ی سی و دووهەم دەدەین کە لە دوای بینینی فیلمەکان، لە □اپرسی گشتیدا بەشداری بکەن و بیرو□ای خ□یان سەبارەت بەو فیلمەی کە پ□یان خ□ش بووە، دەرببن. ب□ گومان ئەم بیر و ب□چوونانە ب□ سیاسەتدا□□ژان و چالاکانی بواری سینەمای مندا□ و م□رمندا□، بیر□کە خولق□نە و ر□گا دەکاتەوە.

لە ک□تایی ئەم ک□بوونەوە□یەدا لەل لایەن "عەلی□ەزا تاب□ش" دەبیر و بەرپرسی سی و دووه□مین خولی فیستیڤا□ی ن□ونەتەوەیی فیلمەکانی

مندالان و مەرمندالانی ئێران و "ئیمان حوجەتی" بەڕێوەبەری جێبەجێکاری فێستیڤاڵەکە لە ئیسفەهان، لە تێکۆشان و زەحمەتەکانی بەڕێوەبەری جێبەجێکار و جێگری یەکەمی ئەو لە خولی رابردووی فیستیڤاڵی فیلمەکانی منداڵان و مەرمندالان قەدرناسی کرا و ڕێزیان لێ گیرا.
سی و دووهەمین خولی فیستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمەکانی منداڵان و مەرمندالانی ئێران ICFF لە ڕۆژانی 28ی گەلاوێژ تا 4ی خەرمانانی 1398ی هەتاوی ڕێکەوتی 19 تا 26ی ئۆگستی 2019ی زایینی لە دوو بەشی "نەتەوەیی" و "نێونەتەوەیی"دا بە بەرپرسیاریی "عەلیرەزا تابش" لە شاری مەژوویی ئیسفەهان لە وڵاتی ئێران بەڕێوەدەچێت.

بۆ زانیاریی زیاتر:
/https://en.icff.ir

ڕاگەیاندنی گشتیی فیستیڤاڵی نێونەتەوەیی فیلمەکانی منداڵان و مەرمندالانی ئیسفەهان.

سێ شیعر ... نێوزاد بێندی

بیرت ئەکەم کە وەستاوم
بیرت ئەکەم کاتێ ئەڕۆم
بیرت ئەکەم کە برسیمە
بیرت ئەکەم کە نان ئەخەم

لە یادمدای کە هوشیارم
لەیادمدای کاتێ خەوتووم
لەیادمدای کاتێ تووڕەم
کە لە هەمنیدا نوقوم بووم

بیرکردنت وەک هەناسە
ساتێ ڕاوەستێ ئەخنکێم
هەنگاوێ لێت دوورکەومەوە
هەزار هەنگاو بەرەو ڕووت دەم

خەیشت بەو حاڵە ئەزانی
بەیە جەلادیت لە گەڵما
هەتاکو گوڵە ئەوەنی
سەد مین ئەچنی لە دەما.

_____

نەیشتبینم ،
تەنگەتاو نیم ..
شۆن پەیەکت ، وا بە هەر بستەکی
بوونمەوە ..
جە پەنجەت،
هەناسەت ..
بەنت.. وان بە هەر گەشیەکی
دەروونمەوە ..

نەیشتبینم ،
تەنگەتاو نیم ..
بینین لە کەشانی وەنەت ،
دەستەوسانە ..
ڕەنگە بڵێم کە ناتبینم ،
ئەو کاتە
ڕوخسارت جوانە ..

_____

باش..
ئیتر بە خەیاڵیش
داوای دوو قاوە ناکەم
هەر یەک قاوە و
تەواو ..

باش ..
ئیتر بە خەویش
دوو بلیت نابەم
هەر یەک بلیت و
تەواو ..

باش ..

ئیتر بۆ سوعبەتیش
دوو نەفەر داوا ناکەم
هەر یەک نەفەر و
تەواو ..

ئیتر
قبوڵ ناکەم
تەنانەت سەبارەکەیشم
لەگەڵما بێوا ..
هەر خۆم و
تەواو ..

نە
و
ز
ا
د
بە ن د ی

دەزانن پێوەری دەستنیشانکردنی کاندیدەکان چۆن بووە؟ … عیماد عەلی

ئەگەر چاو بە کاندیدەکانی گۆران و یەکێتی بگێڕیت و وەزعی نێوخۆیی و کێشە و ململانێی نێو ئەو دو حزبە بخوێنیتەوە، ئەوا هەر لە سەرەتاوە بۆت دەردەکەوێت کە تەنها و تەنها رازیکردن و لەبەرچاوگرتنی پێگە و قورسایی و بەرژەوەندی کوتلە و جەمسەرەکانە حوکمی یەکلاییکردنەوی کاندیدەکانی داوە، ئەمەش ئەگەر بە یاریەکی تەکتیکی بە ناوی هەبژاردن و تەخویلکردنی کەسێك و گفتوگۆی سەرکردایەتی و گۆڕینەوەی راوبۆچونی نێوان سەرجەمسەرەکانیش بووە، نەك هەسەنگاندنی دەستەجەمعی بۆ دانای خەڵکی شیاو و لێهاتوو بۆ شوێنی شیاوی خۆی، بەڵگەی راستی ئەم قسەیەش ئەمانەیە:

*زەرینەی رەهای کاندیدەکان ئەو کەسانەن کە پێش هەڵبژاردن لە لایەن سەرجەمسەر و خەتی سەرکردایەتیەکانیانەوە گفتوگۆی لەسەر کراوە و بە پێی وەزعی نوخبەی حزبەکانیان هەڵسەنگاندیان بۆ کراوە بۆ لە بەرچاو گرتنی هیچ پێوەرێکی تر و ئەوەی باسی لێنەکراوە پسپۆرتیەکانیان بووە" بەڵگەش بۆ ئەمە وەك دەزانین پێش ئەم هەڵوهوریایە ناوی سەرجەمیان لە سەر جادە باس دەکرا و هەموو لایەك دەیزانی کە کێ وەزیر و کێش گزیرە و کتومت هەرواش دەرچوو.
*ئەوەی دەرکەوت کە کێمەڵێك خەڵك لە بازنەیەکی تەسکدا بۆ مەرامی حزبی کاندید دەستنیشان دەکات، وەك ئەوەی کاری حزبی بە کاندیدەکە راسپێردرێت نەك ئەرکی حکومەتی، بەڵگەش بۆ ئەوە خەڵك هەیە لەبەر زیزنەبونی کە کاندید نەکراوە بۆ پستێك کە ویستی لەسەربووە پستێکی تر پێبەخشراوە و لە ویستی خێدا نەبووە و خەڵکیش هەیە شایانی زیاتر لە کاندیدبونە پشتگوێخرواە.
*زەرینەی ڕەهای کاندیدی پلە باڵاکان لە ئەندامە باڵاکانی حزبەکانن واتە مەکتەبی سیاسی و خانەی ڕاپەراندن و کورانی سەرجەمسەری بنەماڵەیی و خەڵکی نزیك لە خەتەکەی سەرك و ڕکەخەر و دەستێشتووی حزبەکە و کەسی یەکەم و دووەم و... تادوایی، ئەمەش بۆ یەکلایکردنەوەی کێشەی حزبی تەسك و بنەماڵەییە، بۆیە بە مەبەستی حزبی دیاریکروان نەك زەیەك توانا و لێوەشاوەیی و شارەزایی کاروباری حکومی لەبەرچاو بگیرێت.

- سیقی و شارەزایی و توانا و ئەو قسانەی پێشتر دەکرا لە جێبەجێکردنی دیموکراسیەت لە دیاریکردنی کاندیدەکان و لەبەرچاوگرتنی پسپێی و پێویتسبونی خەڵکی شیاو، هەموو بۆقی سەر ئاو بوون، بۆیە ناوی کاندیدەکان بە کوتلەبازی و ڕکەکەوتنی پێشوەخت بە شەوڵك لە لایەن سێ بۆ چوار کەسەوە یەکلایی کرایەوە.
- *ئەوەی دەردەکەوێت کە زەرینەی رەهای کاندیدەکان لەنێو حزبەکان سەر بە ناوچەیەکن کە هەر یەکەو باڵادەستە تێدا، وا دەردەکەوێت کە لە دەستنیشانکردنی وەزیرەکانیش دوو ئیدارەیی لەبەرچاو گیراوە، ئەوەتا پارتی زەرینەی هەرەزەری کاندیدەکانی سەر بە دەڤەرەکەی خێیە و هەروەها یەکێتی و گۆڕانیش سەر بە زێنەکەی خێیانن.
- ئەوەی زیاتر دەرکەوتووە و ئەوەی لەو کێبونەوانەدا بە ئاشکرا دەردەکەوێت و بەلایدا نەچوون باسکردنی ئەو کاندیدانەیە کە ئایا دەتوانێت لەو بوارەدا چیی پێشکەش بکات و پێشبخات، تەنها باس لە دابینکردنی شایستە حزبیەکان و

چۆنێتی دابینکردنی بەرژەوەندەی کەسی وحزبیەکان بووە و کێ دەتوانێت لە حکومەتەوە کارە حزبیەکە رایبکات و کامەیان لە بەرژەوەندی کام کوتلەن و بەس. ئەگە کابینەکانی پێشتر تا ڕۆژەیەك خەکی تا رادەیەك پسپێی تکەوتبێت ئەمجارە و بێ کابینەی نوێ ئەوەش نەماوە.

- بۆیە، تا رەوتی سیاسی کوردستان بەم شێوەیە بۆات، نە چاوەڕی بەرەوەبردنی حکومەتی جیاواز بین و نە خەلکی شیاو لە شوێنی شیاو دەبینینەوە. ئەوە تەنها تەماشای ئەو وەزارەتانە بکەن کە هەستیارن دنگەی پشکەوتنی هەموو میلەتکن و پێویستی بە لێهاتوویی زیاتر و خەکی پسپۆری شارەزای خاوەن زانست و مەعریفەیەی زیاترە لەوانی دیکەی، بە پێچەوانەوە خەکی وا دانراون کە تەنها سەر بە بنەماڵەو خەتەکانن و بەس. بۆیە چاکسازی و گۆڕینی شێوازی حوکمداری قسەی ڕووتبوو، تەنها چاوەڕێی هەڵەی زیاتر و پاشەکشە بین نەك حوکمی ڕەشید، چاوەڕی زیاتر دەوڵەمەندبونی دەوڵەمەندەکان و هەژاربونی هەژارەکان بین نەك دادپەروەری کۆمەڵایەتی، چاوەڕی حوکمکی پر کێشە و میلەتکی پر لە چەرمەسەری بین نەك ئارامی و ئاسودەیی، چاوەڕی ملکەچبونی زیاتر بۆ وڵاتانی دەوروبەر و لاوازی زیاتر لەبەرامبەر بەغدا بین نەك بەهێزبون و پشکەوتن، دەبێت چاوەڕی ئەوەبین هەروا زیاتر فرکەی تورکیا و فشاری ئێران بە زەقی لە کوردستاندا ئامانجی خیان بپکن. لەهەمووی چەرمەسەریتر دەبێت چاوەڕی ئەوەبین کە کێشە و ململانێی حزبەکان زیاتر لە کابینەکانی پشوو لەناو حکومەتدا ڕەنگبداتەوە.

1- پەیکەری دێ و شوان عەتوف … شاهێ عارف …

بەشی یەکەم:

(ئەگەر پێتوابێت ئەتوانیت وەکو دەرهێنەری فیلم، ویستەکانت، مەیلەێ سکسیەکانت، ئارەزووە بەرزەفڕەکانت، خەیاڵبازیەکانت لە

کارەکەتدا بشاریتەوە، تۆ گەوجیت).

دەیقد فینچەر، دەرهێنەری ئەمریکی

پەیکەری دێ یەکەمین فیلمی درێژی شوان عەتوفە
لەدوای سێ کورتە فیلمی تریەوە. لە پاش بانگەشەیەکی کەم وێنە لە شەقامە
گشتیەکان و میدیا و تۆڕە کۆمەڵایەتیەکان لە ٢٠١٩\٦\٤، یەکەم ڕۆژی جەژنی ڕەمەزان،
لە سینەماکانی کوردستان نمایشکرا. ئامادەکاریەکانی نمایشی ئەم فیلمە وایکرد
پێشوازیەکی گەورەیشی لێبکرێت کە ڕەنگە هەتا ئێستا لە هیچ فیلمێکی کوردی نەکرابێت!
فیلمەکە بە بەشداری چەندین ڕووخساری کۆن و نوێ بەرهەم هاتووە. هەتا ئەم ساتەیش،
زانیاری تەواوەتی لەبارەی فیلمەکەوە لە ویکیپیدیا، پەیجی فیلمەکە لە تۆڕە
کۆمەڵایەتیەکان، وێبسایتی (ئاماری نێودەوڵەتی فیلم-IMDB) باونەکراوەتەوە!
بەڵام بە گوێرەی دیدارە تەلەفیزیۆنیەکانی شوان، بەر لە قۆناغی باوکردنەوەی
فیلمەکە، ٤٨ دەفتەر لە بەرهەمهێنانیدا سەرفکراوە و هەتا ئێستایش بڕی تێچوونەکەی
پێنەکردوەتەوە. جگە باسە ئەم فیلمە بە ستافێکی سەراپا ناوخۆیی و لەلایەن
هەردوو کۆمپانیای کام پرۆدەکشن و میترۆنۆمەوە بەرهەم هاتووە.

پەیکەری دێ، بەگشتی چیرۆکی کوڕ و کچێکی عاشقە
لە دوو چینی گەدا و خانەدانی کۆمەڵگەی کوردیدا، کە لە منایەوە دەست پێدەکات،
بە بەربەستی (باوك) و (هاوڕێ)دا تێدەپەڕێت و دواتر بە پێکگەیشتن کۆتای دێت.
دیارە بۆ گۆڕانەوەی ئەم چیرۆکە کۆمەڵك کارەکتەری زۆر هەن کە هەوڵیانداوە
بە ڕەگەزی کۆمیدی و گۆرانی ئامێز بیگۆڕنەوە. دەرەنجام فیلمەکەی نەك تەنیا
فیلمێکی تەواو بازرگانییە، بەڵکو هەندێکجار لە شێ و کلیپی گۆرانی دەچێت، نەتوانراوە

پارێزگاری لەو بنەما و پرنسیپانە بکرێت کە فیلمێکی بازرگانی پێ دروستدەکرێت. گەورەترین
عەیبیشی ئەوەیە شوان ئەم فیلمەی وەکو هونەری ڕاستەقینە وەسفدەکات و پێیوایە
بەم تەرزە لە هونەریش ئەبێت بە تروسکایی ساتی قەیرانەکان! هەوڵدەدەم لەسەر
ئەم بابەتانە بدوێم، هەرچەندە پێویستە بڵێم؛ باشتربوو لەبری نوسین بە ڤیدیۆیەکی
شیکاری خوێندنەوەم بۆ فیلمەکە بکردایە، (چونکە هەمیشە هێزی وێنە زیاترە لەنوسین)،
بەڵام بەهۆی بەردەست نەبوونی فیلمەکەوە ئەمە نەکرا.

فیلمی بازرگانی

دابەشکردنی فیلم بەسەر بازرگانی و هونەریدا
زیاتر لەسەر مەبەست و ئامانجی گشتی فیلمەکە وەستاوەتەوە. ئەگەرچی هەندێکجار
زەحمەتیشە بتوانیت ئەم دابەشکاریە بکەیت، بەڵام پەیکەری دێ لە جێری ئەو
فیلمانەیە کە بە ئاسانی دەتوانرێت بازرگانی بوونەکەی بناسرێتەوە.

فیلمی بازرگانی بەگشتی بەو جۆرە فیلمە دەوترێت
کە بێ چێژ و کەیفخۆشی دروست دەکرێت، وە ئامانجی سەرەکی دروستکردنیشی قازانج
و بەدەستهێنانی پارەیە. لە فیلمی بازرگانیدا ریکلام هەیە، براندەکان و لۆگۆکان،
هەندێکجار ناوی تەلەفیزیۆنەکان و بازاڕەکان و ئەو جێگایانەی خاوەن ناوبانگ و
سەرمایەن دەردەکەون. فیلمی بازرگانی کار لەسەر دروستکردنەوەی وێنە باوە،
ڕۆژانەییەکان دەکات، پشت بە گۆرانیبێژ و میوزیکژەن و کەستیە بەرچاو و دیارەکان
دەبەستێت. فیلمی بازرگانی بەجۆرێك داڕێژرێت سەرنجی خەڵك لە هەموو ئاست و
تەمەنەکاندا ڕابکێشت بە بەکارهێنانی سەما و گۆرانی و تێنی کۆمیدی. ئەم خەسڵەتە
سەرەتاییانە بە تەواوی لە فیلمی پەیکەری دێدا دەبینرێت. سەرباری ئەمانە

پرسەی بانگەشە و یەکلامیشی هەتا ئاستی سواو و کزوزانەوە چووە وەك
لەرەدا
دیارە (١). دەمەوێت ڕوونی بکەمەوە ئەم فیلمە نەك هەر فیلمکی
بازرگانی بەکو
فیلمکی بازرگانی خراپە و لەبری خزمەتیش دەخی کەمەگە وەرانتر
دەکات.

کەکردنەوەی هەوەست، نزار، ڕەشان و نارین و کەمەڵك
کەسی دیکەی بە ئەزموون کە ڕووخساری دیاری تەلەفیزیۆنن و لە چەقی
سەرنجی خەڵکدان
کارکی پڕویست و زیرەکانەیە بۆ فیلمکی بازرگانی. چونکە وەك شوان
دەڵێت: (هەریەکەیان
هەواداری خۆیان هەیە) و خزمەتی بۆاوبوونەوە و زیادکردنی بینەر
دەکەن. هەبەت
پێستەری ناهونەری فیلمەکەیش هەر بۆ ئەو مەبەستە گرنگترین
کارەکتەرەکانی
ڕیزکردووە بەبێ بیرکردنەوە لە چۆنێتی ڕەکخستنیان. ئەبێت ئەو
ڕاستیەش لەبەرچاو
بگرین کە بەکارهێنانی ناوبانگی ئەکتەر بەگە نییە لەسەر بازرگانی
بوونی فیلمەکان.
بەکو هەندکجار دەرهێنەرە بیرکەرەوە و خاوەن نیگاکان هەوڵدەدەن
لەڕگەی
بەکارهێنانی ناوبانگی ئەکتەرەکانەوە بینەری فیلمەکانیان زیاد
بکەن. فیلمەکانی
مالیك نموونەی زۆری ئەم جۆرە لە بەکارهێنانیان تێدایە. بەڵام لە
پەیکەری
دێدا، ئەم بەکارهێنانە ناچێتە خزمەت هیچ پەیامکی هونەری و
ئیستاتیکیەوە.
لە پەیکەری دێدا، شوان پیشە و تایبەتمەندیەکانی زۆرك لەم
ئەکتەرانەی وەکو
خۆی گواستوەتەوە بۆ ناو فیلمەکەی بەبۆ کەمترین تەوزیف و
گۆڕانکاری و گونجاندن.

بۆ نموونە ناوبانگ و توانای گێرانیبژیی هەوەست،
جۆلە ئەکرۆبات و خۆشگۆیەکەی ڕەشان، لەژە لاژ و قسە بۆ
سەروبەرەکانی ئەحمەد
هەئوف و بەیان بۆمبا… لە چوارچێوەی ئەم فیلمەدا ئەم ئەکتەرانە

ناویان بێ
داتاشراوە و لەسەرکدا جێگیرکراون. بەبێ ئەوەی دەستکاری
خەسڵەتەکانی ئەم
کارەکتەرانە بکات لە پەیوەندیاندا بە هەڵەکانیانەوە. لەمڕووەوە
ئەم فیلمە
بڕیتە سەکۆیەك بۆ پەخشکردنەوە و نیشاندانەوەی ئەم توانایانە لە
چوارچێوەیەکی
گەورەتردا. لەلایەکی ترەوە پیشاندانی بۆ پێچی ئایدیای ئێکس ئێف ئێم
و کۆمپانیای
نەجمەدین و کافێ و ئەزمەر و سەهەڵەکە جارێکە لە ڕیکلام و
بەکارهێنانەوەی
شۆنە گشتیەکانی ژیانی ڕۆژانەی خەڵك بۆ قبوڵکردن و شیریکردنی
فیلمەکە.

سیناریۆ

سیناریۆی ئەم فیلمە چیرۆکی دڵداری هەڤڕێست و
کەویار دەگێڕتەوە کە لە منداڵیانەوە دەست پێدەکات، هەتا ساتی
نەمانی ڕۆگریەکانی
ئەو دڵداریەش بەردەوام دەبێت. پلۆتی ئەم فیلمە بە خڕایی بەسەر
چیرۆکەکەدا
تێدەپەڕێت و چەندینجار بازدەدات، لە دوو جێگەدا ماوەی بازەکان لە
پلۆتەکەدا
دەرەکەوێت کە چەند ساڵێکە. هەندێك لەو بازانە بە لەبەرچاوگرتنی
ڕووداو
و بابەتی چیرۆکەکە خراپە. سەرەتا با بگەڕێینەوە بۆ
کارەکتەراکان؛ هەڤڕێست
و نزار و ڕێشان ڕۆژی سێ کەس دەگرن. کە لە منداڵیەوە هاوڕێن و
لەلای مام بورهان
(ئەحمەد هەوف) کار دەکەن. پلۆتەکە لە تەمەنی منداڵی ئەم سێ
کارەکتەوە
بە نمایش و مەشقێکی خڕا دەستپێدەکات. لەم سەرەتایەوە زۆر شت
دەردەکەوێت؛
هەژاری هەڤڕێست، خێشەویستیەکەی لەگەڵ کەویار، ململانێی دەرووونی
شەرزاد لەسەر
کەویار و بەرامبەر هەڤڕێست. دواتر چەند ساڵێك بەسەر چیرۆکەکەدا
تێدەپەڕێت،

منا‌ه‌كان هه‌ر له‌لای مام بورهان گه‌وره‌بوون و خه‌ریكی كارن، خ‌شه‌ویستی هه‌و‌ستی
هه‌ژار و كه‌ویاری خانه‌دان به‌ره‌و‌پ‌شده‌چ‌ت و گرفتی ده‌رووني ش‌رزاد زیاتر گه‌شه
ده‌كات. كاره‌كته‌ری ش‌رزاد به نه‌خ‌شی جه‌سته‌یی و ململان‌ی ده‌رووني‌یه‌وه گه‌وره
ده‌ب‌ت. به یارمه‌تی باوكی كه‌ویار ئه‌م ململان‌یه‌ی ده‌گ‌‌‌‌ت ب‌ حه‌قیقه‌ت‌كی تا‌.
دواجار هه‌و‌ست به یارمه‌تیدانی له نه‌خ‌شیه جه‌سته‌ییه‌كه‌ی چاكی ده‌كاته‌وه و
له شه‌ی ده‌رووني‌دا به‌رامبه‌ر خ‌ی له‌ناوی ده‌بات. ئه‌مه چیر‌كی سه‌ره‌كی فیلمه‌كه‌یه.

له‌م چیر‌كه‌دا چه‌ندین كاره‌كته‌ری تر هه‌ن، هه‌ند‌كیان یارمه‌تی به‌ره‌و پ‌شچووني چیر‌كه‌كه ده‌ده‌ن و هه‌ند‌كی تریشیان هیچ ‌‌‌‌‌كی گرنگ له چیر‌كه‌كه‌دا ناگ‌‌‌‌ن به‌‌كو ب‌ نمایش و زیادكردنی بینه‌ری فیلمه‌كه دروستكراون. یه‌ك‌‌ك له‌وانه، ‌‌شانه. ئه‌م ئه‌كته‌ره به‌ده‌ر له‌م فیلمه له ت‌‌‌ه كه‌مه‌‌ایه‌تیه‌كاندا خاوه‌نی كه‌مه‌‌ه ق‌دی‌یه‌كه، كه به زمان‌كی ك‌میدی ‌ه‌خنه‌ی كه‌مه‌‌ایه‌تی و نه‌ریته كلتوریه‌كان ده‌كات. ‌‌شان (هیوا)، كو‌‌‌كی بز‌وه، توانایه‌كی باشی ده‌رب‌ینی زاره‌كی و ‌ووخساری هه‌یه. هه‌ر به‌م سیفه‌تانه‌وه له فیلمه‌كه‌دا به‌كارهن‌راوه‌ته‌وه له‌كات‌دا هیچ گرنگیه‌كی ئه‌وت‌ی نییه! كاره‌كته‌ری هیوا، كاره‌كته‌ر‌كی گا‌ته‌چی و هه‌زه‌لیه، ئه‌م كاره‌كته‌ره نه له‌ووی ت‌مایی‌یه‌وه نه له‌ووی گرنگیه‌وه له درامای فیلمه‌كه‌دا ج‌گه‌ی نه‌گرتووه، له‌كات‌كدا وه‌كو كاره‌كته‌ر‌كی سه‌ره‌كی له پلا‌ته‌كه‌دا زه‌مه‌ن ئه‌كوز‌ت. ‌ه‌نگه به‌كارهن‌انی ب‌ ئه‌م دوو مه‌به‌سته بووب‌ت؛ له‌ایه‌ك هاوته‌ریبی بابه‌ت له‌گه‌ هه‌و‌ستدا دروست بكات. كه هه‌ردووكیان به دوو ش‌وه‌ی جیاواز ده‌یانه‌و‌ت زه‌واج بكه‌ن.

له‌ایه‌كی تریشه‌وه وه‌كو ‌ه‌گه‌ز‌كی ك‌میدی له فیلمه‌كه‌دا ئاماده‌یی هه‌یه. له یه‌كه‌مدا، ئاره‌زووه‌كه‌ی هیوا ب‌ زه‌واج هیچ ل‌كچوون و دژیه‌كیه‌كی له‌گه‌ ئه‌وه‌ی هه‌و‌ستدا نییه. لانی كه‌م ‌وون نییه كه ب‌چی هیوا ئه‌یه‌و‌ت ژن بهن‌‌ت؟ ژنه‌كه‌ی سه‌ر به چ چین‌كه؟ دروستكردنی ئه‌و مه‌سله‌ی ژنهن‌انه جگه له دروستكردنی ململان‌یه‌كی ك‌میدی -ناپ‌ویست- له‌ن‌وان هیوا و باوكیدا و سازكردنی ئاهه‌نگ‌كی سه‌یر و سه‌مه‌ره كه هه‌و‌ست و ش‌رزاد شه‌ی خ‌یانی ت‌دا بكه‌ن هیچی تری ل‌ به‌رهه‌م نایه‌ت. له دووه‌مدا، سیفه‌ته ك‌میدیه‌كانی ‌‌شان

لەگەڵ ناوەڕۆك و مەبەستی فیلمەکەدا یەکناگرنەوە. بۆ نموونە ئەو فیشقیات و تەشقەڵانەی کە لەگەڵ باوك و هاوڕێکانیدا دەیکات لە ڕووی ماناوە هیچ زیادەیەکی نەخستۆتە سەر فیلمەکە و ڕۆڵی کاریگەر لە ئاڵاستەی ڕووداوەکاندا ناگێڕێت. لەڕاستیدا ئەمە تەنیا ڕۆڵەکەی هیوا نییە کە بەمشێوەیەیە، بەڵکو کۆمیدی بوونی دایك و باوکی هیوا و تەواوی کۆمیدیای فیلمەکە لە پێناو کۆمیدی بووندایە.

کۆمیدیا لە هونەردا هەگەزێکە کە ئەکرێت زۆر
شتی پێ بوترێت و زۆر شتی لێوە دروستکرێت. بەڵام لەم فیلمەدا کۆمیدیا قسەی قۆ
و فڕتە فڕتە. هەر بۆ نموونە ئەوکاتەی مام بورهان ئەڵێت (ئەوە تۆ منیت یان
من تۆم). ئەم ڕستەیە کە مانایەکی فیکری و فەلسەفی هەیە لە کۆنتێکستی ئەم
فیلمەدا هیچ ئیش ناکات. سەرباری پاسیڤبوونی هەگەزی کۆمیدی، زیادەڕۆیی زۆریشی تێدا
کراوە کە لەگەڵ واقیعیەتی فیلمەکەدا یەکناگرێتەوە. دیمەنی گۆستانەکە
ئەوکاتەی شۆرزاد دەنۆژرێت، یاخود لە دیمەنی ئاهەنگەکەدا قسە بۆ سەر و بەرەکانی
مام بورهان و هیوای کوڕی زیاترە لەوەی کە ئەو دێخە ئەیخوازێت. بە کورتی کارەکتەری
هیوا خاوەن هیچ قوڵایی و کاریگەریەك نییە لە پەیکەری دێدا. ئەوە تەنیا هیوا
نییە کە بەزۆر خراوەتە چیرۆکەکەوە، خوشکەکەی هەڤاستیش ئەرکێکی زۆر کەم
و بێسودی بە بەراوورد بە دەرکەوتنی هەیە. ئەم کچە لە سەرەتاوە بۆ کۆتایی
خراوەتە خزمەت هەڤاستەوە و چاودێرێکی بێدەنگی ئەو پەیوەندییەیە بەبێ ئەوەی
هیچ بزانین لەبارەی خۆیەوە! یاخود دایکی کەویار، لیبێکێك کە لە هیچ جێگەیەکدا
کەمترین بەرگری لە کچەکەی ناکات! هەروەها جێکردنەوەی کارەکتەرەکانی بەیان
بۆمبا و دایکی شۆرزادیش جگە لە مەبەستی زیادکردنی بینەر هیچ بەهانەیەکی لۆژیکی
نییە بۆ ئامادەییان.

کێشەی سەرەکی ئەم سیناریۆیە جگە لە زۆر و
بڕی کارەکتەرەکان، بەکارهێنانی خراپی هەگەزی تراژیدی و کۆمیدی
پێکەوە. کێشەکە
هەر لە سەرەتاوە لەوێدا دروست ئەبێت کە شوان هیچ تێگەیشتنێکی
سەرەتایی بۆ
ئەم دوو هەگەزە نییە. نازانێت چۆن و کەی و لە کوێدا پێویستە
کارەکتەرەکانی
غەمگین یان شادمان بن، کەشی فیلمەکەی میلانکۆلی یان خۆشی ئامێز
بێت. وەك دیارە
هیچ تێگەیشتن و پلانێکی پێشوەختەی بۆ ئەم کردەوانە و ساتی
دەرکەوتنیان نییە.
لەئاستیشدا دەرهێنەری فیلمێکی بازرگانی نابێت چاوەڕێی ئەم ئاستە
لەبیرکردنەوەی
لێبکرێت. بەڵام کێشەکە لەوێدایە، شوان نەیتوانیوە تەمسیل و ڕیتمی
فیلمەکەی
بە نەرمی لەنێوا گریان و پێکەنین و بارە دەروونیەکاندا بجوڵێنێت.
بیربکەنەوە
لە دیمەنی گۆشت برژاندنەکە، کەویار چەند بۆڵێ لەو دونیا
بەرینەدا دەکەوێتە
دەروونی تەنگ و تاری خۆیەوە. یاخود هیوا کە لە جێگەیەکدا بەجێرك
پێدەکەنێت
و مێن دەبێتەوە سەر لە بینەر دەشوێنێت کە ڕوون نییە خۆشحاڵە یان
بێتاقەتە!
ئەم کەموکورتیانەی مۆنتاژ و دەرهێنان لە زۆر جێگەی فیلمەکەدا
دەرکەوێت کە
ناتوانێت پارێزگاری لە ڕیتم و هەگەز بکات.

گرێی فیلمەکە لە ململانێی دەروونی شەرزادەوە
بەرامبەر هەوەست دروست دەبێت، لەوکاتەوەی هەوەست و کەویار
هەموو جارێك،
ئەزمەڕ و گۆیژە وەکو شوێنی ژوانەکانیان هەدەبژێرن! خۆزانێك کە
هەر لە مناڵیەوە
ڕێگری لە کچەکەیان بکەن پەیوەندی لەگەڵ کوڕێکدا هەبێت، سەیرە کە
کچەکەیان
ئەوەندە ئاسان ئەتوانێت هەموو جارێك بۆ یاختربن شوێن لەگەڵ ئەو
کوڕەدا بچێت.
ئەمە لاوازی دەرهێنانە کە جارێك شوێنی بەرکەوتنیانی نەگرتیوە. ئەم

ململانێ
و ڕۆگریەی شەرزاد بە بوونی باوکی کەویار ئەگەڕێت بۆ ترازانێکی کۆمەڵایەتی و دەرەئەنجام
هەوڵست و کەویار جیا ئەبنەوە و کەویار کە دیار نییە چۆن، ئازیدەبێت بە زەواجکردنی
لەگەڵ شەرزاد. ئەمە ئەو بازەیە کە نەدەبوو بەسەر چیرۆکەکەدا بدرایە.
دواتر و دوای مردنی شەرزاد، بەبێ حسابکردن بۆ ڕۆگر و بەربەستی سەرەکی کە باوکی
کەویارە، ئەو دوو عاشقە جارێکی تر لەیەکتر نزیك ئەبنەوە!

_____

(١)

/https://www.facebook.com/peykeridll/videos/2286177331605536
-_____

ماویەتی…

جوانییەکانی دونێ لە کۆمەڵەشیعری ئاونەکانی منداڵی هوردوهەڵبوون

سەدیق سەعید

وانزی

بگومان، سروشتی فیزیکییانەی ژیانە کە دەبێ مرۆڤەکان قۆناغەکانی ژیانییان لە منداڵییەوە ببڕن تا پیرێتی و سەرەنجام مردنیش.ئەوشەوە دینامیکیەی ژیان، ڕۆگایەکە نە بە ئارەزووی ئەمە دەوات، نە بە ئارەزووی ئەمەش ئاراستەکەی دەگۆڕێت. بەیە بەوام وایە ئەگەر مرۆڤەکان بیان بکرایە بگەڕێنەوە منداڵی، ئەوا

هەموویان گەورەییان جێدەهێشت. بیرم ناکەوێتەوە کێیە گوتویەتی:(مرۆڤەکان کە منداڵان حەزدەکەن گەورەبن، کە گەورەش بوون، خۆزگە دەخوازن منداڵ ببنەوە، خەونی منداڵەکان دێتە دی و گەورە دەبن، وەڵێ هەرگیزاو هەرگیز خەونی گەورەکان نایەتە دی و جارێکی دیکە منداڵ نابنەوە). دیارە تەمەنی منداڵی کە هێمای ژیانێکی پاك و سادە و جوانە، لای هەموو مرۆڤێك جوانی و بەهای تایبەتی [illegible].

بەو پێیەی مرۆڤ لە منداڵیدا هێشتا بە وەیشوومەکانی ژیانی گەورەیی ئاشنا نەبووە و هەرتەنها چەند خەونێکی بچووکی هەیە کەلە یاریکردنێکی سادەدا بەرجەستە دەبن. وەڵێ کاتێ گەورەبوو، گرفت و خەونەکانیش لە گەیدا گەورە دەبن، دەرەنجامیش بەر ژیانێك دەکەوێت، کە ئەنگە هەرگیزا و هەرگیز ویستی نەبووبێت. لەگەڵ شیعری (ئاوێنەکانی منداڵی هوردوهەابوون) ئێمە تاسەی قووڵی مرۆڤێك لە گەڵانەوەی بێ منداڵی دەبینین، کە هەموو خۆزگەیەکی بە ژیانی ئەو کات هەڵواسیوە و گەورەبوون وەك هێمای ژیانێکی ئازو پێ لە ویشوومە دەبینێت.

بە تایبەتیش لە زەمەنی ئێستادا، کە خەریکە تەکنەلۆژیا مرۆڤەکان لە سیمای مرۆڤانەی خۆیان دادەماڵێت. گەڵانەوە بێ منداڵی، پانتایەکی گەورەی لە شیعری ئیسماعیل بەرزنجی بە گشتی وئەو کەمەڵە شیعرەش گرتووە. بەڵام ئەو گەڵانەوەیە بێ منداڵی، جیاوازە لە گەڵانەوەی بەشێکی زۆری شاعیرانی ئێمە کە خەونی منداڵی لە چوونە قوتابخانە و یاری کێڵان وجەژن چەند دیاردەیەکی تردەبینەنەوە.

بەدەربڕینێکی تر، گەڵانەوەی بەرزنجی، گەڵانەوەیەکی خودگەرایانە نییە کە لەگەیەوە منداڵی خۆی بە بیرئێمە بێنێتەوە، بەکو گەڵانەوەیەکی سەربژێکتییە کە لە پەراوێزییەوە سیمای کەمەڵایەتییەکانی ژیانی دوێنێی کەمەلگای کوردی دەبینین. گەڵانەوەی بەرزنجی بەو قووڵییە لەو کەمەڵە شیعرەدا، بێ بیر هێنانەوە نییە، بەکو گەڵانەوەیەکە کە لە پەراوێزییەوە مرۆڤ سیمای ژیانی ئازو بێ بەهای ئێستا، بەراورد بکات بە سیمای ژیانی دوێنێ و جوانییەکانی ژیانی دوێنێ. ئێمە نابێ ئەوەمان بیربچێت کە هەموومان منداڵیمان دیوە و هەزاران یادگاری و بیرەوەری ئەو ئازانەمان لە خەیاڵدا ماوە، ئەو ئازگارانە بێ ئێمە خۆمان گوزارشت لە ژیان دەکەن نەك بێ کەسکی تر، بۆیە ئەگەر گەڵانەوە بێ منداڵی کورت بکەینەوە لە هەندێك خەسڵەتی منارانەی وەك چوونە قوتابخانە و یاریکردن وەك ئەوەی بەشێك لە شاعیران تری گەیشتوون، ئەوا هەموومان دەتوانین بگەڕینەوە بێ قۆناغی منداڵی و لە تێکستێکدا

نماییشی ئەو زەمەنە بکەین. بۆ من جیاوزکەوتنەوەی بەرزنجی وەکو شاعیرێك لەگەڵ ئەوانیتر لێرەدایە. چونکە بەرزنجی کە دەگەڵتەوە منداڵی، دەگەڵتەوەلای(هەرەلەیلەی شەمال سائیب و مۆسیقای چەمی ڕزان وقەڵەمی شیفەرو مستەفا پەژارو پیربال مەحمود و سینگ کوتانی ژنان لە سەر قەبران و ئامێری گێرەکردن)و دەیان دیاردە و بابەتی تریش.

لێرەدا پرسیاری سەرەکی ئەوەیە، بەرزنجی بۆچی لە پەراوێزی گەڵانەوە بۆ منداڵی باسی ئەوانە دەکات و بەبیر ئێمەی خوێنەران بە گشتی و هەوڵێریەکانی بە تایبەتی دێنێتەوە؟بەرلەوەی لەسەر ئەو ڕوانینەی شاعیر وەکو خوێنەرێك بوەستین، دەمەوێ ئەو پرسیارە بکەم کە مرۆڤی ئەو چەرخە و بەرزنجیش وەك یەکێك لەوان بۆچی هێندە تامەزرۆی گەڵانەوەن بۆ منداڵی؟ لە کاتێکدا دۆنیاشن ئەمە جگە لە خەیاڵ و وەهمێك هیچی ترنییە؟ نکۆی لەوە ناکرێت تا ژیان بەرەو پێش بچێت، ئاَلۆزیش دەبێت. ئێمە ئێستا لە زەمەنێکدا ئەژین، کە زەمەنی خودگەرایی و کاڵبوونەوەی پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان و بە بەهابوونی جوانییەکانی ژیانە.

لە زەمەنێکدا ئەژین، کە بە هۆی پێشکەوتنە تەکنەلۆژییەکان و ئەو بەریەککەوتنەی مرۆڤ و مادەرنە، هەموو ئەو سیما کۆمەڵایەتییانەی ژیانی مرۆڤەکانی لە دۆنێدا لە جوانی و میهرەبانی و بەخشندەیی پێ دەناسرایەوە،بوونیان نەماوە. مرۆڤی ئەو سەردەمە بۆخۆی دەژیت.

ئەو تایبتمەندییە لە ژیانی مرۆڤی کورددا، هۆگێکی کولتووری و سۆسیۆلۆژی درۆژی نییە وەك ئەوەی مرۆڤێکی خرائاوایی هەرلە سەرەتاوە لە سەر بنەمای ژیانی خودی و تاکەکەسی خۆی پەروەردە دەکرێت، بەکو ئەو تەنهایە کوشندەیە و ئەو دابڕانە کۆمەڵایەتی و خودیەی ژیانی ئێمە، بەرمەبنای ئاڵزبوونی ژیان و دیاردە تەکنەلۆژییەکانی سەردەمن. مرۆڤی ڕۆژهەڵاتی، پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان بە بەشێك لە سیما سەرەکییەکانی ژیانی خۆی دەزانێت، چونکە ئەو لە بنەڕەتدا لە چوارچێوەی ئەو پەیوەندییە کۆمەڵایەتییە لە گەڵ ئەوانیتردا پەروەردە کراوە و گەورەبووە وژیاوە. کاتێ ئەو پەیوەندییانەش نەمان، ئیدی لە ئاستی بووندا هەست بە نامۆبوونکی قووڵ دەکات. ئێمە نابێ ئەوەمان بیربچێت کە یەکێك لەو هۆکارانەی وادەکات مرۆڤی کورد بگەڕێتەوە ڕابردوو، ئەو پەیوەندییانە بووە.

بە تێڕوانینی مرۆڤی کورد لە ئێستادا، ئەگەر جوانییەك هەبوو بێت،

ئەگەر پیرەزیی و چۆکی ژیان هەبووبێت(کەلەئاستیشدا وایە)ئەوا لە دونیا دابووە. بۆیە بەردەوام ئارەزوویی گەنەوە دەکات بۆ ئاوردوو،ئەگەرچی دنیاشە لەوەی کە ئەو گەنەوەیە، ناتوانێت ژیانی ئەو لە ئستادا بگێڕێت.لە تێوانینی زربەی هەرە زری مرۆڤەکاندا، ئستای ژیان، هەمایە بۆ ژیانکی بۆ ماناو بۆ بەهای دوور لە هەموو ئەو سیما جوانانەی لە ژیانی دونیدا بینیویەتی.

بۆیەشە بۆای وایە ئەگەر جوانییەك هەبووبێت لە ژیاندا، ئەوا لە ئاردوو بە جماە. لە کۆمەڵە شیعری(ئاونەکانی منداڵی هوردو هەئابوون)ئاردوو بە گشتی و منداڵیش بە تایبەتی ەنگدانەوەیەکی قووڵیان هەیە. بەرزنجی بە تاسەیەك دەگەڕێتەوە جوانییەکانی دونیە ، کە هەموو وێنە و دەربڕینە شیعرییەکان جرك لە هەستکی غەمگینی بە مرۆق دەبەخشن لە کاتی خوێنەوەیان. بە دەربڕینکی تر، ئەمە کاتێ ئەو شیعرانە دەخوێنینەوە، هەر تەنها خەونی گەنەوەی شاعیرك بۆ ئاردوو نابینین، بەکو لە گەیشدا ئاردووی خمان و منداڵی خمان دێتەوە خەیاڵ و هاوشوەی شاعیر غەمگین دەبین.ئەو گەنەوەیەی بەرزنجی شاعیر بۆ ئاردوو، هەر تەنها پەیوەست نییە بە جوانییەکانی دونیە، بەکو پاێنەری سەرەکی هەاتنە لە ئستا کە بە هەموو پوەرك هەگری ژیانکی ئاێزو بۆ مانایە. بەرزنجی کە دەگەێتەوە ئاردوو، دنیایە و دەزانێت کە ئەمە جگە لەوەهمك ، هیچی تر نییە.

وەڵ بەڵای ئەو، گەنەوە بۆ زەمەنی ئەوکات، زر لەوە ئاسوودەترە کە مرۆق لە ئستادا بژیت. ئاردوو، هەمایە بۆ ژیانك کە بەهەموو سیماکانییەوە نەك هەر جیاوازتر بوو لە ژیانی ئستا، بەکو جوانتریش بوو. بۆیە بەرزنجی کاتێ دەگەێتەوە ئاردوو، پەیامی ئەو لەو گەنەوەیەدا، هاوتاکردن و بەراوردکردنی ژیانی ئستایە بە دونیە لە هەموو ووەکانەوە. بەرزنجی لەو گەنەوەیەدا، مەبەستیەتی بە خوێنەرب سەرنج لە جوانیی و شکەمەندیی و پیرزییەکانی دونیە بدەن. سەرنج لە ژیانی سادە و ساکاری ئاردوو بدەن، ئەو سیمبولانەی بەرزنجی لە شیعرەکانیدا وەك ئاماژەیەك بۆ ئاردوو باسیان دەکات، دەلالەت لە جوانی و پیرزییەکانی سەردەمك دەکەن. بەرزنجی لەوێنەیەکی شیعریدا دەێت:

بیری هەرە لەیلێ وبووکی تازە و
کیژرە ئەسمەرێ و یاردیلێ دەکەم..

شاعیر لرەدا، دەگەێتەوە سەردەمك کە ئەو هونەرمەندانە، دەنگی دیارو بە چژی هونەری ئەو سەردەمەبوون. ئەو سەردەمەی هونەری

گرانی،جوانی و چژکی تدابوو، وەك ئستا گرانی کوردی بە بازاری نەبووبوو، تا ئەو ادەیەی هیچ نەتەوەیەك لە دنیادا، هندەی ئمە لەو هەرمە بچووکەدا گرانیبژی هەبت! شەمال سائیب و فواد ئەحمەد، کە ئستاش بە تاسەوە گو لە گرانیەکانییان دەگرین، گوزارشت لە هونەرکی پ لە چژو جوانی دەکەن. همانە بە سەردەمك کە گرانی وتن بەها و جوانی خی هەبوو، ئستا بەو هەموو لە شکرە گانیبژەوە، ناتوانن تاسەی بەرزنجی و من و هەزارانی دیکەش بشکنن.گەانەوە بە هەرە لەیە، گەانەوەیە بە زەمەنك کە هونەر بەشك بوو لە سیمای نەتەوایەتی و جوانییەکانی ژیان لەو سەردەمدا.

ئەوە ئەو جوانییە وا لە شاعیر دەکات سەدان گانیبژی ئستا لە بیربکات و بگەتەوە لای هەرە لەیلی شەمال سائیب.بەرزنجی شاعیر لە گەانەوەی بە ابردوودا، لە پا نیشاندانی هەر ونەیەکی ابردوو، لەئستادا اماندەگرت، گەانەوە بە ئەو هەموو ناو و دیاردە و شون و جگە و ووداو بە سەرهاتەکان، گەانەوەیەکە کە ژیانی ئستا بەراوردی دونە بکەین و لە پایشیدا بجوانییەکان بگەین. بەرزنجی لەو دەقەیدا، پانەامای ژیان لە شوەی شریتی فلمکی سینەمایی دنتەوە بەرچاو. کە ونەکانی هەر چەندە کن و تەلخ بوونە،وەل هشتا جوانن. بەرزنجی شاعیرلەو گەانەوەیەدا، هەموو سیماکانی ژیانی دونە، بە گەلك ئامرازو خەسەت دەبینت. تەنانەت باسی لە گرەکردن و مدللەکانی قوماش و سیمای پر شکمەندیی و بەریئانەی مرقەکان و ژیانی پشمەرگایەتیش دەکات. تا ئەو ادەیەی خونەر یەك بە یەك ئەو دیمەنانەی دنەوە بەرچاو، لە خەیالی خیدا ونایان دەکات.بەرزنجی لەونەیەکی دیکەی شیعریدا دەت:_

بیری کتبخانەی خمالی..
تامانەکانی جەودت ناجی و
شەپقە جوانەکەی ئەحمەد ئاکدەکەم.

شاعیرە لرەدا، س سیمای سەرەکی ژیان ئەو کات لەوکەسایەتی و شونانە بەرجەستە دەکات. ئەو کەسایەتییانە، دەلالەت لە بوونی دیاردەکانی زەمەنك دەکەن کە لە ابردوودا بوونیان هەبووە. کتبخانەی خمالی، بە تەنها هما نییە بە کتبخانەیەك، بەکو نیشاندانی زەمەنکە کە کتب و خوندنەوە و خونەری کتب، ئەو پەی بەهایان هەبوو. من لە بیرەوەری چەندین کەسایەتی هەولریدا ئەوەم خوندتەوە، کە زەمەنك خەکی هەولر لە بەردەم

کتێبخانەکاندا، ڕێزیان دەبەست بۆ کەینی گۆڤارو ڕۆژنامە، بە تاسەوە چاوەڕوانی هاوکاری و بەیانیان دەکرد.

بە هەموو پلەوڕێك لە هەفتاکان و هەشتاکانی سەدەی ڕابردووەدا، خوێندنەوە و خوێنەری کتێب زۆرتر بوو لە زەمەنی ئێستا، بەرزنجی لە ڕووگەی ئەو کتێبخانەوە، دەمانگەیەنێتەوە سەردەمی خوێندەواریی و پیرۆزی کتێب،سەردەمێك کە خوێندنەوە بەشێك بوو لە ژیانی ڕۆژانەی تاکەکان،تەنامانەکانی جەودەت ناجی و شەپقەکەی ئەحمەد ئاکۆش، گوزارشت لە مرۆڤی بەویقارو بیرکەرەوە دەکەن.

ئەو مرۆڤانە، نموونەی ئەو هەندە مرۆیەن کە لە زەمەنی ڕابردووا بوونیان هەبوو. زەمەنێك کە مرۆڤ پایە و پیرۆزی و پێگەی کەمەایەتی و پیشەییانەی بەرزی هەبوو، زەمەنێك کاتێ قوتابییەکان مامۆستاکانی خۆیان دەدیت، شەرم دایدەگرتن وخۆیان حەشاردەدا.چونکە مامۆستا ئەوەندە کارەکتەرێکی گەورە وپیرۆز بوو. بەڵام لە ئێستادا، مرۆڤ نەك تەنها بوونەوەرێکی گەورە و نزلگیراونییە، بگرە هەموو ڕۆژێك شکۆشی دەشکێنرێت لەلایەن هاوەگەزەکەیەوە.

مرۆڤی ئەو سەردەمەی ئێمە، کوا بیردەکاتەوە!کوا کتێب دەخوێنێتەوە! مرۆڤێك هەموو ژیانی ڕۆژانەی لە نوێچات و فەیسبووك و پۆبجی و بەندبۆژەکان بەرێتە سەر، چۆن دەتوانێت وەك جەودەت ناجی ڕابمێنێت؟چۆن سەلیقەی ئەوەی هەیە وەك ئەحمەد ئاکۆ شیکپیش و ڕۆکپیش بێت؟ ئەوانەی ڕادەمێنن و هەڵوەستە دەکەن، بیر دەکەنەوە، کەسانی ئەقڵانین.بەرزنجی لە ڕۆگەی ئەو وێناکردنانەوە، دەمانگەیێتەوە ئەو سەردەمەی کە ژیان بەهاو پیرۆزی هەبوو. کە مرۆڤەکان نموونەی ویقارو ڕێزوخۆشەویستی بوون. سەردەمێك کە تەنها سێزو خۆشەویستی و پەیوەندییەکی ڕوحییانە مرۆڤەکانی بە یەکتری دەبەستەوە، نەك بەرژەوەندی تایبەتی و کەسی. بە هەموو پلەوڕێك ئەو خەسڵەتانەی لە ژیانی دوێنێی مرۆڤەکان هەبوو، ئەمڕۆ بوونیان نەماوە. بگومان هەموومان دەزانین کە ژیان پشدەکەوێت و قۆناغەکان دەگۆڕێن،ئەوە ئاسایە و یاسای دینامیکییانەی ژیانە، بەڵام ئەوەی لەو نوێوەندەدا دەبێ شکۆ و پیرۆزی خۆی بمێنێت، ژیانی کەسەکانە.

گۆڕانکارییەکان، دەبێ بەرمەبنای جوانترکردنی ژیان و خۆشبەختکردنی زیاتری کەسەکان بێت، نەك لە ئاستی ڕوحی و دەروونیدا بیانووخێنێت.چ دیاردەیەك وەك تەکنەلۆژیا لە ئێستادا ژیانی ئێمەی ئاڵۆزو بێ بەهاکردووە؟چۆن بۆتە هۆکاری تێکدانی شیرازەی

کۆمەڵایەتی کۆمەڵگا؟ مرۆڤی ئەو سەردەمەی ئێمە لە کوردستاندا، هەموو شتێکی هەیە بەختەوەری نییە، بە پێچەوانەی دونیا کە مرۆڤەکان هیچیان نەبوو، سادە و ساکار دەژیان، بەڵام بە ختەوەربوون.بەرزنجی لە نیشاندنی سیماکانی ئابردووودا، ناشرینییەکانی ئێستامان دنیاتە بەرچاو، وامان لێدەکەت کە ئاخ بێ ژیانێك هەبکەشین کە جارێکی تردووبارە نابێتەوە.شاعیر لەو دەقەیدا، دەگەڕێتەوە سەر هەموو دیاردەکانی ژیانی ئابردووی ئێمە.یەك بە یەك دیمەنەکان دنیاتەوە بەرچاو. تا ئەو ئادەیەی خوێنەر کە دەقەکە دەخوێنێتەوە، واهەست دەکات لەهەمان ئەو زەمەنەی ئابردوو دەژیت، چونکە ئەوەندە قووڵ بە دیمەنەکانی ژیانی دونیا گرتمان دەداتەوە.شاعیر لە گەڵانەوە بۆ ئابردوو بەردەوام دەبێت و ئەمجارەیان دەڵێت:_

بیری بارانی سەرپەڵە و..
تکە تکە دڵۆپە و..
باگوردان گڕان و
دووکەڵی سۆبای دار دەکەم..

شاعیر لە خستە ڕووی ئەم ئامرازو وێنانەدا،شێوەژیانی کۆمەڵایەتی وئەندازەسازیی و بیناسازیی مرۆڤی کورد لە ئابردووودا دەخاتە بەرچاو. لەئابردووودا، ڕوخێکی گەرم لە نێو ئەو خانووە قوڕینانە هەبوو، مرۆڤگەلێك لەو خانووانە دەژیان، کە ژیانیان تەژی بوو لە خۆشەویستی و میهرەبانی. ئێستا وەرای ئەو هەموو ئاپرتمان و خانووە سەرنجراکێش و نەخشێنراوانەی بەردی مەرمەڕ، هیچ چێژێك لە ژیانکردن نابینین. ئەم خانووانە، وەك ئەوە وایە مرۆڤی مردوو لە نێویدا بژیت.خانووەکانمان گەورە و فراوان بوونە، بەڵام دڵ و ڕوحمان بچووك بوونەتەوە، ئەو دەمانەی تکە تکی دڵۆپە دەهات و بە باگوردان سەرخانووەکانمان دەگڕا، چێژێکی دیکەمان لە زستان دەدیت، پەیوەندییەکی ترمان لە گەڵ سروشت و دەوروبەر هەبوو. گوندەکانی کوردستان لە ئابردووودا، هەمای بیناسازیی کوردەواری و نەخشەی ئەندازەیی ئەقڵی کوردی بوون، ئێستا هەمان ئەو گوندانە نەك مۆکی هەسەنی گوندێکی کوردەواریان لە دەستداوە،بگرە کاتێ سەردانیان دەکەین هەر واهەست دەکەین لە شارێکی بچووکداین.

چونکە هیچ مۆك و سیمایەکی هەسەنی کوردەواری لەو گوندانەدا نەماوە. کێ ئێستا باگوردان لە گوند بەکاردێنێت؟ کێ ئاو ڕشێنی خۆی ژەر کە پرکی بەرخانووکی قوڕین دەکات کە بۆنی خۆڵ و بۆنی ڕەحان کاست بکەن؟ئەم دیمەنانەی دونیا لە گوند دەماندیت، کوا لە

ئەستادا بوونیان ماوە. لە ڕاستیدا هیچ بنەمایەکی ژیانی ئەمە وەکو دۆنۆ نەماوەتەوە. هەمووی کەوتۆتە ژێر کاریگەریەتی و هەژموونی دنیای نوێ و تەکنەلۆژیا و مۆدێرنە. دنیایەك کە مرۆڤەکانی لە قاوغی خۆیدا قەتیس کردووە و کردوونی بە ڕەبۆتێکی قسەکەر. زۆربە دەگمەن ئەو خەسڵەتە جوانانەی مرۆڤەکان دەبینین کە لە ڕابردوودا هەبوون. بەرزنجی شاعیر کە بە کەڵك خەم و دنیایەك ئاخ و تاسەی قووڵەوە بیری ئەو هەموو جوانیانەی دۆنۆ دەکات، مەبەستیەتی لە ئێستایەك هەبێت کە هەمای ژیانێکی ناشرین و بێ مانایە بێ هەمووان ئەگەر خۆمان فریو نەدەین. شاعیر دوای ئەوەی هەموجوانییەکانی دۆنۆ دۆنێتەوە بیرخۆی، دواجار نزا لە خوادەکات و دەڵێت:_

ئەی خودای ئەڤین و جوانی..
حەوت ساڵان لە جێگەم بخە..
زمانم لە گێ بخە.
بەس بیرم لێ مەسێنە..

بێگومان، مرۆڤ لە ڕێگەی بیرەوە درك دەکات و بیردەکاتەوە، ئەوکاتەی بیرلەکاردەکەوێت، مرۆڤ توانای ژیانکردن و بیرکردنەوەی نامێنێت، ئەگەر هەموو ئەندامەکانی جەستەشی ساغ بن. شاعیر تەنها لە ڕێگەی ئەوبیرەوە دەتوانێت بگەڕێتەوە جوانییەکانی دۆنۆ و یادگارییەکانی ڕابردوو. ئەو دەزانێت تازە گەڕانەوە بێ ئەو ڕێژانە بەجەستە مەحاڵە، بۆیە تاکە شتێك کە بتوانێت بە هۆیەوە بیر لەجوانییەکانی دۆنۆ بکاتەوە ئەوەیە، کە تەنها بە خەیاڵ و بیرکردنەوە بگەڕێتەوە ڕابردوو. بۆیە شاعیر نزا دەکات خودا ئەو بیرەی لە کار نەخات و نەیخافڵێنێ، بێ ئەوەی بتوانێت بیر لە ڕابردووێك بکاتەوە کەلای ئەو هەمای ژیانێکی زەرجوان و پڕبە هایە. شاعیر بەلایەوە ئاسایی خودا لە پەلوپۆی بخات و بیخاتە نێوجێگەوە، لە بەرامبەر ئەوەی تەنها نەخافلێت و بتوانێت بیر لە ڕابردوو بکاتەوە.

چونکە تەنها بیرکردنەوە لەو زەمەنە، لە ئێستایەکی ئاڵوزو ناشریندا ڕزگاریدەکات. کە بیرکردنەوە نەما،ناتوانێت جوانییەکانی دۆنۆ و یادگارییەکانی ڕابردوو،بێنێتەوە بەرچاوی خۆی. گەڕانەوەی بەرزنجی شاعیر بەو تاسە قووڵەوە بێ ڕابردوو، گەڕانەوەیەك نییە سادە و ڕاگوزەر وەك ئەوەی لە بەشێکی زۆری شیعری شاعیرانی تردەیبینین و بەزمانێکی میللییانە باسی دەکەن! گەڕانەوەی ئەو بێ ڕابردوو، گەڕانەوەیەکە بێ زەمەنێك کە پرسیارمان لادروست دەکات.

شاعیر لە ڕۆگەی ئەو وێنانەوە، لە بەردەم ژیانی ئێستادا ڕاماندەگرێت وناچارمان دەکات بەراوردی ژیانی ئێستا بە دوێنێ بکەین. پرسیاری ئەوەمان لادروست دەکات کە ئاخۆ ئەو جوانی و پاکی و میهرەبانییەی لە ژیانی دوێنماندا هەبووچی لێهات؟ ئەمڕۆ بوونی ماوە. بەرزنجی لە ڕۆگەی ئەو شیعرانەوە، بەراوردێکی وردی مرۆیی و کۆمەڵایەتی و دەروونی تاکەکان، لە ژیانی ئێستاو ڕابردوو دەکات. ستایلی ژیانی هەردوو زەمەنەکەمان پیشان دەدات.بەرزنجی شاعیر بە بۆای من وەك خوێنەرێك، مرۆڤی ئەو سەردەمە نییە، ئەومرۆڤی نێو تەکنەلۆژیاو ژاوەژاوەی ژیان و بەڕۆبەت بوونی مرۆڤەکان و کاڵبوونەوەی بەها جوانەکانی ژیان نییە،ئەو مرۆڤی زەمەنێك نییە کە بۆ بەهاترین سەرمایە تیایدا مرۆڤە.

ئەو دەیەوێت ژیانێك بژیت، مرۆڤ تیایدا ئاسوودە بێت. ئەو دەیەوێت هیچی نەبێت ژیانی هەبێت، پێچەوانەی ئێستای ژیانی تاکەکان، کە هەموو شتێکییان لە جوانترین و بەهادارتریان و دواترین مەدلەکانی ژیانکردن هەیە، بەڵام ژیانیان نییە و هەست بەبەختەوەری ناکەن.. دواجار دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم کە ئەزموونی بەرزنجی بۆمن وەك خوێنەرێك، ئەزموونێکی سەرنجڕاکێشە و پێشتریش لە بارەی شیعرەکانیەوە دواوم. ئەگەرچی زمانی شیعری ئەو شاعیرە، زمانێکی زۆر سادە و ساکارە، زمانێك نییە نە لە ناوەڕۆك نە لە فۆرم ئاڵۆزو گران بێت، بەڵکو هەمان زمانی ئاساییەکە بەڵام زمانێکە دووخاسیەتی دیاری تێدایە کە ئەوانیش لەلایەکە خوێنەر ڕادەگرێت و پرسیاری لادروست دەکات، ئەوەی دووەمیان زمانێکە دەگەڕێتەوە سەر بچووکترین و پەراوێزترین دیاردە و سیماکانی ژیان و لە شیعردا تەوزیفیان دەکاتەوە، کە ئەمە یەکێکە لە ئەرکە بنچینەییەکانی شیعر، بەوەی کە وێنایەك بەرهەم بهێنێت، ئەوانیتر درکی بۆ نەکەن.

بۆواناکەم لەو هەموو هەوڵەدا کە ملیۆنێك مرۆڤ زیاتری تێدا ئەژیت، کەسێکی دیکە هەبێت جەودت ناجی بەبیربێت، گامێشەوانە عەرەبەکانی بیربێتەوە و لە تێکستێکی ئەدەبیدا باسیان بکات. من دوای خوێنەوەی ئەو شیعرە، واهەست دەکەم لەو زەمەندا ژیاوم و هەموو شتەکانم بینیوە، گەرچی ئەو کات من هەر نەشبوومە. بەڵام ئەوە چییە وات لێدەکات هەست بەو ژیانە بکەیت، بڵگومان شیعرە. شیعرێك کە خوێنەر ڕادەگرێت دەیگەڕێنێتەوە زەمەنێك کە پرسیار بکات و بەراوردی ڕابردوو بە ئێستاوە بکات و دواجاریش خەسڵەتەکانی مرۆڤی لەهەردوو سەردەمەکە بدەربکەوێت..

*ئاوێنەکانی منداڵی هوردوهەڵابووون/شیعر/ ئیسماعیل

بەرزنجی/لەباوکراوەکانی بەوەبەرایەتی چاکی وژەیی هەولەر/2018..

سەدیق سەعید واندزی

پاوانکردن / هەیمەنە ... زاهیر باهیر

پاوانکردنی [هەیمەنە] تاك بە تاکی دیکە بناخەیەك بوو بە پاوانکردنی چینەك بە چینی دیکە یا بە چینەکانی دیکە ، ئەمیش بە ...ی خەی بەردی بناخەی دەوەتی دانا بە پاوانکردنی هەموو کەمە.
دەرککردن بەوەی سەرەوەش من دەگەیەنەتە ئەم سەرەنجامە :
یەکەم : کەمەی هیرراشیەت / قوچکەیی بناخە بوو بە دانانی کەمەی چینایەتی. واتە سەروەرەتی و بادەستی یەکەم قەناخی کەمە بوو نەك سەروەرەتی چیانیەتی کە لە ...گای ئابوورییەوە [ئامرازەکانی بەرهەمهەنانەوە] بوو. بەم پەودانەش لەناوبردنی کەشەی چینایەتی مەرج نییە یەکسەر کەشەی بادەستی و سەروەریی کەمەی قوچکەیی لەناو بەرەت.
دووەم: ئەگەر هیرراشیەت دایکی کەشەی چیانیەتیی بەت کەواتە هیرراشییەت چوارچەوەیەکی گەورەیە و کەشەی چینایەتیی بەشەکە و بەشەکی گەورەیە لەیی . لەم بارەشدا بە لابەلاکردنەوەی کەشەی چیانیەتی کە بەشەکی گەورەیە لەناو ئەو چوارچەوەیەدا مەرج نییە کەشەی تەواوی چوارچەوە گەورەکە کە بادەستیی و سەروەرییە ، یەکسەر لەبەین بچەت.
سەیەم: ئەوەی کە ئەم کەمەی هەاوەتەوە هەبوونی ئەو شەواز و ناوەرەکەیە کە ...کخستنی تەواوی دەزگە و دامەزراوەکانی ناو کەمە کە لە بنەوەی کە بە خەزان دەستپەدەکات تاکو سەری سەرەوە کە دەوەتە لەسەر بناخەی هیرراشیانە / قوچکەییانە دامەزراوە کە پایە و ...اگری گەورەی سیستەمەکەیە . لای من ئەوەی کە زەبت و ...بتی تاکەکان دەکات و بەو شەوەیە دەیانهەتەوە زەبت و ...بتی کار و سەر کار نییە، بەکو گوەایەیی و بەجەهەنانە.
چوارەم: مەرج نییە کە مەژوی بوونی کەمە ، مەژوی تەکەشانی یاخود

ململانێی چینەکان یاخود چینایەتیی بووبێت. یاخییبوون، ملنەدان ، بەگژاچوونەوەی سەروەرێتیی ، باڵادەستیی ، سەپاندنی ئاو فرمان [ئەمر] ، هەموو ئەمانە زەر پێش یاخیبوون سەبارەت بە ململانێی چیایەتی کەوتووە و ئێی خێی بینیوە .

زاهیر باهیر – لەندەن
03/07/2019

وێامی کورد بە هەرشەکانی ئەردەگان بە سەر باشووری کوردستان … ئاسۆ حامدی

ئەوەی حکومەتی ئاکەپە و مەهەپە دیاوەت ووون و ئاشکرایە و بە دیان ساێ حکومەتە یەک لە دوا یەکەکانی ئەقلیم (ئیران ، تورکیا، عەراق و سووریا) لە ستراتیژیاندایە و چەندین پەیمانی جیاجیایان مەرکردووە و لەسەر ئەو کەکن کە کورد لەم ناوچەیە جوگرافیایەی کە بە گوەرەی پەیمانە نێو دەوەتیەکان بە ویست و ئارەزووی کۆلۆنیالیزمی دابەشکراوە و ویست و ئارەزووی گەلی کورد ژەر پێ نراوە، ئەمەش هەڵی سوورە بە ئەوان کورد هەردەبە ژەر دەستە بە، ئەمەش هەموومان کار بە سەربەخێیی دەکەین. ئەوان هیچ ئازادیەک و ئاشتیەک و سەربەخێیی بە میللەتی کورد بەوا نابینن. تەنها لە کاتی ئاوگەی سەنگ و سووکە هەزە ناوخێیەکانی خێان نەبە ئەوە کاریان بە میللەتی کورد دەبە و بەکارمان دەنن. ئەمەش هەردەم وەکو چەکوشی ئامادە ئامادەین و دەخزەنە نێو فەل و تەوکانیانەوە.

ئەوەی لە ئوستەنبەل ووێدا و کورد و هەدەپە سەرکەوتنی ئیمام ئۆغلێیی یەکلاکردەوە ئەوە بە ئەتاتورک و ئەوانی تریش کراوە، چەن بە مالکی و عەبدیشمان کردووە. ئەمە کەی وانە لە هەوکانی خەمان وەردەگرین؟. لە هەمووی سەیرتر لەسەر ئەمە تووشی پارچە پارچەش دەبین بە مەرامی دوژمنەکانمان. یەکە دەوە کورد بە لایەن بە ویەکە دەوە کورد تەوە لە ئەردەگان و عەبادی بکاتەوە بەچی کورد لە خەمی ستراتیژیەتەکەی خێی نیە و هەر خەریکی ئەپراسیۆنەوە؟.

هکاری ئم هموو جیاجیایی چی؟ بچی ئم هموو قازانج و مسلحتی کسایتی و حزبی زا دبا بسر قازانجی برزی نتویی و ستراتیژی ئاسایشی نتویی؟. کی دتوانین وکو گل و نتو ئم دورانت پنین و بهز و یکگرتوو برامبر دوژمنان و نرم و نیان و بدیالگ کارکردن و گشدان بفر کتووری و پیادکردنی عدالتی کمایتی لناوخ بکورتی و کوردی پچوانی ئوی کهی.
ئم کشی بای من پیوندی بکلتووری کخراویی و ستراکتووری کمگا و همی گشتی کمگاو هیو ئمش پیوندی سرکی بپرورد و فرکردن لکمگاو هی. هروها ی ابر و خودی ابر لکمگا و ناوندی شنبیریی کمگاو هی. ئگر خنیکی زانستی و همالین و گشتی مان بئوان نبو و تواوی کمگا بشداری نکات لپیادکردنی دا ئو هروا دمینو.

سرتا هر گرفت پش ئوی دستمان بجاکسازیکی بگات دبکشک بکمایتی ببتو و کش قووبکرتو. ئگر وا قوو بوو و بکمایتی بوو ئو دبچارسرکی یشیی بکرت.
بام ئم کمگایی ئم زر سیر هیچ مسلیک نایهژن ومسلی یکلاکرونی، نژن کوشتن و نوواتفرش و نخیانتی ابر و نگندی و نقرخی حزب لالین بنما و نئاواریی و دربدری و داگیرکاری و گنم سوتان وهتد. بی زرجار مرڤ نا ئومید دبو و تووشی دستوستان دبو.
بنموون مسلی پرتوازیی گلی کورد و دوژمنایتی حزبسیاسی کوردیکان یک گرفتی سرکی و ئو سدان سا بشوی جیاجیا دوژمنانی گلی کورد بکاریان دنن و خودی خیان هر ژ و ساتبیانو بگژ یکیانو دنن. حزب و سرکرد کوردیکان چونک ویست و ئارزووی جیاجیایان هی و هردم ئم کرستئامادی بدوژمنان.

وامی کورد بئردگانیکان هر وستانوو برگری سربازی نی، بکو ئاوژوو بوونوی لم بیر و هزر سقتی سدان سا کابری حزب ناسیونالیست کوردیکان کخیان دکن داردستی بگان و نکری داگیرکاری. هردم حزب دبت لاینگری حکومتکی ئقلیمی بخ زا کردن.
وامی کورد بداگیرکران هماهنگی و پشتیوانی و یکگرتن نک

دوژمنایەتی یەکتر. □□ک ئەوەی دوایی خودی هەڵە دڕندەکان خوازیارن. ئەمە لە گرتنی کەرکوک و ناوچەکاندا □□ویدا هەمان مەسەلە بوون. □□نگە گرتنی خواکورک بە هیزی سەربازی دوژمن ئەوەندە ئاسان نەبێ بەڵام مەحاڵ نیە و دەبێ لەم بارەوە کەسە سەربازیە شارەزاکان کەمکی هێزە بەرگریکارەکان بکەن بە مەسەلەی ستراتیژی جەنگ تا داگیر نەکرێن. داگیرکردنی قەندیل یانی داگیرکردنی کوردستان بە ماوەیەکی درێژخایان.

ئەو □ابڕیەی هەیە ئەو حزبە دەسەلاتانەی هەن ئەگەر وا کاربکەن ناتوانن ئەم فکر و هزرە ئاوژوو بکەنەوە. چونکە وا خەیان زەلیلی سیاسەتە چەوتەکان کردووە و هەردەم پشت بەستوون بە بڕگانە لەلایەنی ئابووری و فەرهەنگیشەوە ناتوانن وا بە ئاسانی لەم زەلکاوە دەرچن. بە سەرەتا دەبێ خەڵکی کوردستان کار بە ئەمە بکات ووەاتە یان هەرەمەکی بەرهەمهێن چەکەرە بکات و پشت بەستوو بێ بە خۆ. دەبێ کەمێگایەک هەم لە باری کەڵتووری و ستراکتووری دا گۆڕبکات و خۆی بتوانێ پێداویستیەکانی دابین بکات. ئەمەش گرفتێکی ئەوەندە سادە نیە و بە □□ژێک و دووڕۆژ چارە ناکرێ و سەبری ئەیوبی دەوێ و دەبێ هەموو کەمێگا کاری بێ بکات.

زۆر نموونەی زیندوو هەن کە کەمێگاکانی دونیا بەم شێوەیە گۆڕیان کردووە و پاش چەند نەوەیەک بوون بە سەرکەوتووترین کەمێگا، دەکرێ سەنگافورە بەنموونە وەربگرین یان ئەڵمانیای دوای شەڕی جیهانی دووەم یان یابان و دورگەی کەریا بەنموونە وەربگرین کە چ ئاوگەڵەکیان لە ژیان و گوزەرانیان کردووە. یان چین و چەندین ووەاتی تر یان هەندە دورگەکانی زەریای هەمن و دوورگەکانی کەناری بکەین بەنموونە. بەڵام لە هەمووی گرنگتر ئەوەیە کە □ابڕی حزبە کوردیەکان ئەم کەڵتوورە دەست بەردار بن کە هەیە، خۆ بە بچوک زانین بە بڕگانە و خۆ بە زلزانین بەرامبەر بە نەوەکانی خۆیان.

□□خنەیەک کە لەتەواوی کەمێگا بگرین بە چەپ و □استەوە بە بە ئیسلامی و مەسیحی و زەردەشتیەوە بە□ابەر و بنکەکانیانەوە ئەوەیە کە کەشی کورد لایەنی زەری کورد و □ابڕیەکایەتی ئینجا هێزە دڕندەکان، لە هەر شوێنە بە کورد ئاسان دوژمنایەتی خودی خۆی دەکات و زوو دەبەتە یەدگ بە سەنگ و سووکی هێزەکان. ئەمە لە پەرلەمانی عەراقی نا فیدراڵ و پەرلەمانی تورکیەی ئەردەگاندا هەیە و بەردەوامیشن. بەنموونە لە کەرکوک و لە □□ژئاوای کوردستان وا هەر ئەم کارە دەکەن. بوون بە داردەستی بڕگانە نەخشی موزمنی گەلی کورد وکە دەردی □ابڕیەکایەتی. لاوانی گەل دەبێ کار بە گەیینی

ئەم هزرە بکات.

چەپ لە کوردستانی باشوور بە هەموو لق و پۆپۆکنیانەوە بە ئەوپەڕی کەمئەندامی و پاسفیستیەوە مەسەلەی نەتەوەییان تەسلیم بە حزبە ناسیونالیستەکان کردووە و ئەوانیش بە کەیفی خۆیان شانۆبای پێ دەکەن. چەپ لە کوردستان کار لە سەر گۆڕینی زەین و فکری کەمئەگا ناکات کار لەسەر (تەما) دەستەواژەی جیاجیا ناکات، بەنموونە مەسەلە ستراتیژیەکان و چارەنووسی کەمئەگا و مەسەلەی بەرهەم هێنان و بە یاسابوونی کەمئەگا و دروست بوونی فیدراسیۆنی کرێکاری و کارمەندانی هەرێم ناکات، کار بە بەرگری لە هەرێم ناکات دژی دوژمنان، کار بە ئاسایشی نەتەوەیی ناکات و هەردەم باس لەمەسەلە کەمئایەتیەکان دەکات یان تەنها ڕەخنەی لە مەسەلەی قەرخی دەسەڵات دەکات یان مەسەلەی گەندەڵی و ڕەفزی تەواوی دەسەڵاتە دەکات کە بەبێ ئەوەی هێزی کاملی بە ئۆپۆزناتیڤی هەبێ.

چەپ لە کوردستان دەتوانی زەر کار بکات و جەماوەری زەریش کە بکاتەوە بە حوکمی ئەوەی ڕۆژی زەری گەلەکەمان هێزارە، زەربەمان کرێکار و فەرمانبەر و پۆلیس و پێشمەرگە و ئاسایش هتد کارمەندین، ئەمە خۆی لە خۆیدا زەخیرەیەکی گەورەی چینایەتی بەهێزە بەڵام بە شێوەی کارکردنی دروست ڕێکخراو دەکرێ نەک بە کاری پەداگری لەسەر پرنسیپ و کتێب. ئەمە کوشندەترین گرفتی چەپی ڕادیکاڵە لە کوردستانی باشوور. چەپ دەتوانێ بە تەمای وەک بەرگری لە ناوچەکانی ژیان و گوزەران خۆی ڕێکخراو بکات و ئەم هێزەش لە دەنگدانەکاندا پشتیوانی لەم ڕێوتە بکەن و کەمئەگا بە ئاقاری تردا بەرن.

وەڵامی نەتەوەکەمان بە داگیرکاری یەکەمجار پەیوەندی بە چاکسازی کەمئایەتی و فەرهەنگی خۆمانەوە هەیە، یانی ئاوەژوو بوونەوەی ئەم هێزەستەی کە یەکتر دژی یەکتر دەسوێ، یانی ڕابەریەک کە لە قازانجی گەل و وولات نیە ئیتر ڕابەر نیە، یانی کەمئەگای بەرهەمهێن و پشت بە خۆ بەستوو دورست ببێ یانی دەبێ پەروەردەو فەرکردن لە ئاستێ بە بتوانێ زانست ومەعریفی بە نەک لەسەر بنەمای گەندەڵی بوا. کارکردن بە زانست و مەعریفە جیایە و سەزی نەتەوەیی جیایە، خۆک لە کوردستان چونکە بنەمای ڕۆشنبیری زانستی نیە بەڵکو کەلکە مەلا و هەندە شاعیری هەن و هەبوون (لەگەڵ ڕێزم بیان کە زەربەشیان ناهەشیاربوون ویەک سەرچاوەی ئیسلامیان هەبوو) ئەوە هەر قوەی ئەوانە دەشێلین.

گەل بە زانست و پیشەسازی و داهێنان گۆڕە دەکات نەک بە ووشەی

ئەدەبی و سەز و حەماس، ئەوانەی دوایش پە ویستن بەام ناتوانن کەمەگا لە کەشمە کەشەکانی دونیای ئەستا بە پەشەو ببەن. لاوانی گەل دەبە واز لەم کەپیە فەرهەنگیەی کەنە بەنن، بەکو ەوو لە زانست و مەعریفەی نوە بکەن و دەست بە تەکنەلەژیای نوە و داهەنانە ئەکادیمیە جیهانیەکان ببەن بە ئەمەش دەبە فەری زمانە زیندووەکانی کەمەگا جیهانیەکان ببن و بەشدار بن لە گەینی ناوەندی ەشەنبیریەک کە بە ئەدەب دەستی پەکردووە، تا ناوەندی ەشەنبری گەلەکەمان ببەتە زانستی و دەکیومەنت و مەدەرن. ئەمەش ەفزی ئەو فەرهەنگ و کەلتورە کەنانە ناکاتەو بەکو سەرچاوەیەکی تر ی زیادەیە بە گەشەدان بە فەرهەنگی کەمەگا.

ئاسە حامدی

زامی ئاب … نووسینی؛ ئیسماعیل سابیر

یادەک بە هاوین

شار بە قەربالغیەکانەو پەل دەهاوە، حەسانەوەی پشووەکان لە ئەپارتمانەکاندا دەهەنەتە دەرەو، لە ەووخساردا زام خەفەدبەت.
جەستە وەک تەرمەکی تژی لە برین بەپەشتدا هاموشەی کرد، درەنگ هەستت پەکرد دووپشک، شاعیرەکی تەراوە وەک دووکە لەناو ەووخاوی کەانەکان زەر نامەنەتەو.
هەناسەتەنگیم بەژە ەشەکانەو خووی گرتووە، نەخەشیم وەک ئەسپەک لە خەدا گەوزاوە، لەناو نەینگەکاندا چارەسەریم وەک ئاژەکی بریندار دەنەنە، تە ئەی پەنگی برسی چیتر ئاسکەکەی تە نیم، بەیە بەدوای دەرمانەکانتدا لە هیچ شەقامەکدا بەم مەگە.
قاچەکان ماندووی جەنگەکی پووچن، خوەن بە یەخەی کورتەک و شەلوارەکان بەتە ملوانکە.
شەشگەکان یادەوریان ئەتککرد، ” سەد و بیستییان ” بەووی گەرانیەکاندا کردەو تا سەرخەشیمان چیتر قیەتاوی شار شپرزە نەکات.

دووکی بزونرکان ئایدیای پشووکانمان دخنکنت.
کاشینکفکان بووی ئتکتی تووییکانمان لئامادباشی دابوون. توند دستیان بپلپیتکی هواو گرتبوو. خوکان لکمپکاندا ناونووس کران. شهیدکان لداخی گرما خونکانیان لپشتناو و قاچیان لناو سریان هگرت، لگستانساردکاندا بپاتت، بوون بپاسوانی کوردایتیمانو.
سری بریندار لشقامدا کتنگ جی نابتو، هنگاوکانم کگوتت خوارن، لخن بوون، قانچیک کابردوو بوو، پیسایی کاتکانمی کرژت.
بدیار هاینی ورزکان، کارگکان سووتان.
ژیان لسبری باخانکان، زوو وزی لهسا.
درگاکان بووی چاووانیمدا هوورین، گرما سوبکتی سبرکی شواند.
یادوریی بووخاری کردوو، حسانوم جینابتو، نائارام وک هلکدلمیک لناو سکمدا دلقت.
هوا بدتنگییمو فی گرتوو و دست لپیاسکانم دوشنت.
شقام قاچی کسکی پدا نوا، مات و دتنگ دگری.
کات؛ قروللکت پنجرکانی دادخات، قریشک بردبتسر حسانوی پخفکان.
ووکاری پستم، بدیار سوزبوونی گوبژیکو لچی کرد.
جستم لدروی کاتژمر دکوزتو،
بیرکردنوم تینوو، لسبرک دگت نیسوونت.
بزارییم لناو ئارقدا هن هن دگری…
جستم هند بدیار بحمی خرو گرم داهاتوو، لم نزیک بیتو وک کارگیکی تقمنی بووتدا دتقتو.

ماشنکان بفنکی بناو خر و هوادا پیاس دکن،
لقراغی شستکاندا گرما قرچی د و عاموود وک زام لیادوریمدا دوت.
کس دیار نی؛ لجیات بووکشووش جنو لسر شقامکان دچنم، گرمی زامکان لکگای سفردا سفتدکم، کات شمندفرکک ابردووم دباتپیاس. ئو چند جاری کللسری شوکانت لبردبو، سر زوی پببوو لزلکاو، سیف لچاوکانتدا جگای خای بوو. لسر شستکاندا تنیایی بببا ببرچاوی داغکانت دسووایو. هیچت نکرد. دتویست دستی پیکانت بگریت و بیگنیتو ناو کرنفای وننکان. پکنینکان هند دوور یشتن تاقتیان نما بگنو بناو دستپکی یکم

نیگای ئو شقامانی کوا "ئربائیل" شارستانیتی سمیکان و ئاشووریکان و باببلییکانی تدا عمبار کرد.
هوای تاقتپووکن دی دکبر سیکانت دکوت. هناست غمگینبزام. یادوری لکدابانی سدیکی تدا فیچقدکات. پیکان بریندارن بو پیاس درژانی کوا کشران. شونپکان وک بنی ئاژکی تپیو لحسانوی لووتم دچقن.
بیادی گرمی هنگاوکانی هاتن کهمووکات لسر لاشانی ژماندووکاندا قوورس دبینرن، پاوکان ئتکتی هاتنی کسکم بیرم دهننو، چاووانیم زیزبوو، ژگار بوومدا ئڤینکی کافام، خریکه لناو جانتکتدا دک کدوا، هیوایک بردبتو !
همیش کدستت بپاکتی گیرفانی لا چپم بردوو ماچی خوتوو لناو زمانمدا کپی کردوو.
چزوویک لشوی گولل همیش ئامادیئاراستی پیاسکانت بگت. زرت جگر بیادی ئو ژانی وازت لجگر هنابوو، کشا...
بیرت نماو کتا جار کی فینی خونکانت تکشکنرا.
بیرت چتو سبیلکت لکو بتاکراو وک فلتری جگر لقراغی شستکاندا فدرای.
بزحمت ئازاری ئو ماشنانت دتو یاد کوا لسیرکردنت وک خر دسووتان و بخیلییان بشبوونوی گوار و گرمی سر شانکانت دبرد. ئو دستانی وک خاتکی گرانبها لناو قتدا توند گر ببوون. گرمای تاقتپووکنی ناو تپینکان کردینی بخووز. بخیلی، سروشتم بیردنتو، سروشت کات؛ وک دعبایک لمابینی درختکان دجولاو می لماچکان دکرد، لداخان کورسی و اموسانی پنا باخچکانی دلراندو.

غرور تپی شکستی بشوگای شوهای شوی هموو ئو ژوانان لدا کوا لچاووانیمدا بدنگیان هبژارد.
غریبیم سواری هموو ئو ژان بوو کوا کات لابردوودا پیاسی پدکرد.
تبیرت چتو ژگارک کات قیبلنمای شوهای شو بوو، شو تژی بوو لئسترئ قاویی، کلخو هدستان خواوو خونیان لبردبو، ئایندیان وک باران بسر سالکانمدا دژاند.
ولئستا داهاتوو قیبلنمای پاشکشی
ئو پکنینمیاکراوانیکوا هرگیز نابنابردوو.
تهستی پناکی، بام من چاک دزانم، کاتیش دزانت "

شکستکان دبن بە پەیەکی سووتاو، بە نیشانیەک، بە دەستکەوتەکی ئەژگار، بە درەژایی تەپەینی ساڵکان وەک خەیان دەمەننەوە و بە نەو چەوانی ئایندەماندا دەبریسکەنەوە !”

ئاگری تەمموز

وەک دوو تەرمی سارد تابوت فەرامەشی کردبەتن، لەناو پەخەفی ئەژمەرەوە بەدەنگ بەدیار سووتانی کاتەوە ئاکشابووین.
هاوین بوو ئەستەرە وەک شارە مەروولە لە دەوری غەریزەکانمان ئاڵابوو. چەلەکەش لەدەوری سەرمان وەک هەللانە،
گوتبووت؛ ئەم پانتاییە نەفرەتلەکراوە، سەربازەکانی زوو دەخنکەنەت. هەواکەی بەرگەی ساردی لەشکرەکان ناگرەت، ئەی دەن کیشەتی خەفاو زوو سوپای خەونەکانت کەکەوە، تاکو تەزی ژەر پەی غروری پیاوەکان ئابی ساڵکانیان هەراسان نەکردووە.
ئەژ نیە مەشوولەیەکی عەبەس جەستەی هەتەقیوم نەخنکەنەت.
ئەستەرەی سەر شانی سەربازەکان وەک ملوانکەیەک لە ملی شکستەکانی ژیانمدا بوون بە خەات.
چەقەی ماچەکان یادەوەریەکانی بزمار ئەژ کردووین.
لەر گەر ئەتەکەتت پەشیوە دەبەت خەت لە سوبەکتی سەبەرەکەم لادەی تا چەقەی زام و شەپەە گووت بەرنەکەوەت.
گوتبووت؛ مەچەکی ژنانەم بە کپی غەریزە و دەقی پیاوانە مەبەوە.
گوتبووت؛ تەورەک لەناو مەعریفە دەربەنە و سەری دەتەنگی و گورگە هارەکانمی پە بقرتەنە.
گوتبووت؛ غەمگینی سەبەر و گەرمی جگەرە کەشانت لە وەنەکاندا، وەک خەرەکی تاقەتپەوکەن لەوی پشووەکانم دەسووتەنەت، لووری دانەگیرسانی لەوەکان لەناو پەخەفدا، ئەژ نیە مەمکی ژەر ستیانەکانم نەکرەژەت.

مەنجەنیق

ئەی هەاتووی ناو کیشەوەرەکانی شکست، نشوستەکانت بەسەر ووخساری ئەژە جەماوەکان هەمەواسە. وەنەی سەربازە ئازاکان لەناو بەتانیەکەتدا دەربەنە، وەک مناڵەکی ترسنەک سەرت لەناو سەرینەکەتدا مەشارەوە، دەوەکان ئەژەک پشووەکانت دەفەنن، سەدارە بە ملی چاوەوانی وەنەکانت هەدەواسن، تەوی خەکوژی مەشکی هەموو ئەو خەونانەی پە دەگە کەوایە بەتەمایە سەرین لەسەر سەری دانەت و بخەوەت.

ژوورکان لە دیار گرمبوونی ترسکان دەبن بە ڤیستیڤالی تارماییەکان، تە لە بەستەکی پەیوەندیەکان بدوە، با سەبەری یشتنی بەتریقەکان لەو زەمهەریردا مردارمان نەکاتەوە. تارمایی سەر دیوارەکان بە بەدەنگی خەونی سەربەاوەکان لە قتوو دەنەن، بنمیچەکان وەک بوەکانەک دەتەقن و شوناسی ئایدیاکانمان نوقمی خامەشی دەکەن.
سەرینەکەت فرمەسکی ئەبەدی پیاوە تەنیاکانی مەمیا کردووە. هەندە بە بازدانی مەیمونەکان خەت فریومەدە، مەحالە قاچت لەناو ئەپارتمانەکان جەگای بەتەوە، تە کە هیچ شەقامەکت نیە خەونی تەدا لەخوەی و هیچ ماشەنەکت نیە جانتای بوارەکانی تەدا سەرخەی، هیچ کافیەکت نیە ئەتەکەتی ماچی تەدا نمایش کەی، ئەی بەچی ئاوا زوو فریوی ئەو دە پە شەهوەتانە دەخەی؟ کەستەکەکی لە کەوەکاندا قبوویتەوە، هیچ درەختەک لەناو تەزی ئازارەکانت سەر دەرناهەنەت. لە چاووانی عفریتەکان دەبیت بە غوبار، حوشترەکانی بیابان سەوزاییت دەخەن، بەحمانە قاچ بەسەر سووتانی ژەکانتدا دەنەن.

دەزەخ

ئەو خەرەی لەسەر شەقام ژەر پەی پیاسەکانی دەسووتەنەت، دەیبینی؛ ژەک دەبەت بە ووناکی بە داگیرسانی تاریکی هەسارەکان.
ئەوەی وەک پەمیسیەس لە تاریکی ژەکاندا ئاگری لەدزرا، باکی بە ئەشکەنجەی ئاب و وەحشیەتی عفریتەکان نەبوو. ئەو پشکەیەی دەندانە گیانی "حەلاج "ـی گە تەبەردا، باکی بەسووتانی مەتەکە و ئەو هەموو زیندەخەوە نەبوو. ئەو شەوانەی اکشانی سەر جەخەوەکان وەک پووشوپەلاش لەناو تەپەینی کاتدا دەبرژان، کارگەکانی نەستالژیا تژی بوون لە خستنەوەی ژان، هەر دەمەو زەندیقەک پاشگەزدەبەوە و قامچی لە جوانیەکان دەدا. وەک پاسەوانەکی خەواوو بە دیار زنجیری پەی دیلەکان گەمژانە ئایندەمان بردە ژەر بەتانی کاتەوە و خەوتین.
بەیانی ەنگە دابەانەکی درەژ بەت، کەاو خودەکەی سەرت پەویستە مین ژ بەت بە ئیدیال و گومانی ئەهریمەنانە. کەوانەی ئەڤینت پە بەت لە زەخرەفەی ئازار.
لە ترسی کەکوژی فیرعەونەکان وەک کەبەرەک ئەو شاخ بە ئەو شاخ خەونەکانت لە پشتنە.
یشتنی هیواکان بەسەر پشتی کیسەکی لاوازەوەیە، قەرارە ئاسوودەیی، دەست بەسەر شەستەکانەوە پرسە بگەت.
بازدان بەسەر سەر بەردەکاندا پشووەکی درەژی گەرەکە، زەخیرەیەک تژی لە نیگەرانی لەناو جانتاکەتدا دەبەت چاک گرمە بەت.

قاچت دئشی و سرقایت بە یاداشتکو ئاو. لە قرباغی هنگاوکاندا سبەر نابینرت، بیرکردنو بە یادکی دوور، برین دستمی دکات. شهیدکان چند ساک پش ئستا ئوشتانیان دزانی بە زوو مردنیان لە باخنا، ماندوو، بە تق و ووبوو بوونو بناو چاوماندا تپبوون.

ئی زامی ئو هموو یشتنە چیە هنگاوکان عاسە دکات و ماشنکان لە قواودا دچقنت؟
لە پشوو، لە چاوگاندا تاریکییک خی ووت دکاتو، فوو بە قرباغی یادوریکاندا دکات، بدنگی نامکان قتماغمان دکولنتو. تفسیر و ئایندی هموو ونکان دباتوە بە پوچی، لە تپینی ئستای کاتکاندا خامشی داگیرساو.
لگل هکردنی فریوی شرشگکان هیواکانیش وک مم ورد ورد دکوژنو.
تماحک هیە، تاریکی بە ژکان هدکا، فریوک هیە، شوندستی گانکارییکانی شار لە ووخساریو ا دشونت، سیحرک هیە نازانی هی چ جادوویک، شوک دادگیرسە و گە لە کئابی ژکان بردا، کە هدکا، گورە دبت، بە ئبدیش ناکوژتو…

باش … نوزاد بەندی

ئیتر بە خیایش
داوای دوو قاو ناکم
هر یک قاو و
تواو ..

باش ..
ئیتر بە خویش
دوو بلیت نابم
هر یک بلیت و
تواو ..

باش ..

ئیتر بۆ سوعبەتیش
دوو نەفەر داوا ناکەم
هەر یەک نەفەر و
تەواو ..

ئیتر
قبوڵ ناکەم
تەنانەت سەبارەکەیشم
لەگەڵما بێوا ..
هەر خەم و
تەواو ..

نە
و
ز
ا
د
بە ن د ی

هـــاویـــن ... محەمەد بەرزی

هـاویـن وەرزی گـەرمـایـــە
مـیـوەی زەر خـۆشـی تـیـایـــە

کـاڵـەک و شـووتـی و تـــرێ
مـــەز و هـەنـجـیـر و هـەرمـێ

هـەوژە و قـەخ و قـەیـسـی
ئـــاڵ و ســـورە گـەڵاســی

تـیـشـکـی خـــۆرەکـەی تـیـژە
ڕۆژانـــی زەر درەـــژە

مـانـگ و ئـەسـتـێـرەی گـەشـە
شـــنـەی شـــەمـاڵـی خـــۆشـە

بە ئەم وەرزە زەر گەرمە
فەنکی دەە دەندرمە

٢٥ / ٢ / ٢٠١٨

بە قادری حاجیی عەلیی … کامیار سابیر

گەان، رەگرە ئەی کە رە دەکاتەوە؟

ئەم وتارە، راستەوخە رووی لە قادری حاجی عەلیی نییە، بەکو ئەو وەکو میتافەرێکی سیاسیی وەنە کراوە، رووی لەوانییە ئومەدیان لەسەر بییرکردنەوە و ئەکتە سیاسییەکانی قادر و هاوەکانی داناوە. ئەم نووسیینە بە ئەویە بە کورتیی، ئەو خت و نەهجە سیاسییانە دەست نیشان بکا کە لە دوای شکستی گەانەوە، کەمەگەی کوردستان بە گشتیی و ناوچەکانی سلەمانیی و گەرمیان بە تایبەتیی، لەگەە بئومەدییەکی زەردا، رووبەوو بوونەتەوە. بە واتایەکی تر، دەکرا ئەم وتارە بگییرانایە بە قادر و برادەرەکانی، بەام مەبەست لە بەاوکردنەوەی، ئەویە کە سیاسەت بە رای گشتیی و بەرژەوەندیی گشتییە، دەبە راستەوخە و بە راشکاوییش روو لە خەک بەت.

ئەگەر بە دیدە ئەفاطەنییەکیش سەیری سیاسەت بکین، ئەویە ئەگەر فەرامشی بکیت، یان بە زمانی سەردەم ئەگەر بایکەتی بکیت، لە لایەن "کەسانی نزم و بە ویقارەوە"، جەو دەکرییت. دیارە ئەم سەرکەنەکردنی ئەو بایکەتە نییە لە دوایین هەبژاردنی کوردستاندا کرا، بەکو ئەو بایکەتە بەرینە، بە هەی خوەییەتی ئەو ئەپزیسیۆنە، بە فیکر، بە روئییە، بە روئیا و بە نەهجەوە بوو کە لە پەناو پارە و چوونە ناو دەسەاتەوە، رەک "کەپی"ی حیزبی مافیاکانی نەوتی دەکردەوە و کردیشی. بە دەخی ئەمەی کوردستان و عەراق، ئەو هەموو مافیا جەراوجەر و میلیاردەرە دزانە، بە هەی موردیی ئەو دییان هەزار رانتخەر و موبایەعچییەوە، جەوی کەمەگەیان گرتووەتە دەست، چونکە چەندیین ئافیونی ئایدیەلەژیی(

نەتەوەیی، نەژادیی، طائیفیی و شەرعییەتی میلیشیایی شاخ) بە کەنترەکردنی کەمەگە و دزیینی سامانی نیشتمانیی، بەکار دەهەنن. لە بەرامبەریشدا، بەشەکی زەری ئینسانە باشەکان و ئەو نوخبانەی ویژدانیان ماوە، یان بەدەنگییان هەبژاردووە یاخود خەیان لە سیاسەت بەلەسە کردووە و هیچ چالاکییەکیان نییە. لەم جوغزەوەیە، دەکرە قسە لەسەر جوەاندن و مەبەایزی سیاسیی خەک بکرە کە بەهەی ئەپەزیسیەنەکی مردارەوە بووەوە، بەئومەدییەکی زەر بای بەسەریاندا کەشاوە، یان وەکو قادری حاجیی عەلیی دەە، رەگرە!

ئەستا وەهمەک لە لایەن ئەوانەی کە بەتەمای پەست و پارەی رەیعی چوونە ناو دەسەاتەوەن، تەخشان دەکرە، گوایە هیچ هەزەک ناتوانە گەان تەپەنەت؟ لە راستییدا و لەسەر ئەرضی واقیعی سیاسیی، بەبە دروستبوونی هیچ حیزبەکی سیاسیی نوە، گەان نەک هەر تەجاوز کرا، بەکو ئەوەندە بە جەماوە، هەرگیزا و هەرگیز بە یەک لەسەر چواری جارانیشی، هەناسەتەوە. ئەو بایکەتە بەریینە، رەک تەجاوزی خورافاتە سیاسییەکانی گەان بوو، بەام میکانیزمی سیاسیی ئەم تەپەاندنە زەر گرنگە لە لایەن هەر سیاسیی و حیزبەکەوە، رابەرایەتیی بکرە. ئەم وتارە، تەنیا وەکو بەرکوەک بە هەسەنگاندنی بییرکردنەوەی قادری حاجیی عەلیی تەرخان کراوە کە یەکەمیین چاوپەکەوتنی رەسمیی کردووە، دوای ئەوەی بە تەواویی لە گەانی ئەستا، دوور کەوتووەتەوە.

سیاسیی ئەم سەردەمە، بە تایبەتیی پاش فەشەلی گەورەی گەان و رە بیینینی گەان وەکو پرەکسییەکی پارتیی، دەبە بەرچاوەشن بەت، کەمەک مەعریفە، کولتوور و جەرائەتی(سیاسیی) هەبەت، بە ئەوەی بتوانەت بەرچاوەشنیی بە خەک بدات لەو دونیا جەنجاەی سیاسەتی کوردییدا کە کەمە مافیا، چەتە"گانگ-Gang" و دزی میلیاردەری کوردایەتیی، وەکو پییشە، سیاسەتیان لە ئابووریی چەتەگرییدا تەوظیف کردووە. قادری حاجیی عەلیی لەو چاوپەکەوتنەیدا، ئاماژە بەو دەدات کە گەان، رەگرە لە گەانکاریی! لەبەرامبەردا بە زمانی چەپە فەندەمەنتالیست و ئایدیەلەژیستەکان نا کە هەمیشە مەمەژەی ئاتەرناتیڤ باس دەکەن، بەکو لە بری ئاتەرناتیڤی ئایدیەلەژیی، باسی گوتارەکی رەشن، جەرییئانە، نیشتمانییانە(نەک نەتەوەیی و نەژادیی)، ئازادییخوازانە نەک طائیفیی و مەذهەبیی، دەکەین کە بتوانە وەکو بەدییل لە گوتارە رزییوەکەی کوردایەتیی، جیاواز بەت. ئەگەر گەان رەگرە، ئەی چەن رە دەکرەتەوە و ئەم رەگرانە لەسەر رەگە رادەماەرەن؟ ئەمەیان هەر بە پەپەلیزمی

جبیبی، بە حماس، بە شیعارات و زخرفی سیاسیی، بە کفوکو و شییە شییە، بەو ناچت، بەکو بە پرنسیپ، بە ئیرادی سیاسیی، بە مرا و فیکری سیاسیی، لەنگەر دەگرت.

سیاسیی، بە ماویەکی زەر قسی نەکرد و بییر لە گوتار و ئەکتەکی سیاسیی جیاواز بکاتەو، بە تایبەتیی کە گەان فەشلەکی ذەریعی تووش بووە، دەبە زەر وردەکار، سیاسیی و عەقانیی، مامە لەگە رەهندە لەکایی(کوردستانیی)، عەراقیی، ئیقلیمیی و جیهانییەکان بکاتەو. دەبە زەر لە هەبژاردنی چەمکەکاندا ورد بەت، بە تایبەتیی ئەگەر وەامی پرسیارەکان بە نووسیین بەت نەک بە شفەهیی، دەبەت لە بەکارهەنانی زمانی سیاسیی و کەنتەکستە سیاسییەکاندا، هەو بدا کەمتریین تەفسیر و تەئویل بە قسەکانی بکرەن. بە چەند خاەک، هەندە سەرنج لەسەر وەامەکانی قادری حاجیی عەلیی، لەردا بەیان دەکرەن.

1. قادر و هەموو ئەوانەی دەیانەو بەوشەویە سیاسەت بکەن کە لە پەنای ناو و کاریزمای نەوشیروانەو رەخنە لەم گەانەی ئەستا بگرن، سەرەنجام هەر هەموویان لەو سەرمایە مەعنەوییەی رەکخەری گشتیی(پەشوو) گەان، هیچیان بەرناکەوەت. سەرمایەی مەعنەویی و ماددیی ئەو پیاوە لای کوەکان و رەکخەری ئەستا و ئەو خانەی راپەاندنیە کە هەموویان، غوەام، مورید و سەرلەقەنی خەی بوونە. دەبە ئەمە بە خەک و بە هەوادارانی خەیشیان روون بکەنەو، جەرییئانە و واقیعییانە قسە لەسەر ئەوە بکەن، ئایا خودی نەوشیروان خەی بەشەکی سەرەکیی و ماستەرمایندی ئەم گەندەیی و ویراثە سیاسیی و داراییەی ناو گەان، نییە؟ خە هەاواردن لەم پرسیارە ریشەییە، نیشانەی بەرچاولەییی و ترس لە هەیبەتی نەوشیروان نەبە، خەرەکی بە ئەوانە نابەت لە گەان، دوور کەوتوونەتەو. زەر بە رەشنیی، دەبە بە جورئەتەو، باسی ئەوە بکرە کە ئایا ئەو پیاوە خەی راستەوخە بەشدار نییە لە بە خەزانییکردنی گەان و دەستگرتن بەسەر تەواوی دارایی گەاندا،ئایا بەرنامەی عەلەنیی و مەخفیی خەی، نەبووە؟
2. لە باسی جەبەجەکردنی ماددەی ١٤٠ دا بەچوونەکانی زەر جوان، ئینسانیی، عەقانیی و عەراقییانەیە (وەکو سیاسییەکی عەراقیی، نەک لەکایی کوردیی)، بەام نە دەبووایە بە ناوچە جەناکەکەکان بە ناوچە دابەاوەکان؟

بارزانیی بە بەیاری ژمارە ٢٦ ی سەرەکایەتی هەرەم لە سای

**٢٠١٢دا، شیعرکی سیاسیی و دیپلماسیی، حیکمتکی قانوونیی و تیریی گوری داهنا! ناوچ جناککانی لـ خیادانی ناسیناليزمی نیعشیرتییدا بـ " ناوچ کوردستانییکان لـ دروی هرم" گییی. ئوکات، لوطفیش دکات کـ سرجم وزارت و لاینـ رسمیی و فلکان، پوی پابند بن. مالیکیی سرمست بـ ککتلی ناسیناليزمی عراقیی و طائیفیی، هر زوو وامی دایو کـ حماستکی سرکی پارتیی، ناقانوونیی و نادستورییـ. پاش ٧ سا، بـ تایبتیی دوای فش گورکی ریفراندم، بارزانیی کـ برازاکی(نچیرڤان) دبـ بـ سرکی هرم، هشت قسـ دکات و چواریان ئو دبت کـ بو ناوچانـ دیـ کش لسر(جناکک)، دی مبستکـ ئمیـ بارزانیی بـ بیزنس، دزانـ لـ کوـدا کنتکستی دروست بکار بهنت؟ بـ هرکسکی تر، لـ دروی کینونی ئم سرطانـ ئایدیلژییـ(کوردایتیی) سیاست بکات، دبـ لـ ئدبییاتی کلاسیک و مدرنی ئم کوردایتییـ چتگرییـ، دوور بکوتو. دبـ لـ شیعر، لـ پخشان و ئدبییاتی هزیل و هکوزاوی کوردایتیی، خی بـ دوور بگر. قادر، لسر کرکوک د"ئستا کـ لـ رووی سربازییو لدستیشمان، داو.." باش ئم هر همان ئدبییاتی پارتیی و مدیا سبرکانی و ئو ئردوو زروبری نوخبـ و عوامی نژادیی نییـ کـ دبووایـ کرکوک، لدست خماندا بمایتو؟ خمان، بـ واتای هموو کورد دت و بـ ناوی هموو کرکوکییکانیشو(بـ تایبتیی کوردکان)، قسـ دکرت. خمان، ئو مافیا گورانی کوردایتیی نبوون و نیین کـ رلی والییان بـ خلیفـ ئردغان، دگا؟ هر ئوانـ نبوون کـ لگـ داعشدا، ردیف و حلیف بوون؟ مگر کرکوک بس لـ ژر میلیشیاکانی کوردایتییدا بمایتو، ئیتر لـ دستمان ندا، چونکـ خون و گشت و ئسقانکانیان لـ نژادی خالیصی کوردن؟

3. لـ وامی پرسیارکدا د" چیتیر دروشمی بریقدارو کوردایتیی موزیف و قشتنوی خباتی ششگییی وقودسییتی هیچ کس و بنمایك، نابت دنگدر بگمژنتو هختنـ" باش بچی کوردایتیی موزیف بکاردهنت؟ ئایا، پیوایـ ئم عمالتـ ئیقیلمییی پارتیی لـ شستکانو دیکات و دواتر یکتیی لـ کتایی حفتاکان و هشتاکانو، همان کاسبیی دکات و تا ئستایش بـ فرم و شوازی جیاواز، لـ کوردایتیی بردوامن، یان

ئوانی لە ئەپزیسیەندا بوون و کوردایەتییەکی خالیص و زاهیدیان دەکرد، مەگەر ئەستا هەموویان لەژەر دەواری مەرجەعی کوردایەتییدا کەنبوونەتەوە؟ ئەو مەرجەعەی لە دوو گوچکەیەوە کە رووواوە، وەکو پرەکسیی (هەز ئیقلیمیی و دەسگای موخابەراتیی جیهانیی)، مەئموریيەتی پە سپەردراوە؟ ئایا لەم بە ئاسەیی، بە ئومەدیی و کەگاییەی دەسەاتی مافیاکانی نەوتدا کە تا رادەیەکی زەر، گەان بەرپرسە، دەکرە جارەکی تر، دەست بە فەرمەکی بەگەنی تری ئەم ئاودەستخانەیە(کوردایەتیی) ببرەتەوە؟ ئەصەن، ئایا هەر موشکیلەی خەکی کوردستانی عەراق، کەشەی نەتەویی و نەژادییە، یان ئەم مەلەفە بەس بیزنسەکی گەورەیە و مافیاکانی کوردایەتیی، سەرمایەگوزاریی لەسەر دەکەن؟ لە واقیعدا، کەشەی خەکی کوردستان، نەبوونی عەدالەتی کەمەایەتیی، دزیی و تاانییە، نەک کەشەی نەتەویی نەژادیی و طائیفیی، ئەم دوو رەهەندیش تەکە بکرەن، عاقیبەتەکەی ئەو پەپەلیزمە دەبەت کە گەانی بەم دەردە برد.

بە ئاراستەیەکی تردا، ئەگەر هەر سیاسییەک، رەخنەی سیاسیی و فیکریی لەم ئافیونە نەژادیی و نەتەوییە(کوردایەتیی)، نەگرە و لە ترسی تەخوینی تەپخانەکانی کوردایەتیی، جورئەت نەکات شتەک بە، باشتر نییە خەی تووشی ئەم موراديفە سەیرو سەمەرانە نەکات(موزەیەف)/ بە ئەوەی لای کەم، کەسانەک بەو هەییەدا نەبرەن کە گوتاری کوردایەتیی لەدەست ئەم مافیایانە دەربهەنرەت و بخرەتەوە سەر رەچکەی خەی، لە حەقیقەتدا، کوردایەتیی بە ساغیی و نەخەشیی، بە کاییی و کوەاویی، بە میلیتانتیی و بە مەدنییەوە، بە وەطەنیی و خیانەتکارییەوە، بە عەوام و ئەکادیمیستییەوە، هەموویان، بەشەکن لە توراثی سیاسیی ئەو فەشەلە گەورانەی بە درەژایی ٨٠ ساە، بەسەر بزوتنەوەی سیاسیی کورددا هاتووە.

4- هەموو ئەو کەسانەی کە لە گەان بەلەسە بوونە، جا رەخنەیان لەی هەبەت یان هەر هەکارەکی تر، بە ئەوەی گەان بە باشیی تەپەنن، دەبە لە بە گوتاریی، پەپەلیزم و خورافەی کاریزماکانی شاخ، دوور بکەونەوە و گوتارەکی شەفاف و جەرییئانەی سیاسیی نیشتمانییان بە ئەم بە ئومەدییە هەبەت؟ بە دەنیاییەوە، ئەمە بەو لەکاییزمە سیاسییەی گەان ناکرە کە پەیوابوو لە سلەمانیی و پارلمانی هەولەرەوە، دەتوانرە سنوورەک بە ئەم چەتەگرییە ئابوورییەی کوردایەتیی دابنرەت. بە تایبەتییش ئەم برادرانەی زیاتر کەوتوونە

ناوچەکانی سلێمانیی و گەرمیانەوە، بە بۆعدەکی عێراقیی، بە لکاندنەوەی سیاسەت بە بەغدادەوە، تەنیا شارەتی هەناری کوردایەتیی دەخەنەوە و سەری خەیشیان دەئێشنن و تەمەنی نەوەیەکی تریش لە گەنجانی کوردستان، دەدەن بەدەم لافاوی ئەم چەتەگەریەی مافیاکانی نەوتدا.

بە ئەم بوعدە عێراقییە، یەکەمین تەخوینی ذاتیی لە بیرکردنەوەی سیاسییە قەومییەکان و رەشنبیرە نەژادییەکانەوە، رەنگدەژ کراوە کە خەبەخە دەچەتەوە خزمەتی ئاشکەی پارتیی و کوردایەتییەکەی مالی بارزانیی، ئەویش ئەویە کە عێراق خەی گەندەیی دایزاندووە، بەرەو شەقبوون و پارچەپارچەبوون دەبات، طائیفییەت کەنتەرەی هەموو جومگەکانی عێراقی کردووە و ...دەیان بلۆر و بالەڕەی تری کوردایەتیی موحەسەن و موزەیەف، لەدەرەن. بە سیاسەتکردن، عەقڵانییەت و واقیعییبوون لەهەموو شت گرنگترن. راستە عەڕاق، کەمەڵ تەحەدای طائیفیی و گەندەیی گەورە تێیدا تەکان دەدەن، بەڵام وەڵای هەموو خراپییەکانی، ئەو واقیعی سیاسیی ئیقلیمیی و نەسودەوەتییە، فەرزی دەکات کە دەوڵەت عێراق نەک خەلانچکە خورافییەکەی ئەوانەی ریفراندەمیان کرد و دەیانویست بەشەک لە ویلایەتی موصڵی جاران بە سەر خاکی دایک(تورکیای نیعوثمانییەکەی ئەردەغان) بگەنەوە. بە کورتییەکەی مەلەفی نەوت و سامانە سروشتییەکان، تەنیا و تەنیا بە دەوڵەتی عێراق و هاوکاریی هەزە ئەپزیسیۆنەکانی کوردستان(ئەگەر بوونیان هەبێت) لەدەست ئەم مافیا میلیاردەرانەی کوردایەتیی، دەسنرێتەوە.

5- سەرەنجام، گەلان بەیە ڕەگەڕ، چونکە چووەوە سەر پلەتە ئەصڵییەکەی خەی کە کوردایەتییە، کوردایەتییش، دزیی، خەدەوەمەندکردن و ریسواکردنی کەشەی سیاسیی کورد. لە عێراقدا، شتەک نەماوە کە ناوی قەضییەی سیاسیی کورد، بێت. جاران هەبوو، بەڵام ئێستا گرفتی ئیداریی و ئابووریی نەوان شارەکان هەیە و کەشەی سیاسیی کەرکوک و ماددەی ١٤٠یش، وەڵای ئەوەی دەستوریی و قانوونییە، وەکو قادر خەی دەڵێ، کەشەکانی نەوان پارتیی و یەکێتیی بەم ڕەژیمان گیانەوە. فەشەلی گەلان، لەبەر ئەوە نەبوو کە سەرکردە کاریزماکەی مرد، بەڵکو بە دەرەجەی یەکەم لەبەر ئەوە بوو، خاوەنی گوتارەکی سیاسیی ڕەشن نەبوو. ئەصڵەن فیکری سیاسیی نەبوو، پەپەلیزم، کەڵ و کوڵی کردبوو. مەعدەنی ئەصڵیی گوتارەکەی گەلان جیاوازتر نەبوو لە گوتارە پەپەلیزمە کوردایەتییەکەی پارتیی و تا رادەیەکیش، یەکێتیی، هاوکات، سەرکردەکەی فەشەلی هێنا لەوەی ئەو

دەستپاکیی و نیەتپاکییەی بە عەدالەتی کۆمەڵایەتیی و چاکسازیی، بە شیعار و حەماسەوە باسی دەکرد، نەیتوانی تەرجەمە بکاتە ناو حیزبەکەی و خەزانەکەی خۆیەوە. لەرەوەیە کە مەحەتترین ئینسانە سیاسییەکان لە چەپ و راست لە عەلمانیی و لە ئیسلامیی، لە گەنج و لە پییرەکانی شاخ، لە شەهادەدار و لە هونەرمەندی گەعدە، لە دەوری گەلان ئاڵان، بە ئەوەی شەریک بن لە خواردنی شەکەلاتەی رەیع و ئەو هەموو پارە دزیینەی کەرتی نەوت، پارتییش، زەر بە سەخاوەتەوە، توانیتی زەریینەی رەهای قیادییە گەنج و پییرەکانیان، خوەندەوار و ئومییەکانیان، بە پارەی رەیع، خرپن و گشتن بکات. هەموو ئەمانیش بەسەریەکەوە، بووە بە هەی ئەوە کە گەلان، بە کردەوە، رەگر بێت. پارتییش، لە ئایندەی نزیک و دووردا، لە رووی لۆجیستیی و ماددییەوە، باشتر خزمەتی ئەم رەگریی گەلان، دەکات. ئەی ئەم رەگریە چەن لادەبرە؟ بە قەولی عەرەب، والایام بیننا.

کامیار سابیر

گەانەوەی بە زەد لە نەوان خالقی و هەمن دا … هیوا ناسیح

پێشەکی دەمەوێت دانی پێدا بنێم، کە یەکێکم لە سەرسامەکان بە دەنگی خالقی، ئەو یەکێکە لەو دەنگانەی کە مەستم دەکات و دەمخاتە سەر سەرمەستی شادی و باڵی پەریان. وەک چەن بەسنور سەرسامم بە هەنراوە و پەخشانەکانی مام هەمن موکریانی نەمر، بەنام دیارە سەرسامبوون بە بەهرەمەندان نابێت رەگری ئەوەمان لێبکات کە سەرنج و رەخنەکانمان ئاراستەیان نەکەین، چونکە ئەوان کەسانی دیار و بەناوبانگ و خەشناون، هەر رەفتار و هەڵوێستکیان شونەوار و کاریگەریی خۆی لەسەر ای گشتی شەقام و نێو جەماوەردا بەجێدەهێڵێت. هەربۆیە نابێت لە هەڵوێستی ناراستیان ببورین و بە سزدارانە لەگەیاندا بجوڵێینەوە. ئاخر دواجار ئەوان موکی خۆیان نین، بەکو هی نەتەوەکەیانن.

هەمن موکریانی نەمر شاعیرکی گەورە و بە هەڵوێست و خامە بەپێزی

کورده، ئەو کاتەك کە کۆماری دیموکراتی کوردستان بە سەرکایەتیی پێشەوا قازی محەمەد لە ٢٢ی کانوونی دووەمی ساڵی ١٩٤٦ دامەزرا، شیعری لەو ڕۆژەسمەدا خوێندەوە، دوای ڕووخانی کۆمارە ساواکەی کوردستانیش کاتێك هەواڵی لە سێدارەدانی قازی محەمەدی بیست، خۆی گەیاندە باشووری کوردستان، تا ڕەوشەکە ئارام بووەوە، ئینجا گەڕایەوە گوندەکەی خۆی و ماوەیەکیش لە مهاباد ژیا. لە دوای هەڵگیرسانی شۆڕشی ئەیلوول هاتەوە باشور و چووە پاڵ شۆڕشگێڕان و لەدوای ڕێککەوتننامەی ١١ی ئادارى ١٩٧٠ دا، ماوەیەك لە بەغدا وەك دوور لە کەسوکار و زێدی خۆی لە بارێکی سەخت و دژوار و ناهەمواردا ژیا، لەو ماوەیەدا (نامەی جودایی) نوسی، کە بە هەزاران خوێنەری لەگەڵ خۆیدا گریان. لەگەڵ بەرپابوونی شۆڕشی گەلانی ئێرانیش لە شوباتی ١٩٧٩دا، گەڕایەوە ناوچەکانی کوردستان.

پاش ئەوەی جیاوازی ناوبەچوونی لەگەڵ حزبی دیموکرات دروست بوو بەداخەوە زۆر ئازاریاندا و سوکایەتییان پێی کرد، تا گەیشتە تۆمەت بۆ دروستکردن و زیندانییکردنیشی، بۆیە دڵی بە یەکجاری لە شۆڕشی کورد ڕەنجا و بە ناچاری و بەو پیری و کەنەفتی و نەخۆشییەوە گەڕایەوە ڕۆژهەڵاتی کوردستان و زێدی خۆی لای کۆە تاقانەکەی خۆی (سەلاح)، لەوێش چونکە لە کورد و ئەدەب و زمانەکەی نەڕەنجا بوو، بەڵکو تەنها لە دیموکرات ڕەنجا بوو، سەرباری ئەوەی لەدوای گەڕانەوەی بۆ ڕۆژهەڵات تووشی کۆمەڵێك نەهامەتی و هەژاری و سەختی ژیانی ڕۆژانە بووەوە، بەڵام بەڵو حاڵەشەوە گۆڤاری سروەی دەرکرد، کە بۆ ئەوکات دیاردەیەکی ئەدەبی گرنگ و بەبایەخ بوو بۆ خۆرهەڵاتی کوردستان، ئاخر ئەو سەردەمە هیچ گۆڤار و بڵاوکراوەیەکی کوردی لە ئێراندا نەبوو. ئەم توانی لەم ڕگەیەوە زمانی کوردی ببات ناو ماڵەکانەوە، سەدان کەس لێیەوە فێری کوردی بوون بە بۆ ئەوەی لە خوێندنگە کوردیان خوێندبێت. دواتر بەداخەوە لە ڕۆژی 17ی نیسانی 1986دا لە ورمێ کۆچی دوایی کرد. لە ڕۆژەسمێکدا تەرمەکەیان گەڕاندەوە مهاباد و لە گۆڕستانی بوداغ سوتان بەخاکیان سپارد.. هەموو تەمەنی هەمن بگەڕێ لەسەردەمی شای ئێران و کۆماری ئیسلامیشدا هەوڵستێکی نانیشتمانی و نانەتەوەیی و نامرۆڤانەی تێدا نییە. بۆیە خۆی گوتەنی (موحتاجی محەک نییە و کوردی بۆ غەل و غەشە).

مەزهەری خالقییش یەک لە مەزنترین هونەرمەندی کوردە، قسەمان لە دەنگخۆشی و بەبەهرەیی ناوبراو نییە، بەڵام دەنگی زۆر لەسەر ڕابردووی هەیە، کە سەروەختی خۆی سەربە ساواک بووە و خزمەتی ئەو

ڕۆژهەی کردوە. ئەمەش زیاد لە کەس و سەرچاوەیەک باسی دەکەن. دەکرێت تا ئەو ڕادەیەی هەردەنگ و پاگەندە بێت و بەڵگەمان نەبێت و راستینەی مەسەلەکە دەرنەکەوێت، چاوی لێبپۆشین و بورابێت، بەڵام کە بابەتەکە گەیشتە گەانەوەی ئەو بۆ ڕۆژهەات، بۆ ژێردەستی ڕژێمی سەدارە و دژ بە کورد، ئەو ڕژێمەی هیچ مافێک بە کورد و گەلانی تری غەیرە فارس بە ەوا نابینێت، ئەو دەستەاتەی ڕۆژ نییە، هەواڵی دڵتەزێنی شەهیدکردنی کۆبەران و کاسبکارانی کورد لە ژێر دەستیدا نەبیستین، ئیتر بابەتەکە لە پێشین و بوورین دەردەچێت و هەوڵستەی گەرەکە.

ئاخر کەس وەک هەمن سوکایەتی بە خالقی نەکردوە، ناوبراو وەاتنامەی یەک لە خۆشترین و ئارامترین وەاتی ئەورووپای لە گیرفاندایە (بەریتانیا) ئەو لە باشوریشدا لە هیچی کەم نییە و زێر بە ئاسانی کەسوکاری دەتوانێت بڵن و بیانبینێت، ئەو لەلایەن سەرجەم حزب و دەستەلاتداری باشور و جەماوەر و هونەردەست و گەلی باشورەوە ڕۆزلێگیراو و خۆشهێنراوە، ئەی کەوایە گەانەوەی بۆ خەرهەاتی کوردستان لەم کات و ساتەدا بۆچی؟؟ کێ لێی سودمەندە؟ هونەری کوردی یان ڕژێمی ئاخوندی؟ با سەفەرەکەی بە کاتیی و بۆ چەند ڕۆژێکیش بێت، ئایا ڕژێمی ئێران ئەمە لەراگەیاندن بۆ ئارایشتکردنی (کرانەوە و دیموکراتخوازی و بوونی ئازادی) بەکار ناهێنێت؟؟ ئایا چ هەکارێکی وا گەورە و گرنگ پاێی بەم هونەرمەندەوە ناوە بگەڕێتەوە و بەشداری لە قیستیقاێی ژێر دەستەاتی ئەو ڕژێمەدا بکات جگە لە خۆئاشتکردنەوە لەگەڵ دەستەاتی ئێران و ڕێگەخۆشکردن بۆ گەانەوەی یەکجارەکی بۆ ئەو؟؟ ئایا خالقی بۆ لەخۆی ناپرسێت، بۆچی داریوش، لەیلافروهەر، موعین ئەسفەهانی و چەندانی تر، کە چەندان ئەوەندەی ناوبراو ناو و ناوبانگ و ئارەزوومەند و هەواداریان هەیە، تا ئێستا ناگەنەوە بۆ ئێران؟؟ تەنانەت زێریان بە داخی زەدی خۆیان و دیداری ئازیزانیان لە غەریبی سەریان نایەوە و کۆچی دواییان کرد. ئایا خالقی لەگەڵ ڕژێمی ئێراندا چی پێ دەکرێت و دەتوانێت چ داواکارییەک بکات تا سەرکوت و چەوساندنەوەی ڕۆژهەات کەم بکاتەوە؟؟

خۆزگە مەزهەری خالقی هەر لە ئەورووپا و باشور و ئاوارەییدا بووایە و لە دووەوە زەدی خۆی گرانی بچۆایە، نەک بگەایەتەوە ڕۆژهەات و لەوێ بەرپرسانی ئیتلاعات و ئۆستانداریی سنە پشوازی لێ بکەن، چونکە دواجار سەردانەکەی جگە لە تزێک چێژی کاتی بۆ خودی خۆی و کەسوکاری، هیچ سودێکی بۆ گەلی ستەمدیدەی ڕۆژهەات نییە، تەنها

پەتی سەدارەی پێ ئەستورتر و کراسی دایک و خوشکی شەهیدان و کاسبکارە بە ناهەق کوژراوەکانیی پێ رەشتر دەبێت.

حەیف ! … نەوزاد بەندی

هەور ئینیستیگرامی نییە
تا لێی بپرسم :
ئیجازەکەت کەی تەواو ئەبێ ؟

دوکەڵ
فەیسبوکی نییە،
تا بۆی بنوسم :
توخوا عەیب ناکەی
ناوسکی ئەو خەڵکەت هەڵشکردەوە ؟

لە مرۆڤکان نائومێدم
ناچار هەڵخنە لە تۆکەڵ گوڵەبەژێ ئەگرم
کە بۆچی فڕی فڕین نابێ و
تاکو تەنکەی خەڵکە هەڵنافڕێ ؟
هەڵخنە لە قنگێ جگەرە ئەگرم
کە بۆچی لەسەر شەقام لێی ئەکەوێ و
ناتوانێ وەک سەرباز زەحف کا و
تا تەنکەی خەڵکە نەوەستێتەوە ؟؟
هەڵخنە لە تف ئەگرم
لە هەڵنی ژاوی سیارێ
لە عەلاگەی نایلۆن ئەگرم ،
کە بۆچی قەت مەڵتە وەرناگرن و
بەینباخێ نابەستن و
گەشتی چەند وەاتەکی تر ناکەن ؟؟

لە گەرما و سەرما زەر عاجزم
کە بۆچی بە هەموو ماسولکێ و چەک و جبەخانەکانیانەوە
ئەدەن بەسەر وەاتەکی بێ کارەبا
و

قرزار
و
پ لە هژار و ملیاردردا ؟؟

لە تاور تووم ..زر ..
کە ئزانە ئو خکە
بە ئیش و هناسە ساردن ،

ئیتر ئم چوونە هورەی لە چی ؟
بەچی لەگە پەلە حاجی لەقلەقا مەمکەکەتی ژیانکونکەر
جە ناهە ..؟؟

زر گلەییم هەیە لە هناسەدان
لە زیندە چالاکیی
لە میتابەلیزم ..
لە DNA
لە RNA
ئە ئوانە هی خەکەکن
خاونی ئمەن و
ئزانن سبەینە چی ئکەن و ..
دوەنە ووبەرەک لە شانازییان
بەجەهشتووە ..

لە پشاک زر بزارم
کە واز لەم هموو
تارماییە ناهەنە ..
کە واز
لەم کەمەگا
مردووە ناهەنە
نازانم چەن ناترسە ..؟

نەوزاد بەندی
Nawzad Bandy

هاتنو بە ماەی چەل یان بە ماە … ەانانی: بەکر ئەحمەد

ناوی ەەمان: ماەی پشیلەکان
نووسینی: هیوا قادر.
ەانانی: بەکر ئەحمەد
30ی ئەپریلی 2019

“ئەوەی کول نابەت، بەفر و سەرما و تاریکی مانگی یانیوەریی، بەردەوام بەفر ئەبارە و سەرما وەک چەقە هەدەکات. تاریکیش هەموو شتەکی مرەڤەکان، بە ژیانیشییانەوە دادەپەشەت”. لە کەش و هەوایەکی ئاوا زستانانەدا پاەوانی (ماەی پشیلەکان)ی هیوا قادر لە خەوهەدەستەت و لە شەشی یانیوەریەوە تا پەنجی فەبریوەری هەمان ساە، بەەوەیە بە کارەکی زەرەملە لە یەکەک لە ماەی پشیلەکانی شاردا.

ئەو ناوی (یوسف موهەمەد)ە و تەمەنی چل ساە. لە دە ساە پەش ئەستادا، لە پەلی خوەندنی فەربوونی زمانی سویدیدا، لەگەە خوەندکارەکی دیکەی تورکدا لەسەر ناوی کوردستان دەبەتە دەمەقاەیان و دە ساە دواتر، لە باەکدا ئەم کەنە دەمەقاەیەی ناو پەە دەتەوە سەر شانە و لە بەیەکداهەشاخانەکی تا ەادیەک خوەناویدا ، یوسف ەاپەچی دادگا دەکرەت و لە بری سزایەکی تووند، کاری زەرە ملەی بە ماوەی مانگەک بە دەبەنەوە. جەرەک لە سزا کە لە سویددا بە “خزمەتگووزاری کەمەلگا” ناودەبرەت و کەسی تاوانبار لەبری چوونەزیندان، لە کەمەیەکی خەرخوازی و دەستگا قازانجنەبەرەکاندا بە پەی ماوەی سزاکەی ، دەبە کاربکات.

“ماە پشیلەکان” لە 315 لاپەرە پەکهاتووە، سەفەری هەمەژەی یوسفە بە شوەنی کارەکەی و ئاشنابوونی ئەوە بە شاشتین ، کارینا، پیا، زیباخانم، فریشتە شەریفی، گوونیللا، سەفی و دەیڤید. کەمەک ناو و دەمووچاوی دیکە دەنە ناو ماەی پشیلەکان و جەگایەکی ئەوتە داگیرناکەن. بەام لە ماەی پشیلەکاندا، لە ەگای ئەو کاراکتەرانەوە کە ەیان دەکەوەتە ئەوە، خوەنەر شایەتی کەمەک چیرەک و سەرگووزشتەی جوان دەبەتەوە کە ناوەکی ەمانەکە پەکدەهەنە.
(ئەلەکساندرا پاسکالیدە) لە کتەبی “تاکسی”دا و لە ەیی ئاخاوتن

لگە شفری تاکسییکانی کمەک وەتدا، چیرکی ژیانی زیاتر لە بیست و چوارشفر تماردکات و دبتە پنجرییکی واە بە زانینی گشیکی ژیان لو وەتاندا. ئگر دانیشتن لە پشتی سووکانی تاکسییکانو شونی گرانوی حکایتکانی هاوەتییانی کمەک وەتە کە (پاسکالیدە) پشکشی خونری دکات، ئوا ماەی پشیلکانی هیوا قادر، شانی گەانوی ژیانی کمەک کاراکتری جیاوازن کە خونری لبرانبردا ادگیرت.

بەام نک هر ئم کاراکترانی سرو کە ناویان هنرا، بەکە لە هر بشکی ەمانی " ماەی پشیلکان"ندا، خونر ئاشنای کمەک ناو و ەگزی پشیلش دبت کە سروکارییان لگە ناوکانی سروودا هیە.

مایا، ئنگری تورکی، فیندوسی دارستانی نرویجی و زیبای ئرانی، مینی کوون، پشیلی وانی، ماناکی نیکە، لوسیڤر، بشک لە ناوی پشیلکانن کە هریکە و خاونک و تایبتمندییکی خی هیە. هیوا قادر لە گرانیدا بشون زانیاری تایبت سبارت بە ەگزی پشیلکاندا، ماندووبوونکی زر نیشانداو و خونر بە سادیی لە تایبتمندیی و خستە جیاوازکانی ئم پشیلاندا دکوتە ناو فزایکی دیکو کە بە کسک سروکاری لگە پشیلدا نییە، جیهانکی سرنجاکش.

بەام سرنجاکش ئویە، لە (ماەی پشیلکاندا)، ئو پشیلکان نین کە لە سنتری ووداوکاندان. ەنگە ئم ئو فە ئدبییە وستایانە بت کە هیوا قادر سرکوتووانە لە خونری دکات.

بەکو پشیلکان لون و دکرە لە وسفکردنکی سادی چند دەدا شونی خیان چەبکن بە خاونی پشیلکان و چیرککانی ژیانییان. بە کورتییکی، پشیلکان ئامرازکی ئدبین و لە نیگاو ناو و تانت ەنگیشییانو، خونر دچتە ناو ماەی استقینی ئینسانکان و لە چیرککانی تنهایی، بوفایی، خشویستی، خیانت و تانت دوزمە دروونییکانی ناخی ئواندا لە برانبر چارنووسکدا ئقرە دگرت.

بیش پشلی زیبای ئرانی هندە دهنرتە سر شانی ناو قفسکانی ماە پشیلکان، تا لە رگی ئوو ئاشنایتی لگە ئاغای شریفی و فریشتی کچی و زیباخانمی خزانیدا پیدا بکیت. بەام ئم چیرکانی خاونی پشیلکان هندە سرنجاکیشر و

سیحراویانە پشکشی دکرێت، خوێنەر حەزدەکات یەک بەیەکی پشیلەکانی مالی پشیلەکان بە ساتێک دڕگای قەفەسەکانییان بکرێتەوە و لە هەگای ئەوانەوە گوبیستی ئەو چیرۆکانە بین کە هیوا قادر لە مالی پشیلەکاندا خوێنەر کیشدەکاتە ناو مالێ بچکۆلانەکەی(سیمبا)وە کە هەژانە سێ کەس کاری تیادەکەن و چەندە مشتەری جۆراوجۆر هەویتدەکەن.

پالەوانی سەرەکی ئەم هەمانە، هێندەی(¬شاشتین)ی خاوەنی مالی پشیلەکانە، کەمتر لە یوسفی کورددا بەرجەستەدەبێتەوە، ئەگەر چی ئەوە کارکردنە رەژانەییەکانی یوسف و سەفەری ئەو بە ئەم مالێیە کە هەوداوەکان بەشوین خێیدا دەخوەقێنە.

هیوا قادر لە خوەقاندنی کەسایەتی شاشتیندا سەرکەوتووانە کەمەک تایبەتمەندی ئەم پالەوانە دەنەخشێنە کە بە جۆرێک نزیکایەتی بە کەسایەتی پشیلە و ئەو تایبەتمەندییەتییەوە هەیە کە ئەم ئاژەڵە لە کولتوری سویدیدا هەیەتی.

پشیلە لە زمانی سویدیدا بە ئاژەڵێک دەناسرێت کە خاوەنی کونجکووییەکی لە رادەبەدەرە. حەزی ناسینی خاوەنکەیی و خەتەرسووین و نزیکبوونەوە لەی بەشێک لەو پراکتیکانەن کە پشیلەی پێدەناسرێتەوە.

بەڵام دەکرێ تە خاوەنی مالی پشیلەکان بیت و ئەم کونجکووییەت تێدا نەبێت؟

ئەگەر ژێر سەقفی مالی پشیلەکان ئەو فەزاییە کە خاوەنی پشیلەکان کەدەکاتەوە لە کاتی وەرگرتن و جێهێشتنی ئەواندا، بەڵام ئەوە کونجکووی لەرادەبەدەری "شاتشتین" کە پالەوانەکان ناچاردەکات لە گێرانەوەی چیرۆکانی ژیانیاندا، سنوورەکانی کامە شەخسییە و کامە ناکەی ببەزێنرێت ، تا ئاستی بڕاندن و هەوتبوونە ببات و سیمای پالەوانەکان بە جوانی دەربخات. لەسەندنەوەی ئەم کونجکووییە وەک سیفەتێکی بەرجەستە لە شاشتین بە مانای دروستنەبوونی هیچ چیرۆکێک.

لە بەرگی ئەم هەمانەدا نووسراوە:" مالی پشیلەکان هەمانەکی کوردییە بە نەفەس و تەکنیک و گێرانەوەیەکی ئەوروپی. لەم رەمانەکەدا ، فەزا، شوێن، کات و چەنتی رووداوەکان هەمووی ئەوروپییە". ئەگەر ئەم دەربەینەی سەربەرگی کتێب وەربگیردرێتە سەر زمانەکی ئەوروپی، گۆشنیگاکان بە ئەم دەربەینە چۆن دەبن؟ چی

وادکات ئوروپی بت؟

من بە پویستی دزانم ئستکی کورت لبرانبر ئم دربیندا بکم بە ئوی هندە لاینی دیکی ئم مانە دربخم.

لە مای پشیلکاندا، هیوا قادر هیچ درفتکی دیکی لبردستدا نییە کە بو نفس و تکنیکە نەنووست کە پاوانکانی ناو مان خیانی تیادبیننو. بە کورتییکی، ئو ژینگە کولتوری و کمایتییی ووداوی تیا دسازە، ئو جبر ئامادییە کە تکنیک و نفس شوازی ئاخاوتنی پالوانکان دستنیشاندکات. بم جرش گرانوی ئوروپی و نفس و تکنیکی هەبژردراوی ئوروپی ماناکانی خیان لدستددن.

ناکە شاشتین و ئاخاوتنی ئو لگە یوسف و گونیلادا کوردانە بت بوی نووسری مانکە کوردزمانە. ئوی هیوا قادر لم مانەدا دیکات، خوندنویکی بئاگاهانی نووسر بە کسایتی و شونپی پاوانکانی لو کمگایی ووداوی تیا دگوزر. ئم لاینە هندە وک گوپدانی نووسر بو کد و ئاماژانی کە پالوانکانی تیاسازنراو، ووچوونە ناو ناخی پاوانکانو وک ئوی لم مانەدا دبە ببت، کمتر لە یعایتکردنی (تکنیک و گرانویکی ئوروپییو) دکر سرنجی بدرتە.

باشترین نموونیک بە درخستنی ئم لاینە لە رمانی مای پشیلکاندا، پیوندی نوان یوسف و کارینایە. ئگر ئیشکالییتکی گور لە ئاخاوتن و کومینیکاسینی نوان ئم دوو پاوانەدا تا کتایی مان ئامادیی هیە، هکارکی بە بوای من لە کسایتی کارینا دا شاراویە کە هیوا قادر زیرکانە مامەلی لگەدا کردوو. هیچ خونرکی ئوروپی لە هەسنگاندنیدا بە پیوندیی و مامەلی ئم دوو کارکتر لگە یکتریدا لم مانەدا ناگەتو بە ریعایتکردنی "نفس و گرانویکی ئوروپی". بەلکو هیوا قادر لە مای پشیلکاندا پیوی سادترین پرنسیپکانی پالوانسازی ناو مانە کە لم دربینە سادە سویدییدا خی کورتدکاتو: لگە جوتیاردا بە زمانی ئو بپیڤە و لگە قششدا بە زمانی لاتینی بدو!

نفسی ئاخاوتن و داشتنی ستکان و دوورکوتنو لە زمانکی بلاغیی زر خرهاتییانە بزقی لە خوندنوی ئم مانەدا هستی پدکر. هر لبر ئو هکار سادیشی کە نووسرکی

کورد فزای گانوی چیرکی دباتو ماتکی ئوروپییو و ئم کاریشی سرکوتووان بئنجامدگنت.

خالکی دیک کمن لپیوند بن (نفس و تکنیک و گانوی ئوروپی)دا دکر ئاماژی پبدم دوو کرتبوونی شوناسی ئو نووسرانیی کلتمنکی گورییاندا وماتی دووم دبتشونی ژیانییان بهی کچ و جبرکانییو. کمگای دووم نووسرانی کچکردوو دخاتناو جبرکی قورسترو کپرسیارکانی ئینتیما، یادوری، قاچک لناو دوو کولتوردا کنووسری کچکردوو لگیکمیاندا گرفتکی ئوتی نییو بکد درکیی و ناوکییکانی ئاشنایتی هیی، بام لگ کملگای دوومدا کمپانتاییکی ناشن هن کناور دستییان بر. بیی لدخکی ئاوادا، بشکی زری نووسرانی کچکردوو، دکون دخکی تایبتی نووسینو کدووبار نووسینوی تاقیکردنوی کچ و شووناسی تاز و یادوری ناورککی پکدهنت. کم نووسری کورد هیی لسوییدا کلانی کم برهمک یان زیاتری سبارت بم جر نووسینان نبت. بشکی زرییان تا زمنکی دووریش لسر فرشتنی حکایتکانی کچبربوونی خیان دژین. ئوی لکمگا ئوروپییکاندا بنووسینی نووسرانی کچکردوو ناویان دبرت، ناوهنانی ئم کاتیگرییی لکاری ئدبی.

مای پشیلکان ناچیتخانی ئدبیاتی نووسرانی کچکردووو بوی سرگوزشتی کچی تیادنووسرتو و پالوانی رمانک کورد و نووسرکیشی کوردکی کچکردوو بسوید. بکو کششکی هتا بسرکوتوانی هیوا قادر وک هر نووسرکی دیکی کمگای سوید ککرستی نو بنووسینکانی هدبژرت. هیوا قادر لمای پشیلکاندا لنووسرکی کوردو ، لنووسرکی پنابرو دبیتو بنووسر.
مای پشیلکان بهیوا قادر بازدانکی گوری شخسییو سرکوتووان ئم شونپگینویی لنووسرکی دیاریکراوو بنووسر ئنجامددات.

لشونکی ئم نووسیندا ئاماژم بو دابوو کلمای پشیلکاندا ، پشیلکان لسنتردا نین. بام لپراوزدابوونیشیاندا، بمانای نادیاربوونی ئوان لکنادرتو.
کاتکیش دربرن جوانکی ژن شاعیری ئوسترای، پام باون لبرچاوبگیرت کاتک دنووس: بچک پشیلیکی وردیلکارکی وادکات کئینسان نایتو بماکی چ، بکو دتو ما.”

ئوا ئوسا هستدکرت پرسی کردنوی مای چ بـ ما یان بـ پچوانو، بـ یک بـیکی پاوانکانی مای پشیلکان ئامادییکی گوری هیـ وئم تابلیی پکوژیانی ئینسان و ئاژ، لـ مای پشیلکاندا، پدبت لـ دنگ و رنگ و ژیان.

دوت ... نووسینی جزیف پردن-11

دوت*:

نوسینی جزیف پردن، P. J. PROUDHON

و: زاهیر باهیر

بابتی دوت، سروشت و ئایندی:

بشی یازد، کتایی:

برنجام:

دوت دستورك، دامزراویکی درکییـ لـ دساتی کمایتی.

دستورکـ لـ پرنسپدا وای فرزدکات کـ کمـ ئافریندی مشك و ئاوز، ببشـ لـ خسکتی، لـ بـ تنگوهاتن، لـ یکتی، بم هکارش خکی بـ کاروبارکانیان پویستیان بـ هبژاردنی دانیك یا زیاتر لـ بربژرکان هیـ، یاخود نونرایتیکردنیان لـ گای میراتیی و جگرتنوو، ئمـ گریمانکی نااستـ کـ بناخی گشسندنی ئابووریی کمـ هروها کخستنی مافی گشتی دنگدان هاودنگن لـ نیشاندانیی ئم نااستیدا.

دستورکی دوت لو زیاتریش دسپنت لـ ئامانجیا کـ دووژمنایتی یاخود حاتی جنگ جوهرییـ و بارودخکـ مرڤایتی ناتوانت خی لـ لادات، ئو هلومرجیـ کـ جیاوازی نوانی بهز و لاوازی زروور کردوو، دستوردانی زرملی دساتـ بـ کتاییهنان بـ خبات و تکوشانیان بـ بکارهنانی کی هموو جر داپسین و سرکوتکردنك. ئمـ لم باردا پداگریی لسر

ئەو دەکەین کە پەیامەکەی دەوەت کەتایی هات لە ڕەگای دابەشکردنی کار و هاریکاریی ئەوانەی لە پیشەسازییدا کار دەکەن. ئارەزوومەندی و داخوازی خەشگوزەرانیی و هەروەها یەکسانی دابەشکردن لە سەرمایە و لە سیستەمی باج، ئازادیی و دادوەریی کەمەایەتیی، ئەمانە دەنیاییەك مسەگەردەکەنەوە کە زیاترە لە هەر شتەك لەوانەی کە دەتوانن لە لایەن دین و دەوەتەوە دەستبکەوەت. هەرچیش سەبارەت بە گواستنەوەی ئەرەینانەی دەوەتە، ئەمە وای دەبینین کە وەکو خەیاڵەکی ناکەکە لە لایەن ترادیسەنی حکومدارەتی بە مەیلی شەشگەانە و توانای زیاتر پەسەندکردنی چاکسازییە ئابوورییەکان. لە هەموو حاڵەتەکدا دەڵەین ئەو ئازادییە بە تەنها کە دەسەات ڕەکدەخاتەوە کە لە هەنووکەدا هاوتایە یا یەکسانە بە دەرکردنی تەواوی دەسەات.

وەک سەرەنجام، یان شەشی کەمەایەتیی بوونی نییە، یان هیچی دیکە نابەت حکومەت هەبەت، ئەوەش چارەسەری ئەمەیە بە گرفتی سیاسی.

.....

*لەم نامیلکەیەدا پرەدەن ڕەخنەگرنگەکەی دژ بە پەگەی سەشیالیستە دەوەتیەکانی / دەوەتخوازەکانی وەکو Louis Blanc و Pierre Leroux دەخاتە ڕوو کە لە ژەر وەهمی گواستنەوەی دەوەتی- سەروەردا بوون کە سیحراویانە لەلایەن ئەوانەوە دەکرەت بە دەوەتی – خزمەتکار کە لە خزمەتی خەکدایە، بگەت. بە بەدبەختی، ئەم وەهمە بە فراونی و بە زەری باوبووەوە و تا ئەستاش وەکو هەموو وەهمەکانی دیکە هەر لەگەمانایە ، ئەگەر بمانەوەت مرەڤگەلەکی ئازاد و پەگەیشتوو و بەرپرسیار بین، ئەم وەهمە پەویستە ڕەتبکرەتەوە.
پرەدەن ئەم تەکستەی لە ساەی 1848 دا بە فەرەنسی نوسیوە و Benjamin R. Tucker لە ساەی 1960 دا وەریگەاوەتە سەر ئینگلیزی. منیش لە دەقە ئینگلیزیەکەیەوە گەیومە بە زمانی کوردی.
خوەنەر لە خوەندنەوەیدا پەویستە ئاگادار بەت کە هەندەك بەگەو ستە و وشە کە هاتون، هی خودی دوو نەیارەکەی پرەدەنە و پرەدەنیش بە تەوسەوە بەرانبەریان، like Louis Blanc و Pierre Leroux ، بەکاری هەناونەتەوە. گەر خوەنەر تەبنی ئەوە نەکات ئەوە ڕەنگە تووشی سەر لەبشەوانبەت کە لە کاتەکدا هەمان تەگەیشتن و چەمك لە لایەن خودی پرەدەنەوە و نەیارەکانیشییەوە بەکارهەنراون. لە وەها حاڵەتەکدا خوەنەر وا حاەی دەبەت ، کە جیاوازییەك لە نەوانی ئەم دوو لایەندا نییە .

لە کەتاییدا دەبەت ئەوەش بلەم ئەم تەکستەی پردەن بە دیدی ئەنارکیستەکانی ئەستا خاەی نییە لە سەرنج و ەەخنە کە ئەمەش لای ئەنارکیستەکان شتەکی ئاساییە، هاوکاتیش بوونی ئەو ەەخنە و سەرنجانە لە ئەنارکیستیبوونی پردەن کەم ناکەتەوە. بناخەی بیری ئەو و دژایەتیکردنی بە دەوەت و دەسەات و داکەکیکردن لە خودی خەبەوەبەریی و کاری هەرەوەزیانە و گەلکاریی و مافی تاك، تەسقاەك لە بایاخی نوسینەکانی پردەن سەبارەت بەو پرسانە، کەمناکەنەوە. وەرگەە.

ئەلیمپ دوو گەژ ئەو ژنەی لە پەناو ئازادی ژناندا سەری پەەندرا لە فەرەنسا

نووسینی: هەرمە حەمە خالد ئەحمەد – مامەستای زانکە پاریس.

بە خوەندنەوەی ئەم بابەتە کلیکی ئەربکەن ….

مەملەکەتەکی شەکەت و هەوارەکی لەل … ئارام ئازاد

حوکم کردن بە پەی ئایدەلەژیایەکی دیاری کراو خراپترین جەری گوزەران بە خەلک فەراهەم دەکا, ئەوەش دەگەە بە پەی کارامەیی و لەهاتویی ئەوەی دەبەتە حاکم، بەیە پەویستە بنەما و پرەنسیپە

رامیاریکان بو ئاراستیی بن کی خک رازی بی نک رازی کردنی ئایدلژیایکی دیاری کراو.

هیمیش خمی خک ئولویتی کارکردنی هر سیستمک یا هر ئایدلژیایکی دساتدار لو روانگیو دکر وردبینی لژیکانی و بنیادنرانی بکینی نزیکترین خای بی یکگیشتنی بزوتنوی خک و دساتی ئایدلژیادار ولی لی پای خراپی هریک لو سیستمانش ئیش کردن بی هر یککیان باشتر لوی سامانی وات فرهود بکر بی ساغبوونو بسر سیستمکدا، ئایا دکر دساتک وک دساتی دوتانی رژهاتی ناواست هیچ سیستمک و ئایدلژیایک (دوتانی پیوی یک فکر و ئایدلژیا لی رژهاتی ناواست لی پنجی دست ئولاتر نیی)کارتکری نبی و مجالی هیچ جر خنی و پشنیارک نهلنو بی چینک لی رخنگران لسر ئدای کارکردن و برو پش بردنی دوت لی ووی ئیداری و تندروستی و کملایتیو ئو لاینی سیاسکشی لالایکی تر جبهلی چونکی هی سور و بی چاک و بی خراپ بی کس نیی بچونیشی دربارای هبی ، هیچ ی تی ناچی کی بیت و رخنی لی هیچ بگریت ئوش لبر ئو نا کی هیچ روی نداو و بابتک نییی بی خنگرتن بکو بهی ئوی بابتی خنکی بی مرالی و هیچ هیوایک لی خنگرتن نابینر.

شتگلکی زرمان بیست و کممان دیت ئوی لم هوارش دگوزر وک هبوو و نبووی دستپکی حکایتکانی مندالیی لی قسکردندا هبوو و لی عملدا نبوو ، لی عملیشدا بنیادنانی دیموکراتیت لسر ئساسی فی و چواشکردن ئزمون لناو دبا، تنها لو پناوی ناوی بنمالیک یا ئاغایک یا شخک لی حوکم دا بمنتو ئو ناگینی بن بو دیو جوانی ئمر دیموکراتیتی تدا برجستی دکر لی دنیادا پیشانی کمانی خک بدر و کمک هیوا لی دیان دا بچنر و تا برنگاری دواهمین ژیان دبنو بو هیوایو بژین ، لی میسر کاتک شرش دژی سیستمی پاشایتی لسر دستی (محمد نجیب) و (جمال عبدالناسر) دستی پکرد دروشمکی دانایانیان پیو کرد کی زر ئامانجیان پی پکا (الدین لله و الوطن للجمیع) باوداری بی خودا و نیشتیمان بی هموان بپی ئو دروشم هموو کسک دیتوانی ببتی سرک نک تنها نوخبیکی پیاوانی ئایینی و لی همان کاتدا سیمای سرک تا اگیاندنی ئنجامی هبژاردن یا جوانویکی کدتایی تر دیار نبوو کشی ئمی ئویی سیستمی

بەرەوبردن نە شەرشگێڕیە چونکە شێوەش دەمکە کۆتایی هاتووە و نە لە بەرژەوەندی چینی کرێکار و نە سەرمایەداریکی بنیادنەرانە و بزنس ، بەڵکو تێکۆشانێکە کە پەم وایە ئەو کەسەی حوکمیش دەکا خودی خۆی لەی تێنەگا ئەوە لەلایەک و سەرکی بیست ساڵی داهاتووش کە وەک هەوونی و ئاشکرا دیاربوونی خۆر لە ئاسمان دیارە کە لە کە و کە تێپەڕ ناکا.

دەتوانرێ لەو قالبەدا وەنای ئەو حەقیقەتە بکەین کە تە گرنگیت تا ئەو کاتەی داوای مافی گرنگ بوونی خۆت دەکەیت ئیتر گرنگ نامێنیت و نابیت هەر لەم دیوەدا هەندێک چین و کەس و بابەت گوزارشت لە هەموو شتێک دەکەن و لە هەمان کاتدا گوزارشت لە هیچیش دەکەن بە نمونە ژینگەپارێزێکی وەات ، ئەوەی کە ئەم و ئەو پیسی دەکەن ئەو پاکی دەکاتەوە لە هەمان کاتدا کە هاتە سەر مەسەلەی ئیستیحقاقاتی ماددی لە دواوەی دواوەیە و سفرێکی سادەیە.

دەبە مرۆڤ ئیمکانیەتی هەبە کە بڵێ (نا) ، ئەوان وشەی نا یان لا گرانە و گەر بە دەستیان بوایە هەر بە جارێک دەیانسریەوە چونکە ئەو وشەیە ئەوپەڕی کەمکی ناڕازایەتی نیشان دەدا ،ئەوە وەک ژیانی ژنیارێک دەتە پێش چاو کە ژنینەکەی لەگەڵ هەموو ئەو ئازار و نەهامەتیانە یەکدەگرنەوە کە لە ژیانی دا چێشتویەتی و ویستویەتی بە ژنین حەقی ئازار و ناخۆشیەکان بکاتەوە و دەتوانرێ بە ئاسانی هەست بە رووداوەکانی ژیانی ئەو کەسە بکرێ لە ڕەگەی ژنینەکەی لە هەمان کاتدا ئەو ژنینە پەیامێکی زۆر سادەتری ژنیار دەگەیەنە ئەویش ئەوەیە کە منیش ئینسانم و هاو بەچونم هەیە و ژمارەم لەم مەملەکەتە بەیە قبووڵی ناکا کە کەسێک بە و هەوڵی دەست بەسەرداگرتنی ئامێری ژنینەکەی بدا چونکە تاکە ڕەگەیە بە گەیاندنی پەیامە سادەکانی بە بەرامبەر.

کاربەدەستی ژیری گەندەڵ ترسناکترینە چونکە هەمیشە نوقسانی لە شتێکی پڕەفکت دەهێنێتەوە و بە بەشایی نەگونجاو پەی دەکاتەوە کە ئەو بەشاییە کەسێکی بە ئاگا و لاوازە بە ئەوەی کار لەسەر ئەم بەشە نوقسانە بکا و دەنگ و سەدای ڕەخنەگرانی بەشە نوقسانەکەش بەدەست بهێنێ و لە بەرژەوەندی خۆی یەکلای بکاتەوە ، ئەمە بەشێکە لە فەلسەفەی ژیری کە بەهرێیە و پێویستی بە مەشکی کارامە هەیە ، وەرن سەیری دەوروبەر بکەین بزانین لە واقعی ئەمڕۆ ئەمە بەرجەستەیە یا نا؟ ڕۆژانە ناوی کەسانێک دەبیستین کە بونەتە دەماستی خەڵکی ناڕازی لە هەمان کاتدا کەمە دوورتر سەیری ئابردووی بکە بۆت دەردەکەوە ئەوەی لەبیر و هزری دا نەبووە خەڵک و موعاناتی خەڵک

بوو ، بیە پەویستە هەموو تاکەک پرسیاری ئەوەی لەلا گەالە ببەت کە بەچی فلان کەس لەو فەترە زەمەنیە کورتەدا بووە بە مشورخەری گەل ؟ دونیا لە دەقەیەک دا ئاوەژوو نابەتەوە بەام بیروەای فیسار کەس لە دەقەیەکدا ئاوەژوو بویەوە بەچی؟ دەکرە وەامی ئەوانە و چەندان پرسیاری تر ئەم مەملەکەتە لە شەکەتی و ئەو ەەی و قەیرانە فیکریەی تەی کەوتوە دەربهەنە و بەرگەکی تازەی پە زانیاری بکاتە بەر.

ژن … شیعری هاوار تەیب … خوەندنەوەی ئیلهام هەرامی

[بە گوەگرتن لە شیعرەکە کلیکی ئەربکەن …..]

دوو چاوی … جەلالی میرزا کەریم

ەژی تازە
لە خاك هەهات..
لە کوختەی پیاوی چەوساوە
لە تاریکی زیندانی ەەش،
لەو دایکە ەەە کوژراوە
بەیانی نوە
خەری هەهات
کام گوە دوەنە کە ژاکاو بوو
گەشایەوە
وەك خەری دەم ئاسە سوور بوو
تەکەە بە ەەنگی خوەناو بوو..
بەیانی، گەل

دەنگی ئەهات
قەڵای سەختی زەردار ڕووخا
هەزی سەرکەوت
گەلی عەراق
دوژمن تەفروتونا کرا
بەیانی سوور
پێ لە ئاوات
ئاواتی گەل و نیشتیمان
کورد و عەرەب
ڕزگاریان بوو
لەژێر دەستی داگیرکەران
بەیانی، گوێ
بزەی ئەهات
لەگەڵ خێری تازەی خەبات
پیرۆزبایی
ئا ئەم گوڵەش
ماچ بوو بەخوێ دای بە خەڵات
ڕۆژی تازەش
لە من هەڵهات
دوو چاوم تیایا بەدی کرد
نیگا مەست بوو
دوو گەمی مەنگ
هەزار یادم تیا بەدی کرد
یادی جوانێك
پێ کارەسات
خەباتی کرد، ئازاری چەشت
لەڕۆی زێری، وەکو منا
بێ نیشتیمان فرمێسکی ڕشت
دوو چاوم دی
جوان و شەرمن
جا نازانم، شەرمن لە من؟
یا هەر کفتن
کە تا دوێنێ
کراوە بوون ڕووە و دوژمن؟
دوو چاوم دی
نازانم چۆن
هێز بەمە خەم بیان دوێنم

چونکە هەزەك
ئەجووەنم
کە ئاستییە و یادە و خەبات

ئەی تازە گوە
ەنگت جوانە
سەد کارەسات نات ژاکەنە
تە گوەك نیت
هەوەریو بی
گەژەووکە بتفەنە
گوەی سوورم!
گوەم لە گرە
زەرجار هاتم بەنت بکەم
بەام ئاخە
ئەزانی کە
کەسپەك هەیە لەسەر ەگام؟
ئەویش دە
دە تەیە..
نازانم دووتوەی چی تیایە
ئاخە منی
لا مەبەستە
گوە ئەداتە ئەم هەبەستە
تا بەی سازکەم
ئاهەنگی نوە
پە بە لە گەرانی و بەستە
گەرانی یاد
بەستەی خەبات
بەستەی هەمیشە کەنەدان
هی ئەو چاوە
گەش و کاە
کە ئیلهامە بە شیعری جوان.

جەلالی میرزا کەریم

*لەم سەرچاوەیە گواستراوەتەوە:
گەڤاری شەفەق، ژمارە 11 و 12. کانوونی یەکەمی 1958، کەرکووك. ل:

20 تا 21.

ژیانی مامۆستا کامیل یەک ریگەی لە بەردەمدا ماوە! … ریبوار عارف

بەهادین جاجی بەکری دارتاش ناسراو بە ریبوار عارف

مامۆستا کامیل (م _ ک) ئەو کەسایەتیە کە ئەمرۆ بە سیمبولی کارەساتی کیمیابارانی هەلەبجە دەناسیرێتەوە. ئاپورەی راپەرت و بەدواچوونەکانی ئەم رۆژانە لەسەر بارودۆخی ئەم ئنیسانە رەنگە قسەیەک بە کردن نەهیشتبێتەوە بە ناسینی حالەتەکەی ، بەڵام پرسیار ئەوەیە کە ئایا ژیان و چارەنووسی ئەم ئینسانە روو لە کوی دەکات؟ وەک دەڵین هەموو ساتەکی هەناسەدان مامۆستا کامیل بریاردەرە بە مانەوەی لەژیانیدا. بەڵام ئەی ئۆگەر مەترسیەکان رۆژ بەرۆژ زیاتر بوو تا کەی دەکریت ئیمە رۆژمیرو شوکرانە ژمیری ئەم دۆخە نەخوازراوە بین؟!
ئیستە رۆشنە کەسەرئەنجام دکتۆرەکانی ئەلمان بەکەمالیک مەرجەوە بریای ئەوەیاندا کە نەشتەرگەریەکە بە بکەن… لەحاتلیکدا کە ئەم ئینسانە رۆژانە پیویستی بەکەسیکە بە هاوکاری کردن وپاراستنی لە هەمو ڤایرەسەک وهاوکات مەرجیکی تری فیربوونی زمانە … ئەوەی کە (م _ ک) تائیستە لە رۆگەی تاری کەمەلایتیەکانەوە لە رۆگەی کەمەلی کەسایەتی نزیەک و بەرپرسانی حکومەتی هەرێم و عێراقەوە ئەنجامیداوە هیچ ئومیدیک ناهیلیتەوە بە ئاورلیدانەوە. وەک خۆی دەلیت: ماوەی ٣٢ سالە من سالانە ٣٢ جار دەخنکەرم... تە بلی پاش ئەم دەریای وادەو بەلینیانە هیشتا هیوایەک مابیت بە ئاورلیدانەوەی دەسەلات بە ریگرتن لەمەرگی ئەم سیمبولەی شاری هەلەبجە؟؟؟
ئۆگەر تیپەربوونی 30 سال و لەدەستدانی هەموو خوشک وبراو دایک و باوکی نغرۆبوونی خیزان و مندالەکانی لە عەزاب و ناسۆری دۆخی

تەندروستی و دەرونی باوکیاندا کافی نەبووبیت بۆ وەدەنگ هاتنی دەسەلات و ئەنجامدانی کاریکی شایستە، ئیتر هیچ شتیکی تر کافی نیە. دەزانم سەرباری هەموو ئەم راستیانە هیشتا بەناچار زەربەی هەرە زەرمان سەرنجمان دەچیتەوە سەرئەوەی کە ئایا ئەم حکومەت و دەسەلاتە بۆ ئەوەندە خەساردو بی باکە لەبەرامبەر بە هاولاتیانی خۆیدا… بەلام لیتان ناشارمەوە من زەر دەمیکەیە لەو خۆشخەیالیە دەرباز بووم و ئەمەم بەرچاوشنی بە مامۆستا کامیلیش راگەیاندوە کە ئەو رەنگە بەناچار تا ئیستاش هەر هیوایەکی بە دەرکەوتنی تروسکاییەک مابیت لەلایەن ئەم دەسەلاتەوە، بەلام لە چاوەروان مانەوەی زیاتر لە سی سالی ئەم ئینسانە کافیە بۆ ئەوەی کە ئیتر دلخۆشنکەین بەم خۆشخەیالیە، هیوادارم من هەلەبم و ئەم دەسەلاتە کاروباری پیویست بۆ (م _ ک) و خیزانەکەی ئەنجام بداتو ریگری لە مەرگی ئەم ئینسانە بگریت..بەلام کاتیک کە من ئومیدیکم بەو ئاگرانە نیە ئیتر ناکرێ پال بدەین بەهەمان دیواری داروخای بی بەرهەمەوە بە دەرباز کردنی ئەم ئینسانە لە دیوزمەی مەرگ، بۆیە پیموایە هیشتا تروسکەی هیوایەک بەدیدەکریت ئاگەر غەمخوارانی ئەم کێسەو هەر ئینسانیکی ئازادیخوازو بەتەنگەوچووی قوربانیای شاری هەلەبجە بینەمێدان .
بۆ من بی ئومیدم بەکارو بریاریکی لیبروانەی حکومەتی هەریم ؟!
هەقیقەت ئەوەیە کە بارودخی ئەم کەمەلگای وایلیهاتووە کە هەموو جوانی و ئەخلاقیاتیک بۆ تووتیلی بەرژوەندیەکانیاندا دەگوزریت، مرۆڤ واهەستناکات کەئیتر شتیک مایەتەوە بۆ باسکردن، کاتیک کە پاش تیپەربوونی زیاتر لە 30سال بەسەر کارەساتی کیمیابارانی ئەم شارەدا تیپەردەبیت، هیشتا بەشیک لە خەلکی ئەم شارەو دەیان کامیلی تر رەنج دەبەن بۆ هەلکیشانی هەناسەیەکی ئاسای ئیتر ناکریت چاوەروانیەکی زیاتر لەوەی کە هەیە بکریت لەم حزب و دەسەلات و کاربەدەستانە… سەرنج بدەن رۆژگاریک گەنجانی ئەم شارە بوونە قارەمانی زیندان و هیلکەی لە رانی سوورەوکراو بۆ بنبالیان دەشکاند، کەچی لەپاداشتی ئەو راوەستانەوە سەروەریدا ئەمرۆ بەدوای دوایین هەناسەکانی (ئایاری مەلا حەسەن)ەوە جەشداماوین، ئەوانیش سوویند بە رۆحی ئەو شەهیدانەی دوینی دەخۆن کە ئەمرۆیان دروستکرد، بۆیە ئیتر ناکریت هیچ چاوەروانیەکی زیاترمان هەبیت. کاتیک ''ژمارە یەکی'' سەیارەی پاریزگای هەلەبجە دەخریتە مەزاتخانەو پیشبرکیوەو کی چەند ملیونیکی زیاتریدا ئەوا خەلاتی ئەوی بکەن، چونکە گوایە بە پارەکەی رەنگە دوو پرۆژە بە ئەم شارە بکەنەوە ئیتر نابیت چاوەروانیەکی زیاتر بکریت… مەگەر وشیار بیاویلەی لەماوەی دەسەلاتداریەتی ئەواندا بەنرخی گیان لەدەستدانی چەندین ئەزیزی خۆی و برینەوەی هەردوو قاچی بە ئەندازەی هەموو

دەسەلاتکەی ئەوان و تەواوی ئەو پرۆژانەی کە لە کوردستاندا بە مین هەلگرتنەوە کاردەکەن گەلێک زیاتر مینی دەرنەهێناوەو ئەمنیەت و ئاسایشی بە پانتایەکی گەورە لە خاکی کوردستان و دانیشتوانی خەلکی ئەم ناوچەیە نەگیراوەتەوە، کەواتە ئەگەر بەهاو قوربانیدان و ماندووبوونی ئینسانەکان پیوانە بیت بە دەبیت ئەو ژمارە وەک ئاوردانەوەیەکی ڕەحی و ریزلینانێک بە قوربانیەکی وەک ئەو نەبیت، بەدەبیت کە مامۆستا کامیل پاش زیاتر لە 30 سال هیشتا لەو دەخەدا ڕەنج بەریت نەک هەر بەتەنیا بە هەلمژینی هەناسەیەک بەلکو بە لە ئامیزگرتنی منداڵکانیشی ….

کەواتەدەکری دەستبەجی چی بکەین؟

شەرمە بە کەسیکی وەک من گەر بلیم مامۆستا کامیل بەداخەوە لەدواین ڕۆژگارکانی خەیدا بەسەردەبات، کەچی چاوەروانی ڕووداندی کارەساتەکەبین.. ڕەنگە ئەزموونی زیاتر لە چارەکە سەدەیەک کارکردنم لەبواری مافی پەنابەری و یاساوریساکانی وەرگرتنی ئەو مافەدا، ئەو هەقەم پێبدات کەشتیکی زیاتر بلیم لەمبارەوە… بەیە بگرنگم زانی لەم دەرفەتە بەرتەسکەدا ڕوو لە هەموو ئەو ئینسانانە بکەم کە بەکردەوە دەیانەویت (م _ ک) لەمەترسی مەرگ ڕزگار بکەین بەئەوەی لە ئاستیکی بالاتردا هەولێکی تر بگەڕبخەین کە پێموایە بتوانیت ئاراستەی دەخەکەو ئایندەی ژیان و چارەنووسی (م _ ک) بگۆڕیت. بەئەوەی کە خراپ حالی بوونیک نییەتە پێشەوە بگەڕنگی دەزانم کە هەولەکانی ئەم دواینەی ریکخراوی قوربانیانی کیمیابارانی هەلەبجە بەهەند وەرگرین، بەڵام بەبڕوای من بە وەڵامدانەوە بەنیازەکانی (م _ ک) کافی نیە. ئەوان دەکریت و دەبیت لەهەر هەوڵێکی خۆیان بەردەوامبن، بەڵام تا چنینەوەی بەرهەمی کارەکانی ئەوان دەترسم هەموو شتیک لە دەست بدەین. ئاخەر ئەوان بەناچار هەر خەریکن فشار بە دەسەلات بهێنن، بەڵام لە ڕاستیدا سەرباری ئەوەی کە پاش نزیک بە چارەکە سەدەیەک چاوەڕوانیمان لەم حزب و حکومەت و دەسەلاتە، ئێستە دەکریت ئاراستەی کارەکانمان بگۆڕین وجاریکتر ڕوو لەم وڵاتە بکەین کە مامۆستا کامیل داوای چارەسەرکردنی تیداکردوە.

بەدڵنیای زۆریکمان دەزانین کە بەدەستهێنانی مافی پەنابەری ریگەو ڕەوشتی خۆی هەیە سالانە لەو ئەلەمانەی کە(م _ ک) لێ دەیان و سەدان هەزار ئینسان مافی پەنابەری بەدەست دێنن ، بەڵام لە ریگەی هەندی یاساوریساو لە ریگەی گوشاری هەندی حزب وریکخراو کەسایەتی ئینساندۆستەوە لە ریگەی جوڵانی شەقام و ڕاوەستانەوە دەنگ هەلبڕینەوەو دواجار لە ریگەی ئەو پرۆتکول و ریکەوتنامانەی کە ئەم حکومەتانە خۆیان واژۆیان کردوە. کە من لێرەدا سەرنجتان بە

چەند خالیک رادەیشم .
یەکەم لە ئیستەدا کە (م _ ک) ئیقامەیەکی مەرجداری بەدەستهێناوە مافی ئەوەی هەیە کە یاسای یەکگرتنەوەی خێزان'' جمع شمل'' خوازیاری هێنانی خێزانەکەی بێت. ئەمە جگە لەوەی کە بەپێی پەرتەکولە نیونەتەوەییکان حالەتی بەدەستهێنانی مافی پنابەری بەهەی حالەتی ئینساندۆستانەوە '' هومانیتارینن''وە بەدەست بهێریت، کە دەتوانیت حالەکەی (م _ ک) لەهەمان چوارچێوەدا بگونجێریت .
هەر لێرەدا زۆر گرنگە ئەوە بلین کە دیارە دەست بەکاربوون بە ئەم مەسەلە بەتەنیا ناتوانیت لە زەمنیکی گونجاودا ئەنجامگیری لبکریت. بۆیە دەبێت چەند کاریکی تر بکریت. کە ئەویش جاریکیتر بەپێی یاساوریساکانی ئەم ولاتانە هەر بابەت ومەسەلەیەک و هەر دواکاریەکی خەلک ئەگەر بتوانریت 50 هەزار واژەی بە کەمتر ئەوا لە رووی یاساییەوە چاو بەو برایاردە جەخشنەوەو بریاریکی تر دەدەن .
بە تایبەت ئەگەربیتوو ئەم کارە لەچوارچیوەی کەمپەینیکدا ئەنجام بدریت، کە ئیمە وەک فیدارسیونی سەراسەری پەنابەرانی عیراق ئامادەی دەست بەکاربوونین و دەتوانین بەخیرایەکی زۆر زیاتر کارەکانی بڕیوە بەرین و راستەوخۆی رووبکەینە حکومەتی ئەلمان لە ریگەی ریکخراو نیودەولەتیەکانی وەک دکتەرە بی سنورەکان، خاجی سوور، یونیسێف، ریکخراو ئینساندۆستەکانەوە ئەم کارە ئەنجامیکی سەرکەوتوانە بگەیەنین. لەبیرمان نەچێت لەجەرگەی ئەم دەست بەکاربوونەدا زۆرگرنگە سەرنجی میدیاکانی ئەلمان راکیشین بە پشگیری کردن لەم کێسە.
دواجار ئەوەش بلیم کە ئیمە چەند جاریک لەگەل (م _ ک) لەوبارەوە قسەوباسمان کردوەو بەلام ئەو بەهەی هەندیک سەرنجی تایبەتی خۆیەوە خوازیاری دەست راگرتن و دواخستنی ئەم جۆرە چالاکیبووە، من لە سونگەی بەرپرسیاریەتیەوە نەموویست ئەم باسانە تەنیا لە نیوان من و مامۆستا کامیلدا بمینیتەوە بۆیە هیوادارم کە پیشەوازی ئازادیخوازان لەم پیشنیارە بتوانیت بە زووی بمانگەیەنیت بە خالی دەست بەکاربوون بەهیوای نزیککردنەوەی مامۆستا کامیل لە ژیانیکی ئینسانی وبەدەستهێنانی مافی پەنابەری بەبی هیچ مەرجدانان و ئاستەنگیەک لە رووی چارەسەرکردنی نەخۆشیەکەیداو ئەم دەروازە ئەو ئومیدەیە کە ژیانی مامۆستا کامیل دڵگەرینیتەوە بە باوەشی هیوایەک، هیوادارم لە ئاست ئەو بەرپرسیاریەتیدبین بە بەتەنگەوەچوونی ژیانی ئەم ئینسانە!

بەیان نامەی حکومەت یان پاساوکی ئابووری ! ... شوانە حسن ابوبکر

ئەو بەیاننامەیەی ئەمڕۆی حکومەتی هەرێم دژی دەوڵەتی تورکیا بەهۆی بۆردومانی جاددەی کورتەک کە بووە هۆی کوژرانی ٤ کەسی سڤیل زیاتر لە بەیاننامەی میت یان سوپای تورکیا دەچێت.

شەرعیەتدان بە کوشتنی هاوڵاتیانی کورد لە ناوچە سنوریەکان بەناوەستوخەیی شەرعیەتدانە بە جینۆسایدی کورد و ئەنفال و کیمیاباران.ئەوەی بوە جێگەی نیگەرانی دوای سێ ڕۆژ حکومەتی نوستوو لەسەر ئەم مەسەلە هاتە دەنگ و هاتنەدەنگکەشی رسواکردنی میللەتی خۆی بوو چونکە ئاماژەی بەوکرد گوایە چەکدارانی پەکەکە هاتونەتاو گوندنشینان ئەمش پشتگیری کردنی دەوڵەتی تورکیایە و بەڵاستەوخۆی .

پەکەکە هەڕەکی ئازادیخوازی کوردیە کە بە مافەکانی کورد بەتایبەتیی و گەلانی تورکیا بەگشتیی تەدەکۆشێت، بەیە خەباتەکەشی ڕەوایە. پەکەکە دژی وڵاتانی سکاندناڤیا تەناکۆشێت، وەك داعیش نیە خەیی و ئایدیەلۆژیاکەی نەفرەت بن بە بەشەریەت.

پەکەکە هەڕەکە دژی دەوڵەتی تورك تەدەکۆشێت کە لەسەر خوێنی کورد و گەلانی ناوچەکە بونیادنراوە. دەوڵەتی تورك ١٠٠ ساڵە جینۆسایدی کورد دەکات. دەوڵەتکی جینۆسایدکارە. بەیە ئەوپەڕی شەرمەزاریە کە حکومەتی هەرێم شەرعیەت دەدات کوشتی خەڵکی بەتاوان. حکومەتی هەرێمی کوردستان، زیاتر حکومەتی پارتیی و بنەماڵەی بارزانیی، هەر هەندی حکومەتی سوریا و ڕژێمی بنەماڵەی ئەسەد نوێنەرایەتیی گەلی کورد دەکەن.

شوانە حسن ابوبکر

J + M = 10 … سەردار جاف

کە جەم دێی
تاریکی دەبێتە پرچەقەترانییەکانت و بە دەم شنەی شانەی
پەنجەکانمەوە
دەئاسکێ
وێنە هەنگینەکانت نمایش دەکا
تریفەی مانگ هەنگی کۆم و
ئەستێرەیش بە چاوەکانت
هەر لە گزنگی تارمایی
باڵات دەکاتە وەنەوشەو
گەردنی لامل کریستاڵ
خەون دەنگت دەهەژێنێ و
ئابوونی تەم لەنجەکانت
کە جەم دێی
بێ خەیشم نازانم لە چ مەملەکەتێ دەخولێمەوە…..
بای باوەشێنی هەناسەت
مناڵکی ئەوك پێی گریانمە
ونبوونکی بێ سەراغمە
دەرگای ماڵی نامبوونم
شەوە ڕووخسار لە خەیاڵم ساتی چێژ بەخشی ژانمە
دەبنە کەنار … قوڵایی ناخی پێ حەسرەت
ئاموسانەکەی گاردرمێین هێشتا شێتکی سەراسیما ونبوونمە
تەپڵی شەی ئیشقم دەکوتێ
جارێ زووە ئەو برین و ژانە کەمی نەکردووە و قەتماغکە و
لە قەراغمە
کە جەم دێی
جامی شەرابی ژیانم هەرگیز وەك ئێستا نەشکاوە
بە بارتەقای ونبوونی تێ
شێت بوون بە باڵام ئاڵاوە
تێ دەزانی
شەرم پێشتر وەك ئەمستا دای نەگرتم
خەمیش نەبووە خانەخوێی ماڵی شەواوم

چرکەی تەمەن نەبووە تاوی ژەهر نۆشینم
نەنرا بە شەوی بەراتم
کە جێم دێڵی
چرکەی وێنەی دیمەنەکان
جێ پەنجەی تیان گرتووە
نیگاکانم لە خەیاڵدانێ هەڵدەفڕن
لە نیگای چاوم بێ سینەت
کەشتی حەزم مت مت بووە و
ڕایگرتووە
کە جێم دێڵی
یادەکانت دەبنە سەرەتاتکەی خەمم
دەبنە مۆرانەی نێو جەستە و
بیری جەنجاڵی نێو سەرم
ئای کە ژانێکی پێ لە سۆی
دوا فەرهەنگی ئیشقمی و دوا ترپەی تەمەنی ڕۆمی
جگە لە تۆ
هۆگری شەوی هیچ ژنێکی تر نابم
دەپێم بڕێ
بەرەو کام لا بێ دەروازەی پێ لە هەتوان
پەنا بەرم
کە جێم دێڵی
وا نەزانی
دەم شڕێکی سەر شەقام و نێو کۆڵانم
پەنهانییەکانی نێوانمان
دەبنە سەربوردەی من و گۆ
ئەزیزەکەم
ئیتر مەحاڵە لە دوای تۆ
ڕۆگای ئیشقێکی تر بگرێ
چاو و هەناسە و بیر و دڵ

2019 / 6 / 27

سەردار جاف
ئەمانیا